

RUCH FILOZOFICZNY

Kwartalnik założony przez
KAZIMIERZA TWARDOWSKIEGO

wydawany przez Polskie Towarzystwo Filozoficzne

Komitet Redakcyjny: Zarząd Polskiego Towarzystwa Filozoficznego

Redaktor: Tadeusz Czeżowski

Sekretarz Redakcji: Leon Gumański

Adres Redakcji i Administracji: Toruń, Uniwersytet, Zakład Logiki. Rachunek czekowy PKO Toruń Nr 24-9-170. Cena tomu XIX w prenumeracie 60 zł. Cena niniejszego zeszytu 40 zł

Stanisław Soldenhoff

Świecki ruch etyczny w Polsce

W życiu filozoficznym okresu powojennego, a zwłaszcza w ostatnich jego latach, poważne miejsce zajęła problematyka etyczna. Świadczy o tym nie tylko ilość publikacji, która nie odzwierciedla dotąd dostatecznie skali ani żywości zainteresowań twórczych, przejawianych w zakresie etyki przez poszczególne ośrodki uniwersyteckie. Przykładem tych ostatnich są rozwijające się zespoły seminaryjne, skupiające sporą grupę doktorantów, oraz wzrost powodzenia poświęconych etyce wykładów monograficznych, odczytów i dyskusji. Na podstawie tych faktów — łatwych zresztą do sprawdzenia — można przypuszczać, iż najbliższe lata obfitować będą w prace o tematyce etycznej, a być może wyłonią nawet nowe pokolenie autorów — etyków. W każdym razie już dzisiaj mówić można o swego rodzaju ruchu etycznym w Polsce, pod warunkiem, iż termin taki nie będzie sugerował istnienia jakiejś jednolitej organizacji lub szkoły etyków. Zarówno bowiem publikowane już prace, jak i badania aktualnie rozwijane dowodzą dużych różnic metodologicznych i dużej odmienności poszukiwań. Ograniczymy się tutaj do krótkiego wyliczenia stanowisk podstawowych i wskazania podstawowych tendencji w rozwoju myśli etycznej, uwzględniając — w miarę możliwości — wysiłki badawcze *in statu nascendi*. Kryterium kolejności tych wyliczeń jest skala problemów podejmowanych przez poszczególne stanowiska, wyznaczana różnie w etyce przez tradycję dwóch nurtów: opisowo-analitycznego i normatywnego.

Orientacją najbardziej pełną jest współcześnie z pewnością etyka rozwijana z pozycji marksistowskich, ponieważ łączy ona w sobie teorię pochodzenia i funkcji moralności z własnym stanowiskiem aksjologicznym.

Z punktu widzenia tradycyjnych rozróżnień marksizm jest zatem w dziedzinie etyki zarówno stanowiskiem opisowym, jak i normatywnym. W takim też szerokim zakresie prowadzi u nas prace zespół etyków-marksistów skupiony wokół prof. Marka Fritzhanda, kierownika Zakładu Etyki na Uniwersytecie Warszawskim i równoczesnego kierownika Katedry Filozofii Uniwersytetu Wrocławskiego. W pracach dotychczas publikowanych prof. Fritzhand podjął próbę wyjaśnień dyskutowanej szeroko kwestii stosunku marksizmu do elementarnych i grupowych norm moralnych¹; ostatnio zainteresowania autora zdają się koncentrować na aksjologicznych i normatywnych elementach myśli marksowskiej². Prace zespołu skupiają się również na zagadnieniach humanizmu i etyki w twórczości K. Marksa oraz na analizie historycznych przesłanek i filiacji etyki marksistowskiej. Istotnym momentem w pracy etyków-marksistów jest powiązanie badań teoretycznych z aktywną działalnością popularno-naukową³ (publicystyka, odczyty itp.). Zaangażowanie społeczne tej grupy wynika z praktycznych aspiracji stanowiska marksistowskiego i z faktu narastających potrzeb socjalistycznego wychowania⁴. Presja tych potrzeb otwiera przed etyką marksistowską perspektywę rozwoju i dużej społecznej przydatności.

Cechę społecznego zaangażowania ujawnia również koncepcja „etyki niezależnej” wysunięta i propagowana przez prof. Tadeusza Kotarbińskiego. Istotą tej koncepcji wydaje się określony wzór osobowy, a mianowicie wzór „dobrego (spolegliwego) opiekuna”. Prof. Kotarbiński, jako zwolennik świeckiej orientacji w etyce, opowiada się za intuicjonistyczną wykładnią wartości, rezygnując równocześnie z szerszych badań teoretycznych⁵. Mimo różniącego się znacznie od marksizmu sposobu uprawiania i rozumienia etyki, prof. Kotarbiński widzi realne możliwości dla praktycznych, pozytywnych funkcji swego systemu w warunkach konstytuowania się społeczeństwa socjalistycznego. Dowodem praktyczno-społecznych intencji inspirujących kierunek „etyki niezależnej” jest działalność założonego przez jej zwolenników Towarzystwa Krzewienia Kultury Moralnej. Stawia ono sobie za cel m. in. „działać na zewnątrz, być społecznie pożytecznym [...] przyczyniać się do zmniejsza-

¹ Fritzhand M., O elementarnych normach moralnych, *Myśl Filozoficzna* nr 2, 1959; tenże, *Etyka a walka klas [w:] Ateizm a religia*, Warszawa 1957.

² Fritzhand M., U podstaw etyki Marksa, *Studia Filozoficzne* nr 1, 1959; tenże, *Wstęp do „Rękopisów ekonomiczno-filozoficznych” K. Marksa*, Warszawa 1958.

³ *Moralność i wychowanie* (praca zbiorowa), Warszawa 1959.

⁴ Problematykę etyczną marksizmu podejmowali także w ostatnich latach prof. prof. B. Suchodolski i A. Schaff.

⁵ Kotarbiński T., *Sprawy sumienia*, Warszawa 1956; tenże, *O istocie oceny etycznej*. *Dzieła t. I*, Warszawa 1957; tenże, *Niektóre problemy etyki niezależnej [w:] Ateizm a religia*.

nia przywar moralnych...“⁶. Formy działania Towarzystwa, to prelekcje, dyskusje i własne publikacje.

O ile poglądy prof. Kotarbińskiego zakwalifikować można jako przejaw orientacji wyraźnie normatywnej we współczesnej etyce polskiej, o tyle złożony, analityczno-normatywny charakter mają poglądy zawarte w pracach Czesława Znamierowskiego, profesora Uniwersytetu Poznańskiego⁷. Stanowisko normatywne określają tu wyraźnie deklarowane sympatie wobec „etyki życzliwości“, pokrewnej — w ogólnym zarysie — tradycji chrześcijańskiej myśli etycznej. W twórczości prof. Znamierowskiego przeważa jednak wątek szczegółowej analizy pojęć, która według zamierzeń autora spełniać ma rolę wprowadzenia do studiów społecznych⁸. Charakterystyczną cechą tej twórczości jest akcentowanie formalnych i metodologicznych aspektów podjętych problemów.

Dociekania opisowo-analityczne i klasyfikujące wypełniają natomiast całkowicie bogatą twórczość prof. Marii Ossowskiej. Mamy tu przykład postawy badacza zjawisk moralności unikającego konsekwentnie zaangażowania w obszarze wartościowań etycznych. Wynikiem założonego przed laty przez prof. Ossowską programu badań w zakresie nauki o moralności jest dzisiaj dorobek w postaci trzech dużych prac. Pierwsza z nich, a mianowicie *Podstawy nauki o moralności* (1947), zawiera szczegółową charakterystykę poglądów konkurujących w sporze o kwalifikację ocen i norm moralnych (jako rodzaju sądów). Dwie następne prace⁹ są rozwinięciem analiz — tym razem w dziedzinie psychologicznej i historyczno-socjologicznej. Prace prof. Ossowskiej można określić jako badania na pograniczu socjologii moralności, ponieważ ich przedmiotem są najczęściej stanowiska i opinie wyrażane przez autorów etyków. Prof. Ossowska jako kierownik dwóch placówek naukowych (Uniwersytet Warszawski i Instytut Filozofii PAN) prowadzi od lat zespoły seminaryjne, a kierunek przygotowywanych pod jej opieką prac doktorskich rokuje perspektywę kontynuacji badań tego typu.

Ściśle socjologiczne badania poświęcone przejawom moralności w obiegu społecznym, których naukową wartość dla warsztatu etyki trudno przecenić, znajdują się u nas w początkowych stadiach rozwoju (ośrodki PAN, Polskiego Radia). Wydaje się, iż rozwój socjologii moralności mieści w sobie największe szanse dalszych postępów naukowych etyki uniwersyteckiej. Dynamika i bogactwo procesów przemian społecznych zachodzących współcześnie w Polsce, stawiają socjologów moralności i etyków wobec nie tylko trudnych, ale i ogromnie atrakcyjnych zadań poznawczych. W tej sytuacji, implikującej poczucie ważnej misji społecznej i przydatności zawodowej, można ruchowi etycznemu stawić optymistyczne prognozy.

⁶ Wywiad z prof. Kotarbińskim jako prezesem TKKM zamieszczony w Trybunie Ludu 1. I. 1960.

⁷ Znamierowski Cz., *Oceny i normy*, Warszawa 1957; tenże, *Wina i odpowiedzialność*, Warszawa 1957; tenże, *Zasady i kierunki etyki*, Warszawa 1957.

⁸ Znamierowski Cz., *Oceny i normy*.

⁹ Ossowska, M., *Motywy postępowania*, Warszawa 1949; *Moralność mieszcząńska*, Warszawa 1956.

Józef Reutt

Doroczny Naukowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w Lublinie

W dniu 6 czerwca 1959 roku odbył się w Lublinie doroczny Naukowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, zorganizowany tam właśnie dla uczczenia setnej rocznicy urodzin Jana Władysława Dawida. W Lublinie bowiem 26 czerwca 1859 roku urodził się Dawid, w tym mieście spędził lata dziecińne i młodzieńcze, w szkołach lubelskich zdobywając wykształcenie średnie.

Program Zjazdu składał się z dwóch części: 1) historyczno-naukowej, której głównym celem było przedstawienie i charakterystyka naukowej działalności Dawida na polu psychologii i pedagogiki w świetle dzisiejszej nauki oraz 2) badawczo-naukowej, będącej próbą kontynuowania tradycji naukowej przez ponowne podjęcie tematów opracowywanych przez Dawida lub poruszonych tylko przez niego.

W pierwszej części Zjazdu referaty wygłosili:

Stefan Błachowski (Poznań) — *Jan Władysław Dawid*,
Mieczysław ZiemnówicZ (Lublin) — *Jan Władysław Dawid jako pedagog*.

W drugiej części:

Stefan Szuman (Kraków) — *Metoda obrazkowa Jana Władysława Dawida*.

Natalia Reuttowa i Józef Reutt (Lublin) — *Zagadnienie wysiłku w świetle prac Jana Władysława Dawida i badań własnych*.

Natalia Reuttowa — *O zdolności dzieci do wysiłku*.

Józef Reutt — *O wysiłku intelektualnym człowieka dorosłego*.

Zjazd zagał przewodniczący Polskiego Towarzystwa Psychologicznego Stefan Błachowski, który w swoim odczycie omówił pracę naukową Dawida i przedstawił jego charakterystykę jako uczonego i człowieka. Dawid żył, pracował i tworzył w bardzo trudnych warunkach materialnych, politycznych i społecznych. Nie miał warsztatu pracy naukowej, który by mu zapewniał i ułatwiał prowadzenie badań naukowych. Pozbawiony był także naturalnego środowiska naukowego. Opierać się musiał tylko na własnych wysiłkach i polegać tylko na sobie. Pomimo tych przeszkód przez całe życie w pracy naukowej nie ustawał. Psychologia była jego umiłowaniem i w badaniach psychologicznych widział swój główny cel życiowy. Był cichym i pracowitym człowiekiem, o niezwykłym hartie ducha. Idąc za głosem swego nakazu wewnętrznego, życie własne pojmował jako spełnienie obowiązku. Wszedł do historii polskiej myśli naukowej jako człowiek pracy i obowiązku.

Mieczysław ZiemnówicZ w swoim odczycie zwrócił uwagę na to, że Dawida określa się zwykle jako psychologa i pedagoga. Należałoby jednak dążyć do wyswietlenia tego, czym istotnie był Dawid — psy-

chologiem, czy też pedagogiem. Wprawdzie każda działalność pedagogiczna musi nawiązywać do badań i osiągnięć psychologicznych, psycholog zaś musi sprawdzać użyteczność swoich osiągnięć przede wszystkim w działaniach wychowawczych, w życiu Dawida jednakże te dwa rodzaje jego działalności łączą się ze sobą w sposób niezwykły. Zamiłowania Dawida do biologii i do psychologii zawiodły go do pracowni Ebbinghaus'a i Wundta na dalsze studia: badania psychologiczne były największym jego zainteresowaniem w życiu. Dawid nie był nigdy czynnym nauczycielem, wykłady zaś, które obok pisania prac były głównym jego zajęciem, stanowiły dla niego środek materialnego utrzymania się, a nie potrzebę realizacji własnych zamiłowań. Oddziaływanie pedagogiczne było dla niego zagadnieniem teoretycznym, a nawet społeczno-narodowym i politycznym. Dążył on do ujęcia go w pewne normy. I tu więc znowu zainteresowania psychologiczne górują nad innymi. Dyspozycje osobiste Dawida nie predestynowały go na pedagoga. Dawid, według świadectwa swoich współczesnych, na dzieci uwagi nie zwracał i dzieci nie rozumiał. Wykładając na „Latającym Uniwersytecie“ nie stworzył żadnej atmosfery, wykłady jego nie budziły oddźwięku na sali. Wykładami swoimi nikogo nie porywał i były one dla niego zarobkowym przymusem. Nie znaczy to wszakże, że Dawid nie był pedagogiem. Charakteryzując stan nauk pedagogicznych w wieku XIX i w początkach wieku XX i zestawiając z nim publicystyczną działalność Dawida, dochodzi prelegent do wniosku, że Dawid był jednak pedagogiem, gdyż był nauczycielem i wychowawcą narodu. Mając ukończone studia prawnicze, nie poszedł drogą kariery prawniczej, z zamiłowania i studiów przyrodnik, nie poszedł dalej tą drogą. Nie ograniczył się też tylko do psychologii, aczkolwiek ona była jedyną pasją jego życia. Nie wybrał też i zawodu nauczycielskiego, któremu poświęcił swą książkę *O duszy nauczycielstwa*. Poszedł natomiast drogą pracy publicystycznej, chcąc widocznie oddziaływać na cały naród. Chciał też poznać psychikę współczesnych mu Polaków, aby przez wychowawcze oddziaływanie torować drogę do wolnej Polski. Sądził bowiem, że naród sam powinien wychowywać swoje potomstwo. Wierzył w odzyskanie niepodległego państwa i chciał, zanim to nastąpi, ratować charakter narodu przed deprawacją, chciał znaleźć przeciwtruciznę niewoli. Odzyskanie niepodległości było, w jego przekonaniu, postulatem nie tylko bytu materialnego narodu, lecz życia i ocalenia go jako społeczeństwa istot moralnych.

Pierwszy referat drugiej części Zjazdu wygłosił Stefan Szuma n. Zreferował on metodę, określoną przez samego Dawida jako „metodę przyczyn i skutków“ i przedstawił własne badania, które przeprowadził przy jej pomocy, a także modyfikacje, którym ją poddał.

„Metoda przyczyn i skutków“ stawiała sobie za cel udoskonalenie dotychczasowych sposobów badania zdolności myślenia. Z dotychczas używanej metody Bineta miała ona usunąć czynnik zależności wyniku oceny od wiadomości szkolnych i od wyrobienia językowego. Zamierzeniem Dawida było, by jego metoda badania inteligencji była prosta

i łatwa oraz aby jak najmniej odbiegała od normalnych warunków życiowych. Do badań swoich użył on obrazków, układając je w dwóch odmianach: dwuczłonowej i wieloczłonowej. Odmiana dwuczłonowa miała dwa obrazki, z których pierwszy przedstawiał moment początkowy jakiejś akcji, drugi natomiast jej moment końcowy. Zadaniem badanego było ustalenie tego, co musiało zajść pomiędzy sytuacją początkową i końcową. Odmiana wieloczłonowa składała się z kilku lub kilkunastu obrazków, przedstawiających następujące po sobie zmiany sytuacji. Badany miał ułożyć rozrzucone przed nim obrazki we właściwej kolejności i określić zachodzący pomiędzy nimi związek.

Referent przedstawił zmodyfikowane przez siebie serie obrazków Dawida i pokazał większe możliwości stosowania tego sposobu badań. Zwrócił uwagę na dużą wartość „metody przyczyn i skutków” i na mniejszą jej znajomość w Polsce, niż zagranicą, gdzie znana jest ona pod nazwiskiem Owidiusza Decroly, pomimo iż publikacja Dawida jest wcześniejsza i jego pierwszeństwo naukowe nie ulega żadnej wątpliwości.

Przedmiotem referatów Natalii Reuttowej i Józefa Reutta było zagadnienie wysiłku, przedstawione w świetle prac Dawida i badań własnych. Problem wysiłku nie był badany przez Dawida, był jednak jednym z istotnych elementów jego studium pt. *Inteligencja, wola i zdolność do pracy*. Dawid nie prowadził specjalnych badań nad wysiłkiem, wnioski jednak dotyczące wysiłku myślowego oparł na własnym materiale, zebrany podczas badań prowadzonych metodą przyczyn i skutków. Wysiłek jest dla niego zasadniczym czynnikiem wszelkiej aktywności, wysiłek myślowy zaś musi wystąpić za każdym razem, gdy ogniwa jakiegoś myślowego łańcucha, jak to było w jego sposobie badania, trzeba uzupełnić wyobrażonymi elementami.

Natalia Reuttowa, w oparciu o materiał obserwacyjny, stwierdza już u niemowląt przejawy wysiłku przy podejmowaniu aktywności ruchowej. Rozpatruje następnie przejawy wysiłku dzieci w wieku niemowlęcym i przedszkolnym na polu zabawy, objawów oporu itp. Podkreśla spontaniczny charakter wysiłków dzieci.

Wyrazem poszukiwań sposobu, który pozwoliłby pozaintrospekcyjnie stwierdzić wystąpienie wysiłku myślowego u dzieci, są przeprowadzone na nich badania metodą elektroencefalograficzną, która pozwala na rejestrowanie czynności mózgu w stanie spoczynku i podczas wykonywania rozmaitych czynności myślowych. Badania te wykazały, że w czasie wysiłku myślowego i pamięciowego, podczas rozwiązywania odpowiednich do wieku dzieci zadań, moment, w którym powinien był wystąpić ten wysiłek, słabo się zaznaczał na krzywej elektroencefalograficznej. Jedyny fakt, który wystąpił we wszystkich wypadkach, to przejściowe obniżenie się amplitudy wahań w okresie pomiędzy zakończeniem podawania tekstu zadania a sygnałem, że zostało ono już rozwiązane. U niektórych dzieci w odcinku czasu poddanym obserwacji można było stwierdzić zmianę fal, polegającą na rzadszym występowaniu fal alfa. Ten niestały charakter zmian i ich krótkotrwałość u więk-

szości badanych dzieci przypisuje referentka faktowi słabości i chwiejności wywoływanych wysiłków umysłowych u dzieci. Znalazły się jednak w badaniach pośród starszych dzieci przedszkolnych takie, które potrafią się zdobywać na dłuższy powściąg ruchowy podczas badania i te same dzieci wykazują też zdolność do podejmowania zleconego im wysiłku, który znajduje wyraz w zmianach ich zapisów elektroencefalograficznych.

Józef Reutt zreferował badania nad wysiłkiem intelektualnym człowieka dorosłego, prowadzone również metodą elektroencefalograficzną. Zarówno jego badania elektroencefalograficzne, jak i badania Reuttowej były prowadzone przy współpracy mgr Bohdana Darwaja. Podczas badania stwierdzono, że niezbyt silne bodźce słuchowe mogą nie wywierać żadnego zasadniczego wpływu na rytm fal mózgu, a także, iż łatwy proces myślowy, nie wymagający żadnego szczególnego wysiłku, nie wywołuje zmian w wyglądzie krzywej tych fal. Po tych stwierdzeniach zaczęto próby, które miały na celu podsuniecie badanym takich zadań, dla rozwiązania których musieliby oni podejmować wysiłek myślowy. Zwrócono teraz uwagę na trzy momenty: 1) chwila, w której wystąpiła zmiana rytmów fal i charakter tej zmiany; 2) amplituda tych nowych rytmów i 3) czas trwania zmienionych rytmów. Pod względem wymienionych trzech momentów osoby badane różniły się pomiędzy sobą. Różnice występowały także u tej samej osoby przy rozwiązywaniu rozmaitych zadań.

Podczas badań stwierdzono, że 1. chwila, w której wystąpiła zmiana rytmów fal, była różna u rozmaitych osób. Zanikanie lub całkowite blokowanie rytmu alfa przez beta występuje albo zaraz po wysłuchaniu tekstu zadania, albo też dopiero po upływie nierównej ilości sekund. 2. Spadek amplitudy jest bardzo charakterystyczny dla bezwzględnej ilości wypadków. 3. Nieprzerwany czas trwania nowych rytmów waha się w granicach od 3 do 8 sekund.

Badania okazały, że 1. zaobserwowane podczas badania zmiany rytmów fal występowały zawsze w okresie pracy umysłowej, której wymagało rozwiązanie zadania. 2. Momenty zmiany rytmu, pojawiające się przed ukończeniem podawania tekstu, występowały wtedy, gdy już ogólnie problem był postawiony i pozostawało jedynie sformułowanie zasadniczego pytania, którego treści niektórzy badani mogli się już przedtem domyśleć. 3. Przy zadaniach łatwiejszych dla danej osoby zmiany rytmu były krótsze i mniej wyraźne.

Normalny bieg myśli badanych, nie skierowany ku rozwiązaniu jakiegoś zagadnienia, nie wywoływał zmian w dotychczasowym wyglądzie zapisu elektroencefalograficznego. Zmiany te zjawiały się dopiero wtedy, gdy występowała konieczność dokonania pewnego wysiłku. Można więc przypisać je temu właśnie wysiłkowi myśli, gdyż nie zostały zaobserwowane żadne inne bodźce, które by oddziaływały na badanych w tym właśnie czasie.

Wysiłek intelektualny, obserwowany w badaniach, nie okazał się procesem całkowicie ciągłym. Napięcie myślowe, wyrażające się bloko-

waniem fal alfa, występowało nieraz z wyraźnymi przerwami, albo też w sposób urywkowy (rysujące się naprzemian fale alfa i beta). Uzyskane podczas badań zapisy nie upoważniają jeszcze do żadnych ogólnych wniosków dotyczących różnicy wielkości wysiłku umysłowego, mogą jednak świadczyć o chwili jego wystąpienia, czasie trwania i chwiejności czy też jednostajności przebiegu.

Obok sali, w której odbywały się obrady czynna była wystawa drukowanych prac Dawida, którą z zainteresowaniem oglądali uczestnicy Zjazdu.

Andrzej Grzegorzczak

Międzynarodowe Sympozjum Metod Infinitystycznych

W dniach 2—9 września 1959 r. obradowało w Warszawie Międzynarodowe Sympozjum z Podstaw Matematyki zorganizowane wspólnie przez Międzynarodową Unię Matematyczną i Instytut Matematyczny PAN. Temat Sympozjum określono jako: Metody Infinitystyczne¹ w Matematyce.

Ostatnimi laty miało miejsce kilka tego typu spotkań roboczych, logiczno-matematycznych pod różnymi egidami. Dwa lata przed Sympozjum warszawskim miało miejsce ciekawe spotkanie o podobnym charakterze w Amsterdamie (25 VIII — 1 IX 1957). Odbywały się też analogiczne zjazdy w Paryżu, Berkeley i Louvain. Sympozjum amsterdamskie zorganizowane było pod egidą i z zasiłku Międzynarodowej Unii Logiki, Historii i Metodologii Nauki. Tematem jego był: konstruktywizm² w matematyce. Spotkanie warszawskie stanowiło jak gdyby uzupełnienie i równocześnie antytezę amsterdamskiego. W Amsterdamie omawiano się różne pojęcia konstruktywności w matematyce, różne definicje obliczalności, zastosowania tych pojęć i związek ich z wytycznymi intuicjonizmu. W Warszawie natomiast miało się mówić na temat wszelkiego rodzaju metod nieefektywnych³, pojęć niekonstruktywnych, dalekich od obliczalności oraz o zastosowaniach tychże w różnych działach matematyki.

Trzeba może od razu powiedzieć, że konferencji warszawskiej nie starano się utrzymać w duchu całkowicie infinitystycznym. Pewna część referatów dotyczyła wyraźnie metod finitystycznych i różnych pojęć obliczalności, kontynuując jakby rozważania sympozjum amsterdamskiego.

¹ Metody infinitystyczne są to metody nie dające się zrealizować w skończonej ilości kroków myślowych.

² Konstruktywizmem zwie się kierunek w matematyce postulujący zajmowanie się tylko takimi przedmiotami, które można skonstruować.

³ Metody efektywne są to zalecane przez konstruktywizm metody, które dają się zrealizować w skończonej liczbie kroków myślowych, czyli finitystycznie.

Mówiąc o metodach infinitystycznych trudno bowiem nie mówić o ich przeciwieństwie. Stąd nawet w referatach o temacie infinitystycznym czasem większość uwag dotyczyła pojęć konstruktywizmu. Wskazuje to na wielkie zainteresowanie, jakie zdobyła sobie u badaczy podstaw matematyki problematyka konstruktywizmu. Warto tu jednak zaznaczyć, że konstruktywizm interesuje większość badaczy nie jako metoda pracy matematycznej, którą chciano by powszechnie stosować, ale jako pewien zestaw pojęć (m. in. pojęcie obliczalności i inne pojęcia związane z logiczną klasyfikacją predykatów Kleene'go — Mostowskiego), który powstał wprawdzie na tle konstruktywistycznych intuicji, ale badany jest obecnie przez większość uczonych z czysto formalnego punktu widzenia niezależnie od owych intuicji, metodami klasycznymi. Tendencję „konstruktywizmu w praktyce” reprezentował zarówno w Amsterdamie, jak i w Warszawie chyba tylko A. Heyting, znany holenderski intuicjonista.

W Sympozjum warszawskim wzięło udział 45 specjalnie zaproszonych matematyków i logików, w tym 30 zagranicznych i 15 polskich. Liczba osób faktycznie uczestniczących była jednakże większa i dochodziła do 65 osób, albowiem wszystkie krajowe ośrodki matematyczne zostały na czas powiadomione.

Tematykę referatów i dyskusji można podzielić na kilka grup. Pierwsza to zagadnienia teorii mnogości. Elementy niekonstruktywne występują na jej terenie dość często. Jednym z nich są zagadnienia wysokich mocy. Wydaje się, że do teorii mnogości można zawsze, bez popadania w sprzeczność, dołączyć nowe założenie, mówiące że istnieją zbiory o mocy większej aniżeli moce wszystkich zbiorów, do jakich prowadzą przyjęte na terenie danej teorii mnogości zasady konstrukcji zbiorów coraz to wyższych mocy. Moce takie zwie się nieosiągalnymi. Pierwsze referaty P. Bernays'a i J. Łosia dotyczyły właśnie mocy nieosiągalnych.

Innym zagadnieniem teorii mnogości było poruszone przez MacLane zagadnienie rozszerzenia pojęcia zbioru przez wprowadzenie pojęcia kategorii występującego w niektórych rozważaniach algebraicznych. Jeszcze inną sprawą konstrukcji predykatywnych i niepredykatywnych w teorii mnogości została poruszona przez A. Tarskiego. Ciekawe wyniki własne i R. Montague'a dotyczące modeli teorii mnogości referował R. L. Vaught.

Inną wyraźną grupę zagadnień infinitystycznych stanowiły zagadnienia infinitystycznych metod wnioskowania. Do tej grupy należały referaty C. Spectora, A. Mostowskiego, G. Müllera i inne, które niebawem wymienię. Na gruncie arytmetyki można sformułować regułę uogólnienia pozwalającą otrzymać zdanie ogólne „Dla każdego x , $A(x)$ ”, gdy istnieje w teorii nieskończenie wiele twierdzeń już udowodnionych, mianowicie, gdy są twierdzeniami teorii wszystkie zdania postaci: $A(0)$, $A(1)$, $A(2)$... itd. Reguła ta zwie się regułą omega. Jest ona nieefektywna, stąd w praktyce nie ma oczywiście zastosowania. Istnieją jednak ciekawe badania dotyczące teorii zamkniętych ze względu na tę regułę. Teorie te przedstawiają jakgdyby ideał (nieosiągalny oczywiście) teorii matematycznych. Badania A. Mostowskiego szły nawet w kierunku rozważa-

nia reguł mocniejszych od reguły omega. W pewnym związku z tą grupą zagadnień pozostawał referat L. Henkina o formułach nieskończenie długich i referat G. Kreisela.

Z pozostałych referatów aspekt infinitystyczny miały referaty dotyczące modeli dowolnych teorii, oraz modeli arytmetyki (A. Robinson, E. Specker, R. L. Vaught po raz drugi, L. Rieger i D. Scott). Jak wiadomo z dawnych jeszcze badań Gödela i innych, każda niesprzeczna teoria posiada pewien model, tj. taki układ (zbiór, relację), który spełnia aksjomaty teorii i różnorodność modeli dla każdej teorii jest olbrzymia. Wiele własności teorii matematycznych wypowiada się w terminologii modeli.

Spraw matematycznych mających pewien aspekt infinitystyczny dotyczył też referat R. Montague. Zajmował się on teoriami, których nie można oprzeć o skończony zbiór aksjomatów.

Pozostałe referaty miały charakter wyraźnie finitystyczny, zaznaczony często nawet w tytule. P. Lorenzen przedstawił pewien konstruktywistyczny rachunek logiczny, R. Fraissé — pewną koncepcję rekurencyjności, D. Lacombe pewne wyniki z analizy konstruktywnej. R. Peter i L. Kalmar zajmowali się wyłącznie funkcjami obliczalnymi, J. T. Medvedev — związanym z obliczalnością rachunkiem problemów. G. Moisil — logiką pozytywną. A. Heyting wyłożył ogólne idee konstruktywizmu.

Odczytany też został referat nieobecnego A. S. Yesenina-Volpina zawierający najbardziej chyba finitystyczny program budowy podstaw matematyki. Obok wymienionych dwóch (Medvedev i Yesenin) był jeszcze trzeci referent ze Związku Radzieckiego — P. S. Nowikov. Referat jego wiązał się z badaniami nad rozstrzygalnością. Aby wyczerpać nazwiska wszystkich prelegentów, trzeba wymienić jeszcze referat J. W. Addisona, dotyczący wyższych pięter logicznej klasyfikacji predykatów.

Obok prelegentów było jeszcze kilku logików i matematyków zagranicznych, którzy nie wygłaszali referatów (Beth, Boone, Kleene, Fevrier, Kanger).

Najliczniej reprezentowani byli na Sympozjum uczeni Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Wydaje się, że najżywszymi ośrodkami badań z podstaw matematyki są obecnie Princeton i Berkeley. Dzięki talentowi profesora A. Tarskiego, umiejącego wytworzyć odpowiednią atmosferę badawczą, skupić wokół siebie i pokierować młodymi matematykami, Berkeley staje się najpoważniejszym ośrodkiem.

Bolesław J. Gawecki

Władysław Mieczysław Kozłowski (1858–1935)

W. M. Kozłowski urodził się w Kijowie 17 listopada 1858 r. jako potomek starego rodu kresowego. Dziad przyszłego filozofa, Wawrzyniec, brał udział w kampanii 1812 r., a ojciec, Stanisław — w powstaniu stycz-

niowym. Rząd carski skonfiskował powstańcowi majątek i zesłał z rodziną do Nowoczerkaska nad Donem. Władysław skończył tam gimnazjum ze złotym medalem, po czym rozpoczął studia przyrodnicze i lekarskie w Uniwersytecie Kijowskim. Ze szczególnym zamiłowaniem studiował botanikę. Mając lat niespełna 20 ogłosił pierwszą swą pracę naukową, rozprawkę o wodorostach. Gdy po wojnie tureckiej 1877—78 r. życie w organizacjach studenckich zaczęło żywiej pulsować, Kozłowski zbliżył się do rewolucyjnej młodzieży polskiej i rosyjskiej. Aresztowany w marcu 1880 r., w kilka tygodni po zamachu na Pałac Zimowy, za udział w ruchu zmierzającym do obalenia istniejącego ustroju, tylko dzięki interwencji rektora M. Bungego uniknął śmierci na szubienicy. Po kilku miesiącach śledztwa zesłano go na Sybir bez sądu, w tzw. trybie administracyjnym. Życie w Wiercholeńsku, nędznej osadzie na północ od Irkucka, było nad wyraz ciężkie, ale młody wygnaniec nie upadał na duchu. Próbował uciekać, pomagał w organizowaniu ucieczki „babki rewolucji rosyjskiej”, skazano go za to na pozbawienie wszelkich praw i bezterminowe osiedlenie na Syberii. Dzięki staraniom rodziny wyrok z czasem złagodzano; ostatnie lata wygnania zesłaniec spędził w Tomsku, gdzie mógł pracować naukowo; wreszcie amnestia umożliwiła mu w 1889 r. powrót do Europy.

Dzięki wielkiej pracowitości i niezwyklej pamięci w krótkim czasie zakończył studia przyrodnicze w Dorpacie (Tartu), uzyskując stopień kandydata botaniki na podstawie rozprawy napisanej po niemiecku i egzaminów złożonych w tym języku (1890). Osiedliwszy się w Warszawie pisuje artykuły do „Wszechświata” i „Ateneum”, nie tylko z zakresu przyrodznawstwa, lecz również z zakresu filozofii wiedzy przyrodniczej i bierze udział w tajnym nauczaniu (tzw. „latający uniwersytet”). Ponieważ jakieś widoki na pracę w wyższym szkolnictwie mógł mieć jedynie w Galicji, przenosi się do Krakowa; w 1895 r. był demonstratorem przy katedrze chemii rolniczej i fizjologii roślin u prof. E. Godlewskiego w Studium Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach 1893—95 rozwija żywą działalność literacką; w tym czasie ogłosił m. in. większe prace, które wywołały w społeczeństwie żywszy oddźwięk: *Dekadentyzm współczesny i jego filozofowie* (1893 r., wyd. 2 rozszerzone, 1904 r.); *Klasyfikacja umiejętności ze stanowiska potrzeb wykształcenia ogólnego* (1895 r.; wyd. 3, 1914 r., pt. *Systemat wiedzy i klasyfikacja nauk*).

W latach 1896—7 Kozłowski działa jako lektor w koloniach polskich w Stanach Zjednoczonych Am. Póln., badając przy okazji miejscowe stosunki społeczne i dzieje emigracji polskiej. Czyni również poszukiwania w archiwach; nie znane dotychczas dokumenty dotyczące życia i działalności Kościuszki i innych wybitnych Polaków zużytkuje później w szeregu prac historycznych.

Po powrocie do kraju jest w dalszym ciągu czynny w Krakowie jako popularyzator wiedzy i publicysta, nie zaniedbując bynajmniej pracy naukowej. W 1900 r. ukazał się poradnik *Có i jak czytać*: książka ta cie-

szyła się dużym powodzeniem, zwłaszcza wśród młodzieży i miała sześć wydań (ostatnie w 1932 r.).

W r. 1899, czterdziestym pierwszym swego życia, Kozłowski otrzymał w Uniw. Jagiell. stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy: *Zasadnicze twierdzenia wiedzy przyrodniczej w zaraniu filozofii greckiej*. W roku następnym habilitował się z filozofii w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Podstawę habilitacji stanowiła praca pt. *Psychologiczne źródła niektórych zasadniczych praw przyrody* (Przegląd Filozoficzny, R. II). W pracach powyższych autor stoi na gruncie kantowskiego aprioryzmu, pojmowanego zresztą swoiście.

W r. 1900 Kozłowski wziął czynny udział w I Międzynarodowym Kongresie Filozoficznym w Paryżu, wygłaszając odczyt pt. „La combinaison chimique au point de vue de la théorie de la connaissance”. Z biegiem czasu stał się jednym z najbardziej znanych uczestników tych międzynarodowych spotkań filozofów, nie opuścił bowiem ani jednego kongresu, został też stałym członkiem międzynarodowego Komitetu Kongresowego. Na VIII Kongresie, w Pradze, był na rok przed zgonem. Zbiór dziewięciu jego odczytów zjazdowych wyszedł w Pradze w r. 1935, staraniem czeskich przyjaciół.

Po przyjęciu przez Wydział Filozoficzny Uniwersytetu J. K. rozprawy habilitacyjnej i po złożeniu egzaminu, kandydat na docenta wygłosił wykład pt. „Czym jest filozofia”, w którym zadanie filozofii upatruje w tworzeniu harmonijnego obrazu rzeczywistości. Uzyskana przez Kozłowskiego we Lwowie *venia legendi* nie została zatwierdzona przez Ministra Oświaty w Wiedniu; wobec tego oczekiwanie, że Kozłowski zostanie powołany na nieobsadzoną od dłuższego czasu drugą katedrę filozofii ziścić się nie mogło. Decyzja odmowna była podyktowana niewątpliwie względami politycznymi i wywołała protesty lewicowej młodzieży uniwersyteckiej (wiec akademicki 13 listopada 1902 r.).

W maju 1901 r. Kozłowski wyjechał do Brukseli, aby wygłosić cykl odczytów na zaproszenie Université Nouvelle. Wykłady brukselskie ukazały się po polsku w r. 1903 pt. *Zasady przyrodoznawstwa w świetle teorii poznania*. W pracy tej autor traktuje zasady aprioryczne nauk przyrodniczych jako postulaty i znaczenie poznawcze tych postulatów oddziela od ich psychogenezy. Podobne stanowisko zajął jego rówieśnik, E. Meyerson, który naszego autora nieraz cytuje.

W 1902 r. Kozłowski uzyskał *veniam legendi* w Uniwersytecie Genewskim na podstawie rozprawy: *La psychogenèse de l'étendu*. Wykładał odtąd przez kilka lat w Genewie jako docent (maître de conférences), dojeżdżając na cykle wykładów do Brukseli, gdzie w Uniwersytecie Nowym miał tytuł profesora.

W związku z antypolską polityką rządu pruskiego (Września!) wszczyna akcję w obronie narodów uciśnionych: z jego inicjatywy powstaje w 1903 r. organizacja międzynarodowa pod nazwą „Alliance pour les droits des nations”; w roku następnym, na II Międz. Kongresie Filozoficznym w Genewie, mówi o „Idei wiecznego pokoju i prawach narodów”.

Na zaproszenie Polskiego Tow. Filozoficznego we Lwowie Kozłowski wygłosił z początkiem 1905 r. cykl wykładów o filozofii współczesnej, wydany drukiem w r. 1906. W wykładach tych zajął się doktrynami, które wpłynęły decydująco na umysłowość współczesną, przy czym za „zwiastuna nowych kierunków” uznał Saint-Simona, który wywarł na nim silne wrażenie jeszcze za czasów studenckich.

W pamiętnym roku 1905 otworzyły się dla dawnego zesańca możliwości działania w Królestwie. Pospieszył więc do Warszawy i wziął czynny udział w ruchu wolnościowym, w szczególności w walce o szkołę polską. W tych gorących dniach nie stroni również od polityki w szeregach Związku Postępowo-demokratycznego. Jest jednym z inicjatorów i założycieli Towarzystwa Kursów Naukowych; z Kursów powstała z czasem Wolna Wszechnica Polska w Warszawie (z filią w Łodzi). W latach od 1905 do 1919 poświęcił tej uczelni wiele pracy, jako profesor, dziekan, rektor.

W okresie poprzedzającym pierwszą wojnę światową zasługuje na szczególną uwagę zainteresowanie się Kozłowskiego pragmatyzmem i humanizmem angloamerykańskim. W końcu 1912 r. Paryska Akademia Nauk Moralnych i Politycznych przyznała mu nagrodę za rozprawę konkursową o pragmatyzmie; wiosną 1914 r. wygłosił w Sorbonie cykl wykładów o tym kierunku filozoficznym. Interesujące jest to, że Kozłowski próbował stworzyć polską odmianę pragmatyzmu pod nazwą „humanizmu polskiego”, wydawał nawet w tym celu specjalne czasopismo pt. „Myśl i Życie” (1912—13). Filozofia ta miała zastąpić pozytywizm, który — zdaniem inicjatora — nie odpowiadał już wymaganiom nowych czasów; miała ona poprzez epokę pozytywizmu warszawskiego sięgnąć do tradycji polskiej filozofii romantycznej, jednakże bez zabarwienia religijnego, tak charakterystycznego np. dla „filozofii czynu” A. Cieszkowskiego.

W okresie od „dni wolnościowych” do wybuchu wojny 1914 r. Kozłowski najwszechstronniej i najbujniej rozwinął swą działalność jako uczonego, pisarza, pedagoga, publicysta. Walcząc z trudnymi wciąż warunkami materialnymi, z niezmordowaną energią pisze, naucza, działa na różnych polach, w kraju i za granicą. Bibliografia jego prac — rozpraw i artykułów, podręczników, przekładów itd. — która ogółem liczy ponad 600 pozycji, w tych przedwojennych latach pomnaża się o dwieście numerów. Żywotność i ruchliwość Kozłowskiego, zawsze zadziwiająca, w piątym i szóstym dziesiątku lat jego życia dochodzi do szczytu.

W latach pierwszej wojny światowej i okupacji niemieckiej (1914—18) działalność Kozłowskiego bynajmniej nie słabnie, zmniejsza się tylko z konieczności liczba rzeczy wydanych drukiem. Wobec nadziei na odzyskanie niepodległości poświęca wiele uwagi zwłaszcza sprawom wykształcenia i wychowania narodowego. Poglądy swe streszcza w pracy z r. 1917 pt. *Postulaty szkolnictwa polskiego*.

Pod koniec r. 1919 powołuje go do współpracy tworzący się Uniwersytet w Poznaniu. Na razie wykłada jako zastępca profesora teorii i me-

todologii nauk na Wydziale Filozoficznym; w drugiej połowie 1920 r. zostaje mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w końcu następnego roku (gdymiał już 63 lata) — profesorem zwyczajnym. Z początkiem roku ak. 1928/29, gdy kończył lat siedemdziesiąt, został przeniesiony na emeryturę.

W Poznaniu, poza spełnianiem zwykłych obowiązków związanych z katedrą, profesor Kozłowski znajduje czas i siły na działalność na rozmaitych polach pracy społecznej, bierze np. udział w ruchu pacyfistycznym i w akcji przeciwalkoholowej. Ośrodkiem zainteresowań naukowych Profesora stała się w tym okresie socjologia. Na konkurs ogłoszony przez Akademię Nauk Moralnych i Politycznych w Paryżu przesłał obszerną pracę pt. *La sociologie, son objet, sa méthode, sa logique*, za którą przyznano mu w 1921 r. prix Bodin.

Tendencje społeczne, występujące wyraźnie w filozofii W. M. Kozłowskiego, zbliżają go do myślicieli czeskich, jak Masaryk, Drtina, Krejčí. Kozłowski był szczerym i wiernym przyjacielem narodu czeskiego, chętnie w Pradze wykładał, a jako emeryt przebywał tam przez dwa lata, między innymi w celu zorganizowania działu polskiego w Bibliotece Słowiańskiej. W r. 1929 przyjaciele Czesi zorganizowali w Pradze obchód jubileuszu Profesora.

Lata ostatnie filozof spędził w gronie rodziny w Konstancinie pod Warszawą, czynny do ostatniej chwili. Zmarł 25 kwietnia 1935 r. w 77 roku życia.

Życie miał niełatwe, ale dzięki wielkim i wszechstronnym zdolnościom umysłowym, pracowitości, silnej woli i gorącemu sercu wiele dokonał i dobrze się zasłużył ojczyźnie jako uczyony i przedstawiciel nauki polskiej wśród obcych, przede wszystkim zaś jako niezmordowany szerzyciel oświaty, nauczyciel i popularyzator, jako patriota i działacz społeczny.

Jan Leszczyński

Stanisław Ignacy Witkiewicz (1885–1939)

Sylwetka filozofa

Minęło lat dwadzieścia od śmierci Stanisława Ignacego Witkiewicza, a mimo to nie zajął on jeszcze tego miejsca w naszej kulturze, na jakie zasługuje. Złożyło się na to wiele przyczyn; sądzę, że jest to przede wszystkim obowiązkiem filozofów, aby to zaniedbanie jak najrychlej odrobić. Filozofów właśnie, bo Witkiewicz był przede wszystkim filozofem. I to z typu tych, co filozofię przeżywają do głębi; zdziwienie metafizyczne, lęk, grozę i nudę istnienia — a także jego wspaniałość odczuwają na codzien, a wypowiadając się, tworzą pełne systemy. Był przede wszystkim ontologiem, teoretykiem poznania, również aksjologiem; etyką

zajmował się mało, ale estetykę wiąże ściśle z całością swojej filozofii i w niej się w pełni wyżywa. A to u niego znaczy więcej niż u innego filozofa: nakreśla drogę jego własnej artystycznej twórczości. Jest wreszcie historiozofem kultury: sądzi, że w miarę uspołeczniania się, człowiek zatracą wraz z uczuciami metafizycznymi swoją indywidualność, co musi spowodować zanik sztuki, religii i filozofii.

Dzieła, w których się najpełniej wypowiada, to *Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie istnienia* (Warszawa 1935), a także pisma estetyczne: *Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia* (Warszawa 1919), *Szkice estetyczne* (Kraków 1922), *Teatr* (Kraków 1923). Krytycznie wypowiada się w czasopismach, w prasie codziennej, w odczytach; w polemikach nieraz gwałtownych a zawsze pełnych duchowego żaru zwalcza wszelkich odcieni irracjonalizm, minimalizm (Koło Wiedeńskie), a w sztuce realizm.

Filozofia jego ma liczne źródła: należy ich szukać — jak sądzę — zarówno w strukturze jego osobowości, jak i w tych poglądach cudzych, które z uwagi na jego własną postawę mogły mu być bliskie. Niezwykle intensywne odczuwanie własnej osobowości i przeciwstawianie jej światu, poczucie odrębności i niepowtarzalności każdego indywiduum we Wszechświecie każe mu pojąć istotę świadomą jako metafizyczną ostateczność i to zbliża go do Leibniza. Wszelako będąc w odczuwaniu realistą, nie może się pogodzić z Leibnicowską koncepcją bezcielesnych świadomości. Przyjmuje więc jako ostateczności — celeśne monady: organizmy, z których świat cały miałby się składać nawet w tym, co zazwyczaj traktujemy jako materię nieożywioną.

Monada rozpatrywana od wnętrza jest po prostu indywidualną świadomością, pojętą jako jedność treści psychicznych, zwanych przez niego jakościami. Jakościom przypisuje symbol (X N), (N = znak liczby mnogiej), Istnieniu Poszczególnemu — tak nazywa monadę — symbol (I P), i wypowiada twierdzenie, że „nie ma nic w całym Istnieniu, prócz (I P N) i następstw jakości [...] w ich trwaniach”. Jakości to barwy, kształty, zapachy, dźwięki..., ale i czucia organiczne, a także emocjonalne doznania. Należą tu także „jakości byłe”, „pasma wspomnień” oraz jakości oczekiwania. Tu włącza się Witkiewicz do tradycji empiryzmu psychologicznego poprzez Macha, a przede wszystkim Hansa Corneliusa, od którego obficie czerpie. Jest to subiektywny idealizm, który pragnąłby zrekonstruować osobowość ludzką — a także cały świat — z „cegiełek” wrażliwości, z doznań. U Witkiewicza wszakże jakości tzw. zewnętrzne tracą po części z istoty im przysługujący subiektywny charakter na rzecz szczególnie pojętej obiektywności, polegającej na tym, że wrażenie coś poza sobą wyznacza, stając się przez to dla danej świadomości immanentną stroną transcensu. W ten sposób Witkiewicz łączy, a przynajmniej usiłuje połączyć idealizm z realizmem. Nie godząc się na samoistnienie materii — przyznaje jej byt obiektywny w jej powiązaniu z świadomością.

W szczegółach wygląda to tak: Wśród jakości (X N), wchodzących w skład Istnienia Poszczególnego (I P), istnieją takie, które wyznaczają wprost inne Istnienia Poszczególne (I P N) — ludzi i wszelkich dostrzegalnych istot żywych, oraz takie, które wyznaczają tzw. materię martwą. Te ostatnie, skoro nie wyznaczają wprost innych Istnień Poszczególnych, a byt, w sensie absolutnym przysługuje tylko świadomości, wyznaczają widać — założmy to w charakterze hipotezy metafizycznej — ich skupiska. (I P N) wchodzące w ich skład są same zbyt małe, by jakości wyższego rzędu Istnień Poszczególnych mogły je wprost wyznaczać; zostają więc wyznaczone zbiorowo jako układy Istnień Poszczególnych — (U N). Z kolei te malutkie (I P N), należące do tych układów, wyznaczają swymi jakościami zewnętrznymi już to inne (I P N) jako takie, już to ich układy jako „materię martwą”, niższego rzędu, i tak *in infinitum*. Wszelako tu spotykamy się z Tajemnicą Istnienia twarzą w twarz, gdyż okazuje się, że Byt implikuje Aktualną Nieskończoność, a ta w istocie swej jest niepojęta. Tajemnica Nieskończoności w małości to Tajemnica Biologiczna — w wielkości, bo i w kierunku rosnących w hierarchii Istnienia (I P N) otwiera się Nieskończoność, — Tajemnica Astronomiczna. W Tajemnicy Metafizycznej obie się łączą. Pogląd ten Witkiewicz określa sam jako biologiczny monadyzm.

Wszelako to, co charakteryzuje poglądy Witkiewicza w sposób szczególny, to jego przekonanie, że byt w całej swojej zasadniczej strukturze jest konieczny, że prawidłowości w nim zachodzące mają w przewodzie charakter transcendentalny w rozumieniu Corneliusa. Z tym wiąże się też sposób wyłożenia systemu jako zespołu twierdzeń rzekomo wynikających ze siebie na zasadzie „implikacji metafizycznej”. Twierdzenie jest implikacją metafizyczną, jeśli nieprzyjęcie go prowadziłoby do konieczności „przyjęcia Nicości Absolutnej” — czyli stwierdzenia, że nic nie istnieje. Z samego pojęcia Istnienia można rzekomo na podstawie metafizycznego wynikania wyprowadzić całą ontologiczną wiedzę o rzeczywistości. W zasadzie, ale nie w wykonaniu i nie w szczegółach, Witkiewicz sam w wyprowadzaniu twierdzeń musi się nieraz jawnie odwołać wprost do rzeczywistości, a wywód transcendentalny staje się zbyt wyraźnie pozorny, aby tę stronę jego systemu uznać za wartościową i właściwą.

Naczelną charakterystyką Istnienia jest to, że jest ono *jednością* i *wielością*, tak w całości jak i w każdym swym fragmencie. To też bezpośrednio przeżywanie faktu jedności w wielości — samo (I P) jest przecież jednością własnych składowych elementów, jakości (X N) — jest źródłem uczucia metafizycznego, a to źródłem sztuki, religii i filozofii. Zadaniem dzieł sztuki jest wzbudzanie uczucia metafizycznego, a budzi się ono u odbiorcy dzięki kontemplacji ich jedności formalnej. Twórczość artystyczna to kształtowanie, w różnorodnym materiale, symbolów jedności w wielości przez komponowanie wielości elementów dzieła w całość dającą się bezpośrednio, w samym wrażeniu odbiorcy przeżycia estetycznego, zcałkować. Stąd w każdej twórczości ściśle artystycznej (powieść, malarstwo naturalistyczne, portret jako taki — to nie

działa sztuki) ważna jest tylko forma. Witkiewicz w swojej estetyce jest więc w zasadzie teoretykiem sztuki abstrakcyjnej i jej prekursorem, mimo że nie odrzuca wielkiej sztuki okresów minionych. Nie żąda bowiem ani form abstrakcyjnych, ani deformacji, lecz wskazuje na to, że nawet tam, gdzie sztuka spełnia funkcję przedstawiania, o tym, że jest to sztuka, decyduje wyłącznie forma, a nie treść. A skoro tak, to wolno tę drugą funkcję poniechać i dawać tzw. przez niego *Czystą Formę*. Najwięcej chyba budziły sprzeciwu zastosowania tej koncepcji do teatru, gdzie działanie, psychika postaci dramatu, logika akcji miały być kształtowane w oderwaniu od tego, co by dyktował realizm psychologiczny, sytuacyjny czy po prostu życiowy, a elementy dramatu związane w jedność wyłącznie z uwagi na ich napięcia dynamiczne i to w jedność, dającą się odczuć, ale nie zrozumieć.

Witkiewicz wszystko, co tworzył, przepajał swoją filozofią. I powieści jego pozostają pod ustawiczną obsesją tej problematyki: *Pożegnanie jesieni* (Warszawa 1927), *Nienasyce* (Warszawa 1930) i dwie niewydane. Toteż one być może najpełniej pozwalają wglądać w niepospolitą osobowość tego twórcy-filozofa. Filozofa metafizycznego niepokoju. Filozofa, który nie uprawiał filozofii jako określonej doktryny czy zajęcia — który jej oddał życie.

Recenzje i sprawozdania

BERTRAND RUSSELL: *My Philosophical Development*. — London 1959, Allen and Unwin, str. 279.

Pewien Russellowi niezbyt życzliwy angielski recenzent tej książki mówi o niej, że stanowi po większej części „streszczenie jego pism dawniejszych z dodaniem ogniw łączących” i że „jest w niej mniej autopsychologii, niż można by tego pragnąć”. Tak sformułowane oba twierdzenia nie są same w sobie fałszywe; niewątpliwie jednak krzywdzący jest zasugerowany przez nie obraz całości. Owa „mniejsza część” bowiem, nie polegająca na streszczeniach, sporo jednak wnosi do naszej wiedzy o ewolucji filozofa; autopsychologii — choć rzeczywiście mogło by jej być więcej — też nie brak; tak że w sumie książka bynajmniej nie jest w treść interesującą uboga.

Przede wszystkim więc, w pierwszych rozdziałach znajdujemy, ogłoszone tu po raz pierwszy, arcyciekawe dokumenty z młodości autora. Są to: 1) fragmenty dziennika z roku 1888 („tuż przed moimi szesnastymi urodzinami oraz tuż po nich”), obrazujące jego stopniowe — w podanej tu kolejności — wyzbywanie się trzech wiar: w wolną wolę, w nieśmiertelność i w Boga (str. 24—28); 2) spisywane dziesięć lat później, pod koniec czteroletniego okresu idealistycznego, notatki na tematy z filozofii fizyki (str. 43—58). Dokumenty te włączone są w zwięzłą o owych czasach relację. Okres fermentacji przed Cambridge był, jak się z niej okazuje, mieszaniną Kartezjusza, oświeceniowców, Carlyle'a i „jedynie mi całkiem kongenialnego”... Shelleya. W Cambridge głównym mistrzem był Hegel; Kant siedł dopiero na drugim miejscu; „ilekroć Kant i He-

gel byli w niezgodzie, trzymałem z Heglem" (str. 42). Jak, poza działaniem wpływów zewnętrznych, Russell do heglizmu doszedł, nie jest zbyt jasne; może istotnie były to tylko wpływy Mc Taggarta i Stouta, a za ich pośrednictwem — Bradleya. Zupełnie natomiast wystarczająco omówione są okoliczności, w jakich, na przestrzeni ostatnich dwóch lat wieku XIX, nastąpił rozbrat zarówno z Heglem samym, jak z całym monistycznym idealizmem. W stosunku do Hegla „rewolucja” ta, jak wiadomo, była zerwaniem bezpowrotnym i ostatecznym, tak że Hegel jeszcze w książce obecnej traktowany jest wyłącznie z sarkazmem, a poczęte z jego ducha pomysły własne określone są (str. 45) jako „nonsens kompletny”. Pewnym natomiast względny szacunkiem zabarwiony jest stosunek do Kanta; zarysowuje się tu nawet coś jakby problem co do stanowiska Russella z czasów ostatnich. Wygląda to jak następuje. Do tekstu własnego Russell dołączył, jako aneks, półtora rozdziału z poświęconej mu, drugiej z kolei, książki Alana Wooda, niedokończony z powodu śmierci autora. Rzecz, pomyślana bardziej technicznie niż *Namiętny sceptyk*, zapowiadała się świetnie i Russell wyjątkowo ją cenił. Otóż Wood, nawiązując do pojęć i do terminologii zastosowanej w Russellowskim *Poznaniu ludzkim* (1948), zaryzykował (str. 262) twierdzenie, że ewolucję Russella jako filozofa można by z grubsza określić słowami: „od Kanta do Kanta”. Russell w przypisku do tego miejsca protestuje, ale z wielkim umiarem: „moje ostateczne poglądy są mniej — powiada — Kantowskie niż Alan Wood to przypuszcza”. Po czym wyjaśnia: „Po pierwsze, chociaż świat zewnętrzny prawdopodobnie nie jest zupełnie taki sam jak świat postrzegany, jest jednak ze światem postrzeganym związany relacjami, które są niemożliwe w filozofii uznającej czas i przestrzeń za subiektywne. Po drugie: głoszone przeze mnie zasady wnioskowania niededukcyjnego są wysuwane nie jako pewne apriorycznie, ale jako hipotezy naukowe”. Wyjaśnienie oczywiście przekonujące; nie byłoby jednak możliwe w takiej postaci i brzmieniu, gdyby potrzeba odgraniczenia się nie zachodziła faktycznie.

Przejsie w latach 1899—1900 na realizm i na pluralizm stanowi, jak Russell podkreśla, jedyny w jego rozwoju przewrót rzeczywiście rewolucyjny; później były już zmiany tylko stopniowe. Czymś więcej niż zwykłym etapem było chyba tylko jeszcze zbliżenie a potem rozejście się z Wittgensteinem. Poświęcony tej sprawie jest cały obszerny rozdział dziesiąty. W sądach o Wittgensteinie daje się wyczuć pewne *ressentiment* osobiste, którego źródło Russell odsłania z godną uznania szczerością, gdy (str. 214) o tym ongiś swym uczniu mówi jako o tym, który „zajął jego miejsce w opinii wielu filozofów brytyjskich”. „Nie jest to doświadczenie tak znów przyjemne: uchodzić za przestarzałego, gdy się jakiś czas było w modzie”. Mimo to, mimo krytyki w wielu punktach całkowicie już dziś negatywnej, mimo pewnych nawet uszczypliwości, relacja w głównym swym trzonie pozostaje i tutaj rzeczowa, wpływ zaś ucznia na mistrza — przy bardzo starannym wyznaczeniu mu granic! — jest uznany i podkreślony. Irytacja i zniecierpliwienie biorą górę dopiero w stosunku do niektórych zwolenników rywala, tych mianowicie, którzy idą po linii *Dociekań filozoficznych*, przez Russella odrzucanych *in toto*.

Najciekawsze są może jednak te partie książki, w których o zaszytych w nim zmianach mówi Russell w aspekcie psychologicznym. Można by je —

korzystając z wyrazu, którego o sobie samym użył André Gide — określić drastycznie jako jeden wielki proces „odduchowienia”; Russell jednak, który bodaj się czuje filozofem matematyki przede wszystkim, ujmuje rzecz bardziej swoiście jako „odwrót od Pitagorasa”. Chodzi mu mianowicie o to, że długo jeszcze po przejściu na nowe pozycje świat matematyki, piękny surową, chłodną, abstrakcyjną pięknnością, świat „niezmienny, nie znający zaniku ani błędnych ogników postępu” (str. 210), był tym czymś, co dawało mu szczęście najwyższe, na swój sposób mistyczne; on jeden godził go z „Przeznaczeniem” (tak, przez duże P!), z przymusem życia wśród „żałosnych faktów natury”. Dziś wszystkie w tym stylu dawne wywody nazywane są — nie inaczej niż były heglizm — „nonsensem” (str. 211). I to nie tylko dlatego, że po długotrwałych oporach Russell ostatecznie musiał się zgodzić na tautologiczny i wobec tego „nieciekawy” charakter matematyki; nie tylko dlatego, że nie jest ona ani tak pewna, jaką ją przez swe prace pragnął uczynić, ani tak piękna, jak mu kiedyś się wydawała i że jej rzekoma ponadczasowość na tym po prostu polega, że się w niej o czasie nie mówi. Równoległe z tym rozczarowaniem co do uprzywilejowanego przedmiotu poznania szło przesilenie w samej subiektywnej postawie. Pierwotnie była to postawa „głęboko ascetyczna”, namiętne szukanie „doskonałości, ostateczności”; Russell ze zdziwieniem wspomina, w jak niezamąconej harmonii czuł się z „dziwnym symbolizmem” *Vita Nuova*. Doświadczenia życia, a w szczególności klęski pierwszej wojny światowej, oddaliły go, nie mniej niż od Danta, od intelektu czystego; świat, na który „oknem” są zmysły (bo oknem się okazały, a nie więzieniem!) zajął w jego aprobacie to miejsce, które ongiś zajmował wspaniały, złudny kosmos matematyczny. Zmiana nastawienia, sposobu czucia, tona cji, jest zasadnicza.

A jednak jest w obu okresach coś pod względem uczuciowym wspólnego, co więc może miałyby szanse być istotnym „dnem” psychiki Russella: większa niż do człowieka sympatia do tego, co pozaludzkie. Pozaludzki jest świat „zewnątrzny”, ten empiryczny, zmysłowy; ale pozaludzki był także tamten „uporzędowany kosmos”, w którym tak dobrze było mieszkać zdala od życia; kult jednego jak i drugiego ma swoje ostrze, i to ostrze jest skierowane przeciw samouwielbieniu człowieka. F. P. Ramsey, gdzieś w swoich *Podstawach matematyki*, uczynił wyznanie w tym duchu, że rozmiary fizyczne nie mają dla niego znaczenia, że „wobec ogromu niebios nie czuje ani odrobiny pokory” i że w jego obrazie świata na pierwszym planie jest ludzkość, gwiazdy zaś, choć niby tak wielkie, ale „niezdolne kochać i myśleć”, niczym mu nie imponują. Wypowiedź tę Russell przytacza (str. 130) jako formułującą dobitnie to, czego on właśnie nie czuje. Człowiek jest dla niego czymś mało ważnym; nie należy przypuszczać, że „umysł ma jakąkolwiek przewagę nad nieumysłowym wszechświatem” (str. 16); doświadczenie¹ jest „bardzo ograniczonym, kosmicznie nieciekawym aspektem bardzo nikłej części wszechświata” (str. 64); „istota, [...] która na wszechświat zdołałaby spojrzeć bezstronnie, [...] bodaj że nie wspomniałaby o człowieku, co najwyżej może w przypisku pod koniec tomu”

¹ W znaczeniu nie „treści doświadczenia”, tylko „zdolności doświadczenia”. „Doświadczenie” wszędzie w książce figuruje tam, gdzie tradycyjnie mówiłoby się o „świadomości”.

(str. 213). I to mu bynajmniej serca nie rani. Pytany kiedyś, co najbardziej kocha, odpowiedział niby pozując, ale w gruncie rzeczy całkiem na serio: „Matematykę i morze, bo są nieludzkie” (str. 210). „Jestem szczęśliwszy — mówię gdzieindziej (str. 130) — gdy myślę o mgławicy w Andromedzie, niż gdy myślę o Dżyngischanie”. „Dżyngischan” jest tu oczywiście lapsusem; w logice wywodu był raczej ktoś z przeciwnego bieguna. Ale niechby był choćby Marek Aureliusz; nie wiele by to pomogło, bo samo nawet słynne „prawo moralne” jest dla niego rzeczą drugoplanową; gdzie mu się tam równać z „niebem gwiazdzystym”! (str. 131; por. str. 61). Nie wchodząc w ocenę tych predylekcji, wolno może powiedzieć, że większość ludzi nie przyjęłaby ich zapewne za swoje i że przez to właśnie stanowią one autocharakterystykę bardzo istotną.

Pisarskie opracowanie książki niczym nie zdradza, że wyszła ona spod pióra człowieka tak już bardzo starego. Napisana jest znakomicie: przejrzystie, z temperamentem, bez dygresyj i bez rozwlekłości. Jest w niej, jak zawsze u Russella, parę doskonałych anegdot, jak ta o dyskusji z teściową na temat przyczyn, dla których filozofia jest trudna², oraz sporo epigramatów, czasem kąśliwych, czasem po prostu wesołych, jak choćby ten na psychologię zwierząt: o małpach, które za królowej Wiktorii żyły w cnocie monogamicznej, a w „rozwiązanych latach dwudziestych” stały się do cna niemoralne. Warto wreszcie wspomnieć o dwóch drobnych szczegółach, ciekawych dla czytelnika polskiego. Są to: wymienienie (str. 122) Leona Chwistka w związku z próbami podejmowanymi dla usunięcia trudności, które *Principia Mathematica* pozostawiły nierozwiązane, oraz wzmianka (str. 86), że autor osobiście wie tylko o sześciu osobach, które przeczytały ostatnie, czysto matematyczne partie tychże *Principiów*: trzy z tych sześciu — to byli Polacy.

Henryk Elzenberg

JOACHIMI JUNGII: *Logica Hamburgensis*. Edidit Rudolf W. Meyer. — Hamburgi 1957, In aedibus J. J. Augustin, str. XXXIX + 673.

Wiek siedemnasty — zwany często „wielkim wiekiem” nauki — był równocześnie wielkim stuleciem w historii logiki. Wystarczy przypomnieć nazwiska Arnauld’a i Nicole’a (*L’art de penser*, 1662) oraz Leibniza, jednego z najwybitniejszych logików od czasów Arystotelesa, aby zwrócić uwagę na ważną rolę logiki w dziejach intelektualnego rozwoju ludzkości.

Punktem wyjścia były w tym zakresie często poszukiwania metodologiczne, których ważnym prekursorem był zamordowany podczas tzw. „nocy św. Bartłomieja” (1572) Pierre de la Ramée (Petrus Ramus). Według niego właśnie dialektyka — za której doskonale wcielenie uważał dyskusję — tworzy podstawę nauki. Jego refleksje na temat umiejętności dyskusowania przekształciły się w rozważania na temat zasad myślenia (zob. Ong W. J., *Ramus-Method and the Decay of Dialogue*, Cambridge (Mass.) 1958). Stąd zrodziła się ścisła unia pomiędzy dialektyką i logiką, widoczna w licznych dziełach „ramistów”

² Teściowa upierała się, że przyczyną są zbyt długie wyrazy, którymi operują filozofowie. W odpowiedzi przedłożył jej Russell takie oto zdanie z własnych zapisek: „What is means is and therefore differs from is, for ,is is’ would be nonsense” (str. 63).

i „antyramistów“ schyłku XVI i początków XVII w. Np. Johann Heinrich Alsted, „ramista“ z Frankfurtu nad Menem, pisze w swym dziele *Clavis artis Lullianae* (1609), że obok dialektyki — którą nazywa „instrumentem nauki“ — podstawową rolę gra logika, gdyż uczy ona dyskutować: *logicus docet alios disputare*.

Z tą właśnie tendencją dydaktyczną związane jest ogłoszenie w roku 1638 *Logiki hamburskiej* Jungiusa, rektora „szkoły klasycznej“ w Hamburgu. Dalszy ciąg tytułu tej książki potwierdza jej charakter: *Institutiones logicae in usum scholae conscriptae*.

Joachim Jungius studiował naprzód matematykę, która to nauka już w XVI-tym wieku odegrała ważną rolę w procesie emancypacji myśli preracjonalistycznej, uchodząc za model prawidłowego myślenia. Jungius nauczał w uniwersytecie w Giessen, a później w Rostoku. Leibniz, który porównywał go z Galileuszem i Kopernikiem, uważał Jungiusa za jednego z najwybitniejszych uczonych XVII-go stulecia. Kiedy w roku 1679 pisał o Kartezjuszu, zaznaczył: „Wiele jest błędów w jego metafizyce; nie znał on też prawdziwego źródła prawdy (w oryginale francuskim: *il n'a pas connu la véritable source des vérités*) ani tej analizy ogólnej pojęć, które — jak sądzę — Jungius lepiej rozumiał od niego“.

Wiadomo też, że osobowość Jungiusa żywo interesowała przedstawicieli nie tylko kół ściśle naukowych, lecz i różnorodnych kręgów ówczesnego społeczeństwa europejskiego. — Tak np. zarzucano mu utrzymywanie kontaktów z „różokrzyżowcami“, a „brat polski“ (socynianin) Andrzej Wiszowaty opowiada w liście z 1642 roku do Sorbière'a o swojej wizycie w Hamburgu u niego w tych słowach: „Udałem się tu do Joachima Jungiusa [...] zacnego i uczonego nie tą nauką wulgarną i cieszącą się wszędzie wziętością, czerpaną z obcych wykładów, lecz wydobytą z wielkiej księgi samej natury“ (zob. Chmaj L., *Bracia polscy — ludzie, idee, wpływy*. Warszawa 1957). Warto też przypomnieć, że Wiszowaty złożył Jungiusowi wizytę w towarzystwie tak wybitnego pedagoga, jak Jan Amos Komensky.

Ogłoszenie *Logiki hamburskiej* spowodowało gwałtowny atak ze strony profesora logiki i metafizyki Johannes Scharfa. A kiedy później, w r. 1681 uczeń Jungiusa, Johann Vegetius, przygotowywać będzie drugie wydanie tej książki, żąda sobie nie mało trudu, aby ukazać swego mistrza w pełnym blasku logiki perypatetyckiej.

Wydawca i autor wstępu oraz komentarzy do obecnego, krytycznego wydania *Logiki* Jungiusa, Rudolf Meyer, ukazuje miejsce, jakie dzieło to zajmowało w przejściowej epoce historii nauki, tj. pomiędzy epoką Humanizmu i Reformacji z jednej strony a matematyczno-przyrodniczą orientacją nauki w XVII-tym wieku.

Oprócz tekstu łacińskiego (tj. oryginalnego) *Logiki* czytelnik znajdzie też jego przekład niemiecki. Pełne erudycji komentarze i wyczerpujące indeksy ułatwiają w dużej mierze lekturę tego dzieła, które w historii kształtowania się nowożytnej myśli naukowej odegrało znaczną rolę.

Waldemar Voisé

GUNTHER PFLUG: *Henri Bergson. Quellen und Konsequenzen einer induktiven Metaphysik.* — Berlin 1959. Walter de Gruyter, str. 393.

Dwa podstawowe cele wyznaczyły kierunek badań Pfluga nad spuścizną filozoficzną Bergsona: Pierwszy z nich — to określenie stosunku tego myśliciela do XIX-wiecznej francuskiej tradycji filozoficznej, drugi — to prześledzenie występujących we wszystkich pismach Bergsona prób dojścia do jakiejś ogólnej metafizyki na podstawie wyników zaczerpniętych z dokonań nauk szczegółowych.

Wnikliwa analiza historycznych źródeł filozofii Bergsona upoważnia Pfluga do zakwestionowania przyjętego mniemania o prostych związkach bergsonizmu z filozofią Maine de Birana, bądź o pośredniczącej tym związkom roli Ravaissona. Bergson był niemal od zarania swej twórczości pochłonięty ideą stworzenia syntezy między pozytywizmem a filozofią spirytualistyczną. Do końca urzekała go naukowa ścisłość, nie godził się wszakże nigdy na minimalistyczne wnioski. Stąd dramatyczne w nim rozdarcie i heroiczne próby, nigdy wszakże nie uwieńczone pełnym sukcesem.

Cel swój zamierzał Bergson zrealizować przy pomocy metod wypracowanych w psychologii (zwłaszcza przez Spencera i Taine'a). Miały go one doprowadzić do takich wyników, które pokrywałyby się z rezultatami dociekań tradycyjnej metafizyki spirytualistycznej. Ponadto przejął Bergson aparat pojęciowy szkoły Cousina za pośrednictwem swoich mistrzów filozoficznych, z których oddziałali nań zwłaszcza Paul Janet i Emile Boutroux. Już z *Essai sur les données immédiates* wyciągnąć można cały słownik spirytualistyczny, aczkolwiek silny tu jeszcze widać związek z pozytywistyczną postawą lat młodzieńczych.

Naukowa metoda podporządkowana celowi poznania metafizycznego — oto kierunek pracy Bergsona. Jego doskonała znajomość nauk przyrodniczych dawała szansę osiągnięcia tego, o co na próżno zabiegały pokolenia spirytualistów: naukowej ścisłości badań i naukowych dla spirytualizmu podstaw. I tak podczas gdy Caro, Paul Janet i Liard pozwoili sobie mogli jedynie na zaatakowanie etycznych i ontologicznych konsekwencji pozytywizmu, Bergson mógł podjąć atak od strony faktów. Wychodząc kolejno z psychologii, biologii, fizyki i socjologii, dostarczył przeciwko pozytywizmowi pierwszych argumentów o nader znacznym ciężarze dowodowym. Doprowadziło to Bergsona do przecięcia scjentyzmu w ogóle i do wprowadzenia własnej, ponadnaukowej metody poznawczej — intuicji. Wreszcie włączenie mistyki w ogólny proces poznania stworzyło stopniowo możliwość ukształtowania takiej filozofii, która oparłaby się na bezpośrednim stosunku człowieka do świata, bez deformującego całunu naukowej interpretacji.

Ale problemu przejścia od nauk szczegółowych do poznania metafizycznego Bergson nie rozwiązywał zawsze — jak tego dowodzi Pflug — z jednaką precyzją i jednocześnie. Jedynie w *Données immédiates* udaje mu się dojść do celu z założeń czysto psychologicznych. Ale nawet tu podział jaźni na dwie warstwy (*le moi superficiel* i *le moi profond*) jest już następstwem metafizycznej interpretacji faktów, a nie czysto naukowej analizy. Stopniowo jednak pogłębia się przepaść między wiedzą szczegółową a metafizyką. Uwyrażnia się ona zwłaszcza wraz z rozprzestrzenianiem się metafizycznego obszaru duszy,

kiedy to naukowa analiza nie może już być wyłącznym dostawcą filozoficznego budulca. Ta właśnie trudność zmusiła Bergsona do przyjęcia intuicji jako odrębnego dla metafizyki źródła poznania. Jednak *Evolution créatrice* ostatecznie dowodzi, że kategorie obu form poznania (tj. analizy naukowej i intuicji) tak się między sobą różnią, że nie ma już pomostu od empirycznego (biologicznego) pojęcia życia do ontologicznego pojęcia *élan vital*. W tym miejscu — zdaniem Pfluga — oba bieguny filozofii Bergsona oddaliły się od siebie najbardziej.

Deux sources o tyle zmniejszyły trudność *Ewolucji twórczej*, o ile odważyły się na podział bytu na dwie różne sfery. Tym samym analiza i intuicja nie stanowią już dwóch sposobów rozpatrywania tego samego przedmiotu, lecz każda z nich przekształca się w swoistą metodę poznawania właściwej sobie sfery. Pierwsza jest odtąd metodą precyzowania naukowego stosunku do świata, druga (przekształcona w mistyczne oglądanie) — religijnego doświadczenia bytu. Zadanie filozofii wreszcie polega wyłącznie na krytycznym porównywaniu obu tych form doświadczenia.

Tak więc Bergson stale na powrót stawał przed tymi samymi trudnościami, rozdzielając rzeczywistość z różnych punktów widzenia, w różnych miejscach i z różnym powodzeniem. Właśnie ta heroiczna próba Bergsona dowiodła — zdaniem Pfluga — nierealności samego założenia, jakoby przyszłość metafizyki spirytualistycznej można było budować na metodzie właściwej pozytywizmowi.

Trzeba przyznać, że Pflug w sposób nader przekonujący przeprowadza cały proces dowodowy, posługując się przy tym bogatym aparatem erudycyjnym. Omówienie głównych dzieł Bergsona (których tytuły złożyły się na poszczególne rozdziały książki) aczkolwiek podporządkowane jest naczelnemu celowi wydobywania punktów zapalnych między naukami szczegółowymi a metafizyką, niejednokrotnie jednak znacznie wykracza poza wytyczone granice. Nie sprzyja to niestety ukształtowaniu się w umyśle czytelnika zbyt przejrzystego obrazu. Tym niemniej praca ta stanowi rezultat poważnego wysiłku badawczego nad twórczością Bergsona. I chociaż twórczość jego doczekała się już nader bogatej literatury komentatorskiej, to jednak pracę Pfluga wyróżnia bardziej obiektywny, bezstronny do niej stosunek. Wartość omawianej publikacji podnosi zamieszczona bibliografia całej spuścizny Bergsona (ujętej w porządku chronologicznym), a także bogaty wykaz literatury.

Mieczysław Pieczyński

KURT STAVENHAGEN: *Person und Persönlichkeit*. Untersuchungen zur Anthropologie und Ethik. Aus dem Nachlass herausgegeben von Harald Delius, Göttingen 1957, Vandenhoeck & Ruprecht, str. 309.

Zmarły przed kilkoma laty Kurt Stavenhagen (1885—1951) był przez długi czas związany z niemiecką placówką naukową w Rydze (Herder Institut). Od 1921 r. był tam docentem, a następnie (1927) profesorem. Po wysiedleniu (1940) zajmował kolejno katedry filozofii w Królewcu i (od 1941 r.) w Poznaniu. Po wojnie jakiś czas nauczał w Hamburgu, aby wreszcie w 1946 r. osiąść na stałe przy uniwersytecie w Getyndze. Tu zmarł 8 grudnia 1951 r.

Mając gruntowne wykształcenie humanistyczne (filozofia, filologia, historia), Stavenhagen interesował się nader szerokim wachlarzem zagadnień. Głównie jednak absorbowały go problemy narodu, religii, etyki. Zagadnieniom tym poświęcił też główne swoje prace. Wymieńmy tu najważniejsze z nich: *Absolute Stellungnahmen. Eine ontologische Untersuchung über das Wesen der Religion* (Erlangen 1925); *Achtung als Solidaritätsgefühl und Grundlage von Gemeinschaften* (Riga 1931); *Das Wesen der Nation* (Berlin 1934); *Kritische Gänge in die Volkstheorie* (Riga 1936); *Heimat als Grundlage menschlicher Existenz* (Göttingen 1939 — 2. wyd. wyszło pod tytułem *Heimat als Lebenssinn*, 1948); *Kant und Königsberg* (Göttingen 1949).

Zagadnieniami filozoficznej antropologii zajął się Stavenhagen bezpośrednio po wojnie. Rezultatem tych rozważań był cykl odczytów (Getynga 1946) pod wspólnym tytułem *Persönlichkeitlehre*. Jednak systematyczną pracę z myślą o wydaniu książkowym podjął był w roku 1947 (roboczy tytuł: *Lehre von der menschlichen Persönlichkeit*). Niestety nagła śmierć uniemożliwiła doprowadzenie całości do kształtu ostatecznego. Na szczęście wydawca mając do dyspozycji dwie wersje pracy, mógł się kierować opinią autora, który drugie (chronologicznie późniejsze) ujęcie sam uznał za wartościowsze. Tak więc z owej pierwszej wersji w wydaniu książkowym znalazły się jedynie co ważniejsze fragmenty i to zebrane w zamieszczonym na końcu dodatku. Znalazły się tam również niektóre szkice samodzielne z myślą o dopełnieniu części podstawowej.

Na pracę Stavenhagena składa się szereg niezmiernie interesujących analiz fenomenologicznych z zakresu tzw. antropologii filozoficznej, której cel badawczy streszcza się w próbach jakiegoś całościowego ujęcia egzystencji ludzkiej, określenia miejsca, jakie człowiek zajmuje w świecie, oraz stosunku istoty ludzkiej do otaczającej ją rzeczywistości. Autor podjął więc ambitną próbę interpretacji złożonych i zwłaszcza dzięki Schelerowi stale żywych problemów, które rozwiązuje wszakże na tyle indywidualnie (w zasadniczej zresztą z Schelerem i N. Hartmannem polemice), że trudno by tu było mówić o prostej zależności. Wspólne są niewątpliwie korzenie filozoficzne. Stavenhagen nieraz też w zasadniczych punktach solidaryzuje się z wynikami fenomenologii na polu etyki. Ale wydaje się, że właśnie ta bliskość tym bardziej mu ułatwia zajęcie postawy krytycznej: chodzi tu bowiem nie o przewyżczenie, lecz o udoskonalenie metody fenomenologicznej.

Całość składa się z trzech zasadniczych części (I. *Das idiosyncratische oder solitär-vitale Leben*; II. *Das symbiotische oder sozial-vitale Leben*; III. *Das Persönlichkeitsleben*), z których każda rozpatruje pewną określoną strukturę postawy człowieka w stosunku do otoczenia.

U podstawy swoich rozważań Stavenhagen przyjął dwa zasadnicze założenia: 1) że wszystkim ludziom wspólne jest dążenie do zachowania i rozwoju swego życia oraz 2) że wszyscy ludzie czują się za swoje postępowanie odpowiedzialni. Pierwsza część omawianej pracy skupia się na analizie biologicznego życia popędowego (interesujące są zwłaszcza rozdziały traktujące o procesach wrażliwego przyswajania sobie świata przez człowieka). Druga część przynosi analizę społecznego życia człowieka, w którym (w odróżnieniu od solitarnego)

dochodzi już do głosu moment uwzględniania jeszcze jakiejś innej istoty ludzkiej. Rezultatem zawartych w obu częściach rozważań jest wykrycie jakiejś jednolitej tendencji życiowej (*Lebensaktion*), która ujawnia się jako czynnik regulujący rozbudzone potrzeby. Jej zadaniem jest utrzymanie ciała w określonym stanie dobrego samopoczucia (*Sichwohl-Fühlen*). A stan ten umożliwi człowiekowi aktywne „przebijanie się” przez świat w celu zaspokojenia potrzeb. Tu stykamy się z faktem dostosowania do otoczenia, który to fakt w ujęciu Stavenhagena świadczy o tym, że jakiś żywy organizm jest na tyle zdolny do działania (prężny), iż może się w stosunku do swego otoczenia określić (*behaupten*). Właśnie owo dążenie do samookreślenia (*Selbstbehauptungsdrang*) stanowi jedną z sił motorycznych, pobudzających ludzkie życie psychiczne.

Dążenie do samookreślenia daje o sobie znać w formie odczuwalnej potrzeby uzupełnienia się (*Sich-der-Ergänzung-bedürftig-Fühlen*). Uzupełniające przedmioty świata zewnętrznego w obrębie tego, co witalne, jawią się nam we wrażeniach (smaku, dotyku itp.) zawsze jako mniej lub bardziej adekwatne w stosunku do subiektywnie odczuwanych potrzeb (pokarmu, ciepła itp.). Np. ciała wydają się nam lżejsze lub cięższe w odniesieniu do naszej własnej siły, do naszej *Sich-bedürftig-Fühlen*, do naszej aktywności.

Ale ów pęd do samookreślenia, ta potrzeba zachowania zdolności do aktywnego zaspokajania potrzeb cielesnych nie jest jedynym źródłem życia duchowego. Są bowiem w człowieku inne jeszcze siły, którymi nie rządzą potrzeby cielesne. Taką potrzebę upatruje Stavenhagen w ochocie do zabawy. (Rozważaniom tym towarzyszy polemika z wywodzącym się od Spencera poglądem, który tłumaczy zabawę jako następstwo potrzeby odprowadzenia nadmiaru nagromadzonej energii). Jest ona przejawem jakiejś potrzeby psychicznej, którą Stavenhagen określa mianem *Intentionslust*. (Może ona występować w postaci zadowolenia z pobudzonej aktywności, z doznawanych wrażeń, czy przeżyć). *Intentionslust* stanowi drugą siłę motoryczną życia psychicznego. Stavenhagen definiuje ją jako zadowolenie wypływające z faktu obcowania ze światem i to obcowania aktywnego, ujarzmiającego.

Życie witalne (które u człowieka jako uregulowane życie popędowe ma zawsze już charakter jakiegoś *Persönlichkeitsleben*) wspólne jest również zwierzętom. Ale aczkolwiek sfera witalna nie wywiera — według Stavenhagena — wpływu na znaczne obszary życia społecznego (a tym bardziej osobowościowego), to jednak fakt ten nie przeczy występowaniu pewnych elementów społecznej postawy w świecie zwierzęcym. (Autor, zwłaszcza w drugiej części pracy, uwzględnia rezultaty badań nad społecznym zachowaniem się zwierząt). A to nasuwa podejrzenie, że życie społeczne ma jakieś źródło w tym, co witalne. Analiza uczuć przyjaźni (miłości) i wrogości daje autorowi podstawę do potwierdzenia tych przypuszczeń. Bowiem zarówno wrogie, jak i przyjazne usposobienia mają swój witalno-psychiczny biegun. Na drugim wszakże biegunie znajduje się to, co Stavenhagen nazywa (podobnie zresztą jak Scheler) miłością (i nienawiścią) duchową. Opiera się ona już nie na witalnej, lecz duchowej potrzebie uzupełnienia (*Ergänzungsbedürftigkeit*), która realizuje się poprzez współuczestnictwo w życiu drugiego człowieka, nie będąc jednak zamachem na jego samodzielną aktywność. (Zagrożenie tej samodzielności stanowi

bowiem może podstawę do rozwinięcia się wrogiego, nieprzyjaznego usposobienia).

Punkt ciężkości rozważań Stavenhagena spoczywa jednak w analizie problemów, które złożyły się na trzecią część książki. Znajdujemy tu wnikliwe dociekania nad kompleksem niezmiernie złożonych zagadnień jak: odpowiedzialności, szacunku, wartości etycznych. Dopiero też tu Stavenhagen wyraźnie zarysowuje biegowość życia witalnego i osobowościowego.

Człowiek nie może opierać się wyłącznie na instynktach; brak mu nieodzownej ku temu perfekcji (*Mangelwesen* Gehlena), musi więc życiem swoim kierować (*Lebenführen* — Plessner); a to znaczy, że sam jest za kształt swego życia odpowiedzialny. Człowieka, który w tym sensie czuje się samoopowiedzialny za właściwy charakter swej postawy nazywa Stavenhagen osobą; osobowością natomiast staje się człowiek wówczas, gdy odpowiedzialności tej czyni zadość. Jednak odpowiedzialność aczkolwiek stanowi trzecią (obok *Selbstbehauptungsdrang* i *Intentionslust*) siłę motoryczną życia psychicznego, nie jest wyprowadzalna z tendencji życiowej, lecz stanowi w stosunku do niej jakies absolutne *novum*.

Pytanie, dlaczego człowiek jest osobą, dlaczego musi być odpowiedzialny jest — zdaniem Stavenhagena — pytaniem nierozwiązalnym (*Ursprungsfrage*). Bycie osobowością jest orzecznikiem, który nie przysługuje człowiekowi tak, jak zwierzęciu jego był zwierzęcy, czy kamieniowi — kamienny. Człowiek nie jest osobowością sam z siebie i bez własnego udziału. Bycie osobowością jest jakimś nadanym mu zadaniem, które musi wypełnić na gruncie swojej samoświadomości oraz przedmiotowej świadomości świata. Jest to oczywiście pewien ideał, któremu wszakże człowiek musi czynić zadość, jako że jest osobą.

Ale od tej odpowiedzialności solitarnej (za siebie) odróżnia Stavenhagen odpowiedzialność społeczną (za kogoś). Nie jest to już samoopowiedzialność, lecz współodpowiedzialność, która rzecz jasna rodzi się w wyniku interpersonalnych kontaktów. Ma ona być pewnym stanem naszego usposobienia (*Gesinnung*) w obliczu innego osobnika (*Person*). Dzięki temu usposobieniu los tego osobnika wiąże nas niejako i rzutuje na nasze postępowanie.

Tu dochodzi do głosu szacunek (*Achtung*) jako uczucie, które zobowiązuje nas do urzeczywistnienia interesów innego osobnika. Określa też ono stopień, w jakim jesteśmy uprawnieni do współuczestnictwa w jego losach. Właśnie w uczuciu szacunku upatruje Stavenhagen najważniejsze źródło życia osobowościowego. Ma to być owa intencja człowieka, która czyni zeń osobowość, która skłania do czynienia zadość wartościom wbrew własnym egocentrycznym interesom. Ale i uczucie pogardy (*Verachtung*) jest też zawsze jakimś szacunkiem, aczkolwiek bardziej lub mniej osłabionym (*Achtungsminderung*). Tym samym człowiek, którym pogardzamy, nie wypada z obszaru naszej odpowiedzialności. (Oczywiście z etycznego punktu widzenia uczucie pogardy nie mieści się w granicach powinności, lecz w najlepszym wypadku umiejscowić je można w sferze tego, co dopuszczalne).

Zagadnieniu odpowiedzialności poświęca Stavenhagen wiele miejsca; stwierdza też, że wytłumaczenie tego zjawiska natrafia na poważne trudności. Bowiem nawet gdyby udało się wykazać, że druga istota ludzka (*Mitmensch*),

jej życie i jej interesy są z jakiegoś punktu widzenia cenne, to z jakiej racji ma to mnie obchodzić? Przecież odpowiedzialność za własną egzystencję dźwiga ona sama, jak ja odpowiedzialny jestem za własną. A cóż takiego znaczą — pyta dalej Stavenhagen — społeczno-etyczne wymagalniki, którym mam być posłuszny? Ani kantowski imperatyw, ani też teoria wartości tego nam nie wyjaśnia. Nie ma więc — stwierdza autor w konkluzji — żadnego pomostu, który prowadziłby od odpowiedzialności solitarnej (za własne interesy) do interpersonalnej. Problemu nie rozwiązuje również przyjęcie założenia o istnieniu jakiejś siły wyższej, która byłaby uprawniona do narzucania określonych imperatywów. Wtedy bowiem decydowałaby siła jej uprawnień, a nie nasze przekonanie o słuszności takiego czy innego postępowania. (Między etyką a religią w ogóle nie ma stosunku wzajemnego uzasadniania jednej przez drugą).

Tak więc stwierdzalny jest tylko fakt odpowiedzialności. A o jakiejś interpersonalnej akcji możemy tylko tyle powiedzieć, że jest formalnie i materialnie właściwa wtedy, kiedy obaj partnerzy biorą na siebie współodpowiedzialność, kiedy traktują się wzajemnie jako obustronnie równouprawnieni nosiciele i odpowiedzialności i interesów. (Stavenhagen kładzie szczególnie nacisk na odróżnienie między *subjektive Bedürfnisse* a *Interessen*, które łączyć się mają w jakiś system według obiektywnej hierarchii ważności). I na tym polega właściwy charakter współżycia. A przewaga tych zasad nad innymi (idealnymi) ma tę wyższość, że nie trzeba ich konstruować.

Przejściu do zagadnień osoby i osobowości towarzyszy krytyczna polemika z fenomenologiczną teorią wartości, na którą przy okazji warto zwrócić uwagę. Stavenhagen przede wszystkim w tym solidaryzuje się z N. Hartmannem, że głównym brakiem fenomenologii jest analiza oderwanych — wyobcowanych niejako z współzwiązku z innymi — zjawisk (zwłaszcza błąd Schelera), a więc brak tego, co Hartmann nazwał *konspektive Schau*. Takie podejście uniemożliwia bowiem sprawdzenie, czy rzeczywiście ujęto w nawias wszystko to, co istotne. (W swoich analizach Stavenhagen stara się uwzględnić cały obszar pokrewnych sobie fenomenów. Tak analizuje zwłaszcza zjawiska miłości, wrogości itp.).

Autor również podziela pogląd o obiektywnym istnieniu wartości. Pisze on, że tak jak w procesie poznania świat zewnętrzny występuje fenomenalnie jako byt niezależny od podmiotu poznającego, tak i wartości (dane w *Wertfühlen* Schelera, czy *Wertnehmen* Husserla) są w tym sensie czymś obiektywnym, że ich byt fenomenalnie od nas nie zależy. Aby jednak możliwe było rozwiązanie szeregu zagadnień spornych, postuluje Stavenhagen konieczność przejścia od opisu fenomenów (poza który teoria wartości nie wyszła) do ich uzasadniania i objaśniania.

Do owych zagadnień spornych i nie do końca wytłumaczonych zalicza autor m. in. ową *Tendenz zur Realität* wartości (Hartmanna). Również brak jasności co do jakościowego charakteru wartości, oraz ich bytu stawia pod znakiem zapytania możliwość wytłumaczenia tych przebiegów lub intencji, które spoczywają po stronie podmiotu (*Ichseite*). Tu należy np. fakt wpływających z wartości wymagalników, które zniewalają nas do określonej postawy i działania. Z tym wiąże się pytanie, dlaczego tylko niektóre wartości (etyczne) zniewalają nas do respektowania ich i do oceniania ludzi (jako moralnych, czy

nawet normalnych) w zależności od tego, czy są tej „presji” ze strony wartości powolni. (Czego nie wymagają np. wartości estetyczne). A w ogóle na jakiej podstawie mogą wartości takie wymagania stawiać? Bez udzielenia zadowalającej odpowiedzi na wszystkie te pytania nie można będzie — jak twierdzi Stavenhagen — uporać się z zarzutami przeciwników teorii wartości; zawsze tu bowiem znajdzie się podstawa do dopatrywania się w wartościach jakichś tajemnych sił, które w sposób magiczny mogą wywierać swój wpływ na człowieka. Poza tym trudno w tej sytuacji sprecyzować odpowiedź na pytanie: co to właściwie znaczy, że człowiek jest przez wartości zdeterminowany do określonego postępowania? Podobne zastrzeżenia wzbudza u Stavenhagena (atakowane także przez przeciwników fenomenologii) pojęcie „intuicji wartości”. Nie wiadomo tu zupełnie, w jaki sposób świadomość dochodzi do bezpośredniego (tj. bez pośrednictwa myśli) kontaktu ze swym przedmiotem. Nie rozwiązuje przecież problemu założenie, jakoby chodziło tu o jakieś tzw. *fundierte Anschauung*.

Powyższe uwagi krytyczne służą jednak wyłącznie wykazaniu nieodzowności dokonania pewnej korekty w dotychczasowych osiągnięciach fenomenologów. Chodzi tu zwłaszcza o wyeliminowanie wszelkich założeń metafizycznych i związanych z nimi zarzutów o skłonności przedstawicieli fenomenologii do konstruowania raczej niż konstatowania pewnych faktów i zjawisk. Stavenhagen nie sądzi wszakże, aby przyjęty przezeń fakt odpowiedzialności (w życiu solitarnym i interpersonalnym) podważał dotychczasowe dokonania fenomenologów, którzy, jak wiadomo, sami tego faktu nie zakładali (przynajmniej nie *explicite*). To zresztą sprowadziło ich na nader niebezpieczne ścieżki spekulacji. Jej wyrazem była właśnie konieczność przypisania pewnym jakościom (wartościom) mocy jakiegoś tajemniczego kierowania ludźmi i nakłaniania ich do określonego postępowania.

Książka Stavenhagena należy do tych pozycji, które czyta się (zresztą nie łatwo) z nader zmiennymi uczuciami. Obok niezmiernie głębokich spostrzeżeń, które zmuszają do zastanowienia, rażą wnioski, które właśnie mają charakter pewnych konstrukcji myślowych, założonych z góry i niedostatecznie uzasadnionych. Wbrew pozorom cały zgromadzony tu empiryczny materiał dowodowy (dość n. b. obszerny) nie upoważnia jeszcze do tych wniosków, które przyjmuje Stavenhagen. Odnosi się więc wrażenie jakiejś przedwczesności, jakiegoś zbyt wielkiego zniecierpliwienia na drodze do całościowego ujęcia tej niezmiernie złożonej problematyki. Jednak mimo te zastrzeżenia praca rzuca wiele interesujących roboczych hipotez, które winna by uwzględnić każda próba, mająca ambicję silniejszego — niż to uczynił Stavenhagen — związania swoistości człowieczeństwa z jej naturalnymi podstawami.

Mieczysław Pieczyński

JERZY LANDE: *Nauka o normie prawnej*. — Lublin 1956, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, Sectio G, vol. III, nr 1, str. 62.

Nauka o normie prawnej jest ostatnią pracą (niedokończoną) zmarłego w 1954 r. w Krakowie prof. Landego, kierownika Katedry Teorii Państwa

i Prawa w Uniwersytecie Jagiellońskim. Zmarły należał do grona najwybitniejszych przedstawicieli polskiej nauki prawa ostatniego półwiecza. W *Nauce o normie prawnej* prof. Lande omawia skomplikowane i sporne zagadnienie budowy normy prawnej i charakteru jej elementów składowych. Rozpoczyna od stwierdzenia, iż prawo można ujmować jako normę (przepis postępowania) lub też jako zjawisko rzeczywistości (przeżycie psychiczne normy i porządek prawny, czyli zachowanie się ludzi zgodne z normą). Odpowiednio do tego teoria prawa składa się z dwóch części. W części pierwszej analizujemy „samą normę prawną niezależnie od jej realizacji w życiu, badamy jej właściwości w porównaniu z innymi normami, jej swoistą budowę, rozkładamy ją na elementy wyjaśniając ich znaczenie i związek wzajemny” (str. 3). Ta analityczna część teorii prawa umożliwia zrozumienie budowy, treści norm i poszczególnych instytucji prawnych, co ma z kolei praktyczne znaczenie dla stosującego prawo. Uprawiana przez uczonych analityczna część teorii prawa zawiera wiele niedostatków, płynących głównie z niezrozumienia myślowego i dwustronnego charakteru normy oraz z pomieszania teoretycznego punktu widzenia z praktycznym podejściem dogmatyki do prawa. Tradycyjna teoria prawa wyróżnia w normie hipotezę, dyspozycję i sankcję. Zdaniem autora nie są to ani elementy konieczne, ani wystarczające. Obok norm hipotetycznych występują przecież normy kategoryczne, nie zawierające hipotezy; sankcja zaś jest normą odrębną, tzw. sankcjonującą, dla której hipotezą jest naruszenie innej normy, tzw. sankcjonowanej, a dyspozycją — przepis nakładający obowiązek doznania przez osobę ujemnych skutków, jako następstwo naruszenia normy sankcjonowanej. Koniecznym warunkiem każdej normy jest dyspozycja; nadto norma pozytywna (heteronomiczna) zawiera podstawę pozytywną, czyli część obejmującą fakt, któremu norma zawdzięcza swą moc obowiązującą (fakt normatywny). Rozdziały IV, V, zawierają szczegółową analizę elementów dyspozycji (stosunku prawnego), takich jak obowiązek i uprawnienie, podmiot i przedmiot stosunku prawnego, a rozdział VI — analizę hipotezy. Zapowiedź dokładniejszego omówienia typów i odmian faktów normatywnych w ustępie o elementach podstawy pozytywnej nie doczekała się niestety realizacji.

Nauka o normie prawnej napisana jest w sposób zwięzły i jasny. Poszczególne tezy ilustrowane są przykładami, czerpanymi głównie z obowiązujących aktów prawnych. Na podkreślenie zasługuje krytyczny charakter pracy. Praca zakończona jest streszczeniem w języku rosyjskim i niemieckim.

Wacław Kubik

AUFGABE UND GESTALTUNG DES PHILOSOPHIEUNTERRICHTS. Handreichungen für den Philosophielehrer. Herausgegeben von H. Stoffer. — Frankfurt a. M. — Berlin—Bonn 1959, Verlag Moritz Diesterweg, str. VIII + 262.

Filozofia nauczana w szkole średniej nie jest przedmiotem jednolitym i może być rozmaicie pojmowana zależnie od tego, jakie z nauk filozoficznych wybierzemy i na które z nich położymy nacisk. Mogą to być elementy psychologii i logiki powiązane z zagadnieniami innych nauk filozoficznych. Może też

ona ograniczyć się do jednej nauki filozoficznej, np. do logiki, jak to jest w naszej szkole ogólnokształcącej. Ten nie ustalony charakter filozofii szkolnej oraz jej ujemna niekiedy ocena z punktu widzenia danego ustroju sprawiły, że od początku XIX wieku była ona w różnych krajach europejskich przejściowo likwidowana lub ograniczana tak w swoim zakresie filozoficznym, jak i w wymiarze godzin nauczania. Obecnie, jak wynika z zapowiedzi w kraju¹ oraz głosów z zagranicy, nastaje nowy okres dla nauczania filozofii szkolnej, której potrzebę uświadomili sobie tak rzecznicy ustroju socjalistycznego, jak i przedstawiciele starego porządku.

Wspomniane wyżej przeszkody oraz trudności przystosowania filozofii do celów wychowawczych, ich rozmaite pojmowanie, sprawiły, że w nauczaniu tego przedmiotu nie wytworzyła się jednolita międzynarodowa tradycja, która istnieje w pewnym zakresie np. w nauczaniu języków czy też matematyki. Jedynym, lecz niewystarczającym jej przejawem są podręczniki tzw. propedeutyki filozofii, a szczególnie logiki, co do której potrzeby panowała największa zgodność. Brak natomiast naukowo uzasadnionych opracowań z metodyki nauk filozoficznych jak również nie ma tradycji ustnej przekazywanej sobie przez nauczycieli. Toteż nieliczne opracowania metodyczne z tej dziedziny są przeważnie przygodne oraz prowizoryczne i dlatego łatwo mogą być krytykowane z różnych punktów widzenia. Podobny charakter ma najnowsze opracowanie niemieckie, zbierające kilkadziesiąt artykułów (9-ciu autorów), ujętych w ramy dyspozycji. W przedmowie wydawca stwierdza, że zadanie i ukształtowanie nauczania filozofii w szkołach średnich stanowi jeden z najaktualniejszych problemów, które nauczycieli i administrację szkolną obecnie zajmują. W wielu krajach Niemieckiej Republiki Związkowej uczy się filozofii w szkołach, a we wszystkich uprzystępnia się ją uczniom na zajęciach nadobowiązkowych, na których rozwija się swobodna dyskusja. To zainteresowanie dla filozofii szkolnej znalazło także wyraz w licznych artykułach naukowych oraz popularnych w niemieckich czasopismach. Brak natomiast od wielu lat metodycznej książki dla nauczyciela filozofii skłonił wydawnictwo do tego przedsięwzięcia. Współautorzy książki wykazują różne stanowiska światopoglądowe, filozoficzne, pedagogiczne i metodyczne, toteż nauczyciel korzystający z niej musi wybrać treści, które jemu będą najlepiej odpowiadać i pomagać w pracy szkolnej. Zrozumienie dzieła wymaga od nauczyciela krytycyzmu, tym bardziej, że w tekście występują poglądy sprzeczne, np. jeden autor zaleca pogłębienie filozoficzne przedmiotów ogólnokształcących (str. 49), a drugi jest przeciwnego zdania (str. 214). Poza tym spotykamy poglądy niezgodne z tradycją nauczania szkolnego, np. sugeruje się nauczanie logiki w sposób dyskusyjny (str. 107), nie podając jednak bliższych wskazówek. Książka bogata w skondensowaną i różnorodną treść jest trudna do wiernego zreferowania. Zawiera ona cztery części: 1. Podstawowe zagadnienia. 2. Ogólna metodyka i dydaktyka filozofii. 3. Praktyka nauczania filozofii. 4. Przykłady lekcji. Część 1-a dotyczy istoty filozofii oraz jej stosunku do światopoglądu, całości kultury, a szczególnie do wychowania i wykształcenia. W części 2-jej są oma-

¹ Zob. Informację o konkursie na podręcznik propedeutyki filozofii. Ruch Filozoficzny t. XVIII, nr 4, 1958, str. 274—275.

wiane cele i różne formy nauczania filozofii oraz zależność tego przedmiotu od panującego wyznania i politycznego wychowania. Jeden z autorów rozważa cele nauczania z rozmaitych punktów widzenia, w zależności od ogólnych celów szkoły oraz charakteru przedmiotu filozoficznego. Oto jego możliwości wychowawcze: filozofia służy celowi moralno-wychowawczemu, wprowadza do myślenia problemowego, ćwiczy myślenie uwalniając je od przesądów, filozofia wywołuje przeżycia, filozofia może stanowić syntezę wiedzy fachowej. Część 3-cią rozpoczyna zagadnienie rozkładu materiału, który zależy zdaniem autora od typu klasy (matematyczna, humanistyczna) oraz poznania danego zespołu uczniów przez nauczyciela. Następnie traktuje się o możliwości nauczania filozofii na podstawie współczesnego dzieła filozoficznego oraz krytykuje nauczanie historii filozofii. W następnych 16-stu rozdziałach autorzy mówią o nauczaniu poszczególnych nauk filozoficznych: logiki, teorii poznania, ontologii, etyki, filozofii języka, religioznawstwa, filozofii na materiale z poezji, filozofii przyrody, filozofii w związku z matematyką, teorii nauki, egzystencjalizmu, filozoficznej antropologii, filozofii historii. Są wreszcie poruszane sprawy psychologii i praktyczno-życiowe, jak np. wybór zawodu w związku z nauczaniem filozofii. Bogactwo nauk filozoficznych i zagadnień poruszanych na lekcjach stoi prawdopodobnie w związku z różnymi programami nauczania filozofii w poszczególnych krajach Niemieckiej Republiki Federalnej, gdyż trudno sobie wyobrazić, by nawet przy wymiarze dwóch godzin tygodniowo w ostatnich dwu klasach szkoły średniej, można było je w całości wyczerpać. Część 3-cia nie zadowala, gdyż zamiast praktycznych wskazówek nauczania otrzymujemy w niej przeważnie zbiory rozmaitych zagadnień, często zupełnie bezcelowych w nauczaniu szkolnym oraz obfite uwagi bibliograficzne. Część 4-ta zawiera dziewięć przykładów lekcji, których dyspozycje oraz praktyczne rozwinięcie niektórych punktów podano. Oto tematy lekcji: 1. Co znaczy filozofować? (na podstawie fragmentów literackiego tekstu: A. Saint-Exupéry: *Mały książe*), 2. Zjawisko bytu u Heraklita i Parmenidesa. 3. Analogia bytu. 4. Od krytyki do afirmacji (od Descartesa do Heideggera). 5. Interpretacje filozofii nowożytnej (Descartes i Kant). 6. Kanta poczucie szacunku jako ośrodek nauki etyki. 7. Przedmiot matematyki. 8. Podstawy nauk przyrodniczych. 9. Nauka o życiu w swoim stosunku do filozofii. — Jak widać, tematy lekcji są zbyt oderwane od zainteresowań młodzieży i nie odpowiadają bogactwu celów nauczania filozofii, wspomnianych poprzednio. Kończy dzieło dodatek informacyjny, podający literaturę nauczania filozofii, omówienie ważniejszych dzieł wprowadzających do filozofii, czasopisma dla nauczyciela oraz płyty z nagraniami odpowiednich tekstów filozoficznych oraz innych.

Mimo rozmaitych cennych uwag ogólne wrażenie z lektury powyższego opracowania jest ujemne. Encyklopedyzm, przeładowanie informacjami bibliograficznymi, brak jasności i jednolitego planu, sprzeczne poglądy, to wszystko utrudnia nauczycielowi zdobycie praktycznej korzyści z tego dzieła. W poglądach autorów widać silny wpływ egzystencjalizmu (Heidegger, Jaspers), liberalizm i zarazem brak wyraźnego celu, jaki ma być realizowany w nauczaniu filozofii szkolnej. Często, mimo różnych zastrzeżeń autorów, ma

się wrażenie, że uczniowie szkoły średniej przygotowują się do filozofowania, a lekcje filozofii upodobniają się nieraz do seminarium uniwersyteckiego z tego przedmiotu.

Henryk Moese

STEFAN BALEY: Wprowadzenie do psychologii społecznej. Warszawa 1959, PWN str. 227, (Słowo wstępne Od Redakcji Marii Żebrowskiej).

Prace wprowadzające w studium socjologii mogą mieć różny zakres treści oraz rozmaity charakter. W języku polskim mieliśmy dotychczas m. in. *Wstęp do socjologii* F. Znanieckiego, zawierający metodologiczne poglądy autora, *Wstęp informacyjny i bibliograficzny* J. St. Bystronia oraz *Wprowadzenie do socjologii* A. Cuvilliera (tłum. z franc.), który przedstawia stanowiska i metody w tej nauce. Obecnie dochodzi do nich nowe opracowanie St. Baleya, który podaje ważniejsze zagadnienia psychologii społecznej, a na dalszym planie pozostawia metody oraz źródła bibliograficzne. Takie ujęcie przedmiotu, w krajach anglosaskich częste, może liczyć na szerszy krąg czytelników niż podejście wyłącznie informacyjno-bibliograficzne lub metodologiczne.

Psychologia społeczna jako odrębna nauka rozwija się dopiero od początku XX-go wieku, nie ma więc jeszcze dokładnie ustalonego przedmiotu. Poszczególne uczeni nie tylko się różnią w rozumieniu zakresu i podziału tej nauki, ale wykazują duże pomieszanie w podstawowych pojęciach z nią związanych¹. Jedni autorzy traktują psychologię społeczną jako odrębną naukę, inni natomiast ją włączają w ramy szeroko pojętej socjologii. Znaniecki np. wyodrębnił cztery części socjologii: teorię dążeń społecznych, czyli psychologię społeczną, teorię stosunków, teorię grup i teorię osobników społecznych. Autorzy jednak dzieł wprowadzających do psychologii społecznej uwzględniają bezpośrednio lub pośrednio także pozostałe działy socjologii dając mniej lub więcej tradycyjny zbiór tematów z psychologii społecznej. Tak też jest u Baleya, który swój wybór treści uzupełnił wynikami polskich uczonych oraz problematyką materializmu historycznego.

Pracę swą Baley przeznacza dla psychologów. W doborze zagadnień, w położeniu nacisku na niektóre z nich (rozd. IX, X), w szkicowaniu metod na marginesie przedstawionych wyników oraz w różnych dygresjach widać, że autor w znacznym stopniu patrzy na przedmiot z punktu widzenia potrzeb psychologii wychowawczej. W rozważaniach wstępnych (rozd. I) Baley mówi o granicach i zadaniu psychologii społecznej, pisze o zmianach poglądów na ludzką naturę w zależności od rozwoju tej nauki, podaje zwięzły zarys jej historii oraz wymienia metody, podkreślając znaczenie metody statystycznej dla tej nauki. W pozostałych rozdziałach autor porusza kolejno następujące tematy: R. II: Społeczne kontakty a regulatory społeczne. Kształtowanie się grup ludzkich.

¹ Berman Adolf A., W sprawie przedmiotu i podziału psychologii społecznej. *Przegląd Filozoficzny*, t. 35, 1932, s. 289—313; Jampoler G., *Interpsychologia, psychologia socjalna, socjologia*. *Przegląd Filozoficzny*, t. 39, 1936, s. 522.

R. III: Oddziaływanie międzyosobnicze. R. IV: Stosunki międzyosobnicze. R. V: Psychologia tłumy. R. VI: Akcje i stosunki międzygrupowe. R. VII: Kształtowanie się regulatorów społecznych. Zagadnienie ideologii. R. VIII: Badania nad powstawaniem przesądów, opinii i postaw społecznych. R. IX: Zagadnienia socjalizacji człowieka. R. X: Problematyka patologii społecznej. — Każdy rozdział ma w zakończeniu bogatą bibliografię uzupełniającą, odnoszącą się przeważnie do czasopism i wydawnictw anglosaskich, opracowaną przez Redakcję. Przy końcu dołączono wykaz ważniejszych skrótów oraz indeks autorów.

Baley słusznie rozpoczął omawianie przedmiotu od dyskusji o *zadaniach psychologii społecznej*. Do powyższego tematu podszedł jednak nie z określonego stanowiska teoretycznego, lecz empirycznie, przez porównanie opinii uczonych, wybrawszy z nich pogląd najbardziej rozpowszechniony. Taka metoda nie ułatwiła zadania autorowi, doprowadzając go do stwierdzenia, iż między psychologią społeczną a socjologią w obecnym stadium rozwoju obu nauk nie można przeprowadzić ostrej granicy (str. 18). Powyższy pogląd zaciążył ujemnie na doborze treści książki, w znacznym stopniu eklektycznej. Dokładne określenie przedmiotu psychologii społecznej jak również porównawcze przedstawienie jej na tle pozostałych nauk psychologicznych mogłoby zapobiec takim niekonsekwencjom. Tytuł podrzdziału 5: *Wielość w psychologii społecznej* (str. 35) należałoby sformułować zrozumialej: Rola statystyki w psychologii społecznej. Pomimo wspomnianych niedociągnięć książka Baleya posiada wartość praktyczną. Autor zaznajamia czytelnika z różnorodnością problematyki psychologii społecznej, dyskutuje zagadnienia, przytacza argumenty za i przeciw w różnych kwestiach, wykazuje trudności problematyki nie narzucając czytelnikowi poglądów, lecz skłania go do refleksji. Książka więc budzi zainteresowanie i zachęca do dalszej lektury dzieł pokrewnych. *Wprowadzenie* — jako pierwsza większa praca polska z psychologii społecznej, jest cennym nabytkiem naukowym, za którym powinny ukazać się dalsze opracowania z tej dziedziny, uwzględniające inne punkty widzenia oraz inne potrzeby.

Na zakończenie dodatkowe zastrzeżenia. Z różnych szczegółów widać, że Baley dba troskliwie o dobre rozplanowanie treści oraz powiązanie wywodów, toteż trudno zrozumieć, dlaczego układ rozdziałów II—VIII tak w swoim porządku, jak i w zawartości w niektórych miejscach nie tłumaczy się jasno. Tak np. autor na początku rozdziału II-go pisze: „Wspomnieliśmy poprzednio, iż podstawą tworzenia zbioru ludzkiego może być sam czas” (str. 41). Tymczasem stwierdzamy, że autor poprzednio tego tematu w ogóle nie poruszał. Rozdział VI: Akcje i stosunki międzygrupowe — jakkolwiek bardzo ważny, ogranicza się do trzech stron. O regulatorach społecznych dowiadujemy się z rozdziału II-go oraz rozdziału VII-go, które mając problematykę zbliżoną są przedzielone innymi rozdziałami o odmiennych zagadnieniach. Nie wiadomo jednak, kto powyższe błędy popełnił, gdyż w słowie wstępnym *O d. R e d a k c j i* m. in. czytamy o danej książce: „Autor pozostawił wprawdzie napisaną, ale nie przygotowaną ostatecznie do druku[...] Staraliśmy się nadać książce możliwie przejrzysty i konsekwentny układ, usiłowaliśmy też usunąć niejasności i niekonsekwencje Autora, zwłaszcza w rozdziałach o zwyczajach społecznych,

o realnych podstawach formowania się grup ludzkich, o kształtowaniu się regulatorów społecznych. Zmieniając niektóre sformułowania, przestawiając rozdziały, usuwając zbędne powtórzenia i dłużyzny, usiłowaliśmy jednak trzymać się jak najwierniej intencji Autora, wynikających z kontekstu. Całkowicie pominęliśmy tylko jeden rozdział, dotyczący zmian społecznych[...], ponieważ wymagałby gruntownej przeróbki, a nie zawierał właściwie problematyki psychologicznej" (str. 6). Byłoby pożądane, aby Redakcja wprowadzając tak daleko idące zmiany w rękopisie autora, poinformowała o nich czytelnika dokładniej w przypisach wydawniczych.

Henryk Moese

PAUL LORENZEN: *Formale Logik*. Sammlung Götschen B. 1176/1176a. — Berlin 1958, Walter de Gruyter & Co., str. 165.

Ta niewielka rozmiarem książeczka (formatu 16°), napisana przez jednego z wybitniejszych logików współczesnych, stanowić ma wprowadzenie do głównych działów i zagadnień logiki symbolicznej. Oto pobieżny przegląd jej treści.

Po króciutkim wstępie wprowadzającym pojęcie logiki formalnej (jako nauki o implikacjach funkcji zdaniowych) i szkicującym dotychczasową linię rozwoju tej dyscypliny, autor przystępuje przede wszystkim do omawiania sylogistyki. Zaznaczając z góry, iż związki logiczne trzeba badać na językach sztucznych, wprowadza (na przykładach) pojęcia imienia własnego, orzecznika, zdania prostego, zmiennych orzecznikowych, zmiennych podmiotowych, (reprezentujących podmioty zdań), łącznika, reguł podstawowych i szereg innych pojęć dotyczących języka. Potem dopiero przechodzi do właściwego wykładu sylogistyki, którą przedstawia w postaci teorii zaksjomatyzowanej. Teoria ta opiera się na dwóch aksjomatach, w których występuje termin pierwotny *a*, traktowany jako relacja dwuczłonowa drugiego rzędu, charakterystyczna dla zdań kategorycznych ogólnotwierdzących. Przy pomocy tej relacji definiuje się relacje *i*, *e*, *o* odpowiadające pozostałym formom zdań kategorycznych. Przesłanki trybów sylogistycznych traktuje się — podobnie jak to czyni A. Mostowski — jako zdania stwierdzające zachodzenie iloczynu względnego pomiędzy terminem mniejszym a większym. Po wyprowadzeniu 24 trybów tradycyjnych autor dowodzi niepoprawności wszelkich innych trybów. Jego sposób przedstawienia nauki Arystotelesa jest ciekawy, lecz budzi pewne wątpliwości.

Chodzi mianowicie o to, czy definicje zdań szczegółowych — przejęte od Freytag-Löringhoffa — zachowują intuicyjny sens zdań kategorycznych. Na przykład definiens zdania szczegółowego 'PiQ' ma postać: 'MaP oraz MaQ dla (co najmniej) jednego M'. Otóż w szczególnym przypadku, gdy M jest zbiorem jednostkowym, zdanie 'PiQ' zgodnie z potocznym rozumieniem winno być prawdziwe, natomiast zdania 'MaP' oraz 'MaQ' trzeba by uznać za niewłaściwie zbudowane. Język potoczny nie zezwala bowiem na umieszczanie w podmiocie zdania ogólnotwierdzącego terminów o zakresie jednostkowym.

Rozdział drugi poświęcony jest funktorom prawdziwościowym i teorii zdań, która została przedstawiona jako metajęzykowy system aksjomatyczny. W oryginalny sposób autor wprowadził matryce 16 funkcji prawdziwościowych,

z których tylko 10 okazało się funkcjami dwuargumentowymi. Ponadto omówione zostały pojęcia: dualności, postaci normalnej, logicznej i faktycznej prawdziwości oraz odróżnione funktry prawdziwościowe od odpowiadających im relacji, takich jak logiczna ekwiwalencja, sprzeczność, przeciwieństwo itp. Dalej czytelnik zapoznaje się z zarysem metody budowania rachunków (*Kalküle*), czyli systemów podstawowych figur i podstawowych reguł umożliwiających wywód (tj. zestawianie nowych figur z figur atomowych). System aksjomatyczny koniunkcyjnegacyjny teorii zdań może być zastąpiony dwoma rachunkami, z których pierwszy podaje reguły budowania wyrażań sensownych systemu, a drugi pozwala z owych wyrażań udowodnić tylko te, które są tezami systemu. Na przykładzie bezaksjomatycznego rachunku logicznego Gentzena autor objaśnia pojęcia względnej i absolutnej niesprzeczności (*Konsistenz*) i zupełności rachunku.

Zdaniem Lorenzena błędne koło tkwiące u podstaw każdej aksjomatycznej teorii logiki (twierdzenia systemu wyprowadza się z aksjomatów przez wnioskowanie logiczne, którego poprawność musi być założona przed systemem) daje się zlikwidować przez nadanie teorii postaci rachunku, gdyż rachunki nie zakładają żadnej logiki, mogą w zasadzie być budowane zupełnie dowolnie. To twierdzenie autora wydaje się niesłuszne. Ażeby móc z jakiejś figury podstawowej, na przykład '+', wyprowadzić figurę pochodną '+o' na podstawie reguły 'jeśli x jest tezą, to wolno uznać xo', trzeba koniecznie przeprowadzić rozumowanie według *modus ponendo ponens*, przy czym reguła zamienia się w implikację a przesłanką cząstkową jest zdanie (zazwyczaj obserwacyjne): '+ jest tezą'. Rzecz charakterystyczna, że Lorenzen nigdzie nie wymienia reguły podstawiania — chociaż stale czyni z niej użytek — a przecież podstawą oczywistości tej dyrektywy jest logiczna zasada *dictum de omni*.

Przedmiotem rozdziału następnego jest efektywna logika funktrów prawdziwościowych. Wprowadzając szereg pojęć, takich jak dopuszczalność (hipotetyczna, względna i ogólna), operatywna implikacja, operatywna prawdziwość, autor wskazuje jako uzasadnienie logicznych aksjomatów dla koniunkcji i alternatywy (którą zwie 'adiunkcją') możliwość sprowadzenia logicznej implikacji do implikacji operatywnej. Koniunkcja i alternatywa dają się wprowadzić operatywnie, przez system reguł, do dowolnego rachunku. Funktory te są afirmatywne, to znaczy charakteryzują się tym, że z żadnej formuły, zbudowanej tylko przy ich pomocy nie można uzyskać wyrażenia sprzecznego z którymś z ich argumentów, jeśli wszystkie inne argumenty występujące w formule zastąpimy znakiem logicznej prawdziwości lub logicznej fałszywości. Jako przykłady logiki afirmatywnej autor przedstawia intuicjonistyczny rachunek Brouwera oraz afirmatywny rachunek Gentzena, wskazując na związki zachodzące pomiędzy tymi dwoma rachunkami. Do alternatywnej logiki Brouwera można przy pomocy dodatkowych reguł wprowadzić negację przekształcając tym samym ów rachunek w logikę efektywną, w której szereg klasycznych formuł traci walor. Każda implikacja ważna efektywnie jest też ważna klasycznie, ale nie na odwrót. Przez dołączenie *tertium non datur* lub odwrotnej zasady podwójnego przeczenia przekształca się logikę efektywną w klasyczną. W dalszym ciągu autor okazuje, że opisane rachunki teorii zdań są rozstrzygalne i przy tej okazji podaje i objaśnia definicję rozstrzygalności, sformułowaną w 1944 roku

przez Posta w oparciu o pojęcie przeliczalności. Następnie szkicuje dowód istnienia rachunków nierozstrzygalnych odkryty przez Churcha, porównuje ów dowód do antynomii wyrazów heterologicznych i zastanawia się nad zagadnieniem, czy nierozstrzygalne rachunki podważają logikę klasyczną.

Z kolei Lorenzen przechodzi do wykładu teorii kwantyfikatorów, zastrzegając, że przedstawi tylko tę teorię, która często niewłaściwie zwie się 'elementarną logiką predykatów', natomiast nie będzie się zajmować tzw. „wyższą logiką predykatów”, gdyż właściwie jest to zaksjomatyzowana teoria mnogości. Naprzód wprowadza pojęcie kwantyfikatora szczegółowego jako operatora dla „nieskończonej alternatywy” i kwantyfikatora ogólnego jako operatora dla „nieskończonej koniunkcji”, aby potem wykazać, że dla obu kwantyfikatorów efektywną ważność posiadają reguły logiczne bezpośrednio wynikające z sensu kwantyfikatorów. Następnie rozwija afirmatywny rachunek kwantyfikatorów powstający przez dodanie dwóch aksjomatów i dwóch reguł (zwykle spotykany system P. Bernaysa) do intuicjonistycznego rachunku afirmatywnej logiki zdań. Afirmatywny rachunek kwantyfikatorów przekształca się w efektywny przez proste dołączenie definicji negacji. Stąd z łatwością przejść można do klasycznego rachunku kwantyfikatorów, przyjmując jako nowy aksjomat odwrotną zasadę podwójnego przeczenia. Lorenzen przytacza około dwudziestu twierdzeń i reguł tego rachunku, podając ich dowody i zaznaczając różnice między systemem klasycznym i efektywnym. Jako przykład zastosowania logiki kwantyfikatorów podaje interpretację sylogistyki, przy czym posługuje się kwantyfikatorami ograniczonymi. Dalej autor zastanawia się nad przydatnością klasycznej logiki kwantyfikatorów i stwierdza, że choć stanowisko Brouwera — odmawiające jej prawa stosowalności do zbiorów nieskończonych — jest bezspornie słuszne, to jednak pozostaje możliwość używania tej teorii jako fikcji. Przyznaje też, że zastosowanie klasycznej logiki kwantyfikatorów do dowolnych rachunków nie prowadzi do sprzeczności.

Osobny paragraf poświęcony jest zagadnieniom zupełności i rozstrzygalności. Tu czytelnikowi przedstawia się naprzód Gentzenowskie sformułowanie klasycznej teorii kwantyfikatorów, potem szereg pojęć takich, jak: interpretacja, model, ogólna ważność itp. Omówiona też zostaje względna niesprzeczność klasycznego rachunku kwantyfikatorów oraz odkryta przez Gödela zupełność tego rachunku. Dowód zupełności podany przez autora opiera się na wersji Schüttego z 1955 r. Lorenzen przechodzi teraz do problematyki rozstrzygalności. Informuje o specjalnych klasach formuł, dla których wskazano postępowanie rozstrzygające, a potem formułuje twierdzenie Churcha o nierozstrzygalności w postaci: Klasa formuł niewyprowadzalnych w rachunku kwantyfikatorów (klasycznym lub efektywnym) nie jest przeliczalna — i podaje dowód tego twierdzenia. W końcu krótkie wzmianki czyni o wyniku Gödela z 1931 r. oraz Skolema z 1933 r.

Przedmiotem ostatniego rozdziału jest logika równości. Scharakteryzowana zostaje relacja równości i wskazany cel badań (analiza skutków, jakie pociąga za sobą wprowadzenie równości do teorii). Autor omawia budowę teorii formalnych zawierających wyrazy stałe. Następnie przystępuje do objaśnienia deskrypcji prostych i złożonych, uprzednio wprowadzając kwantyfikatory numeryczne. Przy pomocy terminów deskrypcyjnych ogólnie określa 'terminy' (jako terminy

deskrypcyjne zawierające wolne zmienne, które po podstawieniu stałych za zmienne zamieniają się w symbole stałe), co umożliwi mu przeciwstawienie formalnych teorii z terminami teoriiom z wyrazami stałymi. Od odróżnienia równości abstrakcyjnej przechodzi do pojęcia abstrakcji i operatora abstrakcji, który potrzebny mu jest do określenia relacji i funkcji n-członowych. W tym miejscu następują skąpe wiadomości z teorii klas i relacji i wreszcie na zakończenie omówiony zostaje rachunek równości z terminami oraz tzw. czysty rachunek równości.

Tak, z grubsza biorąc, przedstawia się zawartość książki. Oczywiście, nie zdołałem wymienić ani wszystkich pojęć, ani zagadnień, o których pisze autor. Jednakowoż sądzę, że to, co podałem, dostatecznie już uwydatnia całe bogactwo treści. Toteż uważny czytelnik zapewne zadał sobie pytanie, jakim cudem udało się Lorenzenowi zmieścić tak obfity materiał na 160 małych stroniczkach. Naturalnie, nie cudem, lecz po prostu dzięki skrótom, niedopowiedzeniom, skąpym wyjaśnieniom, nikłej ilustracji przykładami, dzięki operowaniu nieraz terminami bez określenia ich znaczenia, dzięki szkicowaniu dowodów i stałemu odwoływaniu się do domyślności czytelnika.

Zjawia się przeto od razu pytanie, dla kogo rzecz jest przeznaczona. Wszystko przemawia za tym, że według zamierzeń autora książka miała być rodzajem podręcznika czy wstępu do nauki logiki. Tym tylko wytłumaczyć można zamieszczanie elementarnych pojęć i wiadomości oraz niezbyt precyzyjną postać wykładu. Niestety, trzeba stwierdzić z punktu widzenia dydaktycznego, że autor niefortunnie wywiązał się ze swego zadania. Stojąc wobec konieczności pomieszczenia się w szczytłych ramach tomiku Sammlung Göschen powinien był dokonać wyboru zagadnień, ograniczyć się — powiedzmy — do rachunku zdań i teorii kwantyfikatorów, a uzyskane w ten sposób miejsce wykorzystać dla dodatkowych wyjaśnień i wzbogacenia materiału ilustracyjnego, przez co całość zyskałaby na przystępności. Lorenzen nie poszedł po tej drodze i usiłował zawrzeć w narzuconych mu ramach wszystko to, co uważał za niezbędne do zobrazowania obecnego stanu logiki. I to był jego dydaktyczny błąd.

Czy należy z tego wnosić, że książka nie posiada wartości? Bynajmniej. O ile nie można jej polecać osobom stawiającym pierwsze kroki na terenie logiki, o tyle z pożytkiem przeczytać może ją każdy posiadający przynajmniej podstawowe wiadomości z tej dyscypliny. Lektura ta zapewne stanowić będzie nie tylko swego rodzaju repetytorium, lecz także dostarczy wielu ciekawych informacji o rzeczach, o których głucho w większości współczesnych podręczników logiki.

Leon Gumański

GEORG KLAUS: Einführung in die formale Logik. 2. unveränderte Auflage, WEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1959, str. XII + 403.

Autor w przedmowie wyjaśnia, że książką swą pragnie zlikwidować, w części przynajmniej, dotkliwy brak w Niemieckiej Republice Demokratycznej nowoczesnego podręcznika logiki. Nie chodzi mu przy tym o to, by stawiać nowe

problemy, lecz o to, by zagadnienia logiczne naświetlić ze stanowiska materializmu dialektycznego. Zła sława logiki matematycznej w kołach marksistowskich wytworzyła się niesłusznie — zdaniem Klaus — pod wpływem tego, że logika wykorzystywana była dotąd często przez neopozytywistów jako narzędzie ich „reakcyjnych wybryków filozoficznych”. Jednakże logika matematyczna posiada wielką doniosłość i wybitne osiągnięcia, których nie można pominąć milczeniem.

W rozdziale pierwszym, w którym autor omawia przedmiot, zadania i dzieje logiki formalnej, powiada m. in., że dokładne odgraniczenie logiki od dialektyki jest jednym z najtrudniejszych problemów współczesnej filozofii marksistowskiej. Logika nie zajmuje się powstawaniem i zmianami myśli ani najogólniejszymi prawami rozwoju przyrody i społeczeństwa. To właśnie jest zadaniem dialektyki. Natomiast dziedziną badań logicznych — jak wynika z prac Stalina — nie są konkretne przedmioty naszej rzeczywistości, lecz tylko nieegzystujące, oderwane formy abstrakcyjne.

Rozdział drugi poświęcony jest sądom, ich istocie, składnikom i typom oraz kwantyfikatorom i zmiennym. W rozdziale następnym omówione zostały związki zachodzące między sądami (funkcje prawdziwościowe i niektóre prawa rachunku zdań), a także problem rozstrzygalności i zastosowanie rachunku zdań w teorii sieci elektrycznej. W związku z zasadą sprzeczności Klaus podkreśla, iż wyraz „sprzeczność” w dialektyce posiada całkowicie inny sens niż w logice. Pomieszczenie tych dwóch znaczeń było wielkim błędem popełnionym przez Hegla. Na marginesie zagadnienia ekstensjonalności Klaus stawia tezę, że logika formalna jest teorią praw myślowych ekstensjonalnych, natomiast logika dialektyczna — intensjonalnych.

Rozdział czwarty, zatytułowany „Pojęcia”, wprowadza rozróżnienie zakresu i treści oraz nieliczne elementy teorii klas, piąty zajmuje się definicjami, szósty — logiką tradycyjną, rachunkiem klas, relacji i predykatów, siódmy — metodą dedukcyjną (systemy aksjomatyczne i ich modele), ósmy — metodą redukcyjną (hipotezy, indukcja, analogia, prawdopodobieństwo, statystyka). W uwagach końcowych autor raz jeszcze przypomina różnicę pomiędzy logiką i dialektyką, a także z naciskiem podkreśla, że logika jest jedna dla wszystkich ludzi i wszystkich nauk, prawa zaś logiczne są wyabstrahowane z rzeczywistości.

Książka zawiera rejestr osobowy i rzeczowy oraz wskazówki bibliograficzne.

L. G.

ARTHUR PAP: *Semantics and Necessary Truth. An Inquiry into the Foundations of Analytic Philosophy.* — New Haven 1958, Yale University Press, str. XII + 456.

Jednym z czołowych problematów współczesnej epistemologii jest zagadnienie, czym w istocie swej jest poznanie aprioryczne. Jest to właściwie cały kompleks zagadnień, na które nie zdołano dotąd znaleźć rozwiązania zadowalającego wszystkie umysły. Wciąż usiłuje się odpowiedzieć na pytanie, co to są

prawdy konieczne, na czym polega różnica pomiędzy sądem analitycznym a syntetycznym, jaki związek łączy logiczną konieczność z językowymi konwencjami, czy istnieją sądy syntetyczne *a priori* itp. Raz po raz odzywają się nowe głosy, ale nic nie zwiastuje końca dyskusji.

Przyczynę tego stanu rzeczy Artur Pap — niedawno zmarły reprezentant amerykański szkoły analitycznej — upatrywał w niedostatecznie jasnym sprecyzowaniu pojęć podstawowych. Toteż, pisząc swe obszernie i świadczące o nieprzeciętnej erudycji dzieło, zmierzał przede wszystkim do wyjaśnienia różnic zachodzących między sądami koniecznymi a przypadkowymi (empirycznymi, faktycznymi). Ponieważ na obecnym szczeblu rozwoju problematyka ta ściśle związała się z semantyką logiczną, autor podjął też próbę zbadania głównych pojęć tej młodej dyscypliny. Sądził przy tym słusznie, że pożytecznym będzie rzucić okiem wstecz na dotychczasowy przebieg dyskusji. Stąd książka jego rozpadła się na dwie niewspółmierne części. Pierwsza, historyczna — stanowiąca niewiele ponad 1/6 całości — zajmuje się pojęciem prawdy koniecznej w świetle ujęć tradycyjnej teorii poznania; druga, polemiczna, omawia wiele kwestii zgrupowanych wokół pojęcia prawdy analitycznej w łonie współczesnej filozofii analitycznej.

Spośród wszystkich myślicieli zajmujących się na przestrzeni dziejów problematyką prawd koniecznych autor wybrał tylko czterech: Leibniza, Kanta, Locke'a i Hume'a. Rozważania na temat poglądów tych filozofów, ich wzajemnych relacji i związków z myślą współczesną stanowią treść czterech rozdziałów części historycznej. Spotykamy tu twierdzenia śmiałe i brzmiące wręcz rewelacyjnie. Pap przypomina, że według Leibniza prawdy konieczne (zwane też przez niego 'prawdami rozumu') są sądami, które dają się dowieść przy pomocy zasady sprzeczności lub tożsamości. Aczkolwiek Leibniz nie oddzielał wyraźnie pojęć aprioryczności i analityczności, tym niemniej — zdaniem autora — można uważać go za zwolennika teorii, iż każda prawda aprioryczna jest analityczna. Wbrew tedy utartym poglądom Leibniz nie jest typowym racjonalistą, lecz prekursorem logicznego empiryzmu. Toteż niektóre trudności teorii Leibniza odradzają się obecnie, np. w dziełach Carnapa z zakresu semantyki i logiki indukcyjnej. Również pewne trudności Kanta pojawiają się w nowej szacie na widowni współczesnej filozofii szkoły analitycznej. Dotyczy to zwłaszcza definicji analityczności i tendencji psychologizycznej. Co zaś do Locke'a, to dalszy on jest od logicznego empiryzmu niżby się można było spodziewać po nim jako empiryku, natomiast bliższy wydaje się Kantowi. Gdyby Locke mógł wypowiedzieć się w terminach Kanta, stwierdziłby niewątpliwie, że nie tylko aksjomaty geometrii, ale także prawa natury są sądami syntetycznymi *a priori*. Locke nie miał zamiaru przypisywać empirycznej genezy wszelkim orzecznikom opisowym, a tylko niektórym, mianowicie prostym. Jego pojęcie idei prostych, choć nieokreślone, nie jest mniej jasne niż stosowane obecnie przez Carnapa pojęcie prostych orzeczników opisowych. Pap zauważa ponadto, że chociaż Hume ma niezaprzeczone i doniosłe związki z logicznym empiryzmem, brak dostatecznych podstaw, by imputować mu tezę o nieistnieniu sądów syntetycznych *a priori*. Kwestii tej po prostu Hume nie brał pod uwagę. Natomiast wyraźnie okazywał tendencje psychologizyczne (m. in. w rozumieniu 'konieczności')

zwalczane bezskutecznie przez logiczny empiryzm. Bezskutecznie, gdyż kierunek ten nie jest w stanie pozbyć się całkowicie psychologizmu.

Dziesięć rozdziałów części drugiej poświęcił autor szczegółowej analizie trudności, na jakie natrafia fundamentalne twierdzenie umiarkowanego empiryzmu, że każdy sąd aprioryczny jest analityczny. Pod pozorną prostotą tego twierdzenia kryje się — jego zdaniem — nieład pojęciowy. Sam termin 'analityczny' bywa czasem używany w sensie możliwości uzasadnienia środkami czysto logicznymi, czasem zaś w szerszym sensie sprawdzalności na podstawie samego znaczenia. W owym szerszym sensie analityczność nie daje się odróżnić od aprioryczności, a teza empiryzmu staje się trywialna. Przyjmując natomiast węższe znaczenie, natrafia się na niepokonalne trudności w postaci paradoksów i *regressus ad infinitum*. Niektórzy empiryści są skłonni nadać teorii prawd koniecznych charakter lingwistyczno-konwencjonalistyczny. Z punktu widzenia konwencjonalizmu, twierdzenie, że dany sąd jest konieczny, jest empirycznym twierdzeniem dotyczącym języka. Stanowisko to jest jednak błędne, wypływa z pomieszania sądów i zdań. Twierdzenia o sędach nie wolno przekładać na twierdzenia o zdaniach. Koncepcja sądów jako przedmiotów przekonań nie musi prowadzić do platońskiego idealizmu. Logiczny empiryzm sugeruje, że sądy konieczne nie mówią niczego o rzeczywistości, są pozbawione treści egzystencjalnej. Wszelako pewne pojęcia, stworzone przez samych empirystów, przeczą tej sugestii (np. definicje deiktyczne). Pap rozważa też krytycznie stanowisko empirystów w kwestii fenomenalizmu i usiłuje wyświetlić pojęcie wynikania utrzymując, że semantyczna interpretacja podstawowych stałych logicznych jest niemożliwa. Książka kończy się krytyką „logicznego relatywizmu” (chodzi o relatywizowanie do języka), przy czym autor podkreśla, iż wybór systemu językowego zakłada sądy, które nie mogą być z kolei relatywizowane do języka bez popadnięcia w *regressus ad infinitum*. Zdania modalne nie dają się przełożyć na ekstensjonalny metajęzyk i w tym sensie logiczne modalności — a więc m. in. konieczność — są istotnymi cechami sądów.

Z całości rozważań snutych przez autora widać skłanianie się jego ku intuicjonizmowi. Jednakże jego nastawienie jest przede wszystkim krytyczne, destrukcyjne, a własne, pozytywne przekonania znajdują wyraz tylko jakby na marginesie. Trudno przeto urobić sobie jasny obraz poglądów tego filozofa. Tym niemniej wypada podkreślić, że dzięki erudycji i werwie polemicznej autora książka stała się pozycją nader interesującą, a choć zapewne wzbudzać może sprzeczności, nie powinna być pominięta przez nikogo, kto zajmuje się problematyką prawd analitycznych, semantyki, logicznego empiryzmu itp.

Dorzucić należy, iż książka Papa wymaga od czytelnika pewnej znajomości logiki współczesnej, przynajmniej w zakresie elementarnym, i nie może być zaliczana do dzieł łatwych. Zawiera indeks rzeczowo-nazwiskowy, pokaźną bibliografię oraz słownik terminów, który sam przez się może być interesujący.

STUART HAMPSHIRE: *Thought and Action*. — London 1959, Chatto and Windus, str. 276.

Zainteresowania oxfordzkiego filozofa skupiają się wokół kontrastów zachodzących między tym, co nieuniknione w strukturze ludzkiej myśli, a tym, co przypadkowe w niej i zmienne; między wewnętrzną myślą a jej wyrażeniem w mowie i czynie; między zewnętrzną sytuacją człowieka a jego reakcją; między poznaniem a decyzją; między myślą krytyczną a praktyką; między abstrakcyjnymi poglądami filozoficznymi a konkretną różnorodnością doświadczenia. Zadaniem, które autor sobie stawia, jest wskazanie związków między tymi kontrastami i przybliżenie w ten sposób teorii poznania do etyki.

Hampshire oponuje przeciw pogładowi — reprezentowanemu z jednej strony przez Hegla a z drugiej przez niektórych empirystów współczesnych — według którego filozofia spekulatywna musi na wyższym szczeblu rozwoju ludzkości zniknąć, ustępując miejsca bądź historii myśli, bądź logice i naukom empirycznym. Zdaniem autora myślenie praktyczne musi zawsze skończyć się na argumentach należących do dziedziny filozofii rozumowej (*philosophy of mind*). Rozważania filozoficzne są koniecznym czynnikiem każdej fazy rozwoju ludzkości. Wyrastają one bezpośrednio z krytycznej refleksji człowieka nad rozumowaniem, które kieruje jego postępkami, gdy próbuje on dokonać wyboru wśród wielu możliwości działania. Ten wybór jest nieodzowny do traktowania siebie samego jako istoty wolnej i rozumnej, toteż zmusza do przeprowadzenia przeglądu alternatywnych metod klasyfikacji postępowania i jego skutków oraz do znalezienia racji przemawiających za tą lub inną podstawą klasyfikacji. Człowiek musi zastanowić się nad samym pojęciem czynu i intencji. Nie ma możliwości ustalenia jasnego pojęcia racjonalności i wolności, dopóki nie zdecyduje, czy i w jakich warunkach można powiedzieć, że ma uzasadnienie swej postawy, swych pragnień, stanów umysłu i uczuć. Aktualne rozróżnienia potoczne są oczywistością, której nie można ignorować, są punktem wyjścia. Lecz mają swą historię, są zmienne, przeto niepodobna przyjąć ich bezkrytycznie. Stąd myśl filozoficzna zawsze towarzyszyć będzie aktywności człowieka.

Wiara Hampshire'a w wieczystą nieskończoność badania filozoficznego opiera się na analizie wyżej wspomnianych kontrastów. Sądzi on, że badanie filozoficzne warunków wolności i istoty ludzkich cnót zawsze będzie wymagało rewizji. Możliwość podjęcia tego badania stanowi konieczny warunek ludzkiej wolności myśli.

L. G.

W. MAYS: *The Philosophy of Whitehead*. — London—New Nork 1959, G. Allen & Unwin, The Macmillan Company, str. 260.

Książka stanowi nowy tom znanego wydawnictwa *Muirhead Library of Philosophy*.

W przedmowie autor wyjaśnia, że lektura dzieł Whiteheada, a zwłaszcza *Process and Reality*, wzbudziła w nim przekonanie, iż filozof ten wcale nie był platonikiem — jak to utarło się sądzić. To skłoniło Maysa do szczegółowego

przestudiowania twórczości Whiteheada. W wyniku tych studiów powstała obecnie wydana książka. Stanowić ma ona rodzaj komentarza do *Process and Reality*, opracowanego przy uwzględnieniu innych dzieł filozofa. Głównym celem przyświecającym autorowi jest wyjaśnienie dwóch podstaw, na których opiera się „filozofia organiczna” (*Philosophy of Organism*). Odpowiednio do tego książka dzieli się na dwie części: pierwsza poświęcona jest logicznej czy strukturalnej podstawie filozofii Whiteheada, druga — fizykalno-doświadczalnej.

Na wstępie autor stwierdza, że w twórczości Whiteheada rozróżnić można trzy okresy: początkowo zajmował się matematyką i logiką matematyczną, później budował filozofię przyrody zbliżoną do *Der Logische Aufbau der Welt* Carnapa, wreszcie począł rozwijać swe poglądy metafizyczne. Okres pierwszy promieniował na następne. Whitehead mniemał, że logika symboliczna może być dzięki swej ogólności podstawą nawet takich dziedzin, jak estetyka, etyka i teologia. Toteż w systemie jego logika i matematyka gra rolę niezmiernie doniosłą. Tym niemniej nie należy lekceważyć — jak to się czasem czyni — roli pojęć fizykalnych. Na przykład opis doświadczenia dany przez Whiteheada był — zdaniem Maysa — niewątpliwie modelowany na fizykalnej teorii polowej.

Metoda filozofowania przyjęta przez Whiteheada jest zbliżona do metody hipotetyczno-dedukcyjnej, stosowanej przez nauki ścisłe. Uważał on, że filozoficzny system winien spełniać kryteria spójności, logicznej konieczności oraz praktycznej stosowalności i jest raczej hipotezą roboczą niż wieczystą prawdą. Sprawdzać system należy w taki sam sposób, jak inne hipotezy naukowe, tzn. przez jego powodzenie w praktyce.

Whitehead był przeświadczony, że filozoficzne ujmowanie przedmiotu percepcji, jako substancji określanej predykatami, daje tylko abstrakcyjny obraz rzeczywistego świata. Język potoczny w ogóle nie pozwala uchwycić dynamicznego charakteru zdarzeń. Głębszy wgląd w rzeczywistość staje się natomiast możliwy przy pomocy środków języka poetyckiego, kładącego nacisk na estetyczną i dynamiczną stronę naszego doświadczenia. Lecz obraz uzyskany w ten sposób wymaga uzupełnienia opisem logiczno-matematycznym, który wyjaśnia nam strukturę rzeczy.

Można często spotkać twierdzenie, że Whitehead w późniejszym okresie swego rozwoju począł skłaniać się ku platonizmowi, czego wyraźnym objawem była rozwijana przez niego doktryna „królestwa wiecznych przedmiotów”. Jednakowoż Mays przeciwstawia się temu zdecydowanie. Według niego Whitehead nie uprawiał wcale realizmu pojęciowego, był empirykiem powołującym się na Locke’a jako na swego prekursora. Koncepcja Whiteheada wyrosła z zastosowania pewnych pojęć logicznych do wyjaśnienia struktury doświadczenia, była próbą wprowadzenia nowej techniki do analizy faktów. Mówiąc o „królestwie przedmiotów wiecznych”, zajmował się grupami niewyspecyfikowanych bytów w określonych szablonach relacji. Interesowała go raczej logiczna struktura doświadczenia niż jakościowe szczegóły.

Świat, dany nam w doświadczeniu, jest — w ujęciu Whiteheada — stworzony ze zdarzeń. Wszystkie zdarzenia są ze sobą wzajemnie powiązane. Natura jest spójną strukturą zdarzeń, w których walor posiada prawo logicznego

porządku i czasowego procesu tworzącego konkretną, przestrzenno-czasową strukturę zdarzeń. Porządek, któremu świat podlega, ma charakter statystyczny. Bytem porządkującym przyrodę jest bóstwo, nieograniczone w zakresie swych możliwości.

Procesem organizującym podstawowy materiał świata (zdarzenia) są wrażenia (*feelings*). Proste zdarzenie to przekazanie form energii wzdłuż fizycznych dróg zdarzenia. Zdarzenia są złożone z ogniskowego centrum, które jest kombinacją aspektów innych zdarzeń, oraz z pola wpływów. Jakości zmysłowe, wyznaczające współczesne obszary przestrzeni, są uproszczonymi „wydaniami” zdarzeń przyrody, są cielesnie uwarunkowane. Funkcja spostrzeganych jakości zmysłowych polega na łączeniu zdarzeń obecnych ze zdarzeniami bezpośrednio poprzedzającymi. Istnieje ciągłość między umysłem, ciałem a przyrodą. Zmiana w spostrzeżeniu zmysłowym powstaje poprzez proces upraszczania. W rezultacie tego procesu cechy, obrazujące wiele indywidualnych zdarzeń, łączone są w jeden przedmiot spostrzeżenia. Sąd jest kombinacją stanu (*position*) przestrzenno-czasowego (logicznego podmiotu) i przedmiotu wiecznego czy jakości zmysłowej. Przekonanie zaś — złożonym wrażeniem wiary lub niewiary, które powstaje ze zgodności lub niezgodności sądu z doświadczanym faktem.

Bardzo uogólnione zostało przez Whiteheada pojęcie społeczeństwa (*society*), bo objęło cały zbiór przedmiotów naszego otoczenia. Pojęcie to odegrało w systemie tego filozofa szczególną rolę. Przedmioty fizyczne, podzielne na części, nazywał ‘społeczeństwami korpuskularnymi’ (lub ‘strukturalnymi’). Przedmioty nieorganiczne mają niższy stopień społeczności, rośliny i zwierzęta — wyższy. W tym ujęciu świat jest zbudowany ze zmiennego społeczeństwa zdarzeń zawierających podporządkowane sobie zdarzenia, tworzące ciała materialne.

Whitehead krytykował mechanistyczne teorie w. XVIII, które wykluczały z przyrody dowolne i celowe elementy i wiodły do determinizmu. Według jego poglądu przedmioty konkretne, zarówno fizyczne jak i biologiczne, są organizmami, przeto plan całości wpływa na charakter ich części. Za pomocą takiego rozwiązania starał się zbliżyć biologię do fizyki.

Mays zwraca uwagę na związki, jakie zachodzą między poglądami Whiteheada a heglizmem, teorią postaci i cybernetyką. Chociaż książka jego jest przede wszystkim próbą przedstawienia idei Whiteheada, zamieścił w niej także szereg uwag krytycznych. Na przykład wyraża się sceptycznie o usiłowaniu traktowania świata jako systemu logicznego oraz wypowiada się przeciw identyfikowaniu fizycznej teorii polowej z danym w doświadczeniu fragmentem natury.

Książka zawiera indeks rzeczowo-nazwiskowy.

Autoreferaty z odczytów i wykładów

BOLESŁAW J. GAWECKI: Zasada przyczynowości i prawa przyczynowe. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Warszawie, 16 lutego 1959 r.).

Badania naukowe poprzedza m. in. podstawowe założenie, zwane zasadą przyczynowości. Brzmi ono w najogólniejszym ujęciu: „w otaczającym nas świecie panuje stały porządek”. W zdaniu tym zawierają się dwa twierdzenia: 1) „Nic się nie dzieje bez przyczyny” (powiązanie zjawisk); 2) „podobnym przyczynom towarzyszą podobne skutki” (jednostajność przyrody). Pierwsze z tych twierdzeń stosuje się powszechnie, drugie natomiast zdaje się stosować tylko do przyrody nieożywionej w skali makroskopowej, umożliwiając w tym zakresie przepowiednie naukowe. Schemat przewidywania stosowany w mechanice nieba i fizyce klasycznej zakłada dokładną znajomość początkowego stanu układu materialnego; „stosunki niepewności” Heisenberga wykluczają spełnienie tego warunku w fizyce atomu.

Od zasady przyczynowości należy odróżnić prawa przyczynowe, odrębne w rozmaitych typach nauk. Prawo przyczynowe zawiera cechy stosunku przyczyny do skutku (np. cechę nieodwracalności tego stosunku i bezpośredniości w stałym następstwie skutku po przyczynie), przy czym oba te terminy muszą być ściśle określone. Zagadnieniem tym pierwszy zajął się Hume, przeprowadzając krytykę przednaukowego pojmowania związku przyczynowego. Nawiązując do wysuniętego przez E. Macha żądania usunięcia z fizyki przyczynowości, prelegent wykazał (w rozprawie doktorskiej z 1913 r., ogłoszonej w dziesięć lat później w „Kwartalniku Filozoficznym”), że jeśli spośród zależności ilościowych, występujących w fizyce w postaci wzorów i równań, wyodrębnić grupę równań, które opisują zjawiska nieodwracalne (różniczka czasu występuje w tych równaniach w pierwszej potęgze), to w zakresie tej grupy pojęcia przyczyny i skutku nie dają się zastąpić przez pojęcie zwykłej funkcji matematycznej.

WŁADYSŁAW TATARKIEWICZ: Pojęcie sztuki i klasyfikacja sztuk w starożytności. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Warszawie, 23 lutego 1959 r.).

Pod wieloma względami starożytne pojęcie sztuki różniło się od nowożytnego, przede wszystkim zaś różniło się tym, że (1) dziś „sztuka” oznacza raczej wytwór ludzkiej umiejętności, w starożytności zaś oznaczała samą umiejętność; że (2) dziś oznacza głównie sztuki „piękne”, w starożytności zaś miała zakres znacznie szerszy, oznaczała wszelką umiejętność wykonywania czegokolwiek wedle reguł, rzemieślniczą nie mniej niż artystyczną.

Dzisiejszego człowieka dziwi zwłaszcza, że dla sztuk pięknych starożytni nie mieli w ogóle oddzielnej nazwy, nie łączyli ich w jednym pojęciu, ani nie przeciwstawiali sztukom rzemieślniczym. Sztuki, rozumiane szeroko, klasyfiko-

wali na różne sposoby: na sztuki służące użytkowi i służące przyjemności, na wolne i służebne, na uzupełniające przyrodę i naśladowujące ją, na teoretyczne, praktyczne i wytwórcze itd. — jednakże w żadnej z tych klasyfikacji sztuki piękne nie występują jako zwarta grupa. Poezji na ogół w ogóle nie mieli za sztukę, uważając ją za rzecz natchnienia, nie reguł; a jeśli chodzi o muzykę i plastykę, to zwracali uwagę na to, co je dzieli, nie zaś na to, co je łączy.

TADEUSZ CZEŻOWSKI: O tradycyjnych rozróżnieniach wśród definicji (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Krakowie, 24 października 1959 r.).

Tradycyjna nauka o definicjach nie tworzy konsekwentnej całości, a spory w jej obrębie polegały często na nieporozumieniach. Jeden z najgłośniejszych, ujęty w przeciwstawienie definicji rzeczy i definicji nazw, dotyczy zadania definicji: Czy jest nim charakterystyka rzeczy, czy nadanie znaczenia terminowi? Spór to jednak pozorny, nie można bowiem rozdzielić obu zadań. Spór ten płątano z innym, mianowicie, czy w definicji mówi się o przedmiocie, czy o jego nazwie. Odpowiedź na to pytanie zawiera się w rozróżnieniu języków, definicje wypowiedziane w języku przedmiotowym są zdaniami o przedmiotach, definicje z języka metateoretycznego są zdaniami o słowach, pierwsze więc winny być nazwane realnymi, drugie nominalnymi lub poprawniej werbalnymi, bo służą do definiowania nie tylko nazw, lecz także synkategorematów. Rozróżnienie to decyduje o roli definicji w teorii naukowej, definicje realne są tezami teorii, do której należą, i służą w niej jako przesłanki wnioskowania, definicje werbalne natomiast nie są tezami teorii, lecz pełnią w niej rolę dyrektyw zastępowania, będąc tezami metateorii. Dla zbudowania jakiejkolwiek teorii są konieczne definicje realne, w teoriach aksjomatycznych są nimi aksjomaty, definiujące terminy pierwotne. Definicje pozostałych terminów mogą być werbalne, gdyż w prosty sposób można przy ich pomocy wywieść równoważność między definiendum i definiens.

Cechą charakterystyczną każdego zdania definicyjnego jest, iż zawiera w sobie definiendum, to jest składnik nieokreślony, który otrzymuje znaczenie dzięki założeniu, że definicja jest zdaniem prawdziwym w języku przedmiotowym lub metateoretycznym. Charakterystyka ta, przypisywana od czasów Gergonne'a definicjom aksjomatycznym, przysługuje wszelkim definicjom i odróżnia je od innych składników teorii. Jednak definicje nie są założeniami dowolnymi, gdyż są poddane warunkom. Dowolne w definicji są kształt lub brzmienie definiendum, które nie jest tym samym, co definicja. Wspomniane warunki wiążą się z rozróżnieniem definicji analitycznych i syntetycznych. Pierwsze są typowe dla nauk empirycznych, tworząc niezbędne narzędzie opisu i klasyfikacji; drugie są stosowane w naukach posługujących się aparatem matematycznym i w logice, mają zaś za przedmiot konstrukcje abstrakcyjne.

Punktem wyjścia dla definicji analitycznej jest opis przedmiotu empirycznego, który przekształca się na definicję, gdy uzna się go za prawdziwy z założenia. Opis, jak każde zdanie empiryczne, może być infirmowany przez niezgodne z nim zdanie obserwacyjne, gdy jednak zostanie przekształcony na defini-

cję, każdy niezgodny z nim wynik obserwacji zostaje wyłączony poza zakres definiendum. Związek definicji analitycznej z jej empirycznym punktem wyjścia zostaje zachowany przez warunki, którym poddaje się definicję. Jednym z nich jest warunek adekwatności. Adekwatność definicji należy odróżnić od prawdziwości, przysługującej jej z mocy założenia. Definicja „S jest to P” spełnia postulat adekwatności, gdy z każdym zdaniem empirycznie prawdziwym postaci „to jest S” i tylko z takim zdaniem daje konkluzję sylogistyczną empirycznie prawdziwą „to jest P”. Jeżeli konkluzja „to jest P” przy prawdziwej przesłance „to jest S” jest fałszywa, definicja jest za ciasna, jeżeli natomiast konkluzja „to jest P” jest empirycznie prawdziwa przy fałszywej przesłance „to jest S”, definicja jest za obszerna. Gdy definicja „S jest to P” okaże się nieadekwatną, można postąpić w dwojaki sposób: bądź zachować definicję, modyfikując objęty opisem zakres, który był punktem wyjścia definicji, bądź odrzucić definicję. Rozstrzygnięcie między obu ewentualnościami następuje przez odwołanie się do drugiego z postulatów odnoszących się do definicji analitycznych, mianowicie postulatu naturalności lub homogeniczności. Postulat ten wymaga, by zakres definiendum tworzył klasę naturalną lub homogeniczną, co zostaje spełnione, gdy definiens podaje własność przedmiotów definiowanego zakresu, od której inne jak najbardziej zależą. Do takich własności podstawowych dociera się, znajdując wyjaśnienie własności dostępnych obserwacji, w miarę przeto rozwoju teorii wyjaśniających naturę przedmiotów pewnego gatunku, ulega modyfikacji definicja tego gatunku, niejako sięgając coraz bardziej w głąb owej natury¹. Przy tego rodzaju modyfikacji definicji może ulec zmianie jej zakres, bądź przez wyłączenie przedmiotów, które wobec teorii wyjaśniającej okazały się heterogeniczne, bądź przeciwnie przez objęcie teorią wyjaśniającą i związaną z nią definicją przedmiotów, które poprzednio do definiowanego zakresu nie należały.

Definicje syntetyczne są charakterystyczne dla nauk operujących abstraktami; nie odwołują się bezpośrednio do empirii, jak definicje analityczne, lecz konstruują swoje przedmioty. Stąd istotnym dla nich warunkiem poprawności jest, by konstrukcja była wykonalna. Warunek ten, ujęty w tzw. postulat istnienia, zostaje spełniony, gdy definicja zawiera przepis wykonania konstrukcji; w niektórych przypadkach postulat istnienia zostaje zrealizowany w postaci aksjomatu istnienia, jakim jest np. aksjomat wyboru w teorii mnogości.

Przedmiot zdefiniowany przez definicję syntetyczną może otrzymać interpretację empiryczną przez nadanie sensu empirycznego wyrazom definicji, która przekształca się wtedy w definicję analityczną, podległą postulatowi adekwatności i naturalności.

Definicje analityczne spełniają postulat istnienia przez to samo, że dotyczą przedmiotów empirycznych, definicje syntetyczne zaś spełniają postulaty adekwatności i naturalności, gdyż ich przedmioty są konstruowane według definicji. Postulat istnienia wiąże zarówno definicje równościowe, jak wszelkie inne rodzaje definicji, natomiast oba pozostałe postulaty dotyczą tylko definicji równościowych.

¹ Por. Pawłowski T., *Z metodologii nauk przyrodniczych*. Warszawa 1959, PWN, r. 2.

TADEUSZ KUBIŃSKI: Prawdy względne. (Oddział Pol. Tow. Filozoficznego we Wrocławiu, 26 stycznia 1959 r.).

Rozpatrywano teorię sformalizowaną, w której występują następujące wyrażenia sensowne: 1) x jest prawdą absolutną (fałszem absolutnym, prawdą względną, fałszem względnym); 2) x jest w tymże stopniu prawdziwe, co fałszywe; 3) x jest prawdą absolutną (fałszem absolutnym, prawdą względną, fałszem względnym) w czasie t (przedziale czasowym $[t_0, t_1]$) dla osoby (zbioru osób) Z ; 4) x jest w tymże stopniu prawdziwe, co fałszywe w czasie t (przedziale czasowym $[t_0, t_1]$) dla osoby (zbioru osób) Z .

W omawianej teorii można — co najmniej częściowo — sformalizować równocześnie niektóre tzw. nieklasyczne koncepcje (teorie) prawdy: socjologiczną, psychologiczną i marksistowską.

Dyskutowana teoria powstaje przez wzbogacenie języka oraz wzmocnienie aksjomatyki innej teorii autora, opartej na sześciu aksjomatach oraz trzech terminach pierwotnych: *jest bezspornie, jest raczej niż, nie*. Dwa pierwsze terminy pierwotne są funktorami zdaniotwórczymi od nazw, trzeci — funktorem nazwotwórczym od nazwy.

Podano szkic dowodu niesprzeczności omawianej teorii.

TADEUSZ KUBIŃSKI: Pewne pojęcia konsekwencji i ich zastosowanie. (Oddział Pol. Tow. Filoz. we Wrocławiu, 28 listopada 1959 r.).

Zdefiniowano kilka jednoargumentowych funkcji zbioru oraz omówiono pojęcia zbiorów niesprzecznych i zupełnych oraz systemów opartych na tych funkcjach. Wszystkie dyskutowane funkcje były konsekwencjami w pewnych podzbiorach ustalonego zbioru przedmiotów.

Uzasadniono konieczność operowania w wypadku jednej ze zdefiniowanych funkcji dwoma różnymi pojęciami zbioru (systemu) niesprzecznego oraz zbioru (systemu) zupełnego, wprowadzając pojęcia *słabej i silnej niesprzeczności* oraz *słabej i silnej zupełności*.

Podano twierdzenia charakteryzujące związki pomiędzy różnymi pojęciami systemów niesprzecznych i systemów zupełnych.

Zastosowano analizowane funkcje zbioru do przedyskutowania stanowiska metodologicznego, zwanego *empiryzmem skrajnym*, przy czym rozpatrzono kilka wersji tego stanowiska. Rozważane funkcje zezwalają bowiem na eliminowanie zdań analitycznych z teorii naukowych.

ANTONI KORCIK: Fregego symbol asercji i jego rola. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Toruniu, 24 lutego 1959).

Autor niniejszej pracy próbuje uwydatnić rolę symbolu asercji Fregego przy wyrażaniu dodawania, mnożenia i przeczenia logicznego oraz przy wyrażaniu prawa wyłączonego środka i prawa sprzeczności. Różnicę logiczną zachodzącą między zdaniem a jego oceną (asercją) wyjaśnia na przykładzie klasycz-

nej antynomii „Kłamca“. Wykazuje, że jeśli dla skrócenia nie wprowadzamy symbolu asercji, a zamiast jego odwrócenia używamy zwykłego symbolu negacji, to zacierają się różnice we wzorach dodawania, mnożenia i przeczenia logicznego między wyrażeniami tych trzech działań logicznych oraz między prawem wyłączonego środka i prawem sprzeczności.

JANUSZ SZTUMSKI: Metodologiczne problemy propagandy. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Toruniu, 24 marca 1959).

Co to jest propaganda? Aby znaleźć odpowiedź na to pytanie, trzeba zastanowić się nad różnymi sposobami oddziaływania. Najbardziej typowe to: 1) perswazja, 2) propaganda, 3) agitacja i 4) reklama.

1) Perswazja — to używanie takich sposobów przekonywania, które poprzez uczucia wpływają na intelekt¹. Perswazja opiera się głównie na czynnikach emocjonalnych, przekonuje więc w sposób nie zniewalający i tym różni się od ścisłej argumentacji, która też przekonuje, lecz czyni to głównie przy pomocy logiki i dlatego przekonuje zniewalająco; nie należy jednak wnosić, że perswazja nie korzysta z logiki. Słusznie zwraca uwagę cytowany autor, że w zależności od motywów i potrzeb sytuacji w perswazji mają zastosowanie: a) system uczuciowych odwoływań, b) maksimum faktów i rozumowań logicznych odpowiednio zestawionych, c) kombinacje ich obu². Perswazja może być stosowana w zasadzie wyłącznie w sytuacjach, jak to się mówi „w cztery oczy“. Rzecz jasna nie należy tego rozumieć dosłownie. W każdym razie wydaje się, że można ją stosować tylko w odniesieniu do takich sytuacji, w których możliwy jest bezpośredni stosunek między perswadującym a audytorium. Stąd wniosek, że perswazja tam się nadaje, gdzie audytorium jest stosunkowo nieliczne.

2) Ze względu na różne społeczne potrzeby perswazja musi być niekiedy adresowana do możliwie najliczniejszego audytorium. W wypadkach takich zmiany ilościowe w odniesieniu do audytorium powodują zmianę jakościową — perswazja staje się propagandą. W przeciwieństwie więc do perswazji — propaganda jest środkiem masowego oddziaływania przy pomocy słowa, druku i ilustracji³. Zakres stosowności nie jest jedyną jej cechą charakterystyczną, jednakże wydaje się, że jest to cecha istotna. Wynikają stąd takie konsekwencje: I. siła przekonywania propagandy musi być większa, bardziej skuteczna, niż siła przekonywania perswazji. Bowiem propaganda działa niezależnie od aktualnego zachowania się jej twórcy; II. w propagandzie musi być więcej elementów obiektywnych przekonywania niż w perswazji, gdyż na rezultaty perswazji wpływa w poważnym stopniu sama osoba perswadującego, a więc wchodzi tu w grę w dużym stopniu czynniki subiektywne.

Słusznie zwraca również uwagę na ten fakt D. Hopensztand: „Propaganda, jeśli odbywa się za pomocą słowa pisanego, musi z góry wziąć pod uwagę

¹ Brembeck & Howell, Persuasion, a Means of Social Control. New York, Prentice Hall Inc. 1955, s. 22.

² Ibid., s. 24.

³ Por. ibid.

wszystkie ewentualne obiekcje, jakie wysunąć może krytyczny czytelnik. Jeżeli zaś odbywa się ustnie, to wówczas forma „kazania” jest tym bardziej wykluczona. Nieliczny zespół samodzielnie myślących słuchaczy ma prawo w każdej chwili przerwać mówcy tok jego wywodów niedyskretnymi pytaniami w rodzaju: quis? quid? quo modo? quibus auxiliis? Apodyktyczność w takim wypadku nie na wiele by się zdała”⁴.

Wspomniałem, że propagowane treści z chwilą, gdy zostaną puszczane w obieg, działają niezależnie od aktualnego zachowania się twórcy. Fakt ten jest niezmiernie doniosły, zwłaszcza w wypadku propagandy ustnej (szepianej), gdyż wtedy: a) propagowane treści rozprzestrzeniają się podawane z ust do ust siłą własnej inercji; b) przeciwstawienie się takiej propagandzie jest niezmiernie trudne, bowiem najczęściej nieznaną jest jej źródło i trudno je uchwycić⁵.

Dalszymi konsekwencjami wspomnianych właściwości propagandy są spełniane przez nią funkcje społeczne. Otóż w współczesnych społeczeństwach propaganda spełnia conajmniej dwie poważne funkcje: informacyjną i inspiracyjną.

Funkcja informacyjna nie ogranicza się tylko do podawania wiadomości z różnych dziedzin, np. z zakresu zagadnień społecznych, gospodarczych, naukowych itp., ale również dąży do pewnego sposobu komentowania tych wiadomości. Nie ma bowiem takiego sposobu informowania, który byłby idealnie bezstronny, wolny od wszelkich przejawów zaangażowania tego, kto tych informacji udziela. Ma rację prof. Perelman, gdy twierdzi, że nawet nieuczestniczenie np. w dyskusji, nie świadczy jeszcze bynajmniej o tym, że jest się obiektywnym w stosunku do dyskutowanych problemów. Cytuję: „Co to znaczy człowiek neutralny w dyskusji? Każdy „neutralny” myśli kategoriami grupy, do której należy”⁶. Można to odnieść również do informacji, na którą składają się nie tylko tak czy inaczej pojęte fakty, lecz i opinia.

Jak długo pewna opinia nie jest propagowana, nie jest podawana do wiadomości, tak długo nie ma ona żadnego znaczenia społecznego. Dopiero z chwilą, gdy zostaje ona ujawniona, zyskuje aprobatę lub dezaprobatę. Skupiają się wokół niej zwolennicy, a równocześnie bywa podstawą skupienia się przeciwników. Staje się ona określoną siłą społeczną zależną oczywiście od tego, jak liczna część społeczeństwa opowie się za daną opinią. W tej zdolności mobilizacyjnej propagandy, tkwi jej funkcja inspiracyjna. Najślabszą jest taka propaganda, która spełnia tylko funkcję informacyjną, najskuteczniejszą będzie ta, która będzie równocześnie spełniała funkcję inspiracyjną.

3) Propaganda ma charakter długofalowy, to znaczy cele jej nie realizują się z miejsca. Postuluje ona pewne ogólne cele i możliwie mało neguje zdecydowanie stanowisko przeciwnika. Według Lenina propaganda ma na celu rozszerzanie i pogłębianie przekonań. Natomiast wtedy, gdy chodzi nam o pozyskanie ludzi do doraźnych, natychmiastowych akcji stosujemy agitację.

⁴ Hopensztand D., „Satyry” Krasickiego. (Próba morfologii i semantyki). [w:] Stylistyka teoretyczna w Polsce. Warszawa, Książka 1946, s. 359.

⁵ Lipmann-Plaut, Die Luege. Leipzig 1927, Verlag von J. A. Barth, s. 441.

⁶ Perelman & Olbrechts-Tyteca, La nouvelle rhétorique — Traité de l'argumentation. Paris 1958. Presses Universitaires de France t. I, s. 79.

Oczywiście wymienione różnice w celach implikują różnice w środkach. Np. zdaniem Plechanowa agitacja — to nie wiele myśli dla wielu osób, podczas gdy propaganda to wiele myśli dla niewielu osób. Jak widać z powyższego, agitacja jest bardziej konkretna i unika ogólników. Np. gdy propagujemy *ad omnes* zbieranie funduszków na budowę szkół Tysiąclecia, to można nawoływać ogólnie do opodatkowania się w wysokości powiedzmy 1⁰/₀ od otrzymywanego wynagrodzenia. Tam jednak, gdzie zwracamy się do konkretnego audytorium w celu spowodowania określonego zachowania się, np. zadeklarowania 1⁰/₀ na wyżej wymieniony fundusz, uprawiamy agitację. Będzie ona wtedy skuteczna, gdy powiemy konkretnie, że dla ludzi tworzących to audytorium 1⁰/₀ wyniesie przeciętnie około X zł itd. Słusznie mówi Lenin, że przy agitacji trzeba wykorzystywać sprzyjające uczucia pod kątem widzenia tego, o co nam chodzi.

Z agitacją mamy do czynienia wtedy, gdy jednostka znajdzie się w okolicznościach, w których jej wołanie do danego audytorium znajduje posłuch z tego względu, że hasła, które ona wysuwa, są identyfikowane z pragnieniami i dążeniami audytorium⁷.

Warto wreszcie zaznaczyć, że agitacja w przeciwieństwie do propagandy ma charakter demaskatorski i z tego powodu jest bardziej polemiczna.

4) R e k l a m a w odróżnieniu od propagandy i agitacji ma na celu raczej interesy prywatne niż publiczne. Spośród wielu definicji tego sposobu oddziaływania najbardziej trafną wydaje mi się następująca: „Reklama jest to drukowane, napisane, mówione bądź obrazowe przedstawienie osoby, towaru, usług lub działalności, otwarcie poręczone przez ogłaszającego i na jego koszt, w celu wywarcia wpływu na sprzedaż, używanie, głosowanie lub poparcie”⁸. Jak widać z powyższego, zawężanie reklamy tylko do sfery handlowej jest nieściśle, gdyż rzeczywiście korzysta z niej nie tylko wytwórnia określonych towarów, lecz również aktor, polityk, lekarz itp.

Metodologiczne problemy propagandy są dwojakie: I) socjologiczne i II) psychologiczne. Należą do nich takie zagadnienia:

Ad (I) 1. zależność zachowania się poszczególnych ludzi od środowiska; 2. sposób przekształcania się pragnień czy też dążeń indywidualnych w tendencje społeczne; 3. klasyfikacja motywów społecznych.

Ad (II). 1. poszukiwanie motywów działań ludzkich; 2. wpływ pragnień na zachowanie człowieka i inne.

TADEUSZ CZEŻOWSKI: Jak budować logikę dóbr. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Toruniu, 21 kwietnia 1959 r.).

Ostatecznymi przesłankami wszelkich sądów oceniających są oceny jednostkowe postaci „to jest wartościowe” (piękne, dobre itp.)¹. Jeżeli jednocześnie

⁷ L a s s w e l l H. D., Agitation. Encyclopaedia of the Social Sciences. New York, MacMillan and Comp. 1949, tom I—II, s. 487—8.

⁸ R i e s e r C., Rola reklamy w życiu gospodarczym. Ameryka nr 4, s. 36.

¹ Por. Etyka jako nauka empiryczna [w:] Odezty Filozoficzne, Toruń 1958, s. 59—67.

stwierdza się „to jest takie a takie”, gdzie „takie a takie” jest orzecznikiem opisowym, to powstaje podstawa do uogólnienia „takie a takie rzeczy są wartościowe”. Określenie „takie a takie” staje się kryterium wartości, a przedmioty indywidualne, czyniące zadość kryterium wartości, wchodzą w zakres dóbr. Zdania, w których stwierdza się kryteria wartości, jak wszelkie wyniki uogólnień, nie są pewne i ulegają zmianom w miarę wzrostu doświadczenia aksjologicznego.

Dobra są celami ludzkich dążeń, różni ludzie obierają sobie różne dobra jako cele dążenia. W ten sposób dobro relatywizuje się, stając się dobrem dla kogoś. Zarazem rozszerza się zakres dóbr przez innego rodzaju relatywizację, mianowicie wtórnie stają się dobrami dla kogoś rzeczy pozostające w różnych stosunkach do dóbr, stanowiących pierwotne cele dążenia. Wskutek tego powstają oceny dóbr podwójnie zrelatywizowane postaci „taka a taka rzecz jest dobrem ze względu na coś dla kogoś”. Zdanie „x jest dobrem ze względu na y dla z” zapisujemy skrótem $D(x, y, z)$, w którym „D” jest symbolem stosunku wartościotwórczego między dobrem x, parametrem y oraz podmiotem wartościującym z. W wyrażeniu $D(x, y, z)$ parametr y staje się identyczny z dobrem x, jeśli jest ono wartościowe w pierwotnym tego słowa znaczeniu, to znaczy nie ze względu na coś innego, lecz tylko ze względu na siebie samo. Dobra tego rodzaju nazywają się dobrami bezwzględnymi dla swojego podmiotu.

Definiujemy równość dwóch dóbr x_1 oraz x_2 dla pewnego podmiotu przez równoważność stosunków wartościotwórczych $D_1(x_1, y, z)$ oraz $D_2(x_2, y, z)$ w zbiorze parametrów y, mianowicie „dobro x_1 jest równe dobru x_2 ze względu na parametry y dla podmiotu z” to tyle, co „dla każdego y zawsze i tylko jeżeli x_1 jest dobrem ze względu na y dla z, także x_2 jest dobrem ze względu na to samo y dla z”. W podobny sposób definiuje się stosunek większości lub mniejszości między dobrami przez stosunek implikacji: „Dobro x_1 jest większe od dobra x_2 , zaś x_2 mniejsze od x_1 ze względu na parametry y dla podmiotu z” to tyle, co „dla każdego y jeżeli x_2 jest dobrem dla z ze względu na y, także x_1 jest dobrem dla z ze względu na to samo y, lecz nie odwrotnie”. Dobro większe w każdym przypadku może zastąpić dobro mniejsze, lecz nie odwrotnie; tego rodzaju wypieranie dóbr mniejszych przez większe zdaje się być dla dóbr charakterystyczne, w przeciwieństwie do wielkości, gdzie podobne podstawianie większych za mniejsze nie może zachodzić. Jest ono w zakresie dóbr zjawiskiem codziennym, wszak gorsze porzuca się dla lepszego.

Dwa różne dobra bezwzględne nie są porównywalne co do wielkości, gdyż nie można utworzyć zbioru parametrów tak, by wyrażenia określające ich stosunki wartościotwórcze implikowały się w jednym lub drugim kierunku. Jeżeli dokonujemy niekiedy takiego porównania, to ocena taka dotyczy nie dóbr ze względu na nie same, lecz ze względu na ich doniosłość w obrębie zespołu kulturalnego, dobra bowiem bezwzględne mogą być w innym aspekcie odnoszone do parametrów, ze względu na które dają się porównywać z innymi dobrami.

Dobra nieporównywalne w pewnym zakresie parametrów stają się porównywalnymi, gdy ten zakres zostaje zacieśniony. Zależnie od tego, jak to się uczyni, jedno lub drugie dobro zostanie uznane za większe, bądź obu przypisze

się równą wartość. Wśród dóbr porównywalnych ze względu na pewien zbiór parametrów istnieje dobro największe, określone przez stosunek wartościotwórczy, który jest implikowany przez każdy inny stosunek wartościotwórczy określający któreś z dóbr porównywalnych, i dobro najmniejsze, którego stosunek wartościotwórczy implikuje pozostałe. Dobro największe zaspokaja maksimum potrzeb podmiotu wartościującego ze względu na dane parametry, dobro najmniejsze jest wypierane przez każde inne.

Dwa dobra występujące alternatywnie tworzą sumę dóbr, określoną przez alternatywę ich stosunków wartościotwórczych; ich łączne występowanie jest iloczynem dóbr, określonym przez koniunkcję stosunków wartościotwórczych. Według prawa absorpcji suma dwóch dóbr, z których jedno jest mniejsze od drugiego, jest równa temu, które jest większe, ich iloczyn jest równy temu, które jest mniejsze. Jeżeli w pewnej dziedzinie rozporządzamy dobrem największym, to według prawa absorpcji żadna suma, w którą ono wchodzi nie jest większym od niego dobrem. Dwa dobra, których suma jest wyczerpująca i rozłączna są dobrami uzupełniającymi, dobro uzupełniające do dobra największego jest dobrem przeciwnym lub złem.

Każdy z parametrów, względem którego są określone poszczególne dobra, jest również dobrem, określonym z kolei ze względu na jakieś inne dobro. Tworząc iloczyny względne stosunków wartościotwórczych określających parametry jako dobra, możemy utworzyć ich ciąg, zmierzający do jakiegoś dobra bezwzględnego jako wspólnego dla wszystkich dóbr parametru, przez co uzyskuje się możliwość porównywania dóbr, określonych pierwotnie według różnych parametrów. Różność zaś podmiotów wartościujących eliminuje się przez uogólnienie: jeżeli x_1 jest dobrem dla podmiotu z_1 , a x_2 dobrem dla z_2 , to zarówno jedno jak drugie jest dobrem dla z_1 lub z_2 , to znaczy dla któregoś z obu podmiotów. Wprowadzając więc zamiast podmiotów indywidualnych ich alternatywne połączenie czyli „podmiot w ogóle“, uzyskujemy możliwość pojmowania wszelkich dóbr jako dóbr „dla kogokolwiek“.

Po zrównaniu parametrów i podmiotów wartościujących pozostają różnymi w określeniach dóbr jedynie stosunki wartościotwórcze. Umiemy jednak dobra nieporównywalne w pewnym zakresie parametrów sprowadzić do porównania w zakresie ograniczonym. Na tej podstawie można utworzyć skalę dóbr, która służy jako miernik do porównywania dóbr różnego rodzaju. Symbolem skali dóbr w szerokiej dziedzinie życia społecznego jest pieniądz, reprezentujący miarę dóbr przez to, że służy do wymiany dóbr różnego rodzaju, przy czym sam nie jest tożsamy z żadnym z dóbr, do których wymiany służy.

Zespół dóbr, wytworzonych działaniem członków społeczeństwa, stanowi jego kulturę. Postęp w dziedzinie kultury, to jest powiększenie zbioru dóbr, jest uwarunkowany dwojako: przez wiedzę aksjologiczną i przez pracę. Wiedza odkrywa i wskazuje dobra, praca je realizuje, spożytkowując dobra zastane jako środki lub składniki do wytworzenia nowych.

HENRYK MOESE: Nurt dydaktyczny w logice Oświeceni-
a. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Toruniu, 9 czerwca 1959 r.).

Zadaniem referatu jest wskazać na niektóre fakty z historii logiki w naucza-
niu szkolnym.

Renesans przeciwstawiając się tradycji średniowiecznej skrytykował także logikę szkolną, zarzucając jej, że nie przyczynia się do pomnażania wiedzy. Powstał wtedy nowy kierunek heurystyczny w logice, kładący nacisk na metodologię nauk przyrodniczych i w mniejszym stopniu nauk humanistycznych. Mimo to tradycyjną logikę podtrzymywały ruchy innowiercze. Polemiki religijne wymagały bowiem dialektycznego wykształcenia i pobudzały strony antagonistyczne do troskliwego jej uprawiania w szkołach wyznaniowych. Melanchton w swoim podręczniku logiki podaje definicję tego przedmiotu, który „jest sztuką albo drogowskazem prostego, uporządkowanego i jasnego nauczania...”. Treść logiki Melanchtona jest tradycyjna i nie uzasadnia w niczym powyższej definicji. Jednak następcy jego w okresie Oświecenia, kiedy sprawy nauczania stały się szczególnie ważne, uczynili powyższą definicję logiki w znacznym stopniu zgodną z rzeczywistością. Wtedy to ponownie skrytykowano logikę szkolną, lecz z punktu widzenia przydatności jej w kształceniu umiejętności logicznego myślenia. Zapowiedź takiej krytyki widzimy już w *Logice z 'Port Royal'* (1662), która jednak uwzględnia dokładnie logikę formalną w całym zakresie. Ujemną ocenę logiki szkolnej utrwalił swoim autorytetem Locke w głównym swoim dziele (1690) oraz w rozprawie o wychowaniu (1693). Sądził on, że matematyka lepiej służy wyrabianiu umiejętności logicznego myślenia aniżeli logika. Odtąd zmienia się treść niektórych podręczników tego przedmiotu. Eliminują one lub spływają tematy tradycyjne a wprowadzają nowe, obce logice, lecz pożyteczne dla ucznia jak i dla nauczyciela. Pod tym względem stanowisko skrajne zajmuje podręcznik Condillaca (1780), który ograniczył się w nim do sensualistycznej teorii poznania. Autor ten zarazem był orędownikiem nauczania pogładowego i zwalczał nadużywanie definicji w nauce szkolnej.

Tematy związane z dydaktyką szkolną spotykamy w niemieckich podręcznikach logiki z XVIII wieku oraz rzadziej z XIX wieku.

Julio Bernard von Rohr, autor popularnej logiki z r. 1726, wzorując się na Wolffie, około jednej piątej dzieła poświęca pobieżnemu wykładowi logiki formalnej, a resztę tematom innym. A więc w rozdziale *O medytowaniu* porusza tematy z higieny pracy umysłowej. W innych rozdziałach zajmuje się metodami wykładu, pisaniem książek, pożytecznym czytaniem książek, wyjaśnianiem dzieł, ich ocenianiem i wszędzie podaje reguły skutecznego postępowania.

Georg Friedrich Meier w wyciągu z logiki (1752), którym posługiwał się Kant w swoich wykładach, jedną trzecią część dzieła poświęca tematom dydaktycznym. A więc mówi o sposobach nauczania, wykładania, używania słów, pisania dzieł, o charakterze uczonego. Autor rozróżnia trzy sposoby nauczania: sztuczny czyli naukowy, naturalny i mieszany. Z naukowych sposobów nauczania na pierwszym miejscu wymienia sposób polegający na wiązaniu ścisłych dowodów ze sobą i unikający przeskoków myślowych. Należy tu także metoda

¹ Arnauld A., Nicole P., *Logika czyli sztuka myślenia*. Warszawa 1958 PWN część IV, rozdz. VIII, zob. str. 462.

tabelaryczna stosująca na szeroką skalę klasyfikację. Do nauczania naukowego zalicza też metodę sokratyczną i platońską. W metodzie naturalnej, która jest dostosowana do natury przedmiotu i osoby, znajdujemy zapowiedź pojęcia metody popularyzacyjnej. Metoda mieszana posługuje się na przemian metodą naukową oraz naturalną.

Johann Georg Heinrich Feder w swoim podręczniku logiki i metafizyki z II połowy wieku XVIII mającym siedem wydań, też porusza wspomniane tematy. Prócz tego mówi o psychologicznych źródłach popełniania błędów jak również o sposobach obserwacji.

Najciekawszym dziełem dla naszego zagadnienia jest *Logika* Kanta (1800). I ten autor ulegając wpływom poprzedników porusza tematy dydaktyczne w rozdziale traktującym o ogólnej metodologii. Kant prawdopodobnie pierwszy wprowadza jasno i wyraźnie pojęcie metody popularyzacyjnej. Nic dziwnego, gdyż jego nauka do pewnego stopnia zbiera rezultaty Oświecenia, w którym po raz pierwszy na szeroką skalę zajęto się popularyzowaniem nauk. Kant rozróżnia popularność metody czyli układu oraz popularność wykładu, czyli sposobu wygłoszenia. W metodzie popularyzacyjnej dostrzega wychodzenie od spraw codziennych i interesujących słuchacza, unikanie elementów obcych i trudnych oraz cel rozrywkowy.

Wspomniane tematy z różnych źródeł przejęli także nasi autorzy jak np. Kazimierz Narbutt (1769), który według monografisty² tematy: *Jak się uczyć i jak nauczać*, zapożyczył od Genovesiego. Podobne tematy występują też w pracy popularnej Marcina Nikuty (1796).

Ostatnim podręcznikiem logiki, w którym występują rozważania z dydaktyki ogólnej oraz metodyki popularyzacji nauk, jest zapewne Fr. Kirchnera *Katechismus der Logik* mający trzy wydania (1881—1900). Kirchner zbliża się najwięcej do współczesnych poglądów na popularyzację nauk.

Dziś powyższe tematy znajdujemy w podręcznikach techniki pracy umysłowej, w dziełach poświęconych dydaktyce i metodyce, psychologii wychowawczej oraz w pracach udzielających wskazówek o samokształceniu.

STANISŁAW KAMIŃSKI: Ostateczne przesłanki w różnych typach nauk. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 9 stycznia 1959 r.).

O ostatecznych przesłankach w naukach można mówić, gdy ma się na uwadze bądź samo badanie naukowe, czyli zdobywanie nowych prawd, bądź jedynie ich systematyzowanie; w tym drugim przypadku chodzi zwłaszcza o zbudowany już system wiedzy. Atoli można również dochodzić tego, jakie są ostateczne przesłanki w nauce, kierując się tylko rozróżnieniem zdań uzasadnionych bezpośrednio i pośrednio. W odczycie uwzględniono ten właśnie ogólny aspekt.

W nauce oddziela się zdania, które otrzymane są na drodze argumentacji, oraz zdania, które nie są w tej nauce wynikiem żadnego rozumowania: bywają

² Narbutt O., O pierwszym polskim podręczniku logiki. Z rozważań nad filozofią Oświecenia. Łódź 1958, zob. str. 70.

albo uzasadnione z bezpośrednią oczywistością (umysłową lub zmysłową), albo wcale nie uzasadnione, lecz przyjęte z innej nauki. Czasem przyjmuje się w nauce zdania, których ani nie uzasadnia się bezpośrednio, ani nie zapożycza z innych nauk, a jedynie zakłada czysto hipotetycznie, aby można było badać ich konsekwencje. Otóż wszystkie te zdania, które są specyficzne dla naszej nauki oraz nie zostały w niej wywnioskowane z innych zdań, traktuje się tu jako ostateczne przesłanki tej nauki. Pod względem formalnym ostateczne przesłanki ściśle mówiąc stanowią tezy, nie zaś reguły czy to badania, czy dowodzenia. Nie chodzi przeto o wszelkie założenia nauki. Aby krótko określić, jakiego rodzaju zdania są ostatecznymi przesłankami w poszczególnych typach nauki, trzeba dokonać wielu uproszczeń. Trudno bowiem byłoby zawsze dokładnie oddzielić to, jak jest i jak być może czy powinno, oraz w pełni uwzględnić różne stany rozwojowe nauk, a zwłaszcza różne teorie nauki. Najważniejsze jeszcze jest to, że stosunek między tezami a regułami w nauce jest płynny, jedne mogą przechodzić odpowiednio w drugie. Nie wchodząc tu daleko w te uwarunkowania i zrelatywizowania można powiedzieć (por. Ajdukiewicz K., *Logiczne podstawy nauczania*, Warszawa 1934, s. 53—6), że ostatecznymi przesłankami bywają: 1° twierdzenia nieoparte bezpośrednio na spostrzeżeniach, a tylko genetycznie od nich zależne oraz 2° twierdzenia, które opierają się bezpośrednio na spostrzeżeniach. Twierdzenia pierwszego typu stanowią specyficzne przesłanki tzw. nauk formalnych, jakimi są dyscypliny matematyczne i logika formalna. Twierdzenia te nie muszą być czystymi tautologiami. Mogą przybrać postać przedmiotowych pewników (twierdzeń oczywistych przedmiotowo), definicji aksjomatycznych, które nie metodologicznie lecz genetycznie uwarunkowane są doświadczeniem. Twierdzenia oparte bezpośrednio na spostrzeżeniach stanowią specyficzne przesłanki nauk empirycznych (niespecyficznymi założeniami są również różnego typu zdania analityczne). Twierdzenia te nie są jednorodne. Pewne z nich powstają w wyniku samego spostrzeżenia przedmiotu natury (są stwierdzeniem samego spostrzeżenia), a inne obok spostrzeżenia wymagają dodatkowej czynności, a mianowicie zrozumienia tego, co się spostrzega. Dzieje się tak dlatego, że przedmiot spostrzegany traktujemy jako wypowiedź. Stąd mówi się, że dla nauk przyrodniczych specyficznymi, ostatecznymi przesłankami są twierdzenia czysto spostrzeżeniowe, a dla nauk kulturowych czyli humanistycznych, względnie historyczno-społecznych — przede wszystkim twierdzenia spostrzeżeniowe, będące wynikiem spostrzeżenia i rozumienia obserwowanego wytworu kultury.

Pierwsze odróżnienie ostatecznych przesłanek opierało się na uwzględnieniu ich metodologicznego stosunku do doświadczenia, a drugie uwzględniało ich przedmiot i sposób jego poznawania. Istnieją inne jeszcze zasady podziału, które zależą od sposobu samego odróżniania zdań i nauk.

NARCYZ LUBNICKI: Zagadnienia epistemologiczne w dziedzinie etyki. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 23 stycznia 1959 r).

1. Przyjmuje w zasadzie wygodny arystotelesowski podział filozofii na teoretyczną i praktyczną, a tej ostatniej na etykę i filozofię społeczną. Zarówno etyka jak i filozofia społeczna zajmują się naczelnymi zasadami działania ludz-

kiego. Ale etyka rozpatruje zasadniczo działanie jednostki niezależnie od jakiegokolwiek organizacji (instytucji) społecznej, a filozofia społeczna zajmuje się działaniem jednostek, a zwłaszcza grup ludzkich, ze względu na instytucje powstałe jako wytwór stosunków międzyludzkich.

Etyka tradycyjna ma charakter normatywny: wyrokuje o ostatecznych celach działania i dyktuje nakazy i zakazy postępowania. Od etyki normatywnej należy odróżnić etologię, zajmującą się postępowaniem uchodzącym za etyczne jako zjawiskiem kulturowym.

Należy także wprowadzić precyzję w rozumienie pojęć *etyczny* i *moralny*. Etyka (w sensie tradycyjnym) jest to system zasad i norm pewnego wartościowego postępowania; moralność zaś jest to ogół postaw, poglądów i dyspozycji do pewnego wartościowego postępowania. Toteż postępowanie etyczne jest działaniem na mocy odpowiednich zasad, a postępowanie moralne jest działaniem wynikłym z odpowiednich impulsów uczuciowych. Te dwa typy postępowania mogą ze sobą się łączyć w konkretnym działaniu, ale mogą też zachodzić odrębnie.

2. Analiza historyczna danych systemów etyki normatywnej pozwala, jak się zdaje, ustalić w sposób ogólny specyfikę działania uważanego za etyczne w jakimkolwiek systemie:

- (1) Jest to działanie świadomie dążące do realizacji naczelnego dobra danego systemu przez spełnianie nakazanych w nim pozytywnych i negatywnych norm postępowania. Zmierza ono w ostatecznym wyniku do przysporzenia istocie żywej dobra „istotnego” z punktu widzenia danego systemu.

Sformułowanie to ma charakter: a) obiektywistyczny i b) relatywistyczny, gdyż: a) kwalifikacja działania jako „etycznego” nie jest przeprowadzona z jakiegoś wyróżnionego stanowiska (systemu); b) pojmowanie dobra (czy „dobra istotnego”) uzależnione jest za każdym razem od systemu etycznego, w którym dane działanie się rozpatruje.

Takie ogólne sformułowanie, pozwalające na badanie wszelkich zjawisk uchodzących gdziekolwiek za etyczne, jest doniosłe dla etologii badającej wszelkie systemy i działania „etyczne”. Jednakże z punktu widzenia dość powszechnie przyjętej współczesnej moralności takie sformułowanie może razić, ponieważ dopuszcza uznanie za etyczne (oczywiście ze stanowiska na ogół obcego współczesności cywilizowanej) na przykład palenia heretyka na stosie „dla jego zbawienia” (w systemie etycznym Świętej Inkwizycji).

W związku z tym podejmuje się usiłowanie odpowiedniego zmodyfikowania pierwotnej charakterystyki (1). W tym celu czyniona jest próba uprzedniego ustalenia ogólnego typu systemów etycznych współczesnego świata cywilizowanego. Wydaje się, że jest nim „etyka humanitaryzmu” („życzliwości powszechnej”), za którą wypowiedziała się ostatnio m. in. Międzynarodowa Federacja Towarzystw Filozoficznych. Otóż ze stanowiska wyróżnionej tu etyki humanitaryzmu podana poprzednio obiektywistyczno-relatywistyczna charakterystyka działania etycznego wymaga co najmniej dwóch uzupełnień:

- (1^a) Chodzi zasadniczo o przysparzanie dobra innym istotom.
- (1^b) Przysparzając dobra jednym nie powinniśmy przy tym wyrządzać zła innym.

3. Analiza naczelných norm działania ludzkiego okazuje nagminne pomieszenie norm etycznych ze społecznymi. Między tymi typami norm zachodzą jednakże doniosłe różnice. Normy społeczne mają na względzie przede wszystkim dobrobyt więcej lub szerzej pojętej zbiorowości, wśród której działają jednostki. A ponieważ dobrobyt społeczeństwa uzależniony jest bezpośrednio od wyników działania, a nie od intencji działającego, normatyka społeczna na ogół nie interesuje się intencjami działającego. — Normatyka etyczna ma na względzie przede wszystkim „istotne” dobro jednostki ze względu na jej stany wewnętrzne (szczęśliwość, pogodę ducha itp.), toteż bierze pod uwagę przede wszystkim intencję działającego, a przez to sięga znacznie głębiej w sferę osobowości człowieka niż normatyka społeczna.

Ponieważ cele etyki i normatyki społecznej są dość różne, może się zdarzyć, że norma społeczna nie jest etyczna i *vice versa*, co wykazują liczne przykłady.

4. Etyka normatywna nie jest nauką, ponieważ:

1) jest dogmatyczna: nie jest w stanie wyprowadzić norm ani dedukcyjnie z oczywistych prawd, ani indukcyjnie — w sposób bezsporny — z doświadczenia; lecz opiera się na: objawieniu, „poczuciu własnym” itp.

2) jest absolutystyczna: pretenduje do ustalania norm powszechnie i po wsze czasy obowiązujących.

Nauka zaś jeżeli wydaje normy, to tylko w formie sądów hipotetyczno-normatywnych typu: „jeżeli się chce osiągnąć cel F, należy zastosować środek M”. Trzeba przy tym wziąć pod uwagę, że: a) można nie chcieć realizować F; b) sąd hipotetyczno-normatywny wynika z empirycznie ustalonej zależności: $p \rightarrow q$ (gdzie p — „stosuje się środki M”, a q — „następuje zjawisko F”).

Etologia — w odróżnieniu od etyki normatywnej — nie ustala ani bezwzględnych celów, ani bezwzględnych norm postępowania. Jest nauką opisowo-analityczną: bada przede wszystkim, jakie cele i jakie działania uznawane były za etycznie wartościowe w różnych środowiskach i w różnych epokach; a do filozofii zbliża ją ostrożne dążenie do wyzyskania opracowywanego materiału dla ewentualnego wyjaśnienia m. in. zagadnienia, czy istnieją jakieś powszechne normy etyczne.

W świetle przeprowadzonych rozróżnień: etyki normatywnej i etologii, normatyki etycznej i społecznej itd., rozważone zostały na zakończenie systemy etyki prof. Kotarbińskiego i prof. Znamierowskiego.

ANTONI STĘPIEŃ: Próba oceny fenomenologicznej koncepcji teorii poznania. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 13 marca 1959 r.).

Ponieważ w szczegółowych kwestiach zachodzą wśród fenomenologów niekiedy rozbieżności, autor ma na uwadze w odczycie przede wszystkim tę postać fenomenologicznej koncepcji teorii poznania, która została sformułowana w dziełach R. Ingardena.

Kiedy jakaś nauka jest możliwa? Wtedy, gdy posiada odpowiednie środki do osiągnięcia swego celu. Ostatecznym celem teorii poznania jest wydanie oceny faktycznie uzyskiwanych rezultatów poznawczych w poszczególnych dziedzinach ludzkiej wiedzy. Aby teoria poznania osiągnęła w sposób poprawny swój cel, musi być nauką, która: 1) nie jest dogmatyczna (tzn. uzasadnia względnie ocenia wartość własnych aksjomatów i metod), 2) nie popełnia *petitio principii*, 3) daje rezultaty poznawcze konieczne (pewne), a nie tylko prawdopodobne, 4) pozwala uzyskać wyniki obowiązujące powszechnie i stosujące się do faktycznie uzyskiwanego w naukach poznania. Potrzeba uprawiania teorii poznania jest podyktowana faktem wadliwości, a przede wszystkim dogmatyczności nauk, które nie uzasadniają i nie oceniają wartości własnych aksjomatów i metod badawczych.

Unikając błędnego koła teoria poznania nie może powoływać się na jakąkolwiek wiedzę o przedmiotach poznawanych; jej argumentacje nie mogą np. suponować z góry istnienie świata realnego i jego poznawalność. Dlatego też należy odrzucić tzw. psychofizjologiczną koncepcję teorii poznania. Właściwie uprawiana, teoria poznania wychodzi jedynie od poznania niepowątpiewalnego, które uzyskujemy w doświadczeniu ejdetycznym, w spostrzeżeniu immanentnym oraz w intuicji przeżywania; dzięki tej ostatniej możemy uniknąć ciągu w nieskończoność. Całą teorię poznania dzieli Ingarden na czystą teorię poznania, kryteriologię i krytykę poznania, właściwie jednak istotny jest podział — zgodnie zresztą z ogólną koncepcją filozofii Ingardena — na ontologię poznania i metafizykę poznania. Pamiętać należy, że przez ontologię rozumie Ingarden naukę o zawartościach idei, badającą czyste możliwości oraz związki konieczne, zachodzące między jakościami idealnymi, zaś przez metafizykę — naukę o istocie (i sposobie istnienia) tego, co faktycznie istnieje. Jedynie w metafizyce poznania dopuszczalne są sądy egzystencjalne i kategoryczne, dotyczące operacji poznawczych oraz ich wyników (ale nie przedmiotów poznawanych). Teoria poznania nie dostarcza innym naukom przesłanek uzasadnionych, lecz ocenia je. Jeżeli chodzi o metodę teorii poznania, to — zgodnie z fenomenologiczną koncepcją poznania — odgrywa tu decydującą rolę bezpośredni kontakt poznawczy z przedmiotem, przede wszystkim kontakt o charakterze oglądu intelektualnego. Po uzyskaniu dokładnego opisu fenomenologicznego badacz przystępuje do pojęciowego ujęcia i opracowania jego rezultatów, by następnie zbudować teorię.

Powyżej zarysowana koncepcja teorii poznania budzi podziw swym maksymalizmem i troską o zagwarantowanie niepowątpiewalnych podstaw refleksji krytycznej nad naszym poznaniem. W szczególach jednak budzi zastrzeżenia. Intuicja przeżywania ma ograniczone znaczenie poznawcze: pozwala tylko stwierdzić istnienie przeżycia o określonym charakterze. Doświadczenie ejdetyczne daje się zinterpretować w ramach arystotelesowskiego realizmu umiarkowanego, według którego mamy tu do czynienia tylko z intencjonalnym wytworem, powstałym na drodze abstrakcji. Również tak sztuczny zabieg poznawczy, jak spostrzeżenie immanentne okazuje się niecelowy, skoro zawodzi w swym głównym — jak dotychczas — zastosowaniu do rozwiązania problemu istnienia świata realnego (pokazał to sam Ingarden w „Sporze o istnienie świata”). Tzw. metodę transcendentalną w sporze między realizmem a idealizmem należy

odrzuć. Wydaje się — co więcej — iż można w sposób poprawny ustalić realistyczny punkt wyjścia w teorii poznania (zarys uzasadnienia tego poglądu przedstawiony został w art. *Charakterystyka metodologiczna teorii poznania*, Zeszyty Naukowe KUL 1, 1958, nr 2). Natomiast trzeba pozytywnie ustosunkować się do akcentowania przez fenomenologów roli bezpośredniego kontaktu z przedmiotem w poznaniu; wypracowanie techniki opisu fenomenologicznego wydaje się trwałym osiągnięciem szkoły fenomenologicznej.

TADEUSZ KWIATKOWSKI: O retoryce Perelmana jako teorii argumentacji. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 24 kwietnia 1959 r.).

Postawę filozoficzno-poznawczą, związaną z koncepcją retoryki Perelmana jako teorii argumentacji, można nazwać postawą antyabsolutystyczną. Występuje on szczególnie przeciwko koncepcji poznania racjonalnego, rozpowszechnionej od czasów Kartezjusza.

Poznanie racjonalne (wartościowe) według tej koncepcji sprowadza się ostatecznie do poznania oczywistego (na przykład oczywistość rozumowa u Kartezjusza, oczywistość zmysłowa u pozytywistów, oba rodzaje oczywistości w scjentyzmie dwudziestego wieku). Oczywistość determinuje umysł. Wyklucza się tu zatem jakkolwiek postawę czynną, jakkolwiek możliwość wyboru (a tym samym odpowiedzialność) ze strony podmiotu poznającego.

Według koncepcji Perelmana ograniczenie zakresu poznania racjonalnego do poznania oczywistego i koniecznego jest bezpodstawne. Trudno bowiem wątpić, że na przykład prowadzenie sporów (gdzie jest spór, tam raczej wykluczona jest oczywistość), rozważanie argumentów za i przeciw itp. występuje jako cecha charakterystyczna w poznaniu racjonalnym. Poza tym takie ograniczenie zakresu poznania racjonalnego wykluczałoby z niego poznanie w naukach na przykład humanistycznych, prawnych, filozoficznych itp. Zresztą pojęcia absolutnej oczywistości i konieczności zakładają całkowitą jednoznaczność języka. Można zatem zasadnie nimi operować co najwyżej wewnątrz jakiegoś systemu dedukcyjnego, a więc w sposób względny, już bowiem w odniesieniu do podstaw systemów dedukcyjnych istnieją rozbieżne poglądy. Dotyczy to nawet tak prostego i podstawowego systemu, jakim jest dwuwartościowy rachunek zdań (punktem spornym jest tu np. pojęcie zdania). Wykluczona jest zatem oczywistość jako absolutnie determinująca umysł ludzki.

Przedmiotem retoryki jako teorii argumentacji są dyskursywne sposoby powodowania zgody umysłów na tezy, które się im przedstawia. Przy tym zgoda ta (*adhésion*; nie jest czymś stałym, poza tym może być stopniowana. Argumentacja dokonuje się zawsze ze względu na jakieś audytorium, które wobec braku absolutnej oczywistości tezy argumentowanej, nie jest bierne, lecz ma możliwość wyboru i decyzji.

Specjalnie wyróżnione jest *auditoire universel*, to jest audytorium, w stosunku do którego stosuje się tzw. argumentację obiektywną. Faktycznie audytorium takie nie istnieje. Gdy zwracamy się w naszej argumentacji do audytorium „uniwersalnego”, jest ono zawsze konstrukcją naszego umysłu. To my

uwazamy dane argumenty za wartościowe względem tego audytorium. Nie ma jednak obiektywnego (w dosłownym znaczeniu) kryterium, które by dawało pewność, że te argumenty są rzeczywiście nieodparte. Audytorium „uniwersalne” jest więc również czymś względnym. W tym też znaczeniu można powiedzieć, że każda epoka historyczna, każda kultura, każda warstwa społeczna itp. ma swoje audytorium „uniwersalne”.

Mimo że nie istnieje w rzeczywistości absolutne audytorium „uniwersalne”, jesteśmy zobowiązani postępować tak, jak gdyby ono istniało. Jest to głoszony przez Perelmana odpowiednik słynnego imperatywu kategorycznego Kanta.

Pogląd Perelmana, że zakres poznania racjonalnego nie ogranicza się do poznania oczywistego i koniecznego, jest niewątpliwie słuszny. Jednakże z twierdzeniem, że nie ma żadnego obiektywnego kryterium pewności poznania, nie można się zgodzić. Wydaje się, że Perelman nie odróżnia zagadnienia prawdziwości poznania od zagadnienia adekwatności poznania.

ANTONI STĘPIEŃ: Ingardenowska teoria dzieła sztuki. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 6 listopada 1959 r.).

Liczne prace R. Ingardena na temat dzieł sztuki mają swą genezę w badaniach polskiego fenomenologa nad sporem o istnienie świata realnego. Ingarden odróżnia filozofię dzieła sztuki oraz szereg nauk szczegółowych o sztuce. Odczyt zajmował się jedynie Ingardenową filozofią dzieła sztuki, omawiając kolejno: 1) metodę ustalenia sposobu istnienia dzieł sztuki (zasadniczo przez wykazanie, iż wszystkie poglądy nie przyjmujące ich czysto intencjonalnego sposobu istnienia są niezgodne z doświadczeniem), 2) właściwości strukturalne dzieł sztuki (dwustronność formalna, miejsca niedookreślenia w zawartości dzieł), 3) różnice między poszczególnymi sztukami (warstwy i fazy), 4) rozróżnienie a) fizycznego fundamentu intersubiektywnej tożsamości dzieła sztuki, b) samego dzieła jako bytu (wytworu) czysto intencjonalnego (tzn. niesamoistnego, nieaktualnego, pochodnego), c) konkretyzacji dzieła, d) przedmiotu estetycznego jako konkretyzacji szczególnego rodzaju. Wspomniano poza tym o zagadnieniu materii i formy i zagadnieniu prawdziwości dzieła wzgl. w dziele sztuki.

Argumentacja Ingardena w sprawie czysto intencjonalnego istnienia dzieł sztuki wydaje się przekonująca. Wątpliwości dotyczą głównie ilości warstw w poszczególnych rodzajach dzieł sztuki.

STANISŁAW KAMIŃSKI: O różnych pojęciach nauki. (Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 27 listopada 1959 r.).

Niedobrze jest, gdy termin służący do oznaczenia dziedziny, w której dba się szczególnie o precyzję i ścisłość, sam nie jest dokładnie i jednakowo rozumiany. A niewątpliwie pojęcie nauki bywa najczęściej tylko intuicyjnie uchwytnie i bardzo różnorodnie określane. Wynikiem tego jest mętność rozumienia słowa nauka, a czasem nawet jego wieloznaczność. W odczycie nie zamierza się ani arbitralnie, ani analitycznie (indukcyjnie) podać gotowego sformułowania definicji nauki, lecz zdąża się do możliwie wszechstronnego scharakteryzowania

różnych typów desygnatów terminu nauka oraz wskazania aspektów, które bywają uwzględniane w definicjach nauki.

I. Wieloznaczność terminu nauka. Słowo nauka ma wiele znaczeń, ale są one podobne, analogiczne (zachodzi tu tzw. analogia atrybucji) i dają się ująć w pewne grupy. Wyrazem nauka posługujemy się na oznaczenie: 1) pewnego języka (nie istnieje nauka w ogóle, istnieje jedynie język naukowy lub konkretne nauki czegoś; jednolitość naukom nadaje język), 2) pewnego poznania (czy to jako czynności przechodniej lub zwrotnej czy jako wytworu, czy wreszcie jako metody czynności) i 3) całej dziedziny kultury (występują tu zarówno poprzednio wymienione desygnaty jak i instytucje związane z poznawaniem systematycznym, a nawet wszystko, cokolwiek wiąże się bliżej z wiedzą naukową).

Nauka jako pewnego rodzaju poznanie może być bądź poznanie zasadniczo nowym bądź tylko względnie nowym. W pierwszym przypadku chodzi o: a) czynność dochodzenia do nowej bądź co do treści, bądź co do formy wiedzy, jak np. stawianie zagadnień, ich rozwiązywanie, systematyzowanie wiedzy itp. b) pewną metodę tych czynności (w tym wypadku najczęściej używa się terminu nauka przmiotnikowo), c) rezultat tych czynności bądź subiektywny jako stan umysłu, czy sprawność, bądź obiektywny czy to jako sformułowany system, czy to jako pewna tradycja narastająca. W drugim przypadku brane jest pod uwagę: a) uczenie się, b) wynik uczenia się względnie nauczania i to bądź jako stan umysłu (bierne), bądź jako sprawność-umiejętność (aktywne), c) to, co jest głoszone (nauczane) i czego się uczymy (np. myśl pouczająca, morał, teoria, doktryna, dyscyplina itp.), d) nauczanie, zarówno jako jednorazowe pouczanie jak i działanie systematyczne.

Oczywiście, że pierwszorzędnie i najbardziej właściwie nazywamy nauką pewien system wiedzy względnie i czynność dochodzenia do zasadniczo nowej wiedzy. W takim sensie występuje termin nauka w teorii nauki i w metodologii nauk.

Istnieje problem filozoficzny, czy nauka jest zbiorem konkretnych zdań lub czynności, czy ich jakąś abstrakcją, stanowiąc bądź jakiś byt idealny, bądź psychofizyczny, czy wreszcie byt intencjonalny. W związku z tym stawiano również pytanie, czy jest jedna nauka czy wiele nauk.

II. Różne aspekty natury nauki. Wiedza naukowa ma różne funkcje, z których wydziela się głównie poznawczą, użyteczną i dydaktyczną. Zależnie od akcentowania poszczególnych funkcji można ujmować rozmaicie naturę nauki i podawać jej definicje. Stąd np. bywają następujące określenia nauki: wiedza zaspokajająca ogólnoludzkie zainteresowania intelektualne, wiedza służąca do opanowania świata, wiedza wykładana na uniwersytetach.

Natura nauki bywa charakteryzowana przez możliwie jednoznaczne wskazanie jednego lub kilku z następujących jej czynników: 1. przedmiotu wiedzy, 2. genezy wiedzy (chodzi zwłaszcza o określenie roli władz poznawczych względnie elementu subiektywnego umysłowego i elementu przedmiotowego), 3. formy wiedzy (przede wszystkim jej języka i dopuszczalnego sposobu jej uzasadnienia), 4. treści wiedzy (głównie ustalenia warunków jej prawdziwości, niebanalności), 5. metody wiedzy, 6. zadań wiedzy (zwłaszcza dyskutowana jest sprawa teoretycznych czy praktycznych zadań oraz wybór opisu oraz wyja-

śnienia i jakiego), 7. stosunku wiedzy do innych rodzajów poznania (np. przednaukowego) czy w ogóle wytworów (sztuki, światopoglądu) względnie działalności ludzkiej (np. artystycznej, życiowo-społeczno-ekonomicznej).

Pełne określenie natury poznania naukowego winno uwzględnić wszystkie wyróżnione aspekty. Dla odróżnienia jednak nauki od innych rodzajów poznania wystarczy wskazanie jednej czy kilku cech diagnostycznych.

NARCYZ ŁUBNICKI: Zasadnicze momenty koncepcji filozoficznej Bergsona. W setną rocznicę urodzin. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 11 grudnia 1959 r.).

Filozofia Bergsona była przedmiotem tyłu analiz, że tylko jakieś nowe jej oświetlenie mogłoby usprawiedliwić jeszcze jedną pracę jej poświęconą. W referacie podejmuje się próbę ujęcia Bergsona w sposób, jak się zdaje, dotychczas nie praktykowany, mianowicie — jako *paradialektyka*.

Paradialektyk — jak sama nazwa wskazuje — nie jest dialektykiem w sensie klasycznym tego słowa, to znaczy dialektykiem typu heglowskiego czy marksowskiego. Nie przedstawia rozwoju świata czy społeczeństwa jako łączenia się prostszych przeciwieństw w całościowej wyższej syntezie; przeciwnie, jest zdania (B, 151; C, 38, 64, 70; D, 290...) ¹, że całość poprzedza części, „synteza” — antytezy, wobec czego w świecie odbywa się jakby dialektyka *à rebours*. Ale z drugiej strony, jak dialektycy, rozróżnia niemal w każdej kwestii filozoficznej stanowiska przeciwstawne i — negując oba, a zachowując to, co, zdaniem jego, jest pozytywne w zanegowanych stanowiskach — buduje nowy, oryginalny pogląd na świat stanowiący zaprzeczenie, a zarazem swoistą syntezę poglądów dotychczasowych.

Przekonanie Bergsona o odwróconej dialektyce rozwoju świata (o pierwotności całości wobec jej antytetycznych składników) ujawnia się w *dualizacji* świata przewijającej się przez wszystkie teorie filozofa. Niezadowolenie z dotychczasowych rozwiązań filozoficznych przejawia się w *negacji* i *swoistej syntezie*.

Przyjrzyjmy się zastosowaniu obu tych głównych metod do krytyki i do twórczości filozoficznej u Bergsona.

Zajmijmy się najpierw (1) problemem rzeczywistości świata, w którym żyjemy.

(1^a) Realizm materialistyczny twierdzi, że przedmioty spostrzegane są w istocie poza umysłem: są całkowicie obiektywne;

(1^b) Idealizm subiektywny głosi, że przedmioty spostrzegane są w umyśle: są subiektywne.

(1^c) Bergson: Przedmioty spostrzegane nie są w umyśle, jak twierdzi idealizm subiektywny, ale nie są też całkowicie obiektywne, jak twierdzi realizm materialistyczny. Są one poza umysłem, ale są „obrazami” (*images*), a nie rzeczami (B, 9, 203, 213). — W każdym zatem z przeciwstawnych kierunków znajduje Bergson poza fałszywymi twierdzeniami także twierdzenia prawdziwe.

W związku z tym stwierdzeniem realnego istnienia „obrazów” Bergson rozwija podstawową swoją teorię świata (B, 21, 43, 140...). Wszechświat jest zespo-

¹ Litery i liczby oznaczają — odpowiednio — tytuły i strony prac Bergsona cytowanych w referacie (por. Wykaz w końcu referatu).

łem „obrazów”, które są tworamii pośrednimi (znajdującymi się „w pół drogi”) między tym, co idealiści subiektywni nazywają wyobrażeniem, a tym, co materialiści nazywają przedmiotem materialnym. Jednym z obrazów (ściślej: pewnym kompleksem obrazów) jest moje ciało. Kompleks ten wyróżnia się szczególnymi własnościami²: a) względną niezmiennością, wówczas gdy inne obrazy „wszechświata” zmieniają się z każdym ruchem ciała; b) posiadaniem zdolności spostrzegania, w szczególności doznawania podwójnego wrażenia dotykowego (części ciała dotykającego i dotkniętego) oraz c) posiadania zdolności doznawania wzruszeń (*affections*), przede wszystkim bólu.

Zespół obrazów, jakim jest „materialny” wszechświat, leży (łącznie z mym ciałem) w terażniejszości. Ale ciało stanowi jednocześnie (jedyne!) punkt styczności ducha z materią. Tym duchem (a przynajmniej jedną z jego warstw) jest „stożek wspomnień”³ stanowiący przeszłość częściowo interwenującą przy spostrzeganiu „teraźniejszym” w postaci poprzedniego doświadczenia. — Podobnie jak przeszłość jest domeną wspomnień, a terażniejszość — areną spostrzeżeń, przyszłość jest według Bergsona celem działania. Działanie jest u niego funkcją nie wspomnienia (które, przeciwnie, prowadzi do marzenia), lecz ciała (dokładniej — mózgu). Jedyne zadanie ciała (mózgu) jest, zdaniem Bergsona, odbieranie i przekazywanie ruchów (B, 68, 162).

Zwróćmy już tu uwagę na przeprowadzoną przez Bergsona dualizację realności na „ducha” i „materię”, przy czym pojmowanie materii dość daleko odbiega od tradycji demokrytejskiej (B, 220, 203, 213).

Paradialektyczne stanowisko zajmuje Bergson również wobec (2) problemu jakości.

(2^a) Realizm mechanistyczny (typu newtonowskiego) rozpatruje czas i przestrzeń jako obiektywne i jednorodne (bejjakościowe) twory naturalne;

(2^b) Aprioryzm kantowski uważa czas i przestrzeń za subiektywnie jednorodne formy.

(2^c) Bergson: Czas nie jest obiektywny, jak głosi realizm mechanistyczny; nie jest też jednorodny i aprioryczny, jak głosi doktryna kantowska. Podobnie przestrzeń nie jest jednorodna, jak to utrzymuje aprioryzm kantowski i nie jest tworem naturalnym, jak sądzi realizm mechanistyczny. Wbrew obu antyteptycznym kierunkom, kwalifikującym jednakożo czas i przestrzeń, należy według Bergsona ująć zagadnienie dualistycznie. Czas jest subiektywny i wielojakościowy (niepodzielny — jak ruch, którego jest składnikiem). Przestrzeń natomiast jest „obiektywna” i jednorodna (podzielna), przy czym jest tworem sztucznym intelektu (A, 1, 74...; B, 192...).

Rozróżnienie własności „czystego czasu” (*durée pure*) od własności czystej przestrzeni stanowi jeden z fundamentów filozofii Bergsona. Na podstawie tego rozróżnienia krytykuje on asocjacionizm w psychologii i mechanizm w bio-

² Cała niemal następująca analiza przeprowadzona w *Matière et Mémoire* jest nieoryginalna: jest zapożyczona z dzieła E. Macha *Analyse der Empfindungen*, które ukazało się na 10 lat przed opublikowaniem wymienionej książki Bergsona.

³ Wspomnienia przedstawia Bergson w postaci stożka tkwiącego wierzchołkiem w „materii”, bo mają one być tym liczniejsze i głębsze, im dalsze są od terażniejszości otoczenia.

logii (A, 111, 119...; B, 124..., 199...). Przymożną paradialektyczną (3) krytykę asocjacionizmu (C, 58...):

(3^a) Empiryzm psychologiczny rozciąga psychikę na poszczególne stany, a potem usiłuje zmniejszyć powstałe „szczeliny” do zera; tą drogą sam siebie unicestwia w zerze;

(3^b) Racjonalizm psychologiczny, przeciwnie, ustanawia „formę jedności” mającą obejmować wszystkie stany psychiczne, a w tym celu rozdyma ją w nieskończoność; toteż gubi się w nieskończoności.

(3^c) Bergson: Tylko intuicjonizm psychologiczny chwytą istotę psychiki stwierdzając wbrew asocjacionizmowi jej organiczną całość, a wbrew racjonalizmowi jej konkretność.

Na podstawie swej dualistycznej teorii czasu i przestrzeni Bergson stara się rozwiązać nieśmiertelne paradoksy Zenona z Elei, tocząc walkę z Eleatą prawie we wszystkich swoich pracach (A, 84..., B, 172..., C, 72..., D, 95...). Zarzuca mu on „uprzestrzennianie czasu”: utożsamianie ruchu (rozwijającego się w czasie, więc niepodzielnego) z nieadekwatnie obrazującą go prostą: tworem przestrzennym dowolnie podzielny.

Z krytyką mechanicyzmu, ignorującego wielojakościowość i niepodzielną jedność świata (B, 67, 184, 192...), wiąże się pogląd Bergsona na (4) zagadnienie celowości.

(4^a) Mechanistyczny kauzalizm w biologii (reprezentowany przez Darwina, Spencera...) twierdzi, że w przyrodzie nie ma celowości;

(4^b) Finalizm typu platońskiego albo finalizm teistyczny utrzymuje, że istoty i zjawiska przyrody mają cele nadrzędne, zewnętrzne, całkiem określone, nadane im bądź przez świat idei, bądź przez Boga.

(4^c) Bergson: Wbrew antyfinalistom celowość istnieje celowość w przyrodzie, ale wbrew ektrafinalistom celowość jest immanentna istotom żyjącym: posiadają one wewnętrzny *élan vital* powodujący ewolucję twórczą. Cele przy tym nigdy nie są sztywne, gotowe, lecz tworzą się w toku ewolucji i ulegają nieustannemu rozwojowi (C, 35...).

Z rozważanym zagadnieniem wiąże się z kolei problem (5) wolności. Bergsona nie zadowala rozwiązanie obu przeciwstawnych obozów.

(5^a) Determinizm (demokrytejski, spinozjański) stwierdza przede wszystkim konieczność przeszłości, co wyraża w tezie: „dany czyn musiał nastąpić”.

(5^b) Indeterminizm dotychczasowy głosił przede wszystkim niekonieczność przeszłości, co wyraża się w tezie: „dany czyn mógł nie nastąpić”.

(5^c) Bergson: Zarówno rozwiązanie deterministów jak i indeterministów opiera się na założeniu istnienia zamkniętej przeszłości, w której „dokonane” czyny traktuje się jako „rzeczy”. Tymczasem czyn nie jest nigdy dokonany. Jest wiecznie trwającym, wolnym, nieprzewidywalnym aktem (A, 134..., 169).

Bergson poświęca w swych pracach wiele miejsca dowodom wolności czynu ludzkiego. Posługuje się przy tym teorią ewolucji: fizycznej i psychicznej. Ewolucja fizyczna istot żywych polega na coraz większym różnicowaniu się aparatu nerwowego, przez co droga między bodźcem a reakcją staje się coraz bardziej złożona, coraz liczniej rozwidlona, wskutek czego działanie coraz bardziej uniezależnia się od pierwotnych podmiotów. Ewolucja psychiczna polega na coraz bogatszym zasobie wytworzonych wyobrażeń („wspomnień”). A im potęż-

niej działaniem kierują wyobrażenia (miast bezpośrednich wrażeń), tym bardziej wolne staje się działanie (B, 202).

Jak z tego widać, Bergson uznaje stopnie wolności⁴ (A, 127..., B, 192). Wiąże się to z jego dualizacją (a właściwie pluralizacją) jaźni. Rozróżnia on „skorupę” jaźni i jej „wnętrze”, innymi słowy — „jaźń-pasożyta” i „jaźń podstawową”. Reakcje pierwszej są niemal całkowicie zdeterminowane bodźcami świata zewnętrznego; druga jest wolna w każdym swoim akcie, który za każdym razem wyraża ją całą. Ścisłej rzecz biorąc, między najgłębszą istotą jaźni a jej powierzchnią istnieje cały szereg przejść (warstw) — tym bardziej wolnych w swoich działaniach, im są głębsze, im bliższe istoty jaźni (A, 97..., 178..., C, 41...).

Antytetycznymi kierunkami w zakresie (6) zagadnienia źródła wartościowego poznania są racjonalizm i sensualizm. Bergson ustosunkowuje się paradialektycznie i do tych kierunków:

(6^a) Racjonalizm (reprezentowany klasycznie przez eleatów i Platona) wynosi intelekt jako odrębną władzę tworzenia ogólnych (abstrakcyjnych), niezmiennych, bezwzględnych pojęć, władzę analizowania i symbolizowania, uprzestrzenniania i rozrywania ciągłości oraz rozczłonkowywania jej za pomocą mowy;

(6^b) Sensualizm (głoszony już w starożytności przez cyrenaików i sofistów) uważa za podstawę prawdziwego poznania zmysły dające nam treści jednostkowe, konkretne, zmienne i względne.

(6^c) Bergson: Źródłem prawdziwego poznania nie są ani rozum, ani zmysły. Najgłębsze poznanie nie jest ani abstrakcyjne i niezienne, jak sądzi racjonalizm, ani względne jak utrzymuje sensualizm. — Źródłem najgłębszego i bezwzględnego poznania jest intuicja dająca poznanie przedmiotów (a raczej procesów) konkretnych i jednostkowych uchwyconych w ustawicznej ich zmienności (C, 39..., 88...; D, 191...).

Nauka o intuicji pozwala Bergsonowi zająć stanowisko wobec problemu (7) granic poznania:

(7^a) Agnostycyzm i nihilizm poznawczy (sofistów, sceptyków...) negują możliwość poznania czegokolwiek, a fenomenalizm kantowski — możliwość poznania rzeczy w sobie;

(7^b) Racjonalizm absolutystyczny (typu heglowskiego) uważa rzeczywistość (na wskroś rozumną) za całkowicie poznawalną za pomocą wszechwładnego rozumu.

(7^c) Bergson: Nieprawda, że nic w istocie nie poznajemy. Nieprawda, że poznajemy wszystko adekwatnie za pomocą rozumu: rozum zniekształca („uprzestrzennia”) żywą rzeczywistość. Nieprawda, że poznajemy tylko zjawiska, a odcięci jesteśmy poznawczo od rzeczy w sobie. — Intuicja poznaje głębię i istotę rzeczywistości, a „zjawiska” (obrazy jakościowe świata) są nie pozorem rzeczywistości, lecz jej składnikiem (B, 18..., 82..., 199..., 208...; C, 36; D, 191...).

⁴ Podobnie jak Sartre i inni egzystencjaliści. Teoria Bergsona „niesztynności” natury ludzkiej i — co za tym idzie — nieprzewidywalności czynu ludzkiego niewątpliwie wpłynęła na teorię wolności współczesnych egzystencjalistów.

Ukryta paradialektyka tkwi w ujmowaniu przez Bergsona roli nauki i życia. Poznanie naukowe uchodzi na ogół za teoretyczne, a poznanie życiowe — za praktyczne. Bergson dowodzi, że — przeciwnie — nauka, kierowana interesem, stworzona jest wyłącznie dla celów praktycznych, użytecznych (człowiek używający intelektu — nie *homo sapiens*, lecz *homo faber*, D, 151; B, 147, 223). Prawdziwe zaś życie — głębokie, wewnętrzne — jest bezinteresowne, antypraktyczne, „mistyczne”; jest nie działaniem, lecz marzeniem (B, 141...).

W ostatnim okresie myśli filozoficznej Bergsona coraz wyraźniej występuje paradialektyczna operacja dualizacji pierwotnej całości.

Już w poprzednich okresach rozróżniał filozof: 1. dwa typy rzeczywistości: autentyczną (różnorodno-jakościową) i sztuczną (jednorodno-rozciągniętą) (A, 74); 2. dwie postaci świata: duchową i materialną (B, 66, 220); 3. dwa porządki rzeczywistości: czasowy (jakościowo-„interpenetracyjny”) i przestrzenny (ilościowo-rozdzielny) (A, 1). 4. Podobnie przyjmuje działające w świecie dwa przeciwne sobie kierunki ruchu: wstępujący, twórczy *élan* ku „wieczności życia” i zstępujący, mechaniczny ruch materii — ku „wieczności śmierci” (D, 271, 292; C, 81...). 5. Kreśli ewolucję praświadomości jako rozszczepienie się na rośliny i zwierzęta i jako ruch w dwóch rozbieżnych kierunkach: intelektu i instynktu (D, 200...). 6. Dualizuje nie tylko jaźń (o czym była mowa), lecz i pamięć, różniąc pamięć mechaniczną (bezosobową, użyteczną) i „czystą”: osobistą, bezinteresowną, marzycielską (B, 73...), a w związku z tym dualizuje typologicznie ludzkość na niewolniczo-„impulsywnych” i na wolnych „marzycieli” (B, 191).

Bergson wyraźnie oświadcza, że doprowadza dualizm do ostatecznych granic (B, 204) i tę metodę dualizacji stosuje ostatecznie w swym ostatnim wielkim dziele *Les deux sources de la Morale et de la Religion* do zagadnień etycznych i religijnych.

Rozróżnia on dwie postacie etyki: statyczną i dynamiczną.

Etyka statyczna ma charakter społeczny, powstaje pod presją i sugestią środowiska. Obowiązek w tej dziedzinie odczuwa się jako narzucony. Działa się tu dla nagrody zewnętrznej (choćby w postaci uznania ze strony społeczeństwa), a działania nie są głęboko przeżywane, mają charakter jakby bezosobowy.

Etyka dynamiczna jest głęboko osobista, indywidualna. Motorem działania jest tu miłość do konkretnych, żywych indywidualności, odczuwany z nimi związek braterski „sympatia”. Działanie jest tu wolne, bo wypływa samorzutnie z głębi istoty ludzkiej i stanowi „cel w sobie”, jak muzyka: w sobie nosi własną nagrodę obdarzając działającego etycznie (w tym sensie dynamicznym) uczuciem najwyższej radości (E, 7, 28..., 46..., 53...).

Podobnie istnieje sprawiedliwość statyczna i dynamiczna. Pierwsza polega na mechanicznym („arytmetycznym”) odplacaniu za czyn kontrczynem równoważnym („oko za oko”). Zwolennikami tego typu „racjonalnej” sprawiedliwości są doktrynerzy głoszący hasło *fiat justitia pereat mundus*. — Sprawiedliwość dynamiczna odrzuca „arytmetykę”. Działanie sprawiedliwe polega tu na niekrzywdzeniu obiektu działania, a nawet na ofiarności wobec niego (E, 71...).

I oto wreszcie ostatnie analogiczne rozróżnienie dualne Bergsona: religia statyczna i dynamiczna.

Religia statyczna ma charakter biologiczno-społeczny. Jest utylitarna, nawykowo zasugerowana od dzieciństwa, skostniała w określonej organizacji kościelnej. Wyznaje się ją po to, żeby mieć poczucie opieki nad sobą i nadzieję na przyszłą zapłatę za zło terazniejsze.

Religia dynamiczna jest stanem i przeżyciem głęboko osobistym, jest ustawicznym niepokojem poszukiwania wartości najwznieślejzych, nie gotowych, lecz wciąż zmieniających się, a przez to wymykających się zwykłemu poznaniu; jest wyrwaniem się z płycizny wegetatywnego i utylitarnego życia codziennego poza i ponad przyrodę ku ledwo wyczuwalnym ideałom.

Staralem się uchwycić zasadnicze metody budowania przez Bergsona filozofii: metody, które stanowią jego „paradialektykę”, a polegają na: a) negowaniu przeciwieństw i swoistej syntezie zachowanych ich składników; b) dualnym różnicowaniu globalnie dotąd ujmowanych całości.

Na zakończenie chciałbym wskazać, co wydaje mi się cenne w filozofii Bergsona.

Nie przemawia do mnie ani osławiona jego filozofia intuicji jako siły metafizycznej i jako narzędzia absolutnego poznania⁵, ani jego metafizyka (i hipoteza) życia wyrażająca się w jego nauce o *élan vital* (D, 124, 273...).

W czym innym widzę jego zasługę: 1. Poszukując pewnej podstawy w filozofii stosuje on — wbrew tak rozpowszechnionemu w nowszych czasach antypsychologizmowi — szeroko zakrojoną i subtelną analizę psychologiczną i usiłuje (co prawda bez powodzenia z powodu silnych tendencji metafizycznych) oprzeć się na „bezpośrednich danych świadomości”; 2. Ukazuje — jeden z pierwszych — całościowy, konkretny charakter psychiki ludzkiej podkreślając wzajemne przenikanie się jej (w abstrakcji jedynie wyróżnialnych) składników (A, 126; B, 37; C, 42...); 3. W związku z tym poddaje wnikliwej krytyce mechanicyzm, formalizm i aprioryzm racjonalistów (B, 37, 192...) i przeprowadza fundamentalny dowód wtórności pojęcia nicości i negacji (D, 306...); 4. Usiłuje zbliżyć swój pogląd do naturalnego poglądu (tzw. naiwnego realizmu) nie filozofującego człowieka (B, 9, 17; C, 82...); 5. Wreszcie, rozróżniając statyczną i dynamiczną postać etyki i religii, zwalcza dogmatyzm i płytkość tak często, niestety, pokutujące w tych dziedzinach.

* * *

*

Cytowane dzieła Bergsona:

- A: Essai sur les données immédiates de la conscience, Paris 1932.
- B: Materia i pamięć, Warszawa 1930.
- C: Wstęp do metafizyki, Kraków—Warszawa 1910.
- D: L'Évolution créatrice, Paris 1923.
- E: Les deux sources de la religion et de la morale, Paris 1942.

⁵ Psychologiczna natomiast interpretacja „intuicji” przez samego Bergsona (A, 10; D, 191...) jako „sympatii” (dyspozycji do współprzeżywania) wydaje mi się płodna i pożyteczna.

Przegląd czasopism

I

Roczniki Filozoficzne T. VI z. 3 (1958).
 MOŃKO L. ks. — Cybernetyka i jej filozoficzne aspekty, 5—26. WOJCIECHOWSKI T. ks. — O hylsystemizmie, 27—74. RUTOWSKI T. ks. — Hylemorfizm wobec budowy jądra atomowego, 75—98. MAZIERSKI St. Ks. — Obraz świata w oczach fizyka i historyka, 99—118. SEDLAK Wł. ks. — Relatywistyczne pojęcie czasu według Einsteina, 119—146. GAWECKI B. J. — O hipotezach w fizyce, 147—156. JAKÓBCZYK Fr. ks. — Przykłady zastosowania dyzjunkcji w rozumowaniu matematycznym, 157—167. Summaries, 168—174.

Roczniki Filozoficzne T. VI z. 4 (1958).
 DRZAZGA J. ks. — Zagadnienie duszy we współczesnej psychologii, 5—22. ZNANIECKI Fr. ks. — Pojęcie osoby u M. Schelera, 23—38. HAN-ILGIEWICZ N. — Zastosowanie terapeutyczne testu Szondi'ego, 39—58. ZAWORSKI T. — Mimowolne wyobrażenia melodyjne, 59—80. SPYCHALSKA A. — Dobra wychowawczyni internatu w opinii młodzieży żeńskiej, 81—104. PASTUSZKA J. ks. — Postawy życiowe według S. Kierkegarda, 105—125. Recenzje (126—140): Anschütz G. — Psychologie. Grundlagen, Ergebnisse und Probleme der Forschung (ks. J. Pastuszka); Pfahler G. — Der Mensch und sein Lebenswerkzeug. Erbcharakterologie (ks. J. Pastuszka); Han-Ilgiewicz N. — Nieznośni chłopcy. Typy plastyczności psychicznej (I. Korzewnikow); Doroszevska J. — Terapia wychowawcza (H. Namowicz); The Study of Personality (H. Namowicz); Humphery G. — Thinking. An Introduction to its Experimental Psychology (K. W.); Szuman S. — Rola działania rozwoju umysłowego małego dziecka; Szewczuk Wł. — Psychologia zapamiętywania (M. Łobocki); Gerstmann St., Orlikowska H., Stachnikówna I. — Z badań nad psychologią strachu (M. Łobocki); Vaugham F. W. — Social Psychology. The Science and the Art of Living Together (H. Namowicz); Emotional Problems in Early Childhood (I. Korzewnikow); Heiss R. — Allgemeine Tiefenpsychologie (K. W.); Hall C. S., Lindsey G. — Theories of Personality (I. Korzew-

nikow); Hurlock E. B. — Adolescent Development (I. Korzewnikow). Z kroniki psychologicznej, 141—147. Summaries, 149—152.

II

Studia Filozoficzne Nr 1 (10) (1959).
 HIRSZOWICZ M. — Problemy interpretacji Marks'a, 3—29. BOHM D. — Filozoficzne problemy nowego ujęcia mechaniki kwantowej, 30—62. KOCHAŃSKI Zdz. — Problem celowości we współczesnej biologii. Cz. I, 63—99. EILSTEIN H. — Przyczynki do koncepcji materii jako bytu fizycznego. Cz. II, 100—123. ZINOWIEW A. A. — O logicznej niesprzeczności sądów prawdziwych dotyczących zmian i związków między przedmiotami, 124—135. BACZKO Br. — Hegel a Rousseau. Cz. II, 136—169. PATOČKA J. — Bolzano a problem teorii nauki, 170—188. Książki i czasopisma (189—217): Pomeau R. — La religion de Voltaire (J. Guranowski); Haym, Kautsky, Mehring, Lucács — Arthur Schopenhauer (Trzy odbicia Schopenhauera — J. Garewicz); Cherry C. — On Human Communication (Z zagadnień przekazywania informacji — K. Szaniawski). Kronika: Ważniejsze prace filozoficzne wydane w Polsce w 1958 r., 218—221. Summaries.

Studia Filozoficzne Nr 2 (11) (1959).
 GIEDYMIN J. — Indukcjonizm i antyindukcjonizm, 3—25. SZANIAWSKI K. — W sprawie racjonalności zawodnych sposobów wnioskowania, 26—37. KRASZEWSKI Zdz. — O pewnych konsekwencjach wynikających z definicji pojęć przyjmowanych w rachunku relacji, 38—42. KOŁAKOWSKI L. — Karol Marks i klasyczna definicja prawdy, 43—69. BOHM D. — Filozoficzne problemy wysunięte przez nowe ujęcie mechaniki kwantowej. Cz. II, 70—95. KOCHAŃSKI Zdz. — Problem celowości we współczesnej biologii. Cz. II, 96—113. MARKIEWICZ H. — Pojęcie prądu w historii literatury, 114—144. KELLER J. — Cel a wartość moralna czynu, 145—162. Z materiałów na XII Międzynarodowy Kongres Filozoficzny w Wenecji i Padwie: TATARKIEWICZ Wł. — Arystoteles o postrzeżeniu estetycznym,

163—165. Książki i czasopisma: (166—202): Kołakowski L. — Jednostka i nieskończoność. Wolność i antynomie wolności w filozofii Spinozy (Spinoza w nowej interpretacji — L. Chmaj); O. Tokarski M. Fr. — Filozofia bytu u Mikołaja z Kuzy. (W sprawie ortodoksji Mikołaja z Kuzy — L. Kołakowski): Personalności w Polsce, czyli nowe doświadczenia katolicyzmu — „Więź” nry 1—8 (J. Kuczyński); Reichenbach H. — The Direction of Time (O entropii i strzałce czasu — A. Trautman). Miscellanea, 196—202. Kronika: SUCH J. — Wszeczwiazkowa konferencja poświęcona filozoficznym problemom przyrodoznawstwa, 203—217. S. L. — Rok Braci Polskich. 218—220. W. K. — Konferencja filozofów w Sofii, 221—222. Summaries.

Studia Filozoficzne Nr 3 (12) (1959). KOŁAKOWSKI L. — Mistyka i konflikt społeczny. O możliwości interpretacji mistycyzmu metodami materialistycznego pojmowania dziejów, 3—54. OGONOWSKI Zb. — Ze studiów nad myślą filozoficzną późnego socynianizmu, 55—82. ADLER E. — Z problematyki badań nad J. G. Herderem, 83—108. LEGOWICZ J. — Zagadnienie rewizji metody w badaniach nad filozofią średniowieczną, 109—134. SOMERVILLE J. — Wolność a wartość, 135—146. KRASZEWSKI Zd. — Zagadnienie intencjonalności, 147—153. Książki i czasopisma: (154—189): KOTARBIŃSKI T. — Wybór pism. T. II: Myśli o myśleniu, (S. Łuszczewska-Romahnowa); Kurdybacha Ł. — Z dziejów pedagogiki mariańskiej. (Na marginesie książki o pedagogice ariańskiej — L. Szczucki); Black D. — The Theory of Committees and Elections (O zbiorowym podejmowaniu decyzji — K. Szaniawski); Mieluchin S. T. — Problema koniecznego i nieskończonego (Problemy skończoności i nieskończoności — Wł. Krajewski); Polikarow A. — Zur philosophischen Fragestellung des kosmologischen Problems, Polikarow A. — Kritika na schwaszczanjata za nasocenoto izmenienje na wse-lenata. T. III. (Przeciw koncepcjom jednokierunkowej ewolucji wszechświata — Wł. Krajewski). Kronika: JANKOWSKI H. — Berlińska konferencja poświęcona twórczości Ludwika Feuerbacha, 190—191. Summaries.

Studia Filozoficzne Nr 4 (13) (1959). OSSOWSKA M. — Główne modele „systemów” etycznych, 3—24. OSSOWSKI St. — Koncepcje ładu społecznego i typy przewidywań, 25—48. HIRSZOWICZ M. — Ideologia i nauka — próba wstępnej analizy, 49—72. MALEWSKA H. E. — O przyczynach uprzedzeń etnicznych, 73—102. CHERRY C. — Teoria informacji — jej podłoże społeczne i zastosowania w socjologii, 103—126. SZUMILEWICZ I. — Koncepcja przyczynowości u Macha w świetle współczesnego determinizmu, 127—148. WALICKI A. — Materializm „antropologiczny” Mikołaja Czernyszewskiego, 149—184. Książki i czasopisma: Findlay J. N. — Hegel. A Re-Examination (Na marginesie nowej monografii o filozofii heglowskiej — Zb. Kuderowicz); Segal J. — Die dialektische Methode in der Biologie (Nowa książka o metodzie dialektycznej w biologii — Zd. Kochański). (185—201). Summaries.

III

Analysis Vol. 18 No 1 (October 1957). The Editor Analysis Competition — Twelfth „Problem”, 1. BAR-HILLEL Y. — New Light on the Liar, 1—6. MAC IVER A. M. — Good and Evil and Mr. Geach, 7—13. WHITE A. R. — Contrary-to-fact Conditionals and Logical Impossibility. 14—16. ANSCOMBE G. E. M. — Names of Words: A Reply to Dr. Whiteley, 17—19. HOCHBERG H. — Descriptions, Scope and Identity, 20—22. GEACH P. T. — On Beliefs about Oneself, 23—24.

Analysis Vol. 18 No 2 (December 1957). WATKINS J.W.N. — Farewell to the Paradigm — case Argument, 25—33. FLEW A.G.N. — „Farewell to the Paradigm — case Argument”: A Comment, 34—40. WATKINS J.W.N. — A Reply to Professor Flew's Comment, 41—42. MELDEN A. I. — „My Kinaesthetic Sensations a doiseme...”, 43—48.

Analysis Vol. 19 No 1 (October 1958). Analysis Competition. Problem No 14, 1. NOWELL-SMITH P. H. — Report on Analysis Competition No 13, 1—3. SWIGGART P. — Is „Paradise Lost” a General Name, Proper Name, or what?, 4—5. HUNT I. — „Paradise Lost” — General

Name, Proper Name, or what?, 6—7 DA-YA — Symmetry, Transitivity and Reflexivity, 7—11. SCHEFFLER I. — Inscriptionalism and Indirect Quotation, 12—20. HUGGETT W. J. — Paradox Lost, 21—24.

Analysis Vol. 19 No 2 (December 1958), DUNCAN-JONES A. — G. E. Moore: Some Impressions, 25—26. MACKIE J. L. — The Rules of Natural Deduction, 27—35. KING-FARLAW J. — Sea-Fights Without Tears, 36—42. CASTANEDA H. N. — Imperatives and Deontic Logic, 42—48.

Analysis Vol. 19 No 3 (January 1959). WISDOM J. — G. E. Moore, 49—53. BLACK M. — The „Direction” of Time, 54—63. ZIFF P. — The Feelings of Robots, 64—68, GEACH P. T. — Russell on Meaning and Denoting, 69—72.

Analysis Vol. 19 No 4 (March 1959), DAWSON E. E. — A Model for Deontic Logic 73—78. HINTIKKA K.J.J. — Towards a Theory of Definite Descriptions, 79—86. HANSON N. R. — Imagining the Impossible, 86—92. BHATTACHARYYA S. — Symmetry, Transitivity and Reflexivity 93—96.

Analysis Vol. 19 No 5 (April 1959). O'CONNOR D. J. — Report on Analysis Competition No 14. 97. MARGOLIS J., FURBERG M. and NORDENSTAM T. — If I carefully examine a visual afterimage, what am I looking at and where is it?, 97—100. ALLAIRE E. B. — Tractatus 6. 3751, 100—105. TAYLOR P. W. — „Need” Statements, 106—111. NAGEL T. — Dreaming, 112—116. SMART J.J.C. — Professor Ziff on Robots, 117—118. SMART N. — Robots Incorporated, 119—120.

Analysis Vol. 19 No 6 (June 1959). SÖRENSEN H. S. — An Analysis of „To Be” and „To Be True”: A Linguist's Approach to the Problem, 121—132. BUTCHVAROV P. — On an Alleged Mistake of Logical Atomism, 132—137. COVAL S. C. — Exceptives and Other Minds, 138—142. GEACH P. T. — Is it right to say or is a conjunction, 143—144.

IV

Archiv für mathematische Logik und Grundlagenforschung 4/1—2 (1958). ACKERMANN W. — Ein typenfreies Sy-

stem der Logik ausreichender mathematischer Anwendungsfähigkeit. I, 3—26. KIESOW H. — Die Anwendung eines Einfachheitsprinzips auf die Wahrscheinlichkeitstheorie, 27—40. BEHMANN H. — Ein logischer Abakus, 41—52. OBERSCHELP W. — Varianten von Turingmaschinen, 53—62.

Archiv für mathematische Logik und Grundlagenforschung 4/3—4 (1958). MENDELSON E. — The Axiom of Foundation and the Axiom of Choice, 65—70. HASENJAEGER G. — Über Interpretation der Prädikatenkalküle höherer Stufe, 71—80. OBERSCHELP A. — Über die Axiome produkt-abgeschlossener arithmetischer Klassen, 95—123. KIESOW H. — Einige Bemerkungen zur Grundlegung der Wahrscheinlichkeitstheorie in elementaren Sprachen, 124—127.

V

The British Journal for the Philosophy of Science. Vol. IX No 36 (February 1959). SCHEFFLER I. — Thoughts on Teleology, 265—284. SHACLE G.L.S. — Time and Thought, 285—298. SCHLESINGER G. — P. W. Bridgman's Operational Analysis. The Differential Aspect 299—306. Note and Comment, 307—310. Discussions, 311—320. Reviews, 321—340. Report on Annual Conference of the Philosophy of Science Group, 341—342. Abstracts, 343—348. Recent Publications on the Philosophy of Science, 349—352.

The British Journal for the Philosophy of Science. Vol. X No 37 (May 1959). KAPP R. O. — Space, 1—15. LANDE A. — From Dualism to Unity in Quantum Mechanics, 16—24. POPPER K. R. — The Propensity Interpretation of Probability, 25—42. Discussions, 43—54. Reviews, 55—84. Announcements, 85. Recent Publications on the Philosophy of Science, 86—87.

The British Journal for the Philosophy of Science. Vol. X No 38 (August 1959). WITHERS R.F.J. — Epistemology and Scientific Strategy, 89—102, EBERSOLE F. B. and SHREWSBURY M. M. — Origin Explanations and the Origin of Life, 103—119. BUCHDAHL G. — Sources of Scepticism in Atomic Theory, 120—134. AGASSI J. — Epistemology is an Aid to

Science: Comments on Dr Buchdahl's Paper, 135—146. Reviews, 147—165. Announcement, 165, Abstracts, 165—171. Recent Publications on the Philosophy of Science, 172—176.

VI

Cercetari Filozofice VI, 1 (1959). xxx
— Le développement du matérialisme historique durant le processus d'édification du communisme, 7—24. DUMITRU N. — Le processus du passage du communisme et le bond historique dans le développement de la personnalité humaine, 25—48. BANU I. — La dialectique du rapport „objectif-subjectif” dans la révolution socialiste et sa dénaturation antimarxiste, 49—74. MARCULESCU I. — Au sujet du problème de la conscience, 75—94. POP M. De lois générales de la réactivité de la matière vivante: quelques aspects de leur manifestation, 95—110. WALD H. — Le jugement de valeur, 11—112. Discussions: HAYOS J. — Observations sur les principes de la division en périodes de l'histoire de la philosophie roumaine, 123—130. Critique et bibliographie, 131—170. En feuilletant les revues, 171—174. Le mouvement philosophique à l'étranger, 175—186. La vie scientifique, 187—190. Notes, 191—202.

Cercetari Filozofice VI, 2 (1959). MURGESCU C. — La transformation socialiste de l'agriculture — partie intégrante de l'édification du socialisme, 7—26. JOYA A. — Duns Scot — un penseur progressiste du moyen âge, 27—42. ROUZAVINE G. I. — Les catégories du fini et de l'infini, 43—62. STUGREN B. — Quelques considérations au sujet du concept d'évolution biologique, 63—82. NEAGDE F. — La lutte d'un socialiste roumain contre l'idéalisme en sociologie (Raicu) Jonescu-Rion, 83—104. TUTUGAN F. — Des „paradoxes” de l'implication et de l'équivalence et leur signification logique, 105—126. Leçons et consultations: JANCU I. — La dictature du prolétariat — type le plus éminent de la démocratie, 127—142. Critique et bibliographie, 143—170. La vie scientifique, 171—174. Le mouvement philosophique à l'étranger, 175—184. Notes, 185—192.

Certertari Filozofice VI, 3 (1959). BREAZU M. — L'importance historique

de l'oeuvre de Lénine „Materialisme et empiriocriticisme”, 9—26. SINESCU M. et VIERU S. — L'importance des indications méthodologiques de Lénine pour la critique de la sociologie bourgeoise contemporaine, 27—42. MARCULESCU I. — Critique de l'idéalisme biologique contemporain à la lumière de la théorie léniniste sur la matière et la connaissance, 43—54. MARE C. — La fausse conception de la mathématisation et de la mobilité des notions physiques — source de l'idéalisme „physique” contemporain, 55—68. CIMPEANU P. — Certains aspects théoriques du problème de la paix et de la guerre, 69—86. BADARAU D. — Est-ce la probité scientifique?, 87—92. Communications: BRATESCU G. — L'apport du Docteur Al. Sutzu à la pénétration de l'esprit philosophique dans les sciences médicales en Roumanie, 93—102. Discussions: FLORIAN M. — A propos du projet visant à établir des périodes dans l'histoire de la philosophie en Roumanie, 103—110. Leçons et consultations: DIMITRIU C. Ch. et RUSNAC C. — L'irréductible opposition entre la science et la religion, 111—128. Critique et bibliographie, 129—193.

VII

Deutsche Zeitschrift für Philosophie VII, 1 (1959). SCHLEIFSTEIN J. — Die philosophischen Arbeiten und Anschauungen Franz Mehrings, 5—33. KURSANOW G. A. — Die philosophischen Anschauungen Einsteins über die Natur der geometrischen Begriffe, 34—45. SCHELLER H. — Die Bedeutung von Lenins Werk „Materialismus und Empiriokritizismus” im Kampf gegen idealistische Entstellungen der materialistischen Geschichtsauffassung, 46—64. KOSING A. — Die „gesunde Vernunft” des Jesuitenpaters Josef de Vries, 65—85. GULIAN C. I. — Das Problem des sittlichen Wertes, 86—100. Diskussion: MILLER R. — Franz Loeser und die marxistische Ethik, 101—117. Berichte: ZAHORA O. — „Filosofick'y časopis” Heft 1—6, 1957, 118—124. SCHUBARDT W. — Philosophische Probleme in den wissenschaftlichen Zeitschriften der Universitäten, 125—127. HEYDEN G. — Internationales philosophisches Seminar in Sofia, 128—136. RUPPRECHT F. — Diskussion über Wi-

dersprüche in der Periode des Kampfes um den Sieg des Sozialismus, 137—141. HEYDEN G. — Diskussion über einen Vorlesungsplan für Ethik, 142—143. JACOB H. — Philosophische Diskussion zum Thema „Mensch und Technik“, 143—144. Referate, Besprechungen (145—178): Pawloff T. — Die dialektisch-materialistische Philosophie und die Einzelwissenschaften (G. Kröber); Beyer W. R. — Zwischen Phänomenologie und Logik (M. Buhr); Norden A. P. — Elementare Einführung in die Lobatschewskische Geometrie (G. Klaus); Clos H. — Ludwig Büchners „Im Dienst der Wahrheit“ (D. Wittich); Wetter G. A. — Der dialektische Materialismus und das Problem der Entstehung des Lebens (H. Wessel).

Deutsche Zeitschrift für Philosophie VII, 2 (1959). LEY H. — Probleme des XXI. Parteitages der KPdSU, 183—198. REDLOW G. — Lenin über den marxistischen philosophischen Begriff der Materie, 199—217. KOSING A. — Die dialektisch-materialistische Abbildtheorie in Lenins Werk „Materialismus und Empirio-kritizismus“, 218—238. HEYDEN G. — Lenins Kampf gegen den Biologismus in der Geschichtsauffassung, 239—252. HARIG G. — Alexander von Humboldt — Wissenschaftler und Humanist, 253—270. MOLINAU K. A., SCHÖNEBURG K. H. — Die sozialtheoretischen Grundlagen des Klerikalfaschismus, 271—289. Diskussion: ROCHHAUSEN R. — Gegen eine Erweiterung oder Einengung des Leninschen Materiebegriffs, 290—301. KLOTZ H. — Ist Energie Materie?, 302—312. Berichte: SCHULZE D. — Diskussion über den Materiebegriff, 313—318. MÜLLER-CLAUD W. — Diskussion über die sozialistische Persönlichkeit, 319—323. Referate, Besprechungen (324—354): Segal J. — Die dialektische Methode in der Biologie (D. Lorf); Bergner D. — Neue Bemerkungen zu J. G. Fichte (H. Lindner); Dahrendorf R. — Marx in Perspektive (P. Bollhagen); Schoeps H. J. — Vorläufer Spenglers; Diwald H.: Das historische Erkennen (B. Kaufhold); Jung C. G. — Ein moderner Mythos. (H. Wessel); Fischer K. J. — Der Unfug des Seins. (W. Heise); Lipps H. — Die Wirklichkeit des Menschen (W. Heise).

Deutsche Zeitschrift für Philosophie VII, 3 (1959). FINGER O. — Einige

Probleme der marxistischen Philosophie-geschichtsschreibung in Lenins Werk „Materialismus und Empirio-kritizismus“, 359—375. VOGEL H. — Die Kritik Max Plancks an Machs Positivismus, 376—388. NAUMANN H. — Zur Erkenntnistheoretischen Bedeutung der Diskussion zwischen Albert Einstein und Niels Bohr, 389—411. BOLLHAGEN P. — Der religiöse Sozialismus — eine antisozialistische Ideologie, 412—431. STIEHLER G. — Das Humesche Induktionsproblem und seine Lösung durch den dialektischen Materialismus, 432—444. OLIVIER P. — Zu einigen Fragen der Ästhetik, 445—459. Diskussion: MILLER R. — Franz Loe-ser und die marxistische Ethik (Teil II), 460—478. Berichte: SEIDEL-HÖPPNER W. — Konferenz zum 50. Jahrestag des Erscheinens von „Materialismus und Empirio-kritizismus“, 479—489. Korrespondenz: MÜLLER-HEGEMANN D. — Antwort auf die Kritik von Kurt Winter an der Schrift: Zur Psychologie des deutschen Faschisten, 490—494. Referate, Besprechungen (495—515): Mende G. — Freiheit und Verantwortung (F. Rupprecht); Heyden G. — Kritik der deutschen Geopolitik. (H. Ley); Bollnow O. F. — Existenzphilosophie. (M. Buhr); Krüger G. — Grundfragen der Philosophie. (W. Heise); Bröcker W. — Dialektik—Positivismus—Mythologie (W. Heise); Glockner H. — Hegel-Lexikon (W. R. Beyer). Mitteilung der Redaktion über die Erscheinungsweise der DZfPH, 516.

Deutsche Zeitschrift für Philosophie VII, 4 (1959). GOTTSCHALK R. — Darwin und der Sozialdarwinismus, 521—539. FROLOW I. T. — Zuchtwahl und Finalität, 540—561. WESSEL H. — Über die dialektische Widersprüchlichkeit des Organischen, 580—602. Berichte: KIRSCHKE S. — Moderne Abstammungslehre und klerikale Propaganda, 603—613. Referate, Besprechungen (614—635): 100 Jahre Darwinismus (D. Lorf); Zimmermann W. — Evolution (D. Lorf); Wyss W. von — Charles Darwin (H. Wessel); Muschalek H. — Der Christ und die Schöpfung (O. Klohr). Bibliographie, 626—648.

Deutsche Zeitschrift für Philosophie VII, 5/6 (1959). LEY H. — Der grosse Plan, 653—667. EICHHORN W. — Widersprüche in der Entwicklung der sozia-

listischen Gesellschaft in der DDR, 668—685. KALLABIS H., GUTZMANN E. — Vom Wesen sozialistischer Gemeinschaftsarbeit, 686—700. SCHUBARDT W. — Zur Entwicklung der marxistisch-leninistischen Philosophie in der Deutschen Demokratischen Republik, 701—720. RIECHERT H. — Die Gesetzmässigkeit der revolutionären Veränderung im Schulwesen, 721—742. TESSMANN K. — Vom Wesen des technischen Fortschritts in der Gegenwart, 743—758. KURSANOW G. A. — Die Weltanschauung Goethes, 759—778. ASSISTENTENKOLLEKTIV DES INSTITUTS FÜR PHILOSOPHIE JENA — Philosophische Probleme des XXI. Parteitages des KPdSU, 779—795. SCHULZ R. — Der XXI. Parteitag der PKdSU — Demonstration und Kraftquell des proletarischen Internationalismus, 796—813. JOHN E. — Probleme der sozialistischen Kulturrevolution auf dem XXI. Parteitag, 814—827. Diskussion: OLIVIER P. — Gedanken zu einer Grundlegung der sozialistischen Ethik, 828—851. SCHÖNEWOLF J. — Das Autonomieproblem in der marxistischen Ethik, 852—866. VOGEL H. — Kritische Gedanken zu dem Artikel von Horst Jacob „Gibt es eine zweite industrielle Revolution?“, 867—877. Berichte: BÖRNER M. — „Voprossy filozofii“ Heft 1—12/1958 (UdSSR), 878—891. STOJAROW V. — Gegen den philosophischen Revisionismus, 892—898. HAHN E. — Neue Wege im Philosophiestudium, 899—902. PHILOSOPHISCHES INSTITUT JENA — Forschungsarbeit in Verbindung mit der sozialistischen Praxis, 903—907. Eine neue Zeitschrift zur Geschichte der Arbeiterbewegung, 907—909. ROCHHAUSEN R. — Für eine fruchtbare Zusammenarbeit zwischen Naturwissenschaftler und marxistischen Philosophen, 909—914. Referate, Besprechungen (915—947): Gropp R. O. — Zu Fragen der Geschichte der Philosophie und des dialektischen Materialismus (G. Mende); John E. — Probleme der Kultur und der Kulturarbeit (F. Rupprecht); Ley H. — Studien zur Geschichte des Materialismus im Mittelalter (M. Buhr, O. Finger); Garaudy R. — Die Freiheit als philosophische und historische Kategorie (P. Bollhagen); Hofstätter P. R. — Psychologie (H. Wessel); Ajdukiewicz K. — Abriss der Logik (G. Klaus); Holz H. H. — Leibniz (G. Mende); Müller M. — Existenzphilosophie

im geistigen Leben der Gegenwart (G. Mende).

VIII

Dialectica Vol. 13 No 1 (49) (1959). PIAGET J. — Perception, apprentissage et empirisme, 5—16. GONSETH F. — L'ouverture à l'expérience en épistémologie, 16—26. KÖNIG H. — Kulturbedeutung des Messens, 27—41. SCHRAG C. O. — Whitehead and Heidegger: Process Philosophy and Existential Philosophy, 42—56. MUNZ P. — Investigations of Philosophy, 57—80. SCHERRER W. — Bemerkungen zu Réponse de M. F. Gonsseth à M. W. Scherrer (*Dialectica* 46), 81—83. *Philosophy of Science Journal* (USA): Abstracts of main articles in the April, July, October numbers 1958, and in the January number 1959, 84—94. Received Books, 95—99.

Dialectica Vol. 13 No 2 (50) (1959). RUYER R. — La psychobiologie et la science, 103—122. CHAUCHARD P. — Valeur et limites de l'apport scientifique à la philosophie, 123—143. TOMLIN E. W. F. — The Philosophy of Life, 144—159. GEX M. — La philosophie d'inspiration scientifique, 160—184.

IX

Ethics Vol. LXIX No 1 (October 1958). DIESING P. — Socioeconomic Decisions, 1—18. MORGAN D. N. — Is Justification Scientifically Impossible?, 19—47. CASSINELLI C. W. — Some Reflections on the Concept of the Public Interest, 48—61. Discussion: SIMON A. H. — Reply: Logical Positivism and Ethical Judgments, 62. Book Reviews, 63—69. Shorter Notices, 70—76. Books Received, 77—78.

Ethics Vol. LXIX No 2 (January 1959). BROGAN A. P. — John Locke and Utilitarianism, 79—93. MORA J. F. — The Intellectual in Contemporary Society, 94—101. HALMOS P. — Social Science and Social Change, 102—119. Discussion: DANTO C. A. — The Paradigme Case Argument and the Free Will Problem, 120—124. MONSON CH. H. (Jr.) — Perry's two Theories of Value, 125—133. MARGOLIS J. — Professor Pepper on Value Theory, 134—139. Book Reviews, 140—143. Shorter

Notices, 144—151. Books Received, 151—152. Reprints, Translations, New Editions, 152—153.

Ethics Vol. LXIX No 3 (April 1959).
 GEWIRTH A. — The Quest for Specificity in Jurisprudence, 155—181. Mc CLOSKEY N. J. — The State and Evil, 182—195. Discussion: GRODZINS M. — The Academic Mind, 196—201. SINGER G. M. — On Duties to Oneself, 202—205. KETCHAM R. L. — Some Thoughts on Burnell's Case against Thoreau, 206—208. Book Reviews, 209—225. Shorter Notices, 226—230. Books Received, 231—232. Announcement, 232.

Ethics Vol. LXIX No 4 (July 1959).
 BROWN S. G. — Eisenhower and Stevenson in the McCarthy Era: A Study in Leadership, 232—254. COWING C. L. — H. L. Mencken: The Case of the „Curdled“ Progressive, 255—267. WELLMAN C. — A Reinterpretation of Mill's Proof, 268—273. Discussion: ZARECOR W. D. — The Public Interest and Political Theory, 274—280. WILLIAMS G. — Subjectivism and the Ethical Ultimacy of the Individual, 281—284. HANCOCK R. — Ideas of Freedom, 285—290. Book Reviews, 291—301. Shorter Notices, 302—304. Books Received, 305—306.

X

Les Etudes Philosophiques No 1 (1958).
 LAVELLE L. — Sur la notion d'existence (inédit), 3—14. DAVY G. — Louis Lavelle (suite), 15—31. FOREST A. — Lavelle et Malebranche, 32—46. LECERT P. — Le problème de l'objet dans la philosophie de Louis Lavelle, 47—52. SCIACCA M. F. — Souvenir de Louis Lavelle, 53—59. Analyses et comptes rendus, 60—88. La vie philosophique, 89—111.

Les Études Philosophiques No 2 (1958).
 BERGED G. — Hommage aux philosophes aixois, 115—122. DAVY G. — Gaston Bachelard: L'unité de l'homme et de l'oeuvre, 123—133. DUMAS L. L. — La théorie des idées chez Bordas-Demoulin, 134—142. TRUCHON P. — Signification de l'histoire de la philosophie selon l'autobiographie de Collingwood, 143—160. GUZZO A. — La parole et le divin Ulysse, 161—171. PARAINVIAL J. — Remarques sur le doute et sur la purification de

l'amour, 172—186. In memoriam: BRUNNER F. — Arnold Reymond, 187—189. Études critiques: MESNARD P. — Les débuts du cartésianisme et la fin de la Renaissance, 190—195. MARLÉ R. — Une étude sur Karl Barth, 196—199. Philosophes d'aujourd'hui: LENC-MEDOC P. — Buber — Jaspers — Conrad Martius, 200—203. Analyses et comptes rendus, 204—237. La vie philosophique, 238—270.

Les Études Philosophiques No 3 (1958).
 ROMERO F. — Philosophie et histoire des idées en Ibéro-Amérique, 275—279. COSTA J. C. — Panorama de l'évolution des idées au Brésil, 280—288. GAOS J. — L'actualité philosophique au Mexique, 289—301. LACROSE R. — La pensée mexicaine, 302—307. BOURRICAUD F. — Les modèles précolombiens dans la tradition culturelle péruvienne, 308—313. LLAMBIAS de AZEVEDO — Situation et décision, 314—329. ROMERO F. — Un grand philosophe de l'Uruguay: Carlos Vaz Ferreira (1872—1958), 330—332. In memoriam: GRAPPE A. — L'oeuvre de Maurice Pradines, 339—344. Étude critique: DUMÉRY H. — Les rapports mutuels de l'être et du connaître d'après Joseph Moreau, 345—359. Analyses et comptes rendus, 360—394. La vie philosophique, 395—413.

Les Études Philosophiques No 4 (1958).
 BENWENISTE É. — Catégories de pensée et catégories de langue, 419—429. FOURQUET J. — Pensée et grammaire, 430—445. GUILLAUME G. — Observation et explication dans la science de langage, 446—462. HYPOLITE J. — Le coup de dés de Stéphane Mallarmé et le message, 463—468. JACOB A. — Qu'est-ce que parler le même langage?, 469—476. KELKEL L. — Monde et langage: réflexions sur la philosophie du langage, de Wilhelm von Humboldt, 477—485. SHALOM A. — Wittgenstein, le langage et la philosophie, 486—494. WISSER R. — La voix qui pense et sa pensée: Martin Heidegger, 495—500. CHATEAU J. — Recherches sur quelques différences entre les sexes et sur la notion de retentissement, 501—509. In memoriam: GRAPPE A. — L'oeuvre de Maurice Pradines (suite et fin), 510—524. Étude critique: DUMÉRY H. — Les rapports mutuels de l'être et du connaître d'après Joseph Moreau (suite et fin), 525—532. Congrès: SHALOM A. —

Le quatrième colloque philosophique international de Royamont, 533—536. GUY A. — Le XIIe Congrès International de la Philosophie, 537—539. Analyses et comptes rendus, 540—571. La vie philosophique, 572—584. Table analytique, Année 1958, 585—591. Congrès Bergson, Paris, 17—20 mai 1959, 592.

Les Études Philosophique No 1 (1959).
MOROT E. — Liberté et compromis, 3—8. BARUK H. — Maladies mentales et liberté, 9—16. CHOMBART de LAUWE P. — Vie sociale et liberté, 17—28, LACROSE R. — Habitude et liberté, 29—34. MEYER F. — Imagination et liberté, 35—40. BASTIDE G. — Morale et liberté, 41—46. BERGER G. — Caractère et liberté, 47—52. FOREST A. — Grâce et liberté, 53—58. Congrès: DEVAUX A. — La décade Teilhard de Chardin (Cerisy-la Salle, juillet 1958), 59—64. In memoriam: MOREAU J. — Joaquin de Carvalho (1892—1958), 65. HUSSON L. — Gabriel Madinier, 66—68. Analyses et comptes rendus, 69—108. La vie philosophique, 108—128.

Les Études Philosophiques No 2 (1959).
PERELMAN CH. — Opinions et vérité, 131—138. RUYER R. — Les idéologies de notre temps et la toile de fond de la science, 139—150. MARROU H. I. — La foi historique, 151—162. NÉDONCELLE M. — Croyance, confiance et foi, 163—172. BLONDEL M. — Science et religion. Une lettre inédite, 173—178. LESSERTISSEUR J. — La philosophie de Raymond Ruyer et le problème biologique de l'évolution, 179—190. BÉNÉZÉ G. — Au delà de Husserl, 191—202. Congrès: MIROGLIO A. — Un récent congrès de psychologie des peuples en Haute-Bavière, 203—204. Analyses et comptes rendus, 205—248. „Thalès” reparaît, 249—250. La vie philosophique, 251—271.

XI

Filosofia X, 2 (1959). MADDALENA A. — L'Edipo a Colono, 157—206. GUZZO A. — La missione del dotto, 207—214. GHIO M. — Illuminismo francese e romanticismo tedesco, 215—240. TONELLI G. — Il primo tentativo ontologico di Kant, 241—274. TERZI C. — Ragione e cuore in Pascal, 275—285. BOSCO N. — La metafisi-

ca di Peirce, 286—309. **Rassegna di libri (310—324):** Klemmt A. — Karl Leonhard Reinholds Elementarphilosophie (V. Verra); Schelling F.W.J. — Lettere filosofiche sul dommatismo e criticismo (V. Verra); Riesman D. — La folla solitaria (P. Fadda); Gambaro A. — Sulle orme del Lamennais in Italia (R. Fornaca); Capograssi G. — Pensieri (dalle lettere); Mondolfo R. — La comprensione del soggetto umano nell'antichità classica (A. Guzzo). Pubblicazioni ricevute, 325—336.

Filosofia X, 3 (1959). GUZZO A. — Gli dèi del mito greco, 337—385. MONDOLFO R. — Eraclito e Anassimandro, 386—390. PLEBE A. — Retorica aristotelica e Logica stoica, 391—424. BARONE F. — Alle origini della Logica formale moderna, 425—449. NYMAN A. — La nozione di esperienza lirica, 450—456. GUZZO A. — Antonio Renda, 457—460. **Rassegna di libri (466—480):** Samburski S. — Il mondo fisico dei Greci (V. Mathieu); Gaddi A. — Il carattere pedagogico-mistico della filosofia di S. Bonaventura (L. Cazzola Palazzo); Kant E. — Primi principi metafisici della scienza della natura (V. Mathieu); Carlini A. — Studi gentiliani (V. Sainati); Perelman Ch. — Traité de l'argumentation (N. Bosco); Pubblicazioni ricevute, 481—492.

Filosofia X, 4 (1959). GULLINI G. — Il problema dello spazio nell'architettura greca e romana, 493—504. DeMAS E. — Bacone e Vico, 505—559. TONELLI G. — Eclettismo di Kant precritico, 560—573. MATHIEU V. — I limiti interni dei formalismi nell'opera di Jean Ladrière, 574—606. CUMPETA S. — L'estetica di Adriano Tilgher, 607—621. GUZZO A. — Musica e parola, 622—641. Congressi: LAZZARINI R. — Congresso Bergson, 642—643. GUZZO A. — L'idea di mondo, 644—647. GUZZO A. — Gemelli, Antoni, Cajani. **Rassegna di libri (652—680):** Collected Papers of Charles Sanders Peirce (N. Bosco); Our language and our world (F. Barone); Kerényi K. — Die Heroen der Griechen (A. Guzzo); Pagliaro A. — La dottrina linguistica di GB. Vico (V. Mathieu); Jolivet R. — Aux sources de l'existentialisme chrétien. Kierkegaard (E. Cordero di Montezemolo); Paci E. — L'opera di Dostoevsky (B. de Maria); Mossé-Bastide R. M. — Bergson et Plotin (V. Mathieu); Sciacca M. F. —

Morte ed immortalità (G. A. Roggerone). Pubblicazioni ricevute, 680. Per il 1960, 692. Indice dell'annata 1959, 695.

Filosofia X, Suppl. al 4 (1959). WERNER C. — Essai d'une nouvelle Monadologie, 699—709. SCHNEIDER H. W. — Philosophy Will Never Be a Science, 710—714. WALSH W. H. — True and False in Metaphysics, 715—732. EBBINGHAUS J. — Die Formeln des kategorischen Imperativs und die Ableitung inhaltlich bestimmter Pflichten, 733—753. MUNOZ A. A. — La verdad lenguaje de silencio en el hombre, 754—771. JOULIA P. — Descartes et la sagesse mésocccidentale, 772—794. CASSIRER T. — Ernst Cassirer in England, 795—810. Ten Letters and a Foreword of G. SANTAYANA, 811—821. Congrès: SIMOÏDON G. — Les Entretiens de Mysore, 822—824. ROBINET A. — Au centre de la renaissance de Tours: „Science, Nescience et Harmonie”, 824—827. Pubblicazioni ricevute, 827—831. Indice delle dieci annate 1950—1959, 832—844.

XII

Filosofický Casopis VII, 1 (1959). Diskuse: HLÁVEK A. — K problému abstraktného v dialektickém materializme, 1—26. FIBICH J. — O byrokratizmu, 27—58. SCHAFF A. — Filosofický aspekt procesu dorozumivání, 59—81. MICHALOVA C. — Neurosy a sociální vztahy, 82—90. WEINBERGER O. — Logika normativních věl nebo normativní teorie?, 91—97. Recenze: DUBSKÁ I. — Marxistická monografie o historických zákonech, 98—106. MICHNÁKOVÁ I. — K druhému svazku českého vydání Spisu Karla Marxe a Bedricha Engelse, 107—115. PROCHÁZKOVÁ E. — Pokus o marxistickou teorii jazyka, 116—119. ZAHORA O. — „Sborník kateder společenských věd”, 120—130. Zprávy, 131—140. Z vědeckého života, 141—144.

Filosofický Casopis VII, 2 (1959). ZEMPLINER A. — Staročinka přírodní filosofie, 145—171. SZIGETI J. — Jestě jednou o problému Lucáse, 172—189. Diskuse: KARABANOV N. V. — O jednotě a totožnosti protikladu, 190—206. PESKOVÁ J. — Misto ideologického aspektu v teorii dějin filosofie, 207—211. Poznámky: MÁCHA K. — Historicky materialismus jako filosofická věda, 212—216. Recenze,

217—270. Z vědeckého života, 271—280. Zprávy, 281—297.

Filosofický Casopis VII, 3 (1959). RUML V, SROVNAL J. — Nové problémy marxistické filosofie, 299—320. PROKOP D. — Filosofické a sociologické názory Josefa Krále, 321—349. Diskuse: HRZAL L. — Jednotně v boji proti současnému revisionismu, 350—358. MLIKOVSKÝ V. — K pojetí pohybu v marxistické filosofii; 359—370. HRUZA I. — Je negace negace zákonem materialistické dialektiky?, 371—380. KOLMAN A. — Materiální podstata rozporu a její odraz v myšlení, 381—391. CVEKL J. — O kategoriích dialektického materialismu, 392—401. MLEZIVA M. — Axiomatizace systému dvouhodnotového výrokového kalkulu, 402—417. Poznámky: VOLEK Y. — O metodu a vychodiska práce v marxistické estetice, 418—425. Recenze, 426—449. Zprávy, 450—468.

Filosofický Casopis VII, 4 (1959). RUML V. — Lenin a dnešek, 471—494. KURDNA J. — O významu Hegelova pojetí činnosti pro základní problematiku jeho filosofie, 495—521. Diskuse: MLYNÁR Z. — Byrokratizmus a „metodologické instrumenty” J. Fibicha, 522—552. PEŠKOVÁ J. — Podíl utopického socialismu odhalení zákonitosti společenského vyvoje, 553—573. Dokumenty: SYNCHRAVA L. — Poznámky ke knize Erwina Schrödingera „Věda a humanism”, 574—590. Konsultace, 591—603. Recenze, 604—635. Zprávy, 636—642.

Filosofický Casopis VII, 5 (1959). ZELENÝ J. — O pseudomaterialistické tendenci v naší filosofii, 643—677. MACHOVEC M. — O metodách ateistické výchovy, 678—694. HOLLITSCHER W. — O vyvoje myšlenky v přírodním bádání a antievolutionismu v současné buržuazní přírodní filosofii, 695—705. MÁCHA K. — O mechanicismu v pojetí historického materialismu, 706—723. JAVOUREK Z. — Nekolik poznámek o vztahu principu nespornosti a dialektiky, 724—730. Recenze, 731—775. Zprávy, 776—786.

XIII

Filozofska Mis'l XV, 1 (1959). xxx — Sur le développement ultérieur de la scien-

ce bulgare de l'augmentation de son rôle dans l'édification socialiste, 3—10. Editorial — Un document remarquable de l'application créatrice du marxisme-léninisme, 11—24. POPOV A. T. — Sur le caractère des contradictions dans le développement de notre société socialiste, 25—39. KHRISTOVA E. — Sur la nature des catégories „phénomène” et „essence”, 40—55. KOULELIEV K. — La manifestation du loi de la transition des changements quantitatifs aux changements qualitatifs dans le domaine de la chimie, 56—72. NÉTON I. — Le problème de la perception et de la représentation du temps sous la lumière de la doctrine de I. P. Pavlov sur l'activité nerveuse supérieure, 73—89. BAKARDYJÉVA N. — Sur l'évolution de la reflexion et sa forme biologique, 90—108. Discussions: SPASOV D. — Une tentative manquée pour le développement du marxisme, 109—121. Critique et bibliographie, 122—126. Vie philosophique et scientifique, 127—158.

Filozofska Mis'l XV, 2 (1959). Editorial — Le XXIe Congrès du Parti Communiste de l'Union Soviétique et certains problèmes théorétiques de l'édification du communisme, 3—14. STÉPHANOV N. — Le développement et le perfectionnement des rapports de production socialistes dans notre village, 15—32. POPOV S. et PAVLOV D. — Certaines manifestations du révisionisme philosophique contemporain en Yougoslavie, 33—45. MARCULESCU I. H. — Sur le problème de la conscience, 46—60. DRANKOV B. — De la nature de la logique mathématique, 61—69. RADEV R. — Certaines thèses matérialistes dans la théorie de la connaissance d'Aristote, 70—82. BATCHVAROV M. — La conception du monde de Thodor Ikonov, 83—93. Discussions: OCHANKOV J. — Notes sur une „critique” concernant la nature du matérialisme historique et la sociologie, 94—101. RARADJOV K. — Du matérialisme historique comme parti intégrante indissoluble de la philosophie marxiste, 102—114. DIMITROV P. — Le problème de la nécessité et du hasard dans la nature vivante, 115—121. Critique et bibliographie, 122—133. Vie philosophique, 134—143.

Filozofska Mis'l XV, 3 (1959). GANOVSKI S. — Le „Matérialisme et empiriocriticisme” et la pensée philosophique

bulgare, 3—24. PAVLOV T. — Théorie de la réverbération et cybernétique, 25—49. YAKHIEL N. — La classe des paysans coopérés — classe unie des travailleurs du socialisme, 50—67. MOUNTIAN B. — De l'inépuisable de la matière, 68—83. SPASSOV D. — Fondement de l'induction, 84—97. KONDAREV N. — De l'idéologie de Guéorgui Rakowski, 98—113. Cours et consultations: KALAIKOV I. — La loi des contradictions source du développement et de la doctrine des reflexes conditionnés de I. P. Pavlov, 114—122. Discussions: SLAVOV P. — Sur certaines questions de la théorie de la base et de la superstructure, 123—133. Critique et bibliographie, 134—142. Vie philosophique, 143—175.

Filozofska Mis'l XV, 4 (1959). PAVLOV T. — Victoire du marxisme créateur, 3—24. KARAKOLOV R. — Le rôle dirigeant du Parti Communiste bulgare dans l'édification du socialisme dans la République Populaire de Bulgarie, 25—38. TRENDAFILOV N. — Le rôle de l'Union Soviétique dans notre développement socialiste, 39—55. GANOVSKI S. — La révolution culturelle en Bulgarie, 56—71. KYRILOV I. — L'apport de Georges Dimitrov au développement du marxisme-léninisme et de notre édification socialiste, 72—87. ORLOVA C. — Sur la question de la naissance, de l'essence et de l'importance du Front de la Patrie dans la préparation de la révolution socialiste en Bulgarie, 88—105. MIHAILOV S. — De la base et de la superstructure à l'étape actuelle chez nous, 106—121. IVANOV V. — Le nouveau caractère de la classe ouvrière bulgare, 122—138. VASSILEVA T. — De l'application la plus complète du principe de l'intéressement dans notre pays, 139—155. SLAVKOV S. et ZAREV R. — Le rôle des sciences naturelles et techniques dans l'édification de la société socialiste en Bulgarie, 156—174. CONSTANTINOV F. — Du livre du membre de l'Académie Todor Pavlov „Caractère et importance de la révolution socialiste en Bulgarie”, 175—178 *** — Du livre du membre de l'Académie Assène Kisselintchev „Du bond dans le développement de notre société socialiste”, 179.

XIV

Isis Vol. 50 No 159 (March 1959). To Our Readers, 3—4. HOFF H. E. and GEODES L. A. — Graphic Registration before Ludwig; the Antecedents of the Kymograph, 5—21. NEUBAUER O. — Ptolomy's Geography, Book VII, Chapters 6 and 7, 22—29. COPE J. L. — Evelyn Boyle, and Dr Wilkinson's Mathematico-Chymico-Mechanical School, 30—32. THORNDIKE L. — Notes upon Some Medieval Astronomical, Astrological and Mathematical Manuscripts at Florence, Milan, Bologna and Venice, 33—50. MARSAK L. M. — Cartesianism in Fontenelle and French Science, 1686—1752, 51—60. SPRAGUE de CAMP L. — Sailing Close-Hauled, 61—63. Notes and Correspondence, 64—67. Book Reviews, 68—83.

Isis Vol. 50 No 160 (June 1959). The George Sarton Medal for 1958, 91—94. STAHL W. H. — Dominant Traditions in Early Medieval Latin Science, 95—124. GUERLAC H. — A Lost Memoir of Lavoisier, 125—129. ZOUBOV V. P. — Quelques observations sur l'auteur du traité anonyme „Utrum diameter alicuius quadrati sit commensurabilis costae eiusdem”, 130—134. HINDLE B. and HINDLE H. M. — David Rittenhouse and the Illusion of Reversible Relief, 135—140. WATANABE M. — Count Rumford's First Exposition of the Dynamic Aspect of Heat, 141—144. Documents and Translations, 145—150. The Pfizer Award and Publication Program, 151. Notes and Correspondence, 152—157. News of the Profession, 157—158. Book Reviews, 159—187. Publications Received, 188—190. Administrative Documents, 191—192.

XV

The Journal of Aesthetics and Art Criticism XVII, 1 (1958). MARCUSE L. — Freud's Aesthetics, 1—21. GOTTLIEB C. — Movement in Painting, 22—33. GROCKETT C. — Psychoanalysis in Art Criticism, 34—44. HOSPERS J. — Literature and Human Nature, 45—57. JAEGER H. — Heidegger and the Work of Art, 58—71. PHILIPSON M. — Dilthey on Art, 72—77. DICKINSON G. S. — Analogical Relations in Musical Patterns, 77—84. RYALS C. L. — Toward a Definition of Decadent as Applied to British

Literature of the Nineteenth Century, 85—92. MOYNIKAN W. T. — The Auditory Correlative, 93—102. MASON W. — Father Castel and His Color Calevecin, 103—116. WHITLOCK B. W. — Letter to the Editor, 117—118. Review, 119—137. Books Received, 137—138. Notes and News, 139—140. International News and Correspondence, 140—141. Contributors, 141—142.

The Journal of Aesthetics and Art Criticism XVII, 2 (1958). MUNRO T. — The Failure Story: a Study of Contemporary Pessimism, 143—178. ZINK S. — The Novel as a Medium of Modern Tragedy, 169—173. ROSENBERG M. — A Metaphor for Dramatic Form, 174—180. EKMAN R. — Modern Aesthetics in Sweden, 181—186. CROWLEY D. J. — Aesthetic Judgment and Cultural Relativism, 187—193. RIESER M. — Metamorphic Expression in the Plastic Arts, 194—200. CEVASCO G. A. — J. K. Huysmans and the Impressionists, 201—207. LUCHTING W. A. — Profound Banality in the Film, 208—213. KAIN R. M. — The Limits of Literary Interpretation, 214—218. SUTTON W. — The Centertualist Dilemma — or Falacy?, 219—229. BURKHART R. — The Relation of Intelligence to Art Ability, 230—241. JOHNSON S. R., GLOYE E. E. — A Critical Analysis of Psychological Treatment of Children's Drawings and Paintings, 242—250. TAYLOR Y. A., PAPERTE F. — Current Theory and Research in the Effects of Music on Human Behavior, 251—258. Reviews, 259—281. Books Received, 282. Notes and News, 282—283. International News and Correspondence, 283—284. Contributors, 284—285.

The Journal of Aesthetics and Art Criticism XVII, 3 (1959). MUNDT E. K. — Three Aspects of German Aesthetic Theory, 287—310. ZEMACH S. — A Theory of Laughter, 311—329. HORNIK H. — On Change in Literature, 330—343. WIDMER K. — The Primitive Aesthetic: D. H. Lawrence, 344—353. HAUSMAN J. — Toward a Discipline of Research in Art Education, 354—361. MUNRO T. — The Failure Story; An Evaluation, 362—388. Reviews (388—402): Wölfflin H. — The Sense of Form in Art (W. Stechow); Waley A. — An Introduction to the Study of Chinese Painting (S. E. Lee); In-

garden R. — *Studia z estetyki* (A. T. Tymieniecka); Alfieri V. E. — *L'Estetica dall'illuminismo al Romanticismo* (D. N. Morgan); Vecchi G. — *L'estetica di Hegel* (N. J. Perella); Teyssèdre B. — *L'Esthétique de Hegel* (A. van Meter); Kinneary J. L. — *A Study of Three Contemporary Theories of Lyric Poetry* (I. C. Hungerland); Nordström C. O. — *Ravennastudien* (G. G. Kennedy); Morshead O. — *Windsor Castle* (G. D. Kennedy); Henle P. (ed) — *Language, Thought and Culture* (A. Stroll); Gomez Sicre J. — *Four Artists of the Americas* (W. M. Rivera); von Simson O. G. — *The Gothic Cathedral* (H. T. Wilmeth); Cirlot J. E. — *Romanesque Art* (H. T. Wilmeth); Meili-Dworetzki G. — *Das Bild des Menschen in der Vorstellung und Darstellung kleinkindes* (J. P. Hodin); Rothenstein J. — *The Moderns and Their World* (E. B. Henning); Mazzeo J. A. — *Structure and Thought in the Paradiso* (J. Scott); Coburn K. (ed). — *The Notebooks of Samuel Taylor Coleridge* (H. Adams); Van der Eng — *Dostoevskij Romancier* (S. Zink); Stein A. — *Heroic Knowledge* (J. I. Cope). Books Received, 403. Notes and News, 404. International News and Correspondence, 406. Comments on the Venice Symposium on Aesthetics (1958), 407. List of Members of the American Society for Aesthetics, 410. Contributors, 422.

The Journal of Aesthetics and Art Criticism XVII, 4 (1959). ONG W. J. — *From Allegory to Diagram in the Renaissance Mind*, 423—440. MARTIN F. D. — *On Enjoying Decadence*, 441—446. SCAGLIONE A. — *Croce's Definition of Literary Criticism*, 447—456. DeGENNARO A. A. — *The Concept of Art in Adriano Tilgher*, 457—462. COOK A. — *The Beginning of Fiction: Cervantes*, 463—472. MARSH R. — *Mechanism and Prescription in David Hartley's Theory of Poetry*, 473—485. MEYER L. B. — *Some Remarks on Value and Greatness in Music*, 486—500. ARNHEIM R., ATTNEAVE F., KRAEHEBUEHL D., COONS E. — *Information Theory and the Arts: a Symposium*, 501—522. ALFORD J., BROWN C. S., SUTTON W. — *Letters to the Editor*, 523—525. *Reviews* (525—531): Scholfield P. H. — *The Theory of Proportion in Architecture*; Boris-savlevitch M. — *The Golden Number* (F.

Bucher); Ruhmer E. — *Tura, Paintings and Drawings* (C. Gilbert); Verkauf W. — *Dada: Monograph of a Movement* (S. Tillim); Gotshalk D. W. — *The Promise of Modern Life* (N. P. Stallknecht); Ker-mode F. — *Romantic Image* (H. Adams); Langbaum R. — *The Poetry of Experience* (R. L. Peters); Valéry P. — *The Art of Poetry* (R. L. Peters); May G. — *Diderot et Baudelaire, critiques d'art* (C. E. de Janosi); Victoroff D. — *L'Applaudissement: une conduite sociale* (A. van Meter). Books Received, 532. Notes and News, 533. International News and Correspondence, 536. Selective Current Bibliography for Aesthetics and Related Subjects, 539. Index for Vol. XVII 1958—59, 556. Contributors, 562.

XVI

Journal of the History of Ideas Vol. XX No 2 (April 1959). PATRIDES G. A. — *Renaissance Thought on the Celestial Hierarchy*, 155—166. BOAS M. and HALL R. — *Newton's Mechanical Principles*, 167—178. CHRISTENSEN M. — *Taylor of Norwich and the Higher Criticism*, 179—194. THOMAS K. — *The Double Standard*, 195—216. PUZZO D. A. — *Gaetano Salvemini: Historiographical Essay*, 217—235. Notes, 236—281. Review, 282—283. Books Received, 283—289.

Journal of the History of Ideas Vol. XX No 3 (June—September 1959). WALDMAN T. — *Origins of the Legal Doctrine of Reasonable Doubt*, 299—316. HEDGES L. W. — *Knickerbocker, Bolingbroke and the Fiction of History*, 317—328. TONSOR S. J. — *Lord Acton on Dollinger's Historical Theology*, 329—352. BETTS J. R. — *P. T. Barnum and the Popularization of Natural History*, 353—368. ROBINSON E. A. — *One Hundred Years of Philosophy Teaching in California (1857—1957)*, 369—384. van der ZANDEN J. W. — *The Ideology of White Supremacy*, 385—402. Notes, 403—430. Discussion: BURNS Y. H. — *J. S. Mill and the Term „Social Science”*, 431—432. IGGERS C. G. — *Further Remarks About Early Uses of the Term „Social Science”*, 433—436. Review, 437—446. Books Received, 447—452. Announcements, 453. Advertisement, 454.

XVII

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 4 (1959). MURPHY A. E. — Mc Gilvary's Perspective Realism, 149—165. FEIBLEMAN J. K. — On Relations, 165—173. Book Reviews (173—190): D. Davidson & P. Suppes — Decision Making; an Experimental Approach (R. D. Luce); Schilpp P. A. (ed) — The Philosophy of Karl Jaspers (E. F. Hirsch); Anton J. P. — Aristotle's Theory of Contrariety (H. D. Hantz); Enciclopedia Filosofica (H. W. Schneider). New Books, 190. Notes and News, 191.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 5 (1959). GELBER S. — Toward a Radical Naturalism, 193—200. CHURCHILL J. — Validation, 200—208. OLSON R. G. — Two Questions on the Definition of Man's Status in Nature, 208—214. ALLERS R. — Judgment, Culture, and Conduct, 214—220. ARNETT W. E. — Reflections on Justus Buchler's Theory of Meaning, 220—233. MISCHEL T. — Some Questions Concerning Art and Exhibitive Judgment, 233—246. LIPMAN M. — Natural Obligation, Natural Appropriation, 246—252.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 6 (1959). KENNEDY G. — The Process of Evaluation in a Democratic Community, 253—263. WILLIAMS D. D. — Moral Obligation in Process Philosophy, 263—270. BROGAN A. P. — A Criticism of Mr. A. J. Ayer's Revised Account of Moral Judgments, 270—280. Book Reviews (280—292): Malcolm N. — Ludwig Wittgenstein, a Memoir (C. D. Rollins); Laslett P. — Philosophy, Politics, and Society (A. S. Kaufman); Taylor R. W. (ed) — Life, Language, Law; Essays in Honor of Arthur F. Bentley (R. Abel); Wein H. — Realdialektik: von hegelscher Dialektik zu dialektischer Anthropologie (H. W. Schneider). New Books, 292—294. Notes and News, 294—296.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 7 (1959). COOLEY J. C. — On Mr. Toulmin's Revolution in Logic, 297—319. DEVARAJA N. K. — Notes. Towards a Definition of Philosophy, 319—327. ALLEN G. O. — The Causal Structure of Value, 327—333. Book Reviews (333—339): Ladrière J. — Les limitations internes des formalismes (J. van

Heijenoort); Hengstenberg H. E. — Philosophische Anthropologie (H. W. Schneider); Varma M. M. — A Saint's Call to Mankind (H. W. Schneider). New Books, 339—340.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 8 (1959). CARMICHAEL P. A. — Knowing, 341—351. ZELDIN M. B. — Knowledge and Intuition, 351—358. Book Reviews (358—383): Pepper S. C. — The Sources of Value (B. Morris); Hook S. (ed.) — Determinism and Freedom in the Age of Modern Science (A. C. Danto); von Wright G. H. — Logical Studies (N. L. Wilson); Hartland-Swann J. — An Analysis of Knowing (J. Jarvis). New Books, 383—384. Notes and News, 384.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 9 (1959). McKEON R. — Principles and Consequences, 385—401. GALE R. M. — Russell's Drill Sergeant and Bricklayer and Dewey's Logic, 401—406. CREEGAN R. F. — Ritualistic Cognition, 406—408. HOOK S. — Man and Nature: Some Questions for Mr. Mitin, 408—416. Comments and Criticism: HOOK S. — J. H. Randall Jr., on American and Soviet Philosophy, 416—419. Book Reviews (419—428): MacMurray — The Self as Agent (P. A. Bertocci); Luck G. — Der Akademiker Antochios (P. O. Kristeller); van Schilfgaarde P. — Geschiedenis der Antieke Wijsbegeerte; della Volpe G. — Eckhart o della filosofia mistica; Baeyens H. — Begrip en Probleem van de Renaissance; Offener Horizont; Festschrift für Karl Jaspers (P. O. K.).

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 10 (1959). STANNARD J. — The Role of Categories in Historical Explanation, 429—448. Comments and Criticism: ANDERSON A. R. — Church on Ontological Commitment, 448—452. KAMINSKY J. — Church on Ontological Commitment, 452—458. Book Reviews (458—471); Sesonske A. — Value and Obligation; the Foundations of an Empiricist Ethical Theory (P. W. Kurtz); Johnson A. H. — Whitehead's Philosophy of Civilization (C. O. Schrag); Landheer B. — Pause for Transition (R. Ross). New Books, 471—472.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 11 (1959). OLSON R. E. — Knowing What We Mean, 473—486. SESONSKA A. — On Believing, 486—493. WAND B.

— The Origin of Causal Necessity, 493—500. Comments and Criticism: SCHON D. — Comment on Mr. Hanson's „The Logic of Discovery”, 500—504. Book Reviews (504—513): Santayana G. — The Idler and His Works, and Other Essays (H. W. Schneider); Kirk G. S. and Raven J. E. — The Presocratic Philosophers: A Critical History with a Selection of Texts (C. H. Kahn); Masai F. — Pléthon et le Platonisme de Mistra (P. O. Kristeller); Frondizi Risieri — Que son los valores? Introducion a la axiologia (A. Stern). New Books, 514. Notes and News, 515.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 12 (1959). HARDIN C. L. — Wittgenstein on Private Languages, 517—528. CHAMPIGNY R. — Main Intentions in the Use of Language, 528—533. Comments and Criticism: WIENER P. — Did Hume Ever Read Berkeley?, 533—535. POPKIN R. H. — Did Hume Ever Read Berkeley?, 535—545. Book Reviews (545—557): Basson A. H. — David Hume (John W. Yolton); Leclerc I. — Whitehead's Metaphysics; an Introductory Exposition (J. R. Simmons); Kraft J. — Von Husserl zu Heidegger (M. Rieser). New Books, 557—559. Notes and News, 560.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 13 (1959). RESCHER N. and JOYNT C. B. — Evidence in History and in the Law, 561—578. PITT J. — Generalizations in Historical Explanation, 578—586. LEVICH M. — Form and Content in Poetry, 586—596. Book Reviews (596—602): Brameld T. — Cultural Foundations of Education; Phenix P. H. — Philosophy of Education (S. E. Gluck). New Books, 603. Notes and News, 604.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 14 (1959). TIEBOUT H. M. Jr. — Tillich, Existentialism, and Psychoanalysis, 605—612. MERLAN P. — Metaphysics and Science — Some Remarks, 612—618. Comments and Criticism: COBB J. B. Jr. — The Philosophic Grounds of Moral Responsibility: A Comment on Matson and Niebuhr, 619—622. Book Reviews (622—630): Topitsch E. — Vom Ursprung und Ende der Metaphysik; Eine Studie zur Weltanschauungskritik (M. Rieser). Lauer J. Q. — The Triumph of Subjectivity; An Introduction to Trans-

cendental Phenomenology (V. J. McGill). New Books, 631. Notes and News, 632.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 15 (1959). DAVENPORT M. M. — Self-Determination and the Conflict Between Naturalism and Non-Naturalism, 633—644. SCHMIDT P. F. — Ethical Norms in Scientific Method, 644—652. CLARK G. A. — Mill's „Notorious Analogy”, 652—656. Book Reviews (656—660): Wieman H. N. — Man's Ultimate Commitment (D. Straton).

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 16 (1959). GAHRINGER R. E. — Can Games Explain Language?, 661—667. MURPHREE I. — Peirce's Theory of Inquiry, 667—677. Comments and Criticism: SWANSON J. W. — A Footnote to Mrs. Lazerowitz on Wittgenstein, 678—679. Book Reviews (679—688): Baier K. — The Moral Point of View; Sparshott F. E. — An Enquiry into Goodness and Related Concepts (H. H. Titus). MacIver R. M. — Integrity and Compromise: Problems of Public and Private Conscience (D. C. Hodges). Hourani G. F. — Ethical Value (A. Edel). Ferguson J. — Moral Values in the Ancient World (M. Hadas).

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 17 (1959). TAYLOR P. W. — Moral Rhetoric, Moral Philosophy, and the Science of Morals, 689—704. Book Reviews (704—714): Melden A. I. — Essays in Moral Philosophy (H. W. Schneider); Kantorowicz H. — The Definition of Law (M. P. Golding). New Books, 714. Notes and News, 715—716.

The Journal of Philosophy Vol. LVI, No 18 (1959). SELLARS R. W. — „True” as Contextually Implying Correspondence, 717—722. OLSON R. G. — Emotivism and Moral Skepticism, 722—730. WRIGHT H. W. — Note on Communication as a Principle of Metaphysical Synthesis, 730—733. Comments and Criticism: TENNESSEN H. — Note on Confusion of Evidence and Illustration in Descriptive Definitions, 733—735. Book Reviews (735—742): L'Ethique a Nicomaque; Introduction, traduction et commentaire par R. A. Gauthier et J. Y. Jolif; Gauthier R. A. — La Morale d'Aristote (J. J. Walsh). New Books, 742. Notes and News, 743.

The Journal of Philosophy Vol. LVI No 19 (1959). KUHNS R. — Professor Frye's Criticism, 745—755. MOTHERSILL M. — Moral Knowledge, 755—763. **Book Reviews** (763—772): Ushenko A. P. — The Field Theory of Meaning (V. C. Aldrich); O'Connor D. J. — An Introduction to the Philosophy of Education (I. Scheffler); Mumford L. — The Transformations of Man; Zehrer H. — Man in this World (T. M. Greene). Notes and News, 772.

The Journal of Philosophy Vol. LVI No 20 (1959). BAYLIS C. A. — Professor Chisholm on Perceiving, 773—790. **Book Reviews** (791—800): Pasch A. — Experience and the Analytic; A Reconsideration of Empiricism (B. Robbins); Wolff H. M. — Plato: Der Kampf ums Sein (F. M. Cleve).

The Journal of Philosophy Vol. LVI No 21 (1959). KENNEDY G. — Dewey's Concept of Experience: Determinate, Indeterminate, and Problematic, 801—813. PASCH A. — Dewey and the Analytic Philosophers, 814—826. KAUFMANN F. — John Dewey's Theory of Inquiry, 826—837. **Book Reviews** (837—843): Religion and Culture: Essays in Honor of Paul Tillich, ed. by Walter Leibrecht (W. W. Paul); Barker E. — From Alexander to Constantine (J. Taubes). **New Books**, 843—844.

The Journal of Philosophy Vol. LVI No 22 (1959). American Philosophical Association, Eastern-Division, Symposium Papers to be Presented at the Fifty-Sixth Annual Meeting, Columbia University, December 28—30, 1959. Symposium: Criteria: ALBRITTON R. — On Wittgenstein's Use of the Term „Criterion”, 845—857. SCRIVEN M. — The Logic of Criteria, 857—868. Symposium: Self-Identity: SHOEMAKER S. S. — Personal Identity and Memory, 868—882. PENELHUM T. — Personal Identity, Memory, and Survival, 882—902. **New Books**, 903—904.

XVIII

The Journal of Symbolic Logic Vol. 22 No 1 (1957). HENKIN L. — A Generalization of the Concept of ω -completeness,

1—14. THOMAS I. — Eulerian Syllogistic, 15—16. BLANCHÉ R. — Sur la structuration du tableau des connectifs interpropositionnels binaires, 17—18. HAILPERIN T. — A Theory of Restricted Quantification, 19—35. EHRENFEST A. — Two Theories with Axioms Built by Means of Pleonasm, 36—38. PUTNAM H. — Decidability and Essential Undecidability, 39—54. SMULLYAN R. M. — Languages in Which Self Reference is Possible, 55—67. **Reviews**, 68—104. GÁL L. — Twenty-first annual meeting of the Association for Symbolic Logic, 105. Abstracts of papers, 105. Elections 112. Notice of a meeting of the Association for Symbolic Logic, 112.

The Journal of Symbolic Logic Vol. 22 No 2 (1957). HAILPERIN T. — A Theory of Restricted Quantification II, 113—129. FINE N. J., HARRNS R. — Uniformization of Linear Arrays, 130—140. BING K. — On the Axioms of Order and Succession, 141—144. WANG H. — The Axiomatization of Arithmetic, 145—158. FRIEDBERG R. — A Criterion for Completeness of Degrees of Unsolvability, 159—160. FEFERMAN S. — Degrees of Unsolvability Associated with Classes of Formalized Theories, 161—175. LEMMON E. J. — New Foundations for Lewis Modal Systems, 176—186. LIGHTSTONE A. H., ROBINSON A. — On the Representation of Herbrand Functions in Algebraically Closed Fields, 187—204. **Reviews**, 295—224.

The Journal of Symbolic Logic Vol 22 No 3 (1957). COHEN L. R. — Can the Logic of Indirect Discourse be Formalised, 225—232. SYMONDS K., CHISHOLM R. M. — Inference by Complementary Elimination, 233—236. HIŻ H. — Inferential Equivalence and Natural Deduction, 237—240. ANDERSON A. R. — Independent Axiom Schemata for von Wright's M., 241—244. JAAKKO K., HINTIKKA J. — Vicious Circle Principle and the Paradoxes, 245—249. CRAIG W. — Linear Reasoning. A new Form of the Herbrand-Gentzen Theorem, 250—268. CRAIG W. — Three Uses of the Herbrand-Gentzen Theorem in Relating Model Theory and Proof Theory, 269—286. **Reviews**, 286—336.

The Journal of Symbolic Logic Vol. 22 No 4 (1957). FRIEDMANN J. — Some

Results in Church's Restricted Recursive Arithmetic, 337—342. FITCH F. B. — A Definition of Existence in Terms of Abstraction and Disjunction, 343—344. LEBLANC H. — On Logically False Evidence Statements, 345—349. Reviews, 350—409. List of officers and members of the Association for Symbolic Logic, 410—421. Index of reviews, 422—442.

The Journal of Symbolic Logic Vol. 23 No 1 (March 1958). NOVAK GAL L. — A Note on Direct Products, 1—6. SHOENFIELD J. R. — Open Sentences and the Induction Axiom, 8—12. FITCH F. B. — An Extensional Variety of Extended Basic Logic, 13—21. Reviews, 22—102. DREBBEN B. S. — Twenty-second annual meeting of the Association for Symbolic Logic, 103. Abstracts of papers, 103—111. Elections, 111. Notice of a meeting of the Association for Symbolic Logic, 111. United States National Committee of the International Union of the History and Philosophy of Science, 111—112.

The Journal of Symbolic Logic Vol. 23 No 2 (June 1958). SCOTT A. and SUPPES P. — Foundational Aspects of Theories of Measurement, 113—128. BIERMANN K. R., MAU J. — Überprüfung einer frühen Anwendung der Kombinatorik in der Logik, 129—132. THOMAS I. — A 12th Century Paradox of the Infinite, 133—134. PRIOR A. N. — Peirce's Axioms for Propositional Calculus, 135—136. GAL I. L., ROSSER J. B., SCOTT D. — Generalization of a Lemma, 136—138. TURQUETTE A. R. — Simplifical Axioms for Many-valued Quantification Theory, 139—148. CHANG C. C., and MOREL A. C. — On Closure Under Direct Product, 149—154. KREISEL G. — Mathematical Significance of Consistency Proofs, 155—182. DAVIS M., PUTNAM H. — Reductions of Hilbert's Tenth Problem, 183—187. GRZEGORCZYK A., MOSTOWSKI A., and RYLL-NARDZEWSKI C. — The Classical and the Omega Complete Arithmetic, 188—206. Reviews, 207—240.

The Journal of Symbolic Logic Vol. 23 No 3 (September 1958). LORENZEN P. — Logical Reflection and Formalism, 241—249. WANG H. — Alternative Proof of a Theorem of Kleene, 250. MARTIN R. M. — A Formalisation of Inductive Logic, 251—256. HARARY F. — Note on Car-

nap's Relational Asymptotic Relative Frequencies, 257—260. PRIOR A. N. — Epimenides, the Cretan, 261—266. EVANS T., SEHWARTZ P. B. — On Stupecki T-functions, 267—270. MARGARIS A. — A problem of Rosser and Turquette, 271—279. SPECTOR C. — Measure-theoretic Construction of Incomparable Hyperdegrees, 280—288. CRAIG W., WAUGHT R. L. — Finite Axiomatizability Using Additional Predicates, 289—308. FRIEDBERG R. M. — Three Theorems on Recursive Enumeration. I Decomposition, II Maximal Set. III Enumeration without Duplication, 309—316. KREISEL G. — Elementary Completeness Properties of Intuitionistic Logic with a Note on Negations of Prenex Formulae, 317—330. ROGERS H. Jr. — Gödel Numberings of Partial Recursive Functions, 331—341. Reviews, 342—368. Notices of two meetings of the Association for Symbolic Logic, 368.

The Journal of Symbolic Logic Vol. 23 No 4 (December 1958). KREISEL G. — A Remark on Free Choice Sequences and the Topological Completeness Proofs, 369—388. SHEMFIELD J. R. — Degrees of Formal Systems, 389—392. KURODA S. — An Investigation on the Logical Structure of Mathematics (V). Contradictions of Russell's Type, 393—407. RABIN M. O. — On Recursively Enumerable and Arithmetic Models of Set Theory, 408—416. GOODSTEIN R. L. — On the Formalisation of Indirect Discourse, 417—419. COHEN L. J. — Professor Goodstein's Formalisation of the Policeman, 420. PORTE J. — Schémas pour le calcul des propositions fondé sur la conjonction et la négation, 421—431. Reviews, 432—455. MARTIN R. M. — Twenty-third annual meeting of the Association for Symbolic Logic, 456. Abstracts of papers, 456—461. Elections, 461. Notice of a meeting of the Association for Symbolic Logic, 461. List of officers and members of the Association for Symbolic Logic, 462—474.

XIX

Kant-Studien Bd. 49 H. 3 (1957/1958). LÜBBE H. — Husserl und die europäische Krise, 225—237. FEYERABEND P. K. — Die analytische Philosophie und das Paradox der Analyse, 238—244. PATON H. J. — Formal and Transcendental Logic, 245—

263. SCHRADER G. — Kant's Theory of Concepts, 264—278. SCHOEPS H. J. — Beinahe Kants Berufung nach Erlangen, 279—281. Diskussion: HERRIGEL H. — Zu Rothackers Interpretation der Anschauung, 282—292. KNITTERMEYER H. — Zu Heinz Heimsoeths Kantdeutung, 293—310. PFLUG G. — Jules Vuillemin und Kant, 311—319. Buchbesprechungen, 320—330. Bibliographie und Mitteilungen, 331—335.

Kant-Studien Bd. 49 H. 4 (1957/1958). MENZER P. — Die Kant-Ausgabe der Berliner Akademie der Wissenschaften, 337—350. HEIMSOETH H. — Zur Akademieausgabe von Kants gesammelten Schriften. Abschluss und Aufgaben, 351—363. LEHMANN G. — Voraussetzungen und Grenzen systematischer Kantinterpretation, 364—388. HERRING H. — Leibniz' principium identitatis indiscernibilium und die Leibniz-Kritik Kants, 389—400. WICHMANN O. — Idee und Idealismus in der Platondeutung, 401—422. WOLANDT G. — Zum Problem des Konkreten in der Fundamentalphilosophie, 423—436. Buchbesprechungen, 437—446. Inhaltsverzeichnis von Band 49, Heft 1—4, 447—449.

XX

Logique et Analyse No 6—7 (1959). ISSMAN S. — Lois logiques et conventions, 57—67. DÖHMANN K. — Die sprachliche Darstellung der Aussage-Logischen Funktoren, 68—98. BAYART A. — Quasi-adéquation de la logique modale de second ordre S5 et adéquation de la logique de premier ordre S5, 99—121. PRIOR A. N. — Notes on a Group of New Modal Systems, 122—127. KALINOWSKI G. — Interprétation juridique et logique des propositions normatives, 128—142. FEYS R., MOTTE M. Th. — Logique juridique, 143—147. Activités du Centre National de Logique en 1958, 148—152.

Logique et Analyse No 8 (1959). BETH E. W. — Considérations heuristiques sur les méthodes de déduction par séquences, 153—159. ERRERA A. — Étude sur les fondements des mathématiques, 160—193. JUAREZ-PAZ R. — Reasons, Commands and Moral Principles, 194—205. Publica-

tions des collaborateurs du Centre de Logique en 1958, 206—207.

XXI

Magyar Filozófiai Szemle III 1—2 (1959). FOGARASI B. — Fifty Years of Lenin's „Materialism and Empirio-criticism”, 5—23. MOLNÁR E. — Some Problems of Historical Materialism in Lenin's „Materialism and Empirio-criticism”, 24—29. SZABÓ I. — State and Laws of the Hungarian Soviet Republic, 30—48. BLOKHINTSEV A. D. — Contribution to the Moscow Conference on the Philosophical Questions of Natural Sciences (October 1958), 49—54. SIMONOVITS I. — The Double Aspect of Leibniz' Philosophy 55—74. BALOGH E. — Contribution to the Criticism of Irrationalism. A Polemic with György Lukács, 75—113. FUKÁSZ G. — The Ways and Means of Solving Social Contradiction in the Chinese People's Republic, 114—128. SÓS V. — Problems of Causality Theory of Marx „Capital”, 129—161. Discussion: TOKACS L. — The Philosophical Questions of the Living and the Lifeless in Consideration of the Problem of Reduction, 162—177. Observer: BALÁZS B. — The Problem of Teaching the Marxist-Leninist Epistemology, 178—189 Critique and review, 190—230.

XXII

Mind LXVIII, 270 (1959). SUTHERLAND N. S. — Motives as Explanations, 145—159. SOMMERS F. — The Ordinary Language Tree, 160—185. PATZIG G. — Aristotle and Syllogism from False Premises, 186—192. BRADLEY R. D. — Must the Future Be What It Is Going to Be?, 193—208. FRÖHLICH F. — Primary Qualities in Physical Explanation, 209—217. COVAL S. — Worship, Superlatives and Concept Confusion, 218—222. WELLMAN C. — Wittgenstein and the Egocentric Predicament, 223—233. HAMBLIN C. L. — The Modal „Probably”, 234—240. Discussions: GLASGOW W. D., PILKINGTON G. W. — On the Soul, 241—251. REMNANT P. — Professor Rynin on the Autonomy of Morals, 252—255. BODEN M. A. — In Reply to Hart and Hampshire, 256—260. Critical Notices (261—269): Anscombe G. E. M., Intention (K. W. Rankin); Dray W.,

Laws and Explanation in History (P. F. Strawson); *New Books* (269—287): Chroust A.-H., Socrates, Man and Myth: the Two Socratic Apologies of Xenophon (E. R. Dodds); Prior A. N., Time and Modality (R. M. Martin); Feigl H., Scriven M., and Maxwell G. (ed.), *Minnesota Studies in the Philosophy of Science*. Vol. II: Concepts, Theories, and the Mind-Body Problem (J. Agassi); Austin J., The Province of Jurisprudence Determined (R. Kirkham); Hendel Ch. W., The Philosophy of Kant and our Modern World (G. H. Bird); Mascall E. L., Words and Images (J. Teichmann); Roberts D. E., Existentialism and Religious Belief (R. N. Smart); Lepley R., The Language of Value, (N. R. Brown). Notes and Erratum, 287—288.

Mind LXVIII, 271 (1959). CORBETT J. P. — Innovation and Philosophy, 289—308. POTEAT W. H. — Birth, Suicide, and the Doctrine of Creation; An Exploration of Analogies. 309—321. SKINNER R. C. — The Paradox of the Liar. 322—335. EBERSOLE F. B. — De Somniis, 336—349. STAJJAR S. — Ascriptive and Prescriptive Responsibility, 350—360. THOMPSON M. — On the Elimination of Singular Terms, 361—376. Discussions: FLEW A.G.N. — Determinism and Rational Behaviour, 377—382. JOYNT C. B., RESCHER N. — On Explanation in History, 383—388. BIRD G. H. — The Necessity of Kant, 389—392. BENNETT J. — On a Recent Account of Entailment, 393—395. WHITELEY C. H. — Mr. Warnock on Ordinary Language, 396—398. GIBBS J. — Prior's „Time after Time” Further Considerations, 399—400. AMMERMAN R. — Mr. Danto on Expressions of the Referring Sort, 401—403. ANSCOMBE G.E.M. — Mr. Copi on Objects, Properties and Relations in the *Tractatus*, 404—405. *New Books*, (405—431): Körner S., Observation and Interpretation (E. H. Hutten); MacIntyre, The Unconscious; Peters R. S., The Concept of Motivation (A. Watson); Cournot A. A., An Essay on the Foundation of our Knowledge (H. Hudson); Pears D. F., The Nature of Metaphysics (R. G. Durrant); Hipple W. J. Jr., The Beautiful, the Sublime and the Picturesque in Eighteenth-Century British Aesthetic Theory (D. H. Monro); Perelman Ch., Olbrechts-Tyteca

L., *Traité de l'argumentation* (P. F. Strawson); Skolem Th., Hasenjaeger G., Kreisel G., Robinson A., Hao Wang, Henkin L., Loś J., *Mathematical Interpretation of Formal Systems* (A. N. Prior); Reichenbach H., *Nomological Statements and Admissible Operations* (A. N. Prior); Blanché R., *Introduction à la logique contemporaine* (J. Lemmon); Sambursky S., *The Physical World of the Greeks* (J. L. Evans); Roubiczek P. — *Thinking towards Religion* (R. N. Smart); Parker Dewitt H., *The Philosophy of Value* (G. M. Matthews); Toulmin S. *The Uses of Argument* (S. Körner); Radhakrishnan S., *Moore Ch. A., A Source Book in Indian Philosophy* (W. Gerber). Rhine J. B., Pratt J. G., *Parapsychology: Frontier Science of the Mind* (W. G. Roll). Notes, 432.

Mind LXVIII, 272 (1959). Increase in Subscription and Treasurer's Report, 433—434. AMBROSE A. — Proof and the Theorem Proved, 435—445. DILMAN I. — The Unconscious, 446—473. NIELSEN H. A. — Sampling and the Problem of Induction, 474—481. JOHNSON O. A. — On Moral Disagreements, 482—491. POWELL B. — Uncharacteristic Actions, 492—509. Discussions: LYON A. — The Prediction Paradox, 510—517. POPPER K. R. — On Subjunctive Conditionals with Impossible Antecedents, 518—520. BRADLEY M. C. — A Note on Mr. MacIntyre's „Determinism” 521—526. LIDDELL B.E.A. — Mr. Harasanyi on Hypothetical Imperatives, 527—529. COHEN L. J. — Are Moral Arguments Always Liable to Break Down?, 530—532. HUDSON W. D. — Moral Arguments, 533—534. EVANS E. — About „aRb”, 535—538. CATON C. E. — Strawson on Referring, 539—544. WHITE A. R. — Keeping, 545—547. KÖRNER S. — Mr. Watkins on Metaphysics, 548—549. *Critical Notices* (550—556). Emmet D., *Function, Purpose and Powers* (J. Hartland-Swann). *New Books* (556—575): Polanyi M., *Personal Knowledge* (C. H. Whiteley); Smith J. W., *Theme For Reason* (C. K. Grant); Wilkinson E. M. (ed), *Aesthetics. Lectures and Essays* by Edward Bullough; Howell A. R., *The Meaning and Purpose of Art or the Making of Life* (A. Montefiore); Mayo B., *Ethics and the Moral Life* (R. W. Hepburn); Weldon T. D., *Kant's Critique of Pure Reason* (H. J. Paton); Melden A. I.,

Essays in Moral Philosophy (P. H. Nowell-Smith); Basson A. H., David Hume (A. D. Woozley); Blyth J. W., A Modern Introduction to Logic (J. A. Faris). Notes, 575—576.

XXIII

La Pensée No 81 (1958). La liberté aura le dernier mot, 3—8. BESSE G. — Du 13 mai à „l'Etat fort” par la Constitution De Gaulle, 9—18. COMMANDANT *** — De Gaulle et la „pensée militaire” des colonels d'Algérie, 19—39. MOUILLAUD M. — La mystification, 40—44. Hommage de la „Pensée” à Frédéric Joliot-Curie, 45. BERNAL J. B. — Un grand Homme, un homme profondément humain, 46—50. ORCEL J. — Frédéric Joliot-Curie, 51—60. CORNU A. — Karl Marx et la Révolution française (1841—1845), 61—74. ANGRAND P. — Les Versaillais, 75—103. CORNU M. — L'urbanisme en France. III. Espoirs et devoirs, 104—118. Chronique d'histoire, 119—131. Chronique économique, 132—139. Documents, 140. Chronique philosophique, 141—148. Les livres, 149—156.

La Pensée No 82 (1958). COGNIOT G. — Avenir, rénovation, grandeur, 3—9. ARNAULT J. — De Gaulle et l'Algérie, 10—16. Témoignage, 17—18. ROUVRE C. de — Notes et souvenirs sur les modes de scrutin utilisés par la IIIe et la Ve République 19—26. BOUVIER-AJAM M. — Les investissements nationaux et le Marché Commun, 27—39. KAÏROV I. — Vers la réorganisation de l'enseignement en Union Soviétique, 40—46. MURY G. — Le Centenaire de Lourdes et le culte de la Vierge. I, 47—64. BENOT Y. — A propos de Diderot. Mystification, ironie romantique et recherche de la vérité, 65—74. JOURDAIN F. A., DESNÉ R. — Sur le problème de la création artistique. Précisions, 75—84. MERVAUD M. — Herzen et la France de 1850, 85—86. HERZEN A. — Lettres d'un Russe de l'Italie. Réminiscences de 1850—1852, 87—94. Chronique d'histoire du mouvement ouvrier, 95—102. Chronique artistique, 103—110. Roger Boudry, 110. Chronique médicale, 111—121. Trois documents auvergnats concernant la Commune, par Jean Dautry, 122—126. Documents, 127—130. Les revues étrangères, 131—137. Les

livres, 138—149. Table des matières de l'année 1958, 150—156.

La Pensée No 83 (1959). MAUBIANC R. — Francis Jourdain, 3—7. Francis Jourdain et „La Pensée”, 8—12. BOUVIER-AJAM M. — La situation du salariat français à l'aurore du Marché Commun, 13—22. Jean Wyart, membre de l'Institut, 22. COTTON E. — Le lancement de la planète artificielle Mietchta. Victoire de l'homme et victoire du socialisme, 23—33. SCHATZMAN E. — La Xe Assemblée générale de l'Union astronomique internationale, 34—42. COGNIOT G. — L'école soviétique regarde vers l'avenir, 43—54. SECLÉTI-RIOU F., WALLON H., GARAUDY R. — Paul Langevin et la réforme de l'enseignement, 55—64. SOBOUL A. — Mouvement populaire et gouvernement révolutionnaire en l'an II, 65—73. SUCHODOLSKI B. — Les perspectives de la philosophie du progrès au XX siècle, 74—82. Herzen et l'Algérie, 83—88. WEYL R. — Quatre mois de pleins pouvoirs. Premier aperçu de 700 ordonnances, 89—110. Chronique historique, 111—117. Documents, 118—119. Les revues étrangères, 120—123. Les livres, 124—156.

La Pensée No 84 (1959). BESSE G. — Les faux monnayeurs du renouveau français, 3—8. MURY G. — Le Centenaire de Lourdes et le culte de la Vierge. II, 9—27. BRUHAT J. — Du nouveau sur les sans-culottes parisiens, 28—36. VOLGUINE V. P. — Jean Jacques Pillot, J. — Impressions sur un voyage en Républicain utopique, 37—53. DUCUING public Démocratique du Vietnam. I, 54—62. BERNAL J. D. — L'échelle des unités de structure en „biopoiesis”, 63—78. BARJONET A. — Les récentes mesures économiques du gouvernement et l'offensive du Capital financier, 79—86. COMMANDANT *** Organisation de défense ou organisation de guerre civile?, 87—102. SECLÉTI-RIOU F. — La réforme de l'enseignement. Réforme Berthain 1959, 103—114. Chronique littéraire, 115—119. Chronique historique, 120—125. Chronique médicale, 126—138. Les livres, 139—156.

La Pensée No 85 (1959). Hommage à Henri Wallon, 3—4. Le 75 ans de Marcel

Cohen, 4—6. SÈVE L. — L'actualité de „Matérialisme et Empirio-criticisme”, 7—22. LANGEVIN L. — „Materialisme et Empirio-criticisme” et l'enseignement de la physique, 23—32. SOBOUL A. — Problèmes de la guerre révolutionnaire en l'an II, 33—48. ANDRÉ E. — Lettre de Pékin. Trois communes populaires parmi 26 000, 49—54. DUCUING J. — Impressions sur un voyage en République Démocratique du Vietnam. II, 55—66. JOUVENEL R. de — Notes sur l'art. I—III, 67—86. GRITS T., KHARDJIEV N. — Matisse à Moscou, 87—95. Chronique économique, 96—112. Chronique historique, 113—121. Documents, 122—129. Les revues, 130—134. Les livres, 135—156.

La Pensée No 86 (1959). WALLON H. — Du behaviorisme à la psychologie de motivation, 3—6. MILSTEIN M. — Les plans américains d'utilisation militaire du cosmos, 7—14. MARCHAND J. — La laïcité, problème crucial du temps présent, 15—23. F. S. — Biologie et cybernétique, 24—52. FROLOW V. — Réflexions sur l'hydrologie, 53—60. JOUVENEL R. de — Notes sur l'art. IV—V, 61—70. BOUVIER J. — Le Crédit Lyonnais de 1863 à 1882. Les années de formation d'une banque de dépôts, 71—82. VOLGUINE V. P. — L'idéologie révolutionnaire en France au XVIII siècle: ses contradictions et son évolution, 83—98. PIORO G., LABRACHERIE P. — Charlotte Robespierre et ses „Mémoires”. I, 99—108. COURDILLE G. — Robert Burns et la Révolution française, 109—119. CHEVALIER R. P. J. — Matériaux pour une histoire, celle du blé, 120—124. CORNU M. — Le tigre de papier. Histoire d'un journal, 125—130. Pour la défense de l'école laïque, 131—132. Les livres, 133—156.

La Pensée No 87 (1959). LACAS-SAGNE A. — Frédéric Joliot-Curie, biologiste, 3—5. TEILLAC J. — L'oeuvre et la pensée scientifiques de Frédéric Joliot-Curie, 6—13. La valeur humaine de la science et la responsabilité du savant, 14—28. Lettre de Frédéric Joliot-Curie à Jean Orcel, 29. BROGLIE L. de — Jean-Frédéric Joliot, 30—34. POWELL C. F. — La place de Frédéric Joliot dans la physique atomique, 35—42. SKOBELTZYNE D. V. — Frédéric Joliot-Curie et les découvertes fondamentales du XXe

siècle, 43—48. Deux lettres de Frédéric Joliot-Curie à D. V. Skobeltzyne, 49—51. INFELD L. — Mes souvenirs sur Frédéric Joliot-Curie, 52—54. PONTECORVO B. — Un savant, un combattant, un homme, 55—57. BARRABÉL — Quelques souvenirs sur Frédéric Joliot-Curie, 58—62. COGNIOT G. — Un homme véritable, 63—64. COTTON E. — Souvenirs, 65—69. BATAILLON M. — Une matinée avec Joliot, 69—70. BIQART P. — Mon ami Frédéric Joliot-Curie, 71—79. SOVEL P. — Vingt-sept années de collaboration scientifique avec Frédéric Joliot-Curie, 80—83. RADVANYI P. — Frédéric Joliot-Curie au Collège de France dans les années d'après-guerre, 84—88. SUZOR F. — Temoignage, 89—90. JOLIOT-CURIE F. — La formation des ingénieurs, 91—92. Hommage à Paul Langevin, 92—93. Discours au rassemblement universel pour la paix, 94. Intervention à Radio New York, 95—97. L'Université accuse Pétain, 98. Le savant et l'artiste, 99. Le dernier discours de Frédéric Joliot-Curie, 100—103. La modestie de Frédéric Joliot-Curie, 104. Quatre lettres de Paul Langevin à Frédéric Joliot-Curie, 105—112.

XXIV

The Philosophical Review LXVIII, 1 (January 1959). TOULMIN S. — Criticism in the History of Science: Newton en Absolute Space, Time and Motion. I, 1—29. QUIHILLALT M. E. — An Interpretation of Classes as Physical Wholes, 30—51. TOMAS V. — Aesthetic Vision, 52—67. NAGEL T. — Hobbes's Concept of Obligation, 69—83. ARNER D. — On Knowing, 84—92. PASSOMORE J. — History, the Individual, and Inevitability, 93—102. LARSEN J. A. O. — Liberalism in Greek Politics, 103—109. Reviews, 110—113. Books Received, 113—140.

The Philosophical Review LXVIII, 2 (April 1959). SMART J. J. G. — Sensation and Brain Processes, 141—156. REISCHER N. — On the Logic of Existence and Denotation, 157—180. MURPHY A. E. — Jonathan Edwards on Free Will and Moral Agency, 181—202. TOULMIN S. — Criticism in the History of Science: Newton on Absolute Space, Time and Motion, II, 203—227. BLACK M. — Lingui-

stic Relativity: The Views of Benjamin Lee Whorf, 228—238. LEBLANC H., HAILPERIN T. — Nondesignating Singular Terms, 239—243. Reviews, 244—273. Books Received, 274—279. Note, 280.

The *Philosophical Review* LXVIII, 3 (July 1959). THOMPSON M. — Abstract Terms, 281—302. BROWN S. M. Jr — Hobbes: The Taylor Thesis, 303—323. DUMMETT M. — Wittgenstein's Philosophy of Mathematics, 324—348. HANSON N. R. — On the Symmetry between Explanation and Prediction, 349—358. WILL F. L. — Justification and Induction, 359—372. OLAFSON F. A. — A Reply to Mr. Taylor, 373—379. Reviews, 380—413. Books Received, 414—419. Note, 420.

The *Philosophical Review* LXVIII, 4 (October 1959). SIBLEY F. — Aesthetic Concepts, 421—450. Mac INTYRE A. C. — Hume on „Is” and „Ought”, 451—468. SILBER J. R. — Kant's Conception of the Highest Good as Immanent and Transcendent, 469—492. FIRTH R. — Chisholm and the Ethics of Belief, 493—506. KLEMKE E. D. — Professor Bergmann and Frege's „Hidden Nominalism”, 507—514. LINSKY L. — Hesperus and Phosphorus, 515—518. BEARDSLEY E. L. — Moral Experience and Ethical Analysis, 519—530. Reviews, 531—564. Books Received, 565—570. Notes, 571.

XXV

Philosophy XXXIII, 126 (July 1958). LAZEROWITZ M. — Moore and Philosophical Analysis, 193—220. WHITE A. R. — Moore's Appeal to Common Sense, 221—239. DUNCAN-JONES A. — Intrinsic Value: Some Comments on the Work of G. E. Moore, 240—273. SMITH C. — Philosophical Survey: Philosophy in France, 274—278. New Books and Radio, 279—285. Institute Notes and Notices, 285.

Philosophy XXXIII, 127 (October 1958). PERELMAN CH. — Self-Evidence and Proof, 289—302. GRANT C. K. — Pragmatic Implication, 303—324. BENN S. I. — An Approach to the Problems of Punishment, 325—341. HEMPEL C. G. — Empirical Statements and Falsifiability,

342—348. WATKINS W. N. — A Rejoinder to Professor Hempel's Reply, 349—355. ROBERTS H. R. T. — Thinking and Machines, 356. PATON H. J. — Faith and Logie, 357—369. PRIOR A. N. — Contemporary British Philosophy. I, 361—364. HEINEMANN F. H. — Philosophical Survey: German Philosophy, 365—368. New Books, 369—378. Institute Notes and Notices, 379—381.

Philosophy XXXIV, 128 (January 1959). LUCAS J. R. — Moralism and Gamesman, 1—11. PRIOR A. N. — Thank godness That's over, 12—17. PERELMAN CH. — Pragmatic Arguments, 18—27. MELDEN A. J. — British Philosophy in the Mid-Century, 28—37. POLE D. — Philosophy in the new „Britannica”, 38—43. Discussion: GIBBS J. — Professor Passmore on the Objectivity of History, 44. PASSMORE J. A. — A Note in Reply to Mr. Gibbs, 45—46. SMITH C. J. — Mr. J. Kemp and Aesthetic Judgments, 47—48. KEMP J. — A Reply to Miss Smith, 48—49. DUNCAN-JONES A. — Note on the Mensuration of Intrinsic Value, 50—52. New Books, 53—90. Institute Notes and Notices, 91—93.

Philosophy XXXIV, 129 (April 1959). ROBERTSON L. C. — Viscount Samuel O. M., 97—98. OLSON R. G. — Authenticity, Metaphysics and Moral Responsibility, 99—110. HAMLYN D. W. — Categories, Formal Concepts and Metaphysics, 111—124. TAYLOR C. H. — Ontology, 125—141. WHITELEY C. H. — Physical Objects, 142—149. MUNDLE C. W. K. — Probability and Scientific Inference, 150—154. Discussion: NICHOLSON CH. — Harré on Quasi-Aesthetic Appraisals, 155—157. HARRÉ R. — Reply to Mrs. Nicholson, 157—158. New Books, 159—187. Institute Notes and Notices, 183—189.

Philosophy XXXIV, 130 (July 1959). PAPANOUTSOS E. P. — Freedom and Causality, 193—203. MORRIS-JONES H. — Art and Imagination, 204—216. LACEY A. R. — Sidgwick's Ethical Maxims, 217—228. HARRÉ H. — Simplicity as a Criterion of Induction, 229—234. WHEATLEY J. — A Note on the Emotive Theory, 235—236. SMITH C. — Philosophical Survey: Philosophy in France,

237—243. New Books, 244—283. Institute Notes and Notices, 284—285.

Philosophy XXXIV, 131 (October 1959). The Earl of HALSBURY — Epistemology and Communication Theory, 289—307. THOMAS D. O. — Richard Price and Edmund Burke: The Duty to Participate in Government, 308—322. ARTHA-DEVA — Naïve Realism and Illusions: „The Elliptical Penny”, 323—330. MYERS Ch. — Phenomenal Organisation and Perceptual Mode, 331—337. WISDOM J. O. — Esotericism, 338—354. WEINEMANN F. H. — Philosophical Survey: German Philosophy, 355—359. Discussion: COHEN J. L. — Professor Prior on Thanking Goodness That's over, 360—362. PRIOR A. N. — Mr. Cohen on Thanking Goodness that P and Q, 362—363. COHEN J. — A Brief Rejoinder to Professor Prior, 363—364. New Books, 365—376. Institute Notes and Notices, 377—381.

XXVI

Philosophy and Phenomenological Research XIX, 4 (1959). GOODMAN N. — Recent Developments in the Theory of Simplicity, 429—446. ARMSTRONG A. McC. — Philosophy and its History, 447—465. EVANS M. G. — Causality and Explanation in the Logic of Aristotle, 466—485. YOLTON J. W. — Philosophical Realism and Philosophical Data, 486—501. NIELSEN K. — Egoism in Ethics, 502—510. MESTHENE E. G. — The Role of Language in the Philosophy of John Dewey, 511—517. Discussions: FRASER W. R. — Aesthetic Reflections on the Modern Novel, 518—523. KNIGHT T. S. — Parmenides and the Void, 524—528. WILLIAMS G. — The Natural Causation of Human Freedom, 529—531. PALMIERI L. E. — Intensional Meaning and Second Level Predicates, 532—535. EZORSKY G. — On the Interchangeability of Synonyms, 536—538. *Reviews* (539—559): Voegelin E., Order and History: II. The World of the Polis. III. Plato and Aristotle (R. Ammerman); Feuer L., Spinoza and the Rise of Liberalism (D. S. Robinson); Cornu A., The Origins of Marxian Thought (R. W. Sellars); Ullmann S., The Principles of Semantics (H. W. Johnstone Jr); Friedländer P., Plato: An

Introduction (W. H. Reither); Oesterle J., Ethics: The Introductions to Moral Science (J. N. Deck); Connelly F., Science Versus Philosophy (J. N. Deck); Munitz M., Space, Time, and Creation (H. Hochberg); Rotenstreich N., Between Past and Present: An Essay on History (J. W. Copeland); Gotschalk D., The Promise of Modern Life: An Interrelational View (J. W. Copeland); Kaufmann W., Critique of Religion and Philosophy (N. W. Klausner); Hallett H., Benedict de Spinoza: The Elements of his Philosophy; Wernham A. (ed), Benedict de Spinoza, The Political Works (F. C. Dommeyer); Banerjee N., Concerning Human Understanding (Ch. A. Fritz Jr.); Tymieniecka A., Essence et Existence: Essai sur la philosophie de Nicolai Hartmann et Roman Ingarden (M. Natanson); Gusdorf G., Traité de Métaphysique (Ph. P. Hallie); Gouhier H. (ed), Maine de Biran Journal (Ph. P. Hallie); Landrière J., Les limitations internes des formalismes (H. Leblanc); Crahay F., Le formalisme logico-mathématique et le problème du nonsens (H. Leblanc); Beerling R., Kratos, Mens en Macht (S. Strasser); Pró D., Alberto Rougès (M. S. Harris). Notes and News, 560. Recent Publications, 561.

Philosophy and Phenomenological Research XX, 1 (1959). SELLARS R. W. — Levels of Causality: The Emergence of Guidance and Reason in Nature, 1—17. DUCASSE C. J. — Life, Telism, and Mechanism, 18—24. FRANKLIN M. — Aspects of the History of Theory of Alienated Consciousness, 25—37. BERNDTSON A. — Hegel, Reason, and Reality, 38—46. MORRIS C. — Philosophy, Psychiatry, Mental Illness and Health, 47—55. IRVING J. A. — The Aesthetic Temper in Ethics, 56—62. SCHON D. — Conflict. Functional and Formal, 63—74. HALL E. W. — The Adequacy of a Neurological Theory of Perception, 75—84. TURBAYNE C. M. — Berkeley's Two Concepts of Mind, 85—92. ADAMS E. M. — The Inadequacy of Phenomenalism, 93—102. Discussions: BAHM A. J. — Matter and Spirit: Implications of the Organist View, 103—108. TIEBOUT H. M. Jr — Demos on Tillich, 109—112. DEMOS R. — Reply to Mr. H. M. Tiebout, 113—115. JEFFREY R. C. — A Note on Finch's „An Explication of Counterfactu-

als by Probability Theory, 116. FINCH H. A. — Due Care in Explicating Counterfactuals: A Reply to Mr. Jeffrey, 117. **Reviews** (118—140): Urmson J. O., *Philosophical Analysis Its Development Between The Two World Wars*; Warnock G. J., *Englisch Philosophy Since 1900* (Walter Cerf); Gross Llewellyn, *Symposium on Sociological Theory*; Merton R. K., Broom L., Cottrell L. S., *Sociology Today* (Marvin K. Opler); Leclerc I., *Whitehead's Metaphysics: An Introductory Exposition* (A. H. Johnson); Bugbee H. G., *The Inward Morning; a Philosophical Exploration in Journal Form* (P. Koestenbaum); Mueller-Deham A., *Human Relations and Power: Socio-Political Analysis and Synthesis* (A. K. Davis); Jenkins I., *Art and the Human Enterprise* (J. B. Cobb, Jr.); Johnson A. H., *Whitehead's Philosophy of Civilization* (N. Lawrence); Jammer M., *Concepts of Force* (E. H. Madden); Ginsberg I. M., *On the Diversity of Morals, Vol. I.* (A. Edel); Fuerstenau P., *Heidegger, das Gefüge seines Denkens*, (S. L. Hart); Ziegler K., *Wesen und Wirklichkeit des Menschen. Festschrift für Helmuth Plessner* (S. L. Hart); Stegmüller W., *Das Wahrheitsproblem und die Idee der Semantik: Eine Einführung in die Theorien von A. Tarski und R. Carnap* (L. E. Palmieri); Müller L., *Das Religionsphilosophische System Vladimir Solovjevs* (E. Sarkisyanz); Mathieu V., *La filosofia trascendentale e l'„Opus postumum“ di Kant* (P. Ginnetti); *Il pensiero americano contemporaneo: Filosofia, Epistemologia, Logica; Il pensiero americano: Scienze Sociali*, (Ph. Ginnetti); Carcano P. F., *La Metodologia nel Rinnovarsi del Pensiero Contemporaneo* (R. M. Kunz). Valentini F., *La filosofia Francese Contemporanea* (R. M. Kunz). *Notes and News*, 141. GURWITSCH A. — Alfred Schuetz, 141. *Recent Publications*, 144.

Philosophy and Phenomenological Research XX, 2 (1959). *Symposium on the 100th Anniversary of the Birth of Edmund Husserl*: SCHUETZ A. — Type and Eidos in Husserl's Late Philosophy, 147—165. WILD J. — Contemporary Phenomenology and the Problem of Existence, 166—180. PEURSEN C. A. van — Edmund Husserl and Ludwig Wittgenstein, 181—197. NEISSER H. P. — The Phenomeno-

logical Approach in Social Science, 193—212. BUTTS R. E. — Husserl's Critique of Hume's Notion of Distinctions of Reason, 213—221. MOHANTY J. — Individual Fact and Essence in Edmund Husserl's Philosophy, 222—230. NATANSON M. — Being-In-Reality, 231—237. SCHMITT R. — Husserl's Transcendental-Phenomenological Reduction, 238—245. ASEMISSEN H. U. — Phenomenality and Transcendence, 246—251. CHAUDHURY P. J. — Vedanta as Transcendental Phenomenology, 252—263. SCHWANKL P. — Phenomenological Remarks on the Conception of Hypothesis, 264—274. *Reviews* (275—286): Sparshott F. *An Enquiry into Goodness* (H. N. Castaneda); Hartland-Swann J., *An Analysis of Knowing* (R. M. Chisholm); Baier K., *The Moral Point of View: A Rational Basis of Ethics* (P. W. Kurtz); Hanna T., *The Thought and Art of Albert Camus* (M. A. Greenman); Schopenhauer A., *The World as Will and Representation* (L. W. Beck); Pap A., *Semantics and Necessary Truth* (H. W. Johnstone, Jr); Reiser O., *The Integration of Human Knowledge* (W. H. Reither); Madden E., *The Philosophical Writings of Chauncey Wright* (F. C. Dommeyer); Waelens A. de, *Existence et signification* (J. V. McGlynn, S. J.); Kremer-Marietti A., *Themes et Structures dans l'oeuvre de Nietzsche* (R. Ammerman); *Die Entfaltung der Wissenschaft: A Symposium on Joachim Jungius* (W. Schwarz); Hoffmeister J., *Wörterbuch der philosophischen Begriffe* (W. Schwarz); Nishida K., *Intelligibility and the Philosophy of Nothingness* (D. Repe). *Notes and News*, 287. *Recent Publications*, 287.

XXVII

Philosophy of Science Vol. 26 No 1 (January 1959). VILLIAMS T. R. — The Evolution of a Human Nature, 1—12. DARLINGTON J. — On the Confirmation of Laws, 13—24. RESNICK L. — Confirmation and Hypothesis, 25—30. BORK A. M. — Methodology of the Empirical Sciences, 31—34. KEGLEY Ch. W. — Reflections on Philipp Frank's Philosophy of Science, 35—42. *Discussion*: SCHLESINGER G. — The Principle of Simplicity, 43—45. FEUER L. S. — Rejoinder on the Principle of Simplicity, 45. *Book Reviews*, 46—

59. Books Received, 60—61. Abstracts, 62. Constitution 63—66. Membership list of Philosophy of Science Association, 67—76.

Philosophy of Science Vol. 26 No 2 (April 1959). COWAN T. A. — Experience and Experiment, 77—83. BLALOCK H. M. Jr., BLALOCK A. B. — Toward a Clarification of System Analysis in the Social Sciences, 84—92. HOCHBERG H. — Physicalism, Behaviorism and Phenomena, 93—103. KRZYWICKI H. G. — The Analytic and the Synthetic, 104—113. RAAB F. V. — History, Freedom, and Responsibility, 114—124. MOON P., SPENCER D. E. — Mach's Principle, 125—134. BUILDER G. — The Resolution of the Clock Paradox, 135—144. ROSEN C. — The Clock Paradox and Thermodynamics, 145—147. Book Reviews, 148—169.

Philosophy of Science Vol. 26 No 3 (July 1959). DUCASSE C. J. — A Statement from the President to the Member of the Philosophy of Science Association, 171—172. LEONARD H. S. — Interrogatives, Imperatives, Truth, Falsity and Lies, 173—186. BIRD O. — Peirce's Theory of Methodology, 187—200. CAWS P. — The Functions of Definition in Science, 201—228. LAUCKS F. I. — Was Newton Right After All?, 229—239. SCHLESINGER G. — Two Approaches to Mathematical and Physical Systems, 240—250. WORKMAN R. W. — Is Indeterminism Supported by Quantum Theory, 251—259. MATHESON G. — The Antinomy of Designation, 260—269. Book Reviews, 270—275.

Philosophy of Science Vol. 26 No 4 (October 1959). LEONARD H. S. — Authorship and Purpose, 277—294. HARTLEY R.V.L. — A Mechanistic Theory of Extra-Atomic Physics, 295—309. HINSHAW V. Jr. Determinism Versus Continuity, 310—324. HANSON N. R. — Five Cautions for the Copenhagen Interpretation's Critics, 325—337. GREGG J. R. — On Deciding Whether Protistans Are Cells, 338—346. DETTERING R. W. — Linguistic Superfluity in Science, 347—354. Discussion: JACK H. — Reply to Barker's Criticism of Formalism, 355—361.

XXVIII

The Review of Metaphysics XII, 3 (March 1959). BLAIR G. A., S. J. — Change and Its Sources, 333—351. INGRAM-PEARSON C. — On Talking about Non-Existents, 352—360. BENARDETE J. A. — Aristotle's Argument from Time, 361—369. CHAMPIGNY R. — The Theatrical Aspect of the Cogito, 370—377. DAVIS J. W. — Berkeley's Doctrine of the Notion, 378—389. STRAUSS L. — The Liberalism of Classical Political Philosophy, 390—394. RESCHER N. — Three Commentaries of Averroes, 440—448. HARRIS E. — Thought and Action, 449—461. MILLER D. L. — Recent Speculations in the Positivistic Movement, 462—474. WALSH D. — Painting and Reality, 475—480. Discussion: PRICE H. H. — Comment on „Price's Theory of the Content". 481—485. Books Received, 486—498. Announcements, 499.

The Review of Metaphysics XII, 4 (June 1959). ALLERS R. — The Subjective and the Objective, 503—520. WILSON N. L. — Substances without Substrata, 521—539. PRICE K. — The Work of Art and the Postures of the Mind, 540—569. WALHOUT D. — Why Should I Be Moral? — A Reconsideration, 570—588. LAWRENCE N. — The Dialectical Analysis of Freedom, 589—601. LIEB I. C. — Peirce Volumes: VII and VIII, 602—611. YOLTON J. W. — A Metaphysic of Experience, 612—623. Discussion: MUNSON T. N., S. J. — The Pre-Objective Reconsidered, 624—632. HEN H. — Intermittent Existence and the Identity of Works of Art, 633—638. TERRELL D. B. — Franz Brentano's Axiology: Some Corrections to Mr. Kubat's Paper, 639—648. BURGNER R. S. — Remarks on Price's „Comment", 649—653. STIERNOTTE A. — Sinnott's Philosophy of Organism, 654—661. Books Received, 662—669. Announcements, 670. Index, 671—674.

The Review of Metaphysics XIII, 1 (September 1959). EARLE W. — The Life of the Transcendental Ego, 3—27. SCHRAG C. D. — Existence and History, 28—44. PLOCHMANN G. K. — A Theory of Systems: A Rough Sketch, 45—59. SMITH J. E. — John Dewey: Philosopher of Experience, 60—78. HADEN J. — Co-

pernicus and the History of Science, 79—108. McCLOSKEY H. J. — Ethics, Metaphysics, and Sociology, 109—138. SCHRAEDER G. A. — Existential Psychoanalysis and Metaphysics, 139—164. Discussions: ALLEN R. E. — Anamnesis in Plato's „Meno" and „Phaedo", 165—174. BURGENER R.J.C. — An Inspective Theory of Thinking, 175—184. Books Received, 185—193. Doctoral Dissertations 1959, 194—200. Announcements, 200.

XXIX

Revue d'Esthétique XI, 1—2 (1958). LANGEVIN V., LOMBARD J. — Esthétique du dessin d'enfant, 3—39. TEYSSE-DRE B. — Les soirées parisiennes de Hegel. 40—74. CROZET R. — Architecture et décor, 75—85. PÉRIGORD M. — La démarche esthétique selon R. Le Senne, 86—103. DAMISCH H. — Un outil plastique: le nuage, 104—148. PASSERON R. — Sur une toile d'Utrillo, 149—155. TAPISIER A. — Quelques charges sculptées, de Dantan à Cappiello, 156—163. GRIMAUT M. — L'univers coloré d'André Gide, 164—175. PONCEAU A. — Balzac et les peintres, 176—189. REISS F. — Chronique: Esthétique du ballet soviétique, 190—199. Séances de la Société Française d'Esthétique, 200—208. Analyses, 209—216.

XXX

Revue Internationale de Philosophie Fasc. 1 No 47 (1959). DUCASSE C. J. — Philosophy Can Become a Science, 3—16. GUZZO A. — Può la filosofia essere una scienza?, 17—32. POIRIER R. — La philosophie peut-elle être une science?, 33—60. MEHLBERG H. — Can Science absorb Philosophy?, 61—87. SCHAEERER R. — La philosophie peut-elle être une science, 88—95. GRANGER G. — Sur la connaissance philosophique, 96—111. Varieties: BAXTER I.F.G. — David Hume and Justice, 112—131. Notes and discussions: ISSMAN S. — Les problèmes de la déduction logique et des inferences inductives, 132—134. Analyses et comptes rendus (135—141): Moreau J., L'Univers leibnizien (J. Jalabert); Moreau J., La science et l'être (Ch. Perelman); Bocheński I. M., Formale Logik (P. Lorenzen); Becker O., Grundlagen der Mathe-

matik in geschichtlicher Entwicklung (P. Lorenzen). Ouvrages reçus, 142—144. Revue des revues, 145—157. La vie philosophique, 158. Activité de la Société Belge de Philosophie (1956—1957), 159—167.

Revue Internationale de Philosophie — Fasc. 2 No 48 (1959). In memoriam: Edgard de Bruyne, 171. MATHIEU V. — Bergson technicien, 173—186. FABRE LUCE de GRUSON F. — Sens commun et bon sens chez Bergson, 187—200. DELHOMME J. — Le problème de l'intériorité: Bergson et J. P. Sartre, 201—219. ARBOUR R.P.R. — Le bergsonisme dans la littérature française, 220—248. GUYOT C. — Notes sur Henri Bergson et les lettres françaises, 249—271. Analyses et comptes rendus (272—277): Paumen J., Raison et Existence chez Karl Jaspers (J. Gérard); Armbruster L., Objekt und Transzendenz bei Jaspers, sein Gegenstandsbegriff und die Möglichkeit der Metaphysik (K. Oedingen); Inauen A., Kantische und scholastische Einschätzung der natürlichen Gotteserkenntnis (K. Nedingen). Ouvrages reçus, 278—281. Revue des revues, 282—290.

XXXI

Revue de Métaphysique et de Morale No 1 (1959). GUSDORF G. — Le peintre et le monde, 1—27. KAUFMANN P. — L'Express'ion de la destinée dans l'art, 28—42. LAES P. — Le dualisme de la pensée d'Amiel, 43—51. BOLLE L. — Structure, perspective et durée dans l'oeuvre de Proust, 52—81. BERNE-JOFFROY A. — Valéry et les philosophes, 72—95. Étude critique: MISRAHI R. — Le reve et l'existence selon M. Binswanger, 96—106. Notes critiques (107—126): Schuhl P. M. — Les rapports de l'être et de la connaissance d'après Platon; Ockham, — Philosophical writings; Pascal — L'Homme et l'Oeuvre; Manuel Frank E. — The New World of Henri Saint-Simon; Schrödinger E. — Science et Humanisme. La physique de notre temps; Whittaker E. Sir — Le commencement et la fin du monde; Clark J. T. — Conventional Logic and Modern Logic; Black M. — Philosophical Analysis, a Collection of Essays; Duron J. — La pensée de Georges Santayana; Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 2, 1955; Rideau E. — Paganisme ou Chri-

stianisme; Sesmat A. — Dialectique. Hamelin et la philosophie chrétienne; Stocker A. — L'homme, son vrai visage et ses masques; Taillard A. — Le rêve, une porte sur le réel; Mouroux J. — Expérience chrétienne; Moser S. — Metaphysik, Einst und Jetzt; Prini S. — Verso una nuova ontologia; Siewerth G. — Ontologie du langage; Vignaux G. P. — La théologie de l'histoire chez Reinhold Niebuhr; Husserl, Castelli et divers — La philosophie de l'histoire de la philosophie; Franchini R. — Metaphisica e storia; Hamburg C. H. — Symbol and Reality, Studies in the Philosophy of Ernst Cassirer; Nicol E. — Metaphisica de la expresion; Scheffield Brightman E. — Person and Reality; Edwards P., Pap A. — A Modern Introduction to Philosophy; Testimonianze: Fragmenti, de Parménide; Vignaux P. — Philosophie au Moyen Age; Klibansky R., Bascour H. — „De pace fidei” de Nicolas de Cues; Yolton J. W. — John Locke and the Way of Ideas; Johann Georg Hamanns Hauptschriften erklärt; Hallett H. F. — Bénédict de Spinoza; Kroner R. — Kant's Weltanschauung. Divers.

Revue de Métaphysique et de Morale No 2 (1959). GILSON E. — Souvenir de Bergson, 129—140. MARITAIN J. — Sur l'éthique bergsonienne, 141—160. JANKE-LEVITCH V. — „N'écoutez pas ce qu'ils disent, regardez ce qu'ils font”. 161—162. RUYER R. — Bergson et le Subex amonphile. 133—179. TRESMONTANT Cl. — Deux métaphysiques bergsoniennes?, 187—193. CAPEK M. — La théorie biologique de la connaissance chez Bergson et sa signification actuelle, 194—211. HAUTEFEUILLE F. — La critique par Henri Bergson de l'idée de Néant, 212—224. CHAMPIGNY R. — Position philosophique de la liberté, 225—235. Notes critiques (233—247): Alexander I. W. — Bergson, philosopher of reflection; Journal de Maine de Biran, T. II/III; Do Carmo Tavares de Miranda H. — Théorie de la vérité chez Édouard Le Roy; Cuenot Cl. — Pierre Teilhard de Chardin; Hebel — Der Hausfreund; Frey C. T. — Grundlagen der Ontologie Nicolai Hartmanns, Eine kritische Untersuchung; Tymieniecka A. T. — Essence et existence. Étude à propos de la philosophie de Roman Ingarden et Nicolai Hartmann; Guardini R. — Rainer Maria Rilkes Deutung des Daseins;

Echeverría J. — Réflexions métaphysiques sur la mort et le problème du sujet; Lichtenbergs Aphorismen, Ursprünge und Grösse wirklicher Freiheit; Bagot J. P. — Connaissance et amour. Essai sur la philosophie de Gabriel Marcel; Pastore Annibale — Introduzione alla metafisica della poesia; Powys J. C. — Letters to Louis Wilkinson (1935—1956); Correspondance de Paul Valéry-Gustave Fourment, 1887—1933; von Weizsaecker V. — Le cycle de la structure (Der Gestalt Kreis); Simondon G. — Du mode d'existence des objets techniques; Kerenyi Ch. — La religion antique, ses lignes fondamentales; Schaerer R. — L'homme antique et la structure du monde intérieur, d'Homère à Socrate; Archives de Philosophie, T. XIX, 3; Simard E. — La nature et la portée de la méthode scientifique; Félix L. — L'aspect moderne des mathématiques; Ricoeur P. — Histoire et vérité; Il Pensiero, Vol. II No 3; Valentini F. — La filosofia francese contemporanea; Enciclopedia filosofica, T. I. Bibliographie, 248—255.

XXXII

Revue Philosophique No 1 (1959). DAM-BUYANT M. — Approches de la notion de volonté dans l'Inde Ancienne, 1—20. VOGEL C. J. de — La théorie de l'apeiron chez Platon et dans la tradition platonicienne, 21—39. KUCHARSKI P. — Le „Philèbe” et les „Éléments harmoniques” d'Aristoxène 21—72. GAGÉ J. — La propagande serapiste et la lutte des empereurs flaviens avec les philosophes (Stoiciens et Cyniques), 73—100. Notes et documents (101—115): SCHUHL P. M. — Une école des sciences politiques; FRAISSE J. C. — Ascétisme et valeur de la vie chez Platon; GUEROULT M., LEROY A.-L. — A propos de Berkeley. Revues critiques (116—121): GUEROULT M. — L'historiographie philosophique dans l'Antiquité; MAZAURIC L. — Forme et événement. Analyses et comptes rendus (122—134): Viennet O., Le culte de l'arbre dans l'Inde ancienne; Éliade M., Le Yoga, immortalité et liberté (S. Lassier); Cassin E., Symboles de cession immobilière dans l'ancien droit mésopotamien; Bottero J., Finet A., Archives royales de Mari (M. David); Les Psaumes (G. Vajda); Neher A., Moïse et la vocation juive; Baron S. W., Histoire d'Israël (E. Amando-

Levy-Valensi); Grilli A., L'Opera di Panzasio (P.M.S.); Trouillard J., La procession plotinienne (R. M. Sautereau). Informations, 135—136. Notices nécrologiques, 137—138. Revue des revues, 139—144.

Revue Philosophique No 2 (1959). Sociologie et Morale: GURVITCH G. — Le problème de la sociologie de la connaissance, III, 145—168. CAZENEUVE J. — Le peyotisme au Nouveau-Mexique, 169—182. LATTRE A. de — Existence et responsabilité. I, 183—192. Notes et Documents: (193—204): SCHUHL P. M. — Carnet de notes; XENAKIS J. — Quel est le sens du mot „doit” dans le Principia de Moore?; Revues critiques (205—234): VERMEIL E. — Nietzsche et Emerson; RUYER R. — Structure de la personne humaine; DERATHÉ R. — La philosophie politique selon Roger Labrousse; CAZENEUVE J. — Un traité de sociologie. Le Candomblé de Bahia; ROBINET A. — Médecine, morale et sociologie. Analyses et comptes rendus (235—274): Balandier G., Sociologie actuelle de l'Afrique noire (C. Schuwer); Escarpit R., Sociologie de la littérature (H. Dussort); Goldmann L., Sciences humaines et philosophie (P. M. S.); Scheler M. — L'homme et l'histoire (A. L. Leroy); Castellon S., De Haereticis an sint persequendi... (A. L. L.); Grenier J., L'esprit du Tao (J. Cazeneuve); Migot A., Le Buddha (Dussort H.); Gewirth A., Marsilius of Padua and Medieval Political Philosophy (M. de Gandillac); Mondolfo R., Espiritu revolucionario y consciencia histórica (G. Fabre); Ruyssen T., Les sources doctrinales de l'internationalisme (C. Schuwer); Granger G. G., La mathématique sociale du marquis de Condorcet (H. Dussort); Arrousse-Bastide P., La doctrine de L'éducation universelle dans la philosophie d'Auguste Comte (C. Schuwer); Marcel G. — Le déclin de la sagesse (A. L. L.); Mayer Ch., La morale de l'avenir (J. C. Margolin); Bastide G., Méditations pour une éthique de la personne (Perelman Ch.); Mehl R., De l'autorité des valeurs (C. Schuwer); Haldén S., Emotive propositions; Stroll A., The Emotive Theory of Ethics (F. Crahay); Marc A., Dialectique de l'agir (A. Forest); Dupréel E., La pragmatologie (A. L. L.); Bopp L., L'art de vouloir, d'aimer, de comprendre; Philosophie fédérative; Lepp I., L'existence

authentique (P. M. O.); Nédoncelle M., De la fidélité (A. L. L.); Sarano J., La culpabilité (C. Schuwer); Gusdorf G., Le respect de la vie (M. A. Viguière); Maynard L., Le suicide (M. Chastaing); Dewey J., Liberté et culture (A. L. L.); Oppenheimer J. J., L'esprit libéral (A. L. Leroy); Camus A., Actuelles (P.M.S.); Albaré C., De la nature des lois économiques (R. Violette); Verga L., L'Esperanza morale di Albert Camus (E. Namer). Notices Nécrologiques, 275. Revue des revues, 283—287.

Revue Philosophique No 3 (1959). MIN-KOWSKI E. — L'irrationnel, donnée immédiate, 289—304. MERLAN Ph. — Le problème de l'irrationalisme dans les „Deux Sources” de Bergson, 305—319. SÉROUYA H. — Bergson et la Kabbale, 321—324. BURKILL T. A. — L'attitude subjectiviste et ses dangers de Descartes à Bergson, 325—337. LENOIR R. — Henri Bergson au Meeting d'Oxford, 339—343. FLEISCHMANN J. — Le problème de Martin Buber, 345—354. SCHLOEFLER B. de — Leon Chestov, 355—362. PERLS H. — Le secret de l'art dans l'oeuvre de Goethe, 363—370. Notes et documents: SCHUHL P. M. — Carnet de Notes, 371—377. Colloques et congrès: LEROY A. L. — Le Congrès Bergson, 379—380. Revues critiques: LATTRE A. de — Une ontologie de la précarité: Jeanne Delhomme, 381—394. SNYDERS G. — Pour une collaboration de la psychologie et de la philosophie, 395—402. Analyses et comptes rendus (403—420): Ades chez Bergson. Reliques inconnues d'une amitié; Les études bergsoniennes. T. III (R. M. Mossé-Bastide); Adolphe L., L'univers bergsonien (K. Axelos); Mathieu V., Bergson. Il profondo e la sua espressione (E. Namer); Alexander I. W., Bergson (A. L. Leroy); Madinier G., Conscience et signification (G. Bastide); Duméry H., Blondel et la religion (J. Grenier); Mohamed Aziz Lahbabi, Liberté ou libération (A. Alessandri); Malgaud W., Devant la réalité (M. Chastaing); Guy A., Les philosophes espagnols d'hier et d'aujourd'hui (P. M. S.); Grenier J., L'existence malheureuse (J. Cazeneuve). Informations, 421—423. Ouvrages déposés au bureau de la revue, 425—431.

XXXIII

Rivista di Filosofia Neo-Scolastica
Anno LI Fasc. II (1959). CRESCINI A. — La contemporanea problematica del problema filosofico, 97—115. MANCINI I. — Forma ed esistenza. Studio sull'ontologia della pittura di E. Gilson, 116—143. ZANI L. — Un platonico di Cambridge: Ralph Cudworth, 144—158. Note e discussioni: MELATO L. — „Lapsus memoriae” del De Sanctis e del Croce?, 159—160. BAUSOLA A. — Sul modulo economicistico-materialista di lettura del primo idealismo romantico, 161—172. COMEL C. — Emilio Meyerson e la teoria fisica, 173—176. **Analisi d'opere** (177—182): Kirk G. S., Raven J. E., *The Presocratic Philosophers* (A. Bonetti); Bagot J. P., *Connaissance et amour. Essai sur la philosophie de Gabriel Marcel* (R. Orfel); Schröter M., Dempf A., Semerari G., Paci E., *Saggi su Schelling* (A. Bausola); Wetter G. A., *Philosophie und Naturwissenschaft in der Sowjetunion; Der dialektische Materialismus und das Problem der Entstehung des Lebens* (Zur Theorie von A. Oparin), (P. Modesto). **Fatti e commenti**: MODESTO P. — Il Congresso di Venezia visto dai sovietici, 183—187. **Notiziario; Congressi e società filosofiche**, 188. **Riviste e pubblicazioni nuove**, 188. **La morte di Mons. Luigi Pelloux**, 190. **Necrologi**, 191.

Rivista di Filosofia Neo-Scolastica
Anno LI Fasc. III (1959). SOLERI G. — Aristotele e S. Tommaso. Osservazioni sulle concezioni dell'essere, dell'anima e dell'etica nei due pensatori, 193—227. BAUSOLA A. — Problemi dell'ontologia blondeliana, 228—251. BERTOLA E. — Il socratismo cristiano nel XII secolo, 252—254. Note e discussioni: CALVETTI C. — Le ragioni della fede di Armando Carlini, 255—267. FARIAS D. — Considerazioni sulla struttura della filosofia tomista dell'agire, 268—275. **Analisi d'opere** (276—283): van den Oudenrijn M. A., *Eine alte armenische Übersetzung der Tertia pars der theologischen Summa des hl. Thomas von Aquin* (G. Bolognesi e S. Vanni Rovighi); Campanella T., *Cristologia* (G. Di Napoli); Campanella T., *Della grazia gratificante* (G. Di Napoli); Ladrrière J., *Les limitations internes des formalismes* (E. Agazzi); Rigobello A., Il

contributo filosofico di E. Mounier (L. Zani). **Notiziario: Congressi e società filosofiche**, 284. **Riviste e pubblicazioni nuove**, 284. **Necrologi**, 285.

Rivista di Filosofia Neo-Scolastica
Anno LI, Fasc. IV (1959). La Redazione — Agostino Gemelli, 287—288. BONETTI A. — La concezione dialettica della realtà in Eraclito, 289—310. REALE G. — L'Eutifrone, il concetto di santo e la prima teoria platonica delle idee, 311—333. Note e discussioni: VANNI ROVIGHI S. — Le „Journées Anselmiennes” all'Abbazia del Bec, 334—337. VANNI ROVIGHI S. — Il colloquio di storia della filosofia musulmana e decima Medaevstentagung a Colonia, 338—344. SIRCHIA F. — Metafisica e antimetafisica, 345—353. CALVETTI C. — A proposito di esegesi e di critica kantiana, 354—357. COMEL C. — Appunti per una teoria del costume, 358—363. **Analisi d'opere** (364—371): De Saint Victor G., *Fons Philosophiae* (S. Vanni Rovighi); Gropp R. O., *Zu Fragen der Geschichte der Philosophie und des dialektischen Materialismus* (P. Modesto); Jeannière A., *La pensée d'Héraclite de Ephèse* (A. Bonetti); De Saint-Victor R., *De Trinitate* (E. Bertola); Hegel G. W. F., *Enzyklopaedie der philosophischen Wissenschaften* (A. Bonetti). **Fatti e commenti**: VIGONE L. — Congresso Bergson, 372. **Notiziario: Congressi e società filosofiche**, 377. **Riviste e pubblicazioni nuove**, 377. **Necrologi**, 379.

XXXIV

Science & Society XXIII, 1 (1959).
LANGE O. — *The Political Economy of Socialism*, 1—15. HODGES D. C. — *The Role of Classes in Historical Materialism*, 16—26. MATTICK P. — *Value Theory and Capital Accumulation*, 27—51. **Communication**: SHAH S. A. — *A Note on Rural Income and Expenditure in Contemporary India*, 52—57. **Book Reviews** (58—94): Wittfogel, *Oriental Despotism* (J. Needham); Dobriansky, *Veblenism* (A. K. Davis); Lewis (ed.) — *Contemporary British Philosophy* (I. L. Horowitz); Clarc. — *Rhetoric in Greco-Roman Education* (L. R. Lind); Spulber. — *The Economics of Communist Eastern Europe* (L. G. Churchward); Krieger. — *The German Idea of Freedom* (M. Q. Sib-

ley); Stewart. — American Literature and Christian Doctrine (R. Greenleaf); Pauli, Rosenfeld, Weisskopf (ed.). — Niels Bohr and the Development of Physics; Physique: Quelques Problèmes Philosophiques; Woodger. — Physics, Psychology and Medicine: A Methodological Essay (H. Freistadt); Karson. — American Labor Unions and Politics, 1900—1918; Lester. — As Unions Mature (R. Nixon); Harris. — Economics and Social Reform (P. Alt); Woodress — A Yankee's Odyssey (S. Bernstein). Books Received, 95—96.

Science & Society XXIII, 2 (1959). DOBB M. — The Falling Rate of Profit, 97—103. ROBINSON J. — The Falling Rate of Profit: A Comment, 104—106. SINGH V. B. — Adam Smith's Theory of Economic Development, 107—132. SKLAR M. J. — The N. A. M. and Foreign Markets on the Eve of Spanish-American War, 133—162. Book Reviews (163—189): Marcuse. — Soviet Marxism (J. Somerville); Gerber. — Utopian Fantasy (A. L. Morton); Graubard. — British Labour and the Russian Revolution, 1917—1924; Rogow. — The Labour Government and British Industry, 1945—1951 (E. J. Habsbawm); Webster. — Art and Literature in Fourth Century Athens (R. F. Willetts); Street. — The New Revolution in the Cotton Economy (L. Harris); Drake. — The Aged in American Society (B. C. Reynolds); Sherwin. — Prophet of Liberty (R. Greenleaf); Noble. — The Paradox of Progressive Thought (A. K. Davis); Lesser. — Fiction and the Unconscious (E. B. Burgum); Smith. — Revivalism and Social Reform in Mid-Nineteenth Century America (G. K. Lewis). Books Received, 190—191.

Science & Society XXIII, 3 (1959). DUNHAM B. — The Love of Wisdom: A Marxist Meditation, 193—220. BERNSTEIN S. — The Danton—Robespierre Controversy Today, 221—232. PESENTI A. — The Law of the Falling Rate of Profit, 233—252. Communication: BURGHER G. — Marxism and Normative Judgments, 253—262. Book Reviews (263—277): Blaug M., Ricardian Economics: A Historical Study (M. Dobb); Breyfogle W., Make Free: The Story of the Underground Railroad (R. Greenleaf);

Tönnies F., Community and Society: Gemeinschaft und Gesellschaft (A. K. Davis); Link R. G., English Theories of Economic Fluctuations (R. L. Meek); Ginger R., Altgeld's America: The Lincoln Ideal versus Changing Realities (B. Mandel); Pinchot A. R. E., History of the Progressive Party, 1912—1916 (Ch. A. Madison); Hechinger F. M., The Big Red Schoolhouse (I. Black); Cohen I. B. (ed), Isaac Newton's Papers and Letters on Natural Philosophy (D. J. Struik); Robbins L., Robert Torrens and the Evolution of Classical Economics (M. Gottlieb). Books Received, 288.

XXXV

Theoria Vol. XXV part I (1959). CURRY H. B. — The Interpretation of Formalized Implication, 1—26. HJORST S. — The Meanings of Probability Statements, 27—30. NOESS A. — Do We Know that Basic Norms Cannot Be True or False?, 31—53. Discussions: PALMIERI L. E. — Past and Present, 54—55. ZINKERMAGEL P. — General Rules of Language, 56—64.

Theoria Vol. XXV part II (1959). FAIN H. — More on the esse is percipi principle, 65—81. SVENONIUS L. — Aleph Categoricity in First Order Predicate Calculus, 82—99. TURNBULL R. G. — Aseity and Dependence in Leibniz's Metaphysics, 95—114. Discussion: MARC-WOGAU K. — Some Remarks on Haskell Fain's Paper „More on the esse is percipi principle”, 115—117. Review, 118—121.

XXXVI

Woprosy Filozofii 1 (1959). FIEDOSJEJEV P. N. — Tworczeskoje ispolzowanije zakonow obszczestwiennogo razwitiija, 3—14. KURAKOW I. G. — Razvitije tiechniki na bazie socalizma, 15—31. SWIERDLIN M. A., GORACZEW P. M. — Patriotizm i internacjonalizm, 32—45. CZERTKOW W. P. — O wzaimoswjazi zakonow dialektiki, 46—55. BRUTJAN G. A. — Paralogizm, sofizm i paradoks, 56—66. ALEKSANDROW A. D. — Filozofskoje sodierzhanije i znaczenije teorii odnositel'nosti, 67—84. GNIEDIENKO B. W. — O roli matematycznych metodow w biologiczeskich issledowani-

jach, 85—97. ŁANIN N. I. — Pierwaja razwiernutaja kritika Marksom filozofii Giegiela, 98—109. KON I. S. — Milton kak socjalno-politiceskij myslitel', 110—120. BJARNASON B. — K kritike skepticizma, 121—132. Naucznyje soobszczenija i publikacyi: NIELIPA N. F., OWCZYNNIKOW N. F. — Niesochranenije czetnosti pri slabych wzaimodiejstwach elementarnych czastic, 132—138. OWCZYNNIKOWA A. K. — K woprosu o problemie cielostnosti w trudach A. A. Uchtomskogo., 139—148. Diskussyi i obsuzhdenija: GROPP R. O. — K woprosu o marksistskoj dialekticeskoj logike kak sistiemie katiegorii, 149—156. MIENDELSON A. S. — O proizwoditelnych silach, 157—166. Kritika i bibliografija: ODUJEW S. F. — Sowriemiennyje propagandisti nicszeanstwa, 167—174. JEKIMOW A. A. — K woprosu o socjalno-ekonomiceskich wozzrienijach D. I. Mien-del'ewa, 175—180. Za rubiežom: ARZAKANIAN C. G. — Jeszcze odna popytka primirientja wiery i znania, 181—183. SZWYRIEW W. S. — Aktualnyje problemy induktivnoj logiki, 184—187. Nowaja zarubiežnaja literatura po filozofii, 188. Prawila dla awtorow žurnala „Woprosy Filozofii”, 189.

Woprosy Filozofii 2 (1959). Pieredowaja: Wydajuszczisja wkład w sokrowiszczeniu marksizma-leninizma, 3—13. SZYSZKIN A. F. — Stroitelstwo komunizma i niekotoryje problemy marksistskoj etiki, 14—28. GONCZAROW N. K. — Nowyj etap w razwitii sowietskoj obszczeobrazowatelnoj školy, 29—41. MI-CHAJŁOW M. S. — Po powodu pseudomarksistskich rassuzhdenij doktora Markowicza, 42—51. SMIEU G. — Protiv riewizionistskich izwraszczenij partijnego rukuwodstwa w isskustwie i literaturie, 52—58. Wsjesojuznoje sowieszczanije po filozofskim woprosam sowriemiennogo jestiestwoznania: Wstupitelnoje slowo prezidenta A. N. SSSR — A. N. Ni-smiejanowa, 59—60. Zakluczitelnoje slowo — P. N. Fiedosiejewa, 61—68. O zadaczach razrabotki filozofskich woprosow jestiestwoznania..., 69—71. SACZKOW J. W. — Obsuzhdenije filozofskich woprosow kwantowoj miechaniki, 72—76. OWCZINNIKOW N. F. — Obsuzhdenije filozofskich woprosow teorii odnositelnosti, 77—81. FROŁOW J. P., PLUSZCZ

L. N., IGNATOW A. I. — Obsuzhdenije filozofskich woprosow biologii, 82—85. CZESNOKOW E. N. — O wsjesojuznom sowieszczaniji po filozofskim woprosam sowriemiennogo jestiestwoznania, 86—88. SISAKJAN N. M. — Niekotoryje filozofskie woprosy biochimii, 89—104. SWIDIERSKIJ W. I. — Jedinstwo izmienzei-wosti i ustojczivosti kak zakonomiernost' obiektiwnogo mira, 105—116. SMULEWICZ B. J. — Socjalnyje problemy w buržuaznoj socyologii, 117—128. Naucznyje soobszczenija i publikacyi: TIERNOWOJ O. S. — Wydajuszczisja kubinskij myslitel Chose Marti, 129—136. Kritika i bibliografija: DONGAROW G. P. — Kritika filozofskogo riewizionizma w sbornike „Riewizionizm—glawnaja opasnost'”, 137—140. MAMUT L. S. — Cen-nyj trud po istorii marksizma, 140—143. DAWYDOW J. N. — Bor'ba wokrug „Fenomenologii ducha” w sowriemiennoj buržuaznoj filozofii, 144—154. Korotko o knigach: GANZEL W. — E. Kadleco-wa: Socialistické vlastenestvi, 155. IGNA-TUSZENKO B. N., KIPORIENKO W. S. — Bán Imre Apáczai Csere Janos, 157. PRIMAKOWSKIJ A. P. — K 40-letiju so dnja smerti Franca Meringa, 158. Naucz-naja žizn': MITROCHIN L. N. — Plan izdanija Instituta Filozofii A. N. SSSR na 1959 god. 161—163. BOGDARIENKO P. P., RABINOWICZ M. Ch. — Naucznoje sowieszczanije po woprosam ideologiceskoj bor'by s sowriemiennym frej-dizmom, 164—170. Za rubiežom: BIELA-JEW E. A. — Biesplodnyje potug' obro-wiergnut' marksizm, 171—173. OMIEL-JANOWSKIJ M. E. — March A. Fizi-czeskoje poznanie i jego granicy, 174—176. SADOWSKIJ W. N. — R. Elansze. Wwiedienie w sowriemiennuju logiku, 176—178. Filozofskie zamietki i pis'ma: SOSNIN M. I. — Pismo w riedakecyju, 178—180. Nowyje knigi po filozofii i so-cyologii (1958 god), 181—186. Zarubiež-naja literatura na jewropiejskich jazv-kach po istorii buržuaznoj filozofii, 187—190.

Woprosy Filozofii 3 (1959). Pieredowaja: Praktika razwiernutogo stroitelstwa komunizma — osnowa filozofskich issledowanij, 3—27. KAJGL W. — Zakonomiernosti razwitija ekonomiceskich odnoszenij mieždu stranami mirowoj so-cyalisticeskoj sistiemie, 28—39. ULE-

DOW A. K. — Obszczestwiennoje mnenije kak przedmet socyjalistycznego issledowanija, 40—53. BURCHARD A. I., SZISZKINA W. I. — Klassowaja borb'a i prawyje socyjal-diemokraty, 54—62. NIEDOSZIWIN G. A. — Protiw czuždych idejnych wlijanij w estietikie, 63—75. ROCHGAUZEN R. — Problema celostnosti w biologii, 76—89. BOGOMOŁOW A. S. — Ewolucyonnyj naturalizm R. W. Sellarsa i dialekticzeskij materializm, 90—101. KOGAN L. A. — K kritike filosofii W. Sołowiowa, 102—113. SOŁOWIEW E. J. — Razdielať li Giegiel trudowuju teoriju stoinosti?, 114—124. Naucznyje soobščezhenija i publikacyi: SEGIZBAJEW O. A. — Socyologičeskije wzglady C. C. Walichanowa, 125—130. ZINOWIEW A. A. — Problema znaczenija istinnosti w mnogoznačnoj logikie, 131—136. Kritika i bibliografija: Dwie knigi W. I. Swiderskogo o prostranstwie i wriemieni, 137—144. TIEWOSJAN A. M. — Pierwyj uczebnik po logikie dla wuzow na ermianskom jazykie, 144—146. LEBIEDIEW A. A. — Na poldorogie, 147—151. BATISZCZEW A. T. S. — Francuskoje izdanije „Izbrannyh tekstow” Golbacha, 153—160. MIERABOW M. K. — Raboty XX seminara „Miedzunarodnogo centra sintieza”, 161—163. TOMILIN A. A. — Popytka marksistkogo wwiadenija w formalnuju logiku, 164—165. Korotko o knigach: MANKOWSKIJ B. S. — Panajot Gindiew. Za njakoi katiegorii na dialekticzeskija materializm i tiechnoto priloženije w nakazatielnoto prawo i nakazatielnaja proces, 166—167. SWIETOZAROW E. A. — R. Masi. — Struttura della materia, 168—169. Naucznaja žyzn': A. K. — Protiw riewizionizma w isskustwie i issustwoznanii, 170—174. WOJSZWIŁŁO E. K., KUZNIECOW A. W., PAACHUTI D. G., FINN W. K. — Neotložnyje zadaczi nauczno-issledowatel'skoj i uczebnoj raboty w oblasti logiki, 175—180. Za rub'ežom: EFIROW S. A. — O samootricanii buržuaznoj filosofii, 180—182. KLEJNMAN N. A., MICHALENKO J. P. — Zarubižnaja pieczat' o siemioletniem planie razwitija SSSR, 183—189. Ot Instituta filosofii A. N. SSSR, 190.

Woprosy Filosofii 4 (1959). Pieriedowaja: Kommunizm i nauka, 3—15. KRASIN J. A. — Socyjalizm i diemokratyczeskije

dwizenije sowriemienosti, 16—31. KURYLEW A. K. — K woprosu o priedolenii suszczestwiennogo razliczija mieždu gorodom i dieriewnej, 32—43. KIEDROW B. M. — O sootnoszenii form dwizenija materii w prirodie, 44—56. TIERLECKIJ J. P. — O nieliniejnem obobszczzenii i intierprietacyi kwantowoj teorii, 57—63. LAWADA J. A. — K woprosu o socyjalnych kornjach rieligioznosti w sowriemienom buržuaznom obszczestwie, 64—73. SZTRAKS G. M. — Jadro dialektiki i jego sowriemiennyje kritiki, 74—84. EMLANOWA L. M. — Nowiejszije idejalistyczeskije teorii w sowriemiennoj amierikanskoj estietikie, 85—93. BŁAUBIERG I. W. — Problema cjelostnosti w fizycznej geografii, 93—104. NOWIKOW P. S. — W. Sołowiew i jego zapadnogiermanskie poczitateli, 105—114. Diskussii i obsuždienija: ARIEFIEWA G. S., GIERWIC R. M., TADIEWOSJAN E. W. — Niekotoryje woprosy dialekticzeskogo materializma w uczebnom posobii po osnowam marksistkogo filosofii, 115—118. NARSKIJ I. S. — Ob istoričeskom materializmie kak marksistkogoj socyologii, 119—126. MONIN A. S. — O dwuch formach wyrażenija przinnosti, 127—132. MAJSKIJ I. N. — Ob opriedielajuszczem znaczenii biologičeskich issledowanij pri primienienii fizičeskich i chimičeskich mietodow w izuczenij žizniennyh jawlenij, 133—137. PŁOTKIN I. R. — O fluktuacyonnoj gipotiezie Bolzmana, 138—140. Kritika i bibliografija: KOGAN S. J. — Filozofskie woprosy jazyka i myszlenija, 141—144. BIELIK A. P. — O suszczestnosti estieticzeskogo wosprijatija, 145—147. PIERMIAKOW S. M. — Za socyjalistyczeskij rielizm, protiv falsyfikacyi riewizionistow, 148—155. PIETRUSZEWSKIJ S. A., MANSUROW N. S. — „Amierikanski obraz žizni” pieried sudom materialistycznej psychologii i psichiatrii, 156—160. Korotko o knigach: BASKIN M. P. — M. A. Silin. Kłod Adrian Gielwicyj — wydajuszczijska francuzskij filosof-materialist XVIII wieku, 161—162. CZEBOTARIEW L. M. — I. N. Puszczycki. Narysy na gistorii gramadska-palitycznaj i filozofskaj dumki u Bielarusi u drugoj poławinie XIX wieku, 163—164. BATAŁOW E. J. — Użan Žu-sin. Kritika pragmatistkogo filosofii Chu Szi, 165. GAJDIENKO P. P. — Szmidt G. Filozofskij słowar', 166—168. JULINA N. S. — „Encyklopie-

dija morali", 169—171. Naucznażna żyzn': ZIRING K. E. — Protiw filosofii burżuaznoj rieakcyi i riewizionizma, 172—173. Za rubieżom: SADOWSKIJ W. N., SZAFARIEW W. S. — žurnal „Logika i analiz" w 1958 godu, 174—178. NIKOLIN I. L. — Nieskol'ko faktow o szkołach FRG, 179. Pierspektiwnyj plan žurnala „Woprosy filosofii" na bliżajsziye 2—3 goda, 182—190.

Woprosy filosofii 5 (1959). Pieriedowaja: „Materializm i empiriokritycizm" W. I. Lenina i sowriemiennaja ideologičeskaja bor'ba, 3—17. ROZENTAL M. M. — Wielikij wkład w marksistskuju teoriju poznaniya, 18—32. KAMMARI M. D. — W. I. Lenin o jedinstwie dialektičeskogo materializma, 33—47. KIEMIENOW W. S. — Leninskaja kritika machizma i krizis sowriemiennogo burżuaznogo iskustwa, 48—66. JEGOROW A. G. — Leninskaja teorija otraženija i sowriemiennyj riewizionizm w estietike, 67—82. BYCHOWSKIJ B. E. — Połwieka spustja, 73—94. SZIROKOW M. F. — Niekotoryje problemy prostranstwa i wriemieni w swietie leninskogo ponimaniya suszcznosti fizičeskaj teoriji, 95—106. JUROWSKIJ S. W. — Atiestičeskoje značenie knigi W. I. Lenina, 107—114. FIESIENKOW W. G. — Principialnyje dostiženija sowriemiennoj astronomii, 115—122. SIKAKJAN N. M. — Idei Lenina nachodiat podtwierždenije w wywodach sowriemiennoj biochimii, 123—129. LEPIESZINSKAJA O. B. — Idei Lenina biessmiertny!, 130—136. RUZAWIN G. I. — Značenie knigi W. I. Lenina dla kritiki „matematiceskogo" idealizma, 137—148. WELLS H. — „Materializm i empiriokritycizm" W. I. Lenina i bor'ba s am'rikanskim pragmatizmom, 149—156. DAWITASZWILI L. S. — W. I. Lenin i krizis w ewolucyonnom uczenii, 157—175. RYŻKOW W. L. — Kritierii żyzni i sowriemiennaja biologija, 175—180. Kritika i bibliografija: PRIMAKOWSKIJ A. P. — K istorii raboty W. I. Lenina nad knigoj „Materializm a empiriokritycizm" i perwym izdaniem jeju w Rosii, 181—183. TILING N. A. — Trud W. L. Lenina „Materializm i empiriokritycizm" na jazykach narodow mira, 184. JERMOŁOWA I. W., POPOW S. I. — Jubilejnyje sworniki k 50-letiju knigi W. I. Lenina „Materializm i empiriokritycizm", 185. Usło-

wija konkursa na sozdanie popularnogo učebnika po osnowam marksistkoj filosofii, 189—190.

Woprosy Filosofii 6 (1959). LEONTIEW L. A. — O niekotorych osobiennoščach sozdaniya materialno-tiechničeskaj bazy kommunizma, 3—16. IOWCZUK M. T. — O miestie gumanitarnych nauk w sistemie formirowanija kommunističeskogo mirowozrieniya molodoży, 17—29. CHRUSTOW F. D. — O burżuaznom, rieformistskom charakterie ideologii prawych socyalistow, 30—45. KRUŻKOW W. S. — W. I. Lenin a partijnosti filosofii, 46—58. KIEMIENOW W. S. — Estietika abstrakcyonizma i teorija odnositelnosti, 59—73. IWANIENKO D. D. — O jedinoy fizičeskoy kartinie mira, nieisčerpajemosti materii i niekotorych problemach teoriji elementarnych czastice, 74—87. GRASZCZENKOW N. I. — Leninskaja teorija otraženija i sowriemiennaja fiziologija organow czuwstw, 88—100. GAJDUKOW J. G. — K woprosu o kritierii praktiki, 101—110. DAWYDOW I. N. — Leninskaja kritika odnoszenia Bogdanowa k filosofskoj tradicii, 111—122. KOMPANIEJEC A. I. — Bor'ba russkich jestiestwoispytatelej protiw machizma i energietizma, 123—132. Naucznyje soobszčeniya i publikacyi: WOŁODIN A. I. — Iz istorii bor'by protiw machizma, 132—136. Diskussii i obsuždenija: TIUCHTIN W. S. — K probleme obraza, 137—147. BRAJNIES S. N., NAPAŁKOW A. W. — Niekotoryje woprosy teoriji samoorganizujuščichsja sistem, 148—154. SWIECZNIKOW G. A. — Pricinnost' i swjaz' sostojanij w mikroprocessach, 155—159. TKACZENKO W. P. — K ocenke G. W. Plechanowym filosofskoj ewolucwi K. Marksa i F. Engelsa, 160—165. Kritika i bibliografija: DŻUMAGAZIN T., KSZIBIEKOW D., SUŻIKOW M. — Kniga o zakonomiernostiach razwitija narodow ranjeju otstałych stran k socyalizmu, 166—168. NIKOŁAJEW N. N. — Aktualnyje woprosy estietiki, 169—172. Naucznażna żyzn': L. S. — K stoletiju so dnia smierti R. Owena, 173—177. Woprosy filosofskogo obrazowanija, 178—185. Za rubieżom: Bojewoj organ proğriessiwnoj francuzskoj mysli, 186—190.

Woprosy Filosofii 7 (1959). Pieriedowaja: Wysokoje iskustwo — stroitelam kom-

munizmu, 3—13. RUMIAKCEW A. M. — O niektórych socjologiczskich koncepcjach współczesnego rewizjonizmu, 14—24. MOŁODCOW W. S. — Na nowy urowień' podgotowku filozofskich kadrow w uniwersitetach strany, 25—34. CAMIERIAN I. P. — Rozwitiye nacyonalnych odnoszenij w pieriod rozwiernutogo stroitielstwa komunizmu, 35—47. SIENIN N. G. — „Dwiżenije 4 maja” i ideologiczskaja bor'ba w Kitaje, 48—55. Stoletie wielikich swierszenij. O knigie J. D. Bernala „Mir biez wojny”, 56—60. BERNAL J. D. — „Mir biez wojny”, 61—71. WORONOW N. W. — Dekoratiwno-prikladnoje iskusstwo — sriedstwo estieticzeskogo wospitanija, 72—86. MOCHITE W. U. — Ateizm w indijskiej filozofii, 87—92. GOSTIEJEWA E. I. — Uczenie ob atomie w sistemie wajszeszizkow, 93—98. BACHMUTSKIJ W. J. — Polemika Woltera i Russo, 99—111. Naucznyje soobszczenija: BIRIUKOW B. W. — Kak woznikla i razwiwalas' matematyczeskaja logika, 112—120. JESENIN-WOLNIN A. S. — Ob aksjomatyczeskim metodie, 121—126. PIETROW J. W. — Aksjomatyczeskij metod w niekotorch teorijach ewolucyjnojj morfologii, 127—136. SIEMIENOW J. I. — „Proischożdenije siemi, czastnoj sobstwiennosti i gosudarstwa” F. Engelsa i współczesne danije etnografii, 137—147. MALCEW W. I. — K woprosu o ponjatii biologiczeskogo wida, 148—156. WIRBIN A. I., KOSZCZEWY D. I. — Ob oswieszczenii przedmiota istoriczeskogo materializmu w stacjach i lekcjach? 157—159. SUSZKO N. J., SULIMOW E. F. — K wychodu w swiet knigi „Osnowy marksistskojj filozofii”, 160—165. Kritika i bibliografija: FRIDLENDER G. M. — „Estietika” Giegela, 166—175. ANTOPOLSKIJ L. B. — Schematyczeskije rieszenije, 176—178. CZAJAN W. K. — „Kniga znanija” na ruskom jazykie, 179—181. BATIAN G. A. — S. S. Spandarian. Staty, pis'ma i dokumenty, 182—183. Miedzunarodnyje swjazy sowietskich filozofow: KURSANOW G. A. — Filozofskie diskussii w GDR, 184—186. Naucznaja żyzn': JEFIMOW W. T. — Naucznoje sowieszczanie po woprosam marksistsko-leninskojj etiki, 187—190.

Woprosy Filozofii 8 (1959). Pieriedowaja: Awtomatizacija i niekotorije wo-

prosy obszczestwiennogo rozwitija, 3—16. POKROWSKIJ B. A. — XXI sjezd KPSS w woprosy kommunistyczeskogo wospitanija trudjaszczichsja, 17—32. JELMIJEW W. J. — Wozrastanije roli umstwiennogo truda w rozwitii prozwoeditelnych sił socjalizmu, 33—44. RUMIANCEW A. M. — O niekotorch socjologiczskich koncepcjach współczesnego rewizjonizmu, 45—56. BERNAL J. — Uspiech nauki, 57—67. GARAUDY R. — O ponjatii „otczużdenije”, 68—81. ŻOŁKIEWSKI S. — Naucznyje spory i ideologiczskaja bor'ba, 82—91. Naucznyje soobszczenija i publikacyi: KOGAN L. N. — Opyt socjologiczskogo issledowanija na promyszlennych przedprijetijach, 92—96. ŁOTMAN J. M. — K biografii J. P. Kozielskogo, 97—99. CHALIFMAN I. A. — Wynuzdienneje priznanija, 100—111. Diskussii i obsużdenija: BUDNICKAJA E. W. — Cootnoszenije osnovnych form dwiżenija materii w biochimiczeskich processach, 112—117. Kritika i bibliografija: SAFOLOW J. F. — Posobije po izuczeniju filozofskich woprosow jestiestwoznanija w wuzach, 118—120. PUGACZEW E. M. — Poleznoje posobije po istorii fiziki, 121—125. BAK I. S. — Kniga o wydajuszczemsja russkom prozwitiele, 126—128. ARAB-OGLY E. A. — Kibernetika i obszczestwo, 129—133. UGRINOWICZ D. M. — Jestiestwoznanije, religija i cerkow, 133—134. KAGANOW W. M. — Trudy filozofskich sieminarow uczesnych-jestiestwiennikow, 135—141. Naucznaja żyzn': GAPOCZKA M. P. — W Institutie filozofii A. N. SSSR, 142—145. SIDOROW M. M. — W Moskowskom gosudarstwiennom uniwersitetie imieni M. W. Łomonosowa, 146—148. TRAGORIAN S. N., ŁAZA-IN Ł. N. — Wsjesojuznoje koordinacyjnoje sowieszczanie po woprosam filozofii w Institutie filozofii A. N. SSSR, 149—157. E. M. — Protiw nowiejszych priemow ideologiczskoj zaszczyty kapitalizmu, 158—160. USZKOW A. M. — Rozwitiye filozofskoj nauki w K.N.D.R., 161—162. I. A. — Miedzunarodnyj filozofskij sieminar, 163—167. Kratkije zamietki, 168—180.

Woprosy Filozofii 9 (1959). Pieriedowaja — Na urowień' nowych zadacz kommunistyczeskogo stroitiel'stwa, 3—13. SERGIEW A. W. — Wielikije socjalnyje priebrazowanija w Kitajskoj Narodnoj Res-

publikie, 14—18. PROKOFIEW W. I. — Antigumanistyczny charakter religioznej moralii, 29—42. RUTKIEWICZ M. N. — Dialektyczny charakter kryterija praktyki, 43—52. KOPNIN P. W. — Idieja i jeju rol' w poznaniu 53—64. CHEWIE-SZI M. A. — Socyologiczskie wzglady Waszwari Pała, 65—74. CHOU WAJ-LU — Socyal'nyje utopii dwiernego i sried-niewiekowego Kitaja, 75—86. NARSKJ I. S. — Kritika uczenia neopozitiwizma o kriterii istiny, 87—98. ILENKOW E. W. — Trusliwyj nigilizm „geroiczeskogo poziti-wista” 99—107. GARADZA W. I. — Filo-sofia ili atomnyj szantaż?, 108—116. BIE-RIESTECKIJ W. B. — Problema struk-tury „elementarnych” czastic w sowrie-miennej fizikie, 117—124. Naucznyje so-obszczenia i publikacyi: CZERIENKOW P. A. — Izluczenie czastic swierchswieto-woj skorosti i niekotoryje primienienija etogo izluczenia w eksperimental'noj fi-zikie, 125—130. FOMINA W. A. — Iz nie-opublikowanych pisem G. W. Plechanowa N. A. Rubakina (1909—1916 gody), 131—132. ZINOWIEW A. A. — O matematy-czeskiej lingwistike, 133—139. ŁOGWIN M. A. — Kritika I. P. Pawłowym freidiz-ma. — Kritika i bibliografija: SZEMJA-KIN F. N. — O teoreticznych woprosach psychologii mysljenja, 150—153. SPIR-KIN A. G. — O sootnoszenii ponjatija i słowa, 154—157. RUZAWIN G. I. — No-waja Kniga po metodologii matematyki, 158—160. IGNATOW A. — Katoliczskij tieolog o marksistom atiejzmie, 161—163. Korotko o knigach (164—165): Foster G., Philosophische Schriften (A. W. Gułyga). Nauczna żyzn', 166—182. Kratkije zamiotki, 183. Nowyje knigi po filozofii i socyologii (1959), 186—189.

Woprosy Filozofii 10 (1959). NIKOŁA-JEW W. W. — Wozrastanie rukowodja-szczej roli KPSS w period razwiernutogo stroitel'stwa komunizma, 3—12. NIEM-CZIKOW W. S. — Socyologiczskij aspekt planirowanija, 13—19. SZWARCMAN K. A. — Apologija individualizma w ekzi-stiencjalistkij etike, 20—30. BŁOCHIN-CEW D. I. — Niekotoryje woprosy razwi-tija sowriemiennej fiziki, 31—34. GORS-KIJ D. P. — Ponjatije kak przedmiot izu-czenia dialektyczeskij logiki, 35—47. PO-WAROW G. N. — Logika na službie awtomatizacyi i techniczeskogo progressa, 48—62. MAKAROW M. G. — K istorii ka-

tiegorii „cel” w domarksowej filozofii, 63—75. Naucznyje soobszczenia i publi-kacyi: SOKOŁOW A. A. — Niekotoryje metodologiczskije woprosy tieorii nieso-chranienija czetnosti, 76—84. KOGAN L. A. — Filozofskaja dramaturgija N. A. Sierno-Sołowiowicza, 85—94. Diskussii i obszudzenija: SIEMIENOW N. N. — O sootnoszenii chemii i biologii, 95—182. ŁYSENKO T. D. — K woprosu o wzamo-otnoszenijach biologii s chemiej i fizikoj, 103—105. PANCZEW I. — O niekotorych metodologiczskich problemach izuczenia nasledstwiennosti, 106—114. Kratkije zamiotki i pis'ma, 115—131. Otwiety na woprosy czitatielej, 132—137. Nauczna żyzn', 138—149. Kritika i bibliografija: MAJZEL I. A., MIELESZCZENKO J. S., NOWIKOW A. I., MOŁODCOW W. S., KURYLEW A. K. — Poleznaja Inicyati-wa Uczpiedgiza 150—153. TADIEWO-SJAN E. W. — Woprosy tieorii sowiet-skogo mnogobacyonalnogo gosudarstwa w fi-lozofskom issledowanii, 154—158. SZAFIR M. A. — O stroitelstwie socyalizma w KNR, 159—161. IWANOW I. G., GŁA-GOLEW W. F. — Intieresnaja kniga kitaj-skogo filozofa, 162—163. EJUMOW A. I. — Uczebnoje posobije po logikie, 164—166. GORFUNKIEL A. Ch. — Sowrie-miennaja bor'ba wokrug naucznoego nasle-dija Giordano Bruno, 167—173. JULINA N. S. — Kriticzeskij obzor žurnala „Re-view of Metaphysics”, 174—178. BASIN E. J. — Nowyje tiendienycy w oswieszcze-nii istorii russkoj filozofskij myslji za rubieżom, 179—181. Nowyje knigi po fi-lozofii i socyologii (1959), 182—185. KNIA-ZIEW G. A., WINOGRADOW J. A. — Ot-krytoje pis'mo sowietkim filozofom, 186.

Woprosy Filozofii 11 (1959). BATURIN M. I. — O mirnom sosuszestwowanii dwuch mirowych „sistem” — socyalizma i kapitalizma, 3—15. JEWDOKIMOW W. I. — Połnaja i okonczatel'naja pobieda socyalizma w SSSR, 16—26. JUROWIC-KIJ O. G. — Obszczestwienneje proizwod-stwo i licznyje potrebnosti, 27—40. PIER-ŁO W. — Socyal'nyje posledstwija nauczy-otiechniczeskij riwolucyi, 41—62. JOWCZUK M. T. — O niekotorych meto-dologiczskich problemach istorii filozofii, 63—78. WOŁKOW A. G., CHARABOW I. A. — K woprosu o prirode jazykowego znaka, 79—90. POLAKOW I. M. — Filo-zofskije wozzrienija Łamarka, 91—103.

ALEKSIEJEW W. A. — Niekotoryje problemy teorij antropogeneza, 104—116. WESSEL G. — Problemy teorij ewolucij w sowriemienych ideologiczeskich diskusijach w Giermanii, 117—127. ASMUS A. F. — Učenje o neposredstwiennom znani w istorii filosofii nowogo wriemieni, 128—140. CHARACHORKIJ L. P. — Iz istorii ideologiczeskoj bor'by wokrug ewolucyonnoho uczenija Darwina w Rossii, 141—147. Lekey i konsultacy: OJZERMAN T. I. — Sowriemiennaja burżaznaja filosofija i rieligija, 148—158. Naucznaja žyzn', 159—163. Kritika i bibliografija, 164—181. Korotko o knigach (182—184): Philosophie im Klassenkampf. Fünfzig Jahre W. I. Lenin: Materialismus und Empiriekritizismus (E. A. Safronowa). Rezjume osnovnych statiej na anglijskom jazykie, 185—190.

Woprosy Filosofii 12 (1959). Pier'edowaja — Ideologija mira i družby narodow pobiedit', 3—9. STIEPANIAN C. A. — Uspiechi kommunizma i krizis anti-kommunizma, 10—21. TOMSIEN A. A. — Žyliszcznyj wopros — waźnaja socyjalnaja problema sowriemennosti, 22—34. GUTSMAN E., KALLABIS G. — O razwitii socyjalisticeskogo soznanija trudjaščichsja GDR, 35—43. WELLS H. K. — Frejdizm i jego sowriemiennye „rieformatory“, MAMARDASZWILI M. K. — Niekotoryje woprosy issledowanija istorii filosofii kak istorii poznanija, 59—71. OJZERMAN T., OKUŁOW A. — Ob itogach IV Wsiemirnogo socyologiczeskogo kongressa, 72—86. PŁATONOW G. W. — Filosofskoje značenje teorij Ch. Darwina, 87—101. PUZIKOW P. D. — Rieszenije Darwinom woprosa o nieobchodimosti i sluczajnosti w żywoj prirodie, 102—109. TAWANIEC P. W. — Ob istinnosti poniatij, 110—119. Naucznyje soobszčenija i publikacyi: KUZNIECOW I. W., PANASUK I. S. — O wlijanii wniesznich usłowij na protiekanije processow radioaktivnogo raspada, 120—127. Diskussii i obsuždenija: DWORIANKIN F. A. — Obnowlajetsja li „klassiczeskaja gienetika“?, 128—138. Kratkije zamietki i pis'ma, 139—142. Lekey i konsultacyi: ARCHINCEW F. T. — Poniatije materii i osnovnoj wopros filosofii, 143—152. Naucznaja žyzn', 153—162. Kritika i bibliografija, 163—171. Nowyje knigi po filosofii i socyologii (1959), 172. Rezjume osnovnych statiej na anglijskom jazykie, 175. Ukaza-

t'el' statiej, pomieszczennyh w žurnale „Woprosy filosofii“ w 1959 godu, 183—190.

XXXVII

Zeitschrift für philosophische Forschung XIII, 1 (1959) HÄBERLIN P. Philosophie und Wissenschaft, 3—15. BARTH H. — Über die Idee der Selbstentfremdung des Menschen bei Rousseau, 16—35. PAPE I. — „Innere“ und „äussere“ Kausalität, 36—51. ULMER K. — Orientierung über Nietzsche (Schluss), 52—84. v. USLAR D. — Vom Wesen der Begegnung, 85—101. Berichte und Mitteilungen: UTITZ E. — Erinnerungen an Franz Brentano, 102—109. ZAHN M. — Die Bedeutung neuer Fichtefunde für die Philosophie des „Deutschen Idealismus“ und die heutige Philosophie, 110—117. HARTMANN H. — Gehört Max Plank in die Geschichte der Philosophie?, 118—127. MOSER S. — Der zwölfte internationale Kongress für Philosophie, 128—133. MAY E. — Meine drei Begegnungen mit Schopenhauer, 134—137. Aus dem philosophischen Leben, 138—143. Buchbesprechungen (144—160): Cassirer E., Wesen und Wirkung des Symbolbegriffs (W. Steinbeck); Schopenhauer A., Über die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde (B. Baron v. Freytag-Löringhoff); Fink E., Oase des Glücks (W. Steinbeck); Bröcker W., Dialektik-Positivismus-Mythologie; Holthusen H. E., Das Schöne und das Wahre (O. Pöggeler); Quadri G. — La coscienza religiosa (W. Röd).

Zeitschrift für philosophische Forschung XIII, 2 (1959). THYSSEN J. — Husserls Lehre von den „Bedeutungen“ und das Begriffsproblem, 163—178. HUSSERL E. — Ein Brief von Husserl an Stoltenberg (Faksimile-Wiedergabe), 179—186. BIE-MEL W. — Die Entscheidenden Phasen der Entfaltung von Husserls Philosophie, 187—213. BOEHM R. — Zum Begriff des „Absoluten“ bei Husserl, 214—242. DIE-MEL A. — Die Phänomenologie und die Idee der Philosophie als strenge Wissenschaft, 243—262. REINER H. — Der Ursprung der Sittlichkeit dargestellt auf Grund der phänomenologischen Methode, 263—287. ZELTNER H. — Das Ich und die Anderen, Husserls Beitrag zur Grundlegung der Sozialphilosophie, 288—315.

Berichte und Mitteilungen: MAYER-HILLEBRAND F. — Franz Brentanos ursprüngliche und spätere Seinslehre und ihre Beziehungen zu Husserls Phänomenologie, 316—338. MALHOTRA M. K. — Die indische Philosophie und die Phänomenologie Husserls, 339—345. HUSSERL E. — „Über psychologische Begründung der Logik“ — ein unveröffentlichter Eigenbericht Husserls über einen von ihm gehaltenen Vortrag, 346—348. HUSSERL E. — Drei Unveröffentlichte Briefe von Husserl an Ingarden, 349—350. ELEY L. — Zum Begriff des Transzendentalen, eine kritische Studie zu Th. W. Adornos Buch „Zur Metakritik der Erkenntnistheorie“, 351—356. ELEY L. — Husserl-Bibliographie 1945—1959, 357—367.

Zeitschrift für philosophische Forschung XIII, 3 (1959). EHRlich W. — Das Zeitproblem, 369—384. KOCH R. A. — Über die Struktur der Uraxiome, 385—396. VONessen F. — Die ontologische

Struktur der Metapher, 397—418. GURWITSCH A. — Beitrag zur phänomenologischen Theorie der Wahrnehmung, 419—432. THYSSEN J. — Husserls Lehre von den „Bedeutungen“ und das Begriffsproblem (Schluss), 433—458. Berichte und Mitteilungen: INGARDEN R. — Edmund Husserl zum 100. Geburtstag, 459—463. HERING J. — Das Problem des Seins bei Hedwig Conrad-Martius, 463—469. Aus dem philosophischen Leben, 469—475. Buchbesprechungen (476—492): Guy A., Les Philosophes Espagnols D'Hier et D'Aujourd'hui (Fr. J. v. Rintelen); Prior A. N., Time and Modality (A. Bharati); Wenzel A., Metaphysik als Weg von den Grenzen der Wissenschaft an die Grenzen der Religion (H. Kanz); Hirsch E., Geschichte der neueren evangelischen Theologie, 17. b's 24. Lieferung (G. Kahl-Furthmann); Siegl J., Franz von Baader (F. Vonessen); Aristoteles — Die Nikomachische Ethik (A. G. Schawarth). Zeitschriftenschau, 493—512.

Zapiski bibliograficzne

a) Prace polskie i przekłady na język polski

(zestawił H. Moese)

Skróty:

AK = Ateneum Kapańskie, Włocławek. ArchHFMSp = Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej, Warszawa. AUMCS = Annales Universitat's Mariae Curie-Skłodowska, Lublin. BiKiFi = Biblioteka Klasyków Filozofii, Warszawa. ColTh = Collectanea Theologica, Warszawa. Cz = Czytelnik, Warszawa. DzL = Dziennik Literacki, Kraków. EncWsp = Encyklopedia Współczesna, Warszawa. Euh = Euhemer, Warszawa. GIN = Głos Nauczycielski, Warszawa. HD = Homo Dei, Kraków. Kier = Kierunki, Warszawa. Kr = Kraków. Kro = Kronika, Łódź. KsiW = Książki i Wiedza, Warszawa. KUL = Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. KwH = Kwartalnik Historyczny, Warszawa. KwHNT = Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, Warszawa. KwPe = Kwartalnik Pedagogiczny, Warszawa. KuSp = Kultura i Społeczeństwo, Łódź. L = Lublin. Ł = Łódź. ŁTN = Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Mea = Meander, Warszawa. MON = Ministerstwo Obrony Narodowej. NaP = Nauka Polska, Warszawa. NDr = Nowe Drogi, Warszawa. NKs = Nasza Księgarnia, Warszawa. NKu = Nowa Kultura, Warszawa. NLWyd = Nowiny Literackie i Wydawnicze, Warszawa. Ossol = Ossolineum, Wrocław. PAN = Polska Akademia Nauk, Warszawa. PaLi = Pamiętnik Literacki, Wrocław. Per = Perspektywy, Katowice. PiP = Państwo i Prawo, Warszawa. PIW = Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa. Pń = Poznań. Pm = Pomorze, Bydgoszcz. Pol = Polityka, Warszawa. Polem. = Polemika. Pro = Problemy, Warszawa. PrzH = Przegląd Historyczny, Warszawa. PrzHu = Przegląd Humanistyczny, Warszawa. PrzK = Przegląd Kulturalny, Warszawa. PrzPO = Przegląd Polski i Obcy, Warszawa. PrzOr =

Przegląd Orientalistyczny, Warszawa. PrzPs = Przegląd Psychologiczny, Poznań. PrzSoc = Przegląd Socjologiczny, Łódź. PrzZa = Przegląd Zachodni, Poznań. PsWy = Psychologia Wychowawcza, Warszawa. PWN = Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa. PZWL = Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa. PZWS = Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa. Rec. = Recenzja. RFil = Roczniki Filozoficzne KUL. RHist = Roczniki Historyczne, Poznań. ROr = Rocznik Orientalistyczny, Warszawa. RTe = Roczniki Teologiczno-Kanoniczne, Warszawa. RuFi = Ruch Filozoficzny, Toruń. RuPE = Ruch Prawniczo-Ekonomiczny, Poznań. SiTy = Słowo Tygodnia, Kielce. SN = Studium Nauczycielskie. SPAN = Sprawozdania Polskiej Akademii Nauk, Warszawa. SPTPN = Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań. StFi = Studia Filozoficzne, Warszawa. STNT = Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu. StLo = Studia Logica, Poznań. StMNP = Studia i Materiały Nauki Polskiej, Warszawa. StPs = Studia Psychologiczne, Wrocław. T = Toruń. TNT = Towarzystwo Naukowe w Toruniu. TP = Tygodnik Powszechny, Kraków. TrLu = Trybuna Ludu, Warszawa. TrLi = Trybuna Literacka, Warszawa. TrWo = Trybuna Wolności, Warszawa. Tw = Twórczość, Kraków. TWP = Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa. WLud = Wojsko Ludowe, Warszawa. Wr = Wrocław. Wszt. = Wszehświat, Warszawa. WSE = Wyższa Szkoła Ekonomiczna. WSP = Wyższa Szkoła Pedagogiczna. WP = Wiedza Powszechna, Warszawa. WUML = Wojewódzki Uniwersytet Marksizmu i Leninizmu. Wwa = Warszawa. WychPrz = Wychowanie w Przedszkolu, Warszawa. Wż = Wiedza i Życie, Warszawa. ZaStEk = Zaoczne Studia Ekonomiczne, Warszawa. ZeNaKUL = Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie. ZeNaUL = Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. ZeNaUWr = Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego. ZeNaWSPW = Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Warszawie. ZeTe = Zeszyty Teoretyczno-Polityczne, Warszawa. ŻiK = Życie i Kultura, Warszawa. ŻLit = Życie Literackie, Kraków. ŻMy = Życie i Myśl, Warszawa. ZSN = Zaoczne Studium Nauczycielskie. ŻSzW = Życie Szkoły Wyższej, Warszawa. ŻWa = Życie Warszawy, Warszawa.

1958-1959

Filozofia w ogóle

Bibliografia, słowniki, zjazdy, organizacje

K. S. Wykaz publikacji pracowników Wydziału Filozoficzno-Historycznego za lata 1956—1957. ZeNaUL'58 Ser. 1 z. 8 s. 238—250.

Moese H., Gumański L. Zapiski bibliograficzne [z zagadnień filozofii]. RuFi'58 nr 1/3 s. 48—99.

Przegląd czasopism (polskich i obcych). RuFi'58 nr 1/3 s. 35—48.

Przegląd czasopism. (Streszcz. art. z czas. obcych). StLo T. 7'58 s. 287—314.

W. S. Wśród publikacji filozoficznych. [Bibliografia adnotowana]. Znak'58 nr 6 s. 729—735, nr 11 s. 1322—1327.

Wiadomości wydawnicze. [Bibliografia adnotowana z zakresu filozofii]. RuFi'58 nr 1/3 s. 99—111.

Roczniki Filozoficzne T. 5 1957 z. 3. Rec. W. S.: Wśród publikacji filozoficznych. Znak'59 nr 1 s. 118—125.

Schwarz G. T. Philosophisches Lexicon zur griechischen Literatur. Bern 1956. Rec. Steffen W.: Ligua posnaniensis. T. 7'59 s. 330—332.

A. B. S. Konserwatorium metafizyczne. ZeNAKUL'58 nr 3, s. 132—136.

C. K. S. Sesja naukowa w dwutysięczną rocznicę śmierci Cyncerona. PrzHu'58 nr 2 s. 179—185.

Chamcówna M. Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w l. 1786—1795. Wr Ossol s. 259, tabl. 2, portr. 4, tab., bibliogr. zł 50,—.

Jurewicz O. Międzynarodowa Konferencja Cycerońska. SPAN '58 z. 4. s. 63—65.

Kalinowska Z. Sesja Cycerońska. Języki obce w szkole. '58 nr 3 s. 184—187.

Kongres filozoficzny w Wenecji. [XII Międzynarodowy Kongres Filozoficzny w Wenecji]. Problemy Pokoju '58 nr 4 s. 93—96.

Les Études Philosophiques A. 11, 1956 nr 1—2. Rec. St. K.: RFil T. 5, 1955—1957 z. 2 s. 204—206.

Pastuszka J. Katolicki Uniwersytet Lubelski w rozwoju historycznym. ZeNaKUL '58 nr 4 s. 105—113.

Pomian K. Mecenat rozsądny. [Osiągnięcia wydawnicze Komitetu Redakcyjnego Biblioteki Klasyków Filozofii]. NKu '58 nr 33 s. 1,4.

Spojrzenie wstecz i naprzód. [W związku z wznowieniem „Ruchu Filozoficznego”]. RuFi '58 nr 1/3 s. 1—2.

Stanowski A. Środowisko filozoficzne KUL i filozofia chrześcijańska. Więz '58 nr 5 s. 21—30.

Tydzień Filozoficzny na KUL. Znak '58 nr 6 s. 618.

Zagadnienia ogólne

Carabellese P. La conscience concrète. Choix de textes, traduction et introduction par G. Bufo et L. Aurigemma. Paris 1955. Rec. St. K.: RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 210—212.

Drewnowski J. F. U progu nowoczesnej syntezy filozoficznej. Znak '58 nr 11 s. 1288—1303.

Gilson É. Chrystianizm a filozofia. Przeł. z franc. A. Więckowski Wwa Pax s. 93 zł 18,—.

Gilson É. Katolicyzm a filozofia. Fragm. pracy „Chrystianizm a filozofia”. Tłum. z franc. Z. Więckowski. ŻMy '58 nr 3/4 s. 10—23.

Kalinowski J. O istocie i jedności filozofii. RFil T. 6 '58 z. 1 s. 5—17.

Kokoszyńska M. Nauka i jej funkcja społeczna. RuFi '58 nr 1/3 s. 24.

Krapiec M. Konfesyjność uczelni i wolność nauki. ZeNaKUL '58 nr 1 s. 5—19.

Krapiec A. Ogólna sytuacja w filozofii — sens jej usprawienia. [Podsumowanie dyskusji w czasie „Tygodnia Filozoficznego” KUL]. Znak '58 nr 6 s. 704—714.

Księga pamiątkowa ku uczczeniu 40-cia pracy nauczycielskiej w Uniwersytecie Warszawskim prof. T. Kotarbińskiego. Wwa '59 PWN s. 330, portr. 1, rys., tabl., bibliogr. zł 50,—.

Świeżawski S. Rola filozofii w poglądzie na świat. Fragm. ref. (oraz) Seminarium dyskusyjne. Oprac. A. S. Znak '58 nr 6 s. 619—622.

Witkiewicz St. I. Odpowiedź na list Z. Dołatkowskiego. [Perspektywy filozofii i jej stosunek do zadań i metod nauki]. Oprac. T. Kotarbiński. Tw '58 nr 11 s. 89—100.

Znaniecki F. Uczeni polscy a życie polskie. Fragm. art. z czas. „Droga” nr 2—4. KuSp '58 nr 3 s. 5—8.

Wstępy, podręczniki, nauczanie

Czeżowski T. Główne zasady nauk filozoficznych. Wyd. 3 popr. i uzup. Wr Ossol '59 s. 240, rys. zł 30,—.

Kołąkowski L. Filozofia XVII wieku. Francja, Holandia, Niemcy. Wybór, wstęp, przypisy... Wwa '59 PWN s. 419, tabl. 4, portr. 4, zł 22,—.

Krajewski W. Główne zagadnienia i kierunki filozofii. Cz. 2: Ontologia. Wwa '59 PWN s. 150 zł 16,—.

Radhakrishnan S. Filozofia indyjska. Przeł. z ang. Z. Wrzeszcz. Przedm. do wyd. pol. napisał autor. Słowo wstępne, dod. przypisy i terminologia E. Słuszkiewicz. Wwa '59 Pax s. 675, bibliografia zł 135,—.

Rudniański St. Z dziejów filozofii. Wwa '59 KsiW s. 277 zł 18,—.

Tatarkiewicz Wł. Historia filozofii. Wyd. nowe (5) przejr. i uzup. [Dodruk]. T. 1: Filozofia starożytna i średniowieczna. T. 2: Filozofia nowożytna do r. 1830. T. 3: Filozofia XIX wieku i współczesna. Wwa '59 PWN s. 436, portr. 19; s. 341, portr. 28, s. 605, portr. 45, bibliogr. T. 1—3 zł. 210,—.

Wąsk Wł. Historia filozofii polskiej. T. 1: Scholastyka, Renesans, Oświecenie. Wwa '59 Pax s. 424, bibliogr. zł. 80,—.

Wydania i przekłady dzieł

Bacon Fr. Eseje. Przeł. z ang. Cz. Znamierowski. Słowo wstępne T. Kotarbiński. Wwa '59 PWN BiKIFi s. XV+277, portr. 1, ilustr. zł. 26,—.

Feuerbach L. O istocie chrześcijaństwa. Przeł. z niem. A. Landman. Wwa '59 PWN BiKIFi s. XI+479, portr. 1, ilustr. zł. 40,—.

Gilson É. Średniowiecze a historia. Fragm. książki „Duch filozofii średniowiecznej”. Tłum. z franc. J. R. Kier '58 nr 44 s. 4.

Kamiński H. Filozofia ekonomiki materialnej ludzkiego społeczeństwa z dodatkiem mniejszych pism filozoficznych. Oprac., wstęp i posłowie B. Baczek. Wwa '59 PWN BiKIFi s. XVII+592, portr. 1, ilustr. zł. 50,—.

Locke J. Myśli o wychowaniu. Tłum. z ang. F. Wnorowski. Wstęp i komentarz K. Mrozowska. Wr '59 Ossol s. LXVIII+238, portr. 1, bibliogr. zł. 30,—.

Marcel G. Ja i inni. Fragm. książki „Homo viator”. Tłum. z franc. P. Lubicz. ŻMy '58 nr 5/6 s. 4—14.

Mill J. St. Utylitaryzm. Przekł. z ang. M. Ossowska; O wolności. Przekł. A. Kurlandzka. Słowo wstępne T. Kotarbiński. Wwa '59 PWN BiKIFi s. X+291, portr. 1, zł. 30,—.

Modrzejewski A. Fr. Dzieła wszystkie. T. 5: Sylwy. Tłum. z łac. L. Joachimowicz. Wstęp Ł. Kurdybacha. Red. nauk. przekładu oraz komentarz K. Górski. Wwa '59 PIW s. 310, zł. 50,—.

Newman J. H. O rozwoju idei. Fragm. książki „O rozwoju doktryny chrześcijańskiej”. Tłum. z ang. Biuletyn informacyjny Pax '58 z. 5, s. 35—44.

Petrażycki L. Teoria prawa i państwa w związku z teorią moralności. T. 1. Tłum. z ros. i oprac. J. Lande. Wwa '59 PWN s. 451, zł. 36,—.

Petrażycki L. Wstęp do nauki prawa i moralności. Podstawy psychologii emocjonalnej. Przeł. i oprac. J. Lande. Wstęp T. Kotarbiński. Wwa '59 PWN s. 492, portr. 1, zł. 50,—.

Plato. Charmides; Lyzys. Przeł. z grec. wstęp, objaśn. i ilustr. Wł. Witwicki. Wwa '59 PWN s. 171, zł. 23,—.

Plato. Menon. Przeł. z grec., wstęp, objaśn. i ilustr. W. Witwicki. Wwa '59 PWN s. 95, zł. 16,—.

Plato. Teajtet. Przeł., wstęp, objaśn. i ilustr. Wł. Witwicki. Wwa '59 PWN s. 208, zł. 23,—.

Plotinus. Enneady. Przeł. z grec. i wstęp. A. Krokiewicz. Wwa '59 PWN BiKIFi s. LXXVI+441; s. VI 7—711. T. 1—2, zł. 100,—.

Socinus F. Listy. Oprac. L. Chmaj. Przeł. z łac. (częściowe) z włos. T. Bieńkowski, L. Chmaj, T. Lichońska, Z. Matuszewiczowa, W. Preisner. Wwa '59 PWN T. 1 s. 347, tabl. 3, portr. 1, T. 2 s. 361, tabl. 4, bibliogr. T. 1—2 zł. 160,—.

Staszic St. Ród ludzki. Wersja brulionowa po raz pierwszy ogłoszona drukiem według zachowanego rękopisu. Oprac. Z. Daszkowski. Przedmowa B. Suchodolski. Wwa '59 PWN BiKIFi T. 1 s. LVI+294, portr. 1, T. 2 s. 343, T. 3 s. 543. T. 1—3 zł. 100,—.

Wolzenus J. L. Uwagi do Medytacji metafizycznych René Descartes'a. Annotationes in Meditationes metaphysicis Renati Des Cartes. Przeł. z łac. L. Joachimowicz. Przekł. przejr. D. Gromska. Wstęp i przypisy L. Chmaj. Wwa '59 PWN BiKIFi s. XXVII, 4—63 dwukrotnie, portr., bibliogr. zł. 25,—.

Historia filozofii

Filozofia starożytna

Borgosz J. Filozoficzne koncepcje wojen i rewolucji u Platona i Arystotelesa. Biuletyn. Wojsk. Akademia Polityczna, Wwa '58 nr 3 s. 78—100.

Friedländer P. Platon 2 erwiterte u. verb. Aufl. Bd 1—2 Berlin 1954, 1957. Rec. Elzenberg H.: RuFi '58 nr 1/3 s. 21—22.

Głombik Cz. Stoicyzm grecko-rzymski. WZ '58 nr 6 s. 337—341, ilustr.

Jaworski M. Arystotelesowska i tomi-styczna teoria przyczyny sprawczej na tle pojęcia bytu. L 1958. Rec. Bejze B.: Arystoteles i Tomasz. TP '58 s. 4.

Kasła A. Arystoteles. WZ '58 nr 9 s. 557—561, ilustr.

Kasła A. Platon. WZ '58 nr 5 s. 267—272, ilustr.

Krokiewicz A. Moralność Homera i etyka Hezjoda. Wwa '59 Pax s. 276 zł. 32,—.

Krokiewicz A. Sokrates. Wwa 1958. Rec. Brzostowski T.: Czytajac „Sokratęsa”. Biuletyn informacyjny Pax '58 z. 9/10 s. 94—98.

Kubiak Z. Rozmowa poprzez wieki. [Filozofia epikurejska]. TP '58 nr 46 s. 1—2.

Kumaniecki K. F. Cyceeron i jego współ-cześni. Wwa '59 Cz s. 558, portr. 1, zł. 75,—.

Legowicz J. Humanizm dialektyki metody i myślenia u Heraklita. Roczniki Uniw. Warszawskiego T. 1 '58 s. 9—39.

Leśniak K. Stoicyzm i etyka Marka Aurelego. StFi '58 nr 2 s. 128—152.

Pannenkowa I. Etyka i polityka. [Po-glądy Arystotelesa na moralność w poli-tyce]. PrzK '58 nr 33 s. 1, 6—7.

Pakcińska M. Hedonistyczna etyka Epi-kura. Wwa '59 PWN s. 118, bibliogr. Ar-gumentum disputationis zł. 20,—.

Plezia M. Nowe przekłady Arystotelesa. Mea '58 nr 5 s. 177—184.

Papini G. Święty Augustyn. Tłum. z włos. A. Brzozowski. Wwa '59 Pax s. 222, bibliogr. zł. 35,—.

Trzebuchowski P. Platon o polityku i polityce. Kier '58 nr 50 s. 4.

Filozofia średniowieczna

Bednarek H. Heloiza i Abelard. Kier '58 nr 34 s. 4, ilustr.

Bednarski F. W. Realizm etyczny św. Tomasza z Akwinu. AK R. 50 '58 t. 56 z. 1 s. 42—51.

Chesterton G. K. Święty Tomasz z Akwi-nu. Przeł. z ang. A. Chojnacki. Wwa '59 Pax s. 205 zł. 20,—.

Chojnacki P. Praktyka filozoficzna przedaugustyńska i augustyńska i kry-stalizowanie się idei filozofii chrześcijań-skiej. ColTh A. 28 '57 fasc. 2 s. 428—443.

Gilson É. Duch filozofii średniowiecznej. Tłum. z franc. J. Rybałt. Przedm., przypisy i apendyksy tłum. I. Truskolaski. Wwa '59 Pax s. 439, bibliografia zł. 75,—.

Gogacz M. O przedmiocie metafizyki w XII w. [Z historii stosunku metafizyki do mistyki na tle zagadnienia odmian neoplatonizmu]. RFil T. 5 1955—1957 z. 3 s. 61—77.

Kasperkiewicz K. M. Stałość w świetle nauki św. Tomasza z Akwinu. RFil T. 6 '58 z. 2 s. 83—103.

Lewicki J. Filozoficzna nauka Alchera z Clairvaux o Bogu w świetle jej źródeł. RFil T. 5 1955—1957 z. 3 s. 79—94.

Mazierski St. Pojęcie konieczności w filozofii św. Tomasza z Akwinu. L KUL s. 119, bibliogr. zł. 25,—.

Murty K. Satchidananda: Hinduska myśl filozoficzna. Tłum. Zeszyty Teoretyczno-Polityczne '59 nr 1 s. 24—35.

Strzeszewski Cz. Praca jako źródło szczęścia w nauce św. Tomasza z Akwinu. RFil t. 6 '58 z. 2 s. 5—12.

Tokarski M. F. Filozofia bytu u Mikołaja z Kuzy. L 1958. Rec. W. S.: Wśród publikacji filozoficznych. Znak '59 nr 1 s. 118—125.

Tokarz F. Saccidananda. Próby Upaniszad określenia absolutu jako bytu (sat), świadomości (cit) i szczęśliwości (ananda). RFil t. 5 1955—1957 z. 3 s. 5—14.

Urmanowicz W. Zasięg prawa naturalnego w nauce św. Tomasza z Akwinu. ColTh A. 28 '57 fasc. 2 s. 393—427.

Włodek Z. Alfred Anglik a jego teoria życia. RFil t. 5 1955—1957 z. 3 s. 95—112.

Zajączkowski A. „Księga Wiedzy” Awi-cenny. [Wydanie oryginalne perskie oraz przekład francuski i rosyjski]. PrzOr '58 nr 3 s. 313—320, ilustr.

Filozofia nowożytna

Baczkowski B. Hegel a Rousseau. SPAN '58 z. 5 s. 73—80.

Chmaj L. Komeński a Bracia Polscy. Odrodzenie i Reformacja w Polsce T. 3 '58 s. 134—156.

Chojnacki P. Filozofia nauki przyrodniczej w okresie Odrodzenia. ColTh A. 28 '57 fasc. 3/4 s. 562—573.

Dąbwska I. O niektórych założeniach metodologicznych w „Principia philosophiae” Descartesa. STNT R. 10 '56 z. 1/4 s. 46—48.

Hebanowski St. Trzy głosy o Kartezjuszu. Tygodnik Zachodni '58 nr 38 s. 7.

Ley H. Bayle i Leibniz o socyanizmie. Tł. L. Chmaj. Odrodzenie i Reformacja w Polsce t. 3 '58 s. 157—170.

Hochfeldowa A. Miejsce krytyki religii w filozofii Dawida Hume'a. SPAN '58 z. 7 s. 68—72.

Kołodziej E. Sir Wiliam Hamilton. StFi '58 nr 2 s. 153—171.

Liświn J. Linguet i Oświecenie. StFi '58 nr 2 s. 97—127.

Nadolski B. Bartłomiej Keckermann uczoney gdański epoki Odrodzenia. STNT R. 10 '56 z. 1/4 s. 54—64.

Ogonowski Z. „Sekta filozofów” [Socynianie]. NKu '58 nr 29 s. 9,11, ilustr.

Tazbir J. Święci, grzesznicy i kacerze. Z dziejów polskiej reformacji. Wwa '59 WP s. 222, ilustr., portr., bibliografia zł. 12,—.

Wasik W. Studia nad Sebastianem Pe-trrycem z Pilzna. ColTh A. 28 '57 fasc. 2 s. 467—486.

Współczesne kierunki filozofii

Marksizm

Deberin A. M. Wstęp do filozofii materializmu dialektycznego. Tłum. z ros. J. Wachtel. Wwa '59 KsiW s. 348 zł. 25,—.

Korać V. Hegel a dzisiejsi marksiści. [W związku z 125 rocznicą śmierci G. W. F. Hegla]. Tłum. ZeTe '58 nr 7/8 s. 154—160.

Schaff A. Z zagadnień marksistowskiej teorii prawdy. Wwa '59 KsiW s. 479, zł. 32,—.

Egzystencjalizm

Bieńkowski Z. Egzystencjalizmy. Tw '58 nr 6 s. 175—178.

Granat W. Antyteistyczny humanizm J. P. Sartre'a. ZeNaKUL '58 nr 1 s. 21—31.

Kuśnierzuk J. Jeszcze w sprawie „Wstępu do dialogu z polskim egzystencjalizmem”. Więż '58 nr 6 s. 116—118.

M. G. Gabriel Marcel — „chrześcijański egzystencjalista”. Znak '59 nr 1 s. 110—114.

Piechowski J. J. Marcel przypomniany. Kier '58 nr 43 s. 4—5, ilustr.

Rogalski A. Dwie filozofie kryzysu i zaangażowania: egzystencjalizm i personalizm. Biuletyn informacyjny Pax '58 z. 6 s. 3—23.

Stanowski A. Egzystencjalizm. Ref. [oraz] Seminarium dyskusyjne. Znak '58 nr 6 s. 684—703.

Suchodolski B. Egzystencjalizm. Enc Wsp '59 nr 4 (28) s. 18—19.

Terlecki T. Egzystencjalizm chrześcijański. Londyn 1958. Rec. Pędziński Z.: Na chrześcijańskich śladach egzystencjalizmu. Znak '58 nr 11 s. 1317—1318.

Tischner J. Czy egzystencjalizm jest humanizmem? [Egzystencjalizm Sartre'a]. HD '58 nr 3 s. 393—397.

Inne kierunki

Baruch J. Nurty filozofii chrześcijańskiej. Kier '58 nr 34 s. 1—2, nr 39 s. 4, ilustr.

Bejze B. O tomistycznej filozofii Boga. Znak '58 nr 8/9 s. 897—910.

Encyclopédie française. T. XIX Philosophie, religion. Paris 1957. Rec. Baczyko B.: Współczesna filozofia francuska w encyklopedii. StFi '58 nr 4 s. 167—174.

Glum Fr. Philosophen im Spiegel und Zerrspiegel. Deutschlands Weg in den Nationalismus und Nationalsozialismus. München 1954. Rec. Krasucki J.: PrzZa '58 nr 3 s. 209—211.

Gogacz M. Rozmowy z Gilsonem. TP '59 nr 8 s. 6, ilustr.

Jaroszewski T. M. Dogmat o upadłym charakterze natury ludzkiej jako jedna z przesłanek tomistycznej teorii własności. Fragm. rozprawy „Neotomistyczna teoria własności”. Euh '58 nr 2 s. 6—12.

Kamiński St. Filozofia analityczna. Ref. [oraz] Seminarium dyskusyjne. Oprac. M. W. Znak '58 nr 6 s. 668—683.

Koj L. Neopozytywizm. Ref. [oraz] Seminarium dyskusyjne. Oprac. L. K. Znak '58 nr 6 s. 651—667.

Kordyasz T. Wartość tomizmu. Kier. '59 nr 8 s. 4.

Krapiec A. Neotomizm. Ref. [oraz] Seminarium dyskusyjne. Oprac. B. B. Znak '58 nr 6 s. 623—636.

Lewis H. D. Contemporary British Philosophy. Personal Statements. London 1956. Rec. Marciszewski W.: ZeNeKUL '58 nr 1 s. 73—76.

Rogański A. Dwaj diagności kultury współczesnej. (Jose Ortega y Gasset i Karl Jaspers). ŻMy '58 nr 5/6 s. 27—50.

Stępień A. Fenomenologia. Ref. [oraz] Seminarium dyskusyjne. Oprac. A. S. Znak '58 nr 6 s. 637—650.

Urmson J. O. Philosophical Analysis. Its Development Between the Two World Wars. Oxford 1956. Rec. Marciszewski W.: Co to jest filozofia analityczna. Ze NaKUL '58 nr 2 s. 109—114.

Wojciechowski J. Wstęp do metafizyki. Kier '58 nr 27 s. 4,10.

Monografie o filozofach i pisarzach filozofujących

Bardach A. Edward Abramowski. (W czterdziestolecie zgonu). Kultura i Życie '59 nr 2 s. 10, ilustr.

Dąbrowska M. Non omnis moriar (Abramowski E.). NKu '58 nr 27 s. 1,11.

Samotyhowa N. Edward Abramowski. Fragm. odczytu. Kamena '58 nr 15 s. 1—2.

Parnowska M. Profesor St. Baley. (W szóstą rocznicę śmierci). WychPrz '58 nr 7/8 s. 330—334, ilustr.

Wojtyński W. Pamięci profesora St. Baley. PsWy '58 nr 1 s. 4—8.

Litwiński L. Jeremy Bentham w połowie drogi. RuFi '58 nr 1/3 s. 17—20.

Tatoń J. W setną rocznicę urodzin Biegańskiego. Medyk '58 nr 3 s. 57—58.

Błęzyński K. Znałem Brzozowskiego. Odgłosy '58 nr 20 s. 6—7, ilustr.

Morawski S., Oseka J., Pasenkiewicz K. Chwistek L. EncWsp '59 nr 7 (31) s. 13—15.

Madeja J. Owidiusz Jan Decroly. Chowanna '58 z. 5/6 s. 275—283.

Bardach A. Emil Durkheim (1858—1958). W stulecie urodzin. GHN '59 nr 2 s. 3.

Namboodripad E. M. S. Mahatma i gandhyzm. Przeł. z ang. J. Brok. Wwa '59 KsiW s. 205 zł. 9,—.

Kurdziałek M. Sylwetki historyków filozofii. Marcin Grabmann. RFil T. 5 1955—1957 z. 3 s. 141—163.

Gawecki B. J. Władysław Heinrich (Nekr. oraz Bibliografia prac...). RuFi '58 nr 1/3 s. 2—10.

Szewczuk W. Władysław Heinrich. Wspomnienie pośmiertne. PrzPs '58 nr 2 s. 5—7, ilustr.

Nowiński M. Jeszcze o Feliksie Konecznym. Kier '58 nr 22 s. 3.

Lazari-Pawłowska I. Prof. dr T. Kotarbiński doktorem honoris causa Uniwersytetu Łódzkiego. ZeNaUŁ Ser. 1 '58 z. 10 s. 5—8.

Serejski M. H. Prof. dr T. Kotarbiński Rektor Uniwersytetu Łódzkiego 1945—1949. ZeNaUŁ Ser. 1 z. 10 s. 11—17.

Wallis M. Tadeusz Kotarbiński jako myśliciel. ZeNaUŁ Ser. 1 z. 10 s. 19—32.

Assorodobraj N. Tadeusz Kroński 1907—1958. (Nekr.) ŻSzW '58 nr 7/8 s. 197—200.

Baczkó B. Tadeusz Kroński (Nekr.) StFi '58 nr 3 s. 246—250, ilustr.

Beylin B. Tadeusz Kroński — filozof — humanista. (Nekr.) PrzK '58 nr 25 s. 3, ilustr.

ZB. Filozof, poeta. [Kroński]. Tw '58 nr 8 s. 180.

Holland H. Nad wspomnieniami Ludwika Krzywickiego. NKu '58 nr 36 s. 1, 7.

Tymieniecki K. Joachim Lelewel — dziejopis dawnych Słowian. KuSp '58 nr 2 s. 6—21.

Czeżowski T. Wincenty Lutosławski [oraz] Bibliografia pism... RuFi '58 nr 1/3 s. 10—13.

Bibliografia prac Jana Łukasiewicza. StLo T. 8 '58 s. 63.

Czeżowski T. Jan Łukasiewicz. RuFi '58 nr 1/3 s. 13—17.

Czeżowski T. Wspomnienie o Janie Łukasiewiczzu. STNT R. 10 '56 z. 1/4 s. 52—53.

Łubnicki N. Poglądy filozoficzne Adama Mahrburga. StFi '58 nr 2 s. 51—79.

Najder Z. Bronisław Malinowski. Tw '59 nr. 2 s. 172—174.

Rosiak R. Wacław Nałkowski a Fryderyk Nietzsche. PrzHu '58 nr 3 s. 125—134.

Żebrowska M. Prof. Jean Piaget doktorem honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego. Psychologia Wychowawcza '58 nr 1 s. 134—136.

Rogalski A. Albert Schweitzer. Kier. '58 nr 20 s. 3, 9, ilustr.

Komorowski Z. Fryderyk Skarbek — ojciec pozytywizmu. Biuletyn informacyjny Pax '58 z. 5 s. 12—20.

Lechicki Cz. Dawid Fryderyk Strauss. PrzHu '58 nr 2 s. 64—77.

Popiel J. Próba scharakteryzowania filozofii Władysława Tatarkiewicza. RuFi '58 nr 1/3 s. 27—28.

Kotarbiński T. Styl pracy Kazimierza Twardowskiego. NKu '59 nr 7 s. 1.

Śloniewska H. Rola Kazimierza Twardowskiego w psychologii polskiej. ZeNaUWr Ser. A nr 17 '59 z. 3 s. 3—15.

Uklejska M. Filozof i wychowawca. (O Kazimierzu Twardowskim). ŻWa '59 nr 43 s. 4.

Juszczak W., i inni. Witkiewicz S. EncWsp '59 nr 7 (31) s. 52—55.

Beylin P. Ze spuścizny Władysława Witwickiego. (Dialogi platońskie). Przk '59 nr 7 s. 9.

Bardach A. Florian Znaniecki. WZ '58 nr 9 s. 529, ilustr.

Lipińska-Mrozek W. Florian Znaniecki. Chowanna '58 z. 3/4 s. 153—173.

Piotrowski J. Floriana Znanieckiego socjologia wychowania. Nowa Szkoła '58 nr 9 s. 23—25, ilustr.

Ziemliski A. Florian Znaniecki a kultura fizyczna (1882—1958). Kultura Fizyczna '58 nr 8 s. 589—592.

Świeżawski S. Filozof ducha. [Adam Żółtowski]. TP '58 nr 30 s. 1—2, 7, ilustr.

Metafizyka

Bejze B. Zastosowanie analogii w dowodzeniu istnienia Boga. RFil T. 6 '58 z. 1 s. 149—173.

Krąpiec M. Matematyczny i filozoficzny interpretacjonizm materii. ZeNaKUL '58 nr 3 s. 9—30.

Krąpiec A. Próba ustalenia struktury bytu intencjonalnego. Co1Th A. 28 1957 fasc. 2 s. 303—381.

Krąpiec A. Zagadnienie jednostkowania bytów materialnych. RFil T. 6 '58 z. 1 s. 97—148.

Jaworski M. Rozwój poglądów Józefa Geysera na zasadę przyczynowości. RFil T. 6 '58 z. 1 s. 53—96.

Mazierski S. Zasada przyczynowości w aspekcie fizycznym i metafizycznym. ZeNaKUL '58 nr 4 s. 27—42.

Stróżewski W. Problem panteizmu w „De divinis nominibus” Pseudo Dionizego Areopagity. RFil T. 5 1955—1957 z. 3 s. 39—59.

Teoria poznania

Bayer R. Épistémologie et logique depuis Kant jusqu'à nos jours. Paris 1954.

Rec. St. K.: RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 212—213.

Gordon M. Z zagadnień poznawalności świata. Wwa '59 KsiW s. 89, rys. zł. 4,—.

Kowalewski M. Przedmiotowość poznania w ujęciu J. Maréchala. Co1Th A. 28 '57 fasc. 2 s. 259—302.

Krąpiec A. Problem wartości poznania. Więz '58 nr 4 s. 5—19.

Krąpiec A. Realizm ludzkiego poznania. Pń '59 Pallottinum s. 652, bibliogr. zł. 120,—.

Stępień A. Czy wiedza ogólna zawsze jest tylko prawdopodobna? (Polem.) Znak '58 nr 11 s. 1281—1287.

Wust P. Incertitude et risque. Paris 1958. Rec. Hebanowski S.: Granice poznania i wiary. Tygodnik Zachodni '58 nr 34 s. 5.

Filozofia nauki

Actes du IIe Congrès International de l'Union Internationale de Philosophie des Sciences. Zurich 1954. V. 1—5. Neuchâtel '55. Rec. St. K.: RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 200—203.

Frank Ph. Philosophy of Science. The Link Between Science and Philosophy. New York 1957. Rec. Amsterdamski S.: Philipp Frank o związku filozofii i nauki. StFi '58 nr 2 s. 215—231.

Kokoszyńska M. O przedmiocie nauk formalnych. RuFi '58 nr 1/3 s. 22—24.

Kokoszyńska M. W sprawie metody aksjomatycznej. SPAN '58 z. 6 s. 69—70.

Laer P. H. van. Philosophicoscientific Problems. Pittsburgh 1953. Rec. Kamiński S.: StLo T. 8 '58 s. 328—331.

Lazari-Pawłowska I. O pojęciu typologicznym w humanistyce. StFi '58 nr 4 s. 30—53.

Mandelbaum M. Societal Laws. British Journal for the Philosophy of Science 1957. Rec. AB.: Przyczynek do klasyfikacji praw nauki. StFi '58 nr 3 s. 242—244.

Oppenheimer R. Rozwój nauki a struktura kultury. *Tłum. z ang. NKu '58 nr 35 s. 1, 7.*

Logika i metodologia

Bibliografia

Bibliografia książek z zakresu logiki. (1955—56). *StLo T. 7 '58 s. 315—316, T. 8 '58 s. 343—347.*

Primakowskij A. Bibliografija po logikie. Moskwa 1955. *Rec. Korcik A.: RFil T. 5 1955—157 z. 2 s. 219—220.*

Przegląd czasopism. [Streszcz. art. z czas. obcych o treści logicznej]. *StLo T. 8 '58 s. 335—342.*

St. K. Sprawozdanie z wydanych w Polsce w r. 1955 pozycji z dziedziny logiki. *RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 221—224.*

Historia i zagadnienia ogólne

Applications scientifiques de la logique mathématique. Actes du 2e Colloque International de Logique, Paris 1952. Paris 1952. Paris 1954. *Rec. St. K.: RFil T. 5 1955—957 z. 2 s. 197—200.*

Dąbska I. Logika w Gimnazjum Akademickim, w pierwszej połowie XVII wieku. *Rocznik Gdański T. 15/16 1956/57 s. 199—223.*

Howell W. S. Logic and Rhetoric in England, 1550—1700. Princeton 1956. *Rec. Schlauch M.: Kwartalnik Neofilologiczny '58 z. 3 s. 241—243.*

Kamiński S. Czy logika jest dyscypliną praktyczną? *AK R. 50 '58 T. 57 z. 2 s. 228—233.*

Kamiński S. Gergonne'a teoria definicji. *L KUL s. 142, bibliogr. zł. 25,—.*

Kamiński S. Hobbesa teoria definicji. *StLo T. 7 '58 s. 43—69.*

Kamiński S. Nauka o indukcji w logice XVI wieku. *ColTh A. 28 '57 fasc. 2 s. 235—258.*

Kamiński S. O początkach indukcji matematycznej. *StLo T. 7 '58 s. 221—241.*

Kamiński S. Początki indukcji matematycznej. *RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 171—182.*

Korcik A. Olympiodor o stosunku logiki do filozofii w szkole stoików, perypatetyków i platoników. *RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 27—29.*

Korcik A. Pojęcie wyvodu inferencyjnego u Bernarda Bolzana. *RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 17—26.*

Korcik A. Weryfikacja sylogistyki Aristotelesa metodą Gergonne'a. *RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 5—15, rys.*

Kotarbiński T. Wykłady z dziejów logiki. Łódź 1957. *Rec. Greniewski H.: Refleksje na marginesie... StFi '58 nr 3 s. 165—184, tab.*

Michałowski W. Zagadnienie nazw pustych w sylogistyce w świetle „ontologii” Leśniewskiego. *RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 69—95.*

Pfleiderer K. Remarques sur la Logique de Mr. l'abbé de Condillac. *Oprac. E. Rządowska. Kwartalnik Neofilologiczny '58 z. 1/2 s. 127—131.*

Regner L. Aksjomaty nauk apriorycznych według Bernarda Bolzana. *RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 137—149.*

Regner L. Sylogistyka u Apulejusza. *RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 97—135.*

Spirało A. Logika Jana Spangenberg'a. *StFi '58 nr 2 s. 80—96.*

Wiegner A. O potrzebie ujednoczenia terminologii. *StLo T. 7 '58 s. 271—274.*

Systemy, podręczniki, nauczanie

Ajdukiewicz K. Zarys logiki. Wyd. 6. *Dodr. Wwa '59 PZWS s. 207 rys. zł. 9,50.*

Blanché R. L'Axiomatique. Paris 1955. *Rec. St. K.: RFil T. 5 1955—57 z. 2 s. 206—207.*

Bocheński I. M. Formale Logik. Freiburg 1956. Rec. Molski M.: ColTh A. 28 '57 fasc. 2 s. 458—466; St. K.: RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 217—219.

Bocheński I. M. Die zeitgenössischen Denkmethode. Bern 1954. Rec. St. K.: RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 209—210.

Carnap R. Einführung in die symbolische Logik mit besonderer Berücksichtigung ihrer Anwendungen. Wien 1954. Rec. St. K.: RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 195—197.

Dürr K. Lehrbuch der Logistik. Basel 1954. Rec. Kamiński S.: RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 193—195.

Greniewski H. Elementy logiki indukcyjnej. Wwa 1955. Rec. Czerwiński Z.: Nowe ujęcie logiki indukcyjnej. StFi '58 nr 2 s. 206—214; Czerwiński Z.: StLo T. 8 '58 s. 319—322.

Kamiński S. Fregego logika zdań. RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 31—64.

Kowalski M. Logika. Pn '59 Pallottinum s. 444, rys., tab. bibliogr. zł. 50,—.

Lipezyńska M. Zbiór zadań z logiki. Wwa '59 Uniw. Warszawski s. 45, powiel.

Prior A. N. Formal Logic. Oxford 1955. Rec. St. K.: RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 207—209.

Poszczególne zagadnienia

Beth E. W. Semantic Construction of Intuitionistic Logic. Amsterdam 1956. Rec. Rasiowa H.: StLo T. 8 '58 s. 326—327.

Borkowski L. O terminach modalnych. StLo T. 7 '58 s. 7—41.

Czerwiński Z. O paradoksie implikacji. StLo T. 7 '58 s. 265—271.

Czerwiński Z. O pojęciu prawa statystycznego. SPAN '58 z. 6 s. 70—71.

Głazowska K. Struktura poprawnych trybów sylogizmu n-terminowego. StLo T. 8 '58 s. 249—257.

Gregg J. R. The Language of Taxonomy. New York 1954. Rec. Łuszczewska-Romahnowa: StLo T. 8 '58 s. 323—326, rys.

Kamiński S. W sprawie liczby konkludujących trybów sylogistycznych. StLo T. 8 '58 s. 165—176, tab.

Kokoszyńska M. W sprawie terminów o niejasnym znaczeniu. RuFi '58 nr 1/3 s. 24—25.

Korcik A. O tak zwanych naczelnych prawach rozumowania i zależnościach między nimi. RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 183—191.

Kubiński T. Nazwy nieostre. StLo T. 7 '58 s. 115—179.

Pawłowski T. Z metodologii nauk przyrodniczych. Wwa '59 PWN s. 127 bibliogr. zł. 15,—.

Przełęcki M. W sprawie terminów nieostrych. StLo T. 8 '58 s. 313—317.

Schaff A. Filozoficzny aspekt procesu porozumiewania się. Fragm. książki „Wstęp do semantyki”. StFi '58 nr 2 s. 3—35.

Schaff A. Semantyka ogólna (general semantics). PrzHu '58 nr 4 s. 1—16.

Stupecki J. O pewnych fragmentarycznych systemach rachunku zdań. StLo T. 8 '58 s. 177—187.

Szarski H. Tłumaczenie faktów przez nauki biologiczne; Polem. Łoś J.: Uwagi o tłumaczeniu. StLo T. 8 '58 s. 299—312..

Wiegner A. W sprawie nowej klasyfikacji rozumowań. StLo T. 7 '58 s. 274—275.

Wójcik T. O nieaktualności pewnego „aktualnego stanu”. Odpowiedź dr H. Stonertowi. (Metodyka klasyfikowania. Polem.). Normalizacja '58 s. 269—290, rys. tab.

Cybernetyka

Greniewski H. Cybernetyka z lotu ptaka. Wwa '59 KsiW s. 28, rys. zł. 2,—.

Greniewski H., Manczarski S. Czyżby senne marzenia maszyny? (Geneza, kierunki i perspektywy rozwoju polskiej cybernetyki). Wyw. Pol. '59 nr 5 s. 1—2.

Popularne

Panasiuk R. O logice zdań. WŻ '59 nr 1 s. 25—26, rys.

Psychologia

Psychologia w ogóle i zagadnienia ogólne

Błachowski S. Zagajenie [na Krajowej Naradzie Psychologów]. PrzPs '58 nr 2 s. 145—148.

Choćnacki P. Z prac katedry psychologii teoretycznej i eksperymentalnej na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej. ColTh A 28 '57 fasc. 2 s. 486—498.

H., M. Zjazd Towarzystwa Psychologicznego w Poznaniu. WychPrz '58 nr 9 s. 446—447, ilustr.

Horoszowski P. Chiromancja w szacie naukowej. [Grafologia]. Prawo i życie '58 nr 21 s. 4, ilustr.

Kotarbiński T. Próba redukcji poznania psychologicznego do ekstraspekcji. Przyczynek metodologiczny do problemu poznawania natury ludzkiej. StFi '58 nr 5 s. 138—141.

Kottas A. Psychologia kliniczna. EncWsp '59 nr 8 (32) s. 42—43.

Kreutz M. Sprawozdanie z pracy naukowej Katedry Psychologii Eksperymentalnej U. W. w r. ak. 1957/58. PsWy '58 nr 1 s. 104—108.

Kreutz M. Wnioski ogólne (z Krajowej Narady Psychologów). PrzPs '58 nr 2 s. 199—215.

Kucharska-Zarzycka D. Prawda poszukiwanych dróg. (Rozważania psychologiczne). Kier '58 nr 29 s. 4.

Rosemann B. O sytuacji zawodowej psychologów w Polsce. PrzPs '58 nr 2 s. 233—238.

Sprawozdanie z dyskusji [na Krajowej Naradzie Psychologów w Warszawie]. PrzPs '58 nr 2 s. 203—215.

Stadnicki J. Między Scyllą i Charybdą. (Rozważania psychologiczne). Kier '58 nr 28 s. 3.

Tomaszewski T. Na kongresie psychologów w Rzymie. (XIII Międzynarodowy Kongres Psychologii Stosowanej). Nowa Szkoła '58 nr 7/8 s. 62—63.

Woprosy Psychologii G. 1956. Rec. Bolechowska M.: Chowanna '57 z. 3/4 s. 221—226.

Systemy i podręczniki

Baley S. Wprowadzenie do psychologii społecznej. Wwa '59 PWN s. 226 rys. bibliogr. zł. 29,—.

Guillaume P. Podręcznik psychologii. Wyd. 2. Tłum. z franc. M. Kreutz i H. Suchorzewski. Przedm. M. Kreutz. Wwa '59 PWN s. XII+380 ilustr. zł. 37,—.

Hill C. W. Military psychology. W: Present Day Psychology. New York 1955. Rec. Mika S.: Biuletyn Wojsk. Akademii Politycznej. Ser. Pedagogiczna 1 Wwa '58 nr 1 s. 142—146.

Nowogrodzki T. Psychologia rozwojowa. Wyd. 5 popr. i uzup. Wwa '59 PZWS s. 199 ilustr. bibliogr. zł. 11,—.

Psychopatologia

A.M.M. Czy leczenie psychoanalizą jest skuteczne? Znak '58 nr 6 s. 719—722.

Geras G. Badania perseweracji. Stud. Zesz. Nauk. Un. Warszawski '58 z. 1 s. 42—51.

Wardaszko H. Psychopatie. Szkoła Specjalna '58 nr 6 s. 337—346.

Zawadzki B. Wykłady z psychopatologii. Wwa '59 Uniwersytet Warszawski (skrypt). s. IV+222, bibliogr.

Psychologia jednostek i typów,
psychologia społeczna

Czczot Z. Grafologia czyli pseudonauka. WŻ '58 nr 10 s. 599—603, ilustr.

Frustration and Agression. J. A. Dollard i inni. 6 ed. New Haven 1947. Rec. Cielecka M.: Teoria frustracji. PsWy '58 nr 1 s. 98—103.

Galubińska K. Uwagi o psychologii w wojsku. Lekarz wojskowy '58 nr 5 s. 411—418.

Kosmala W. Psychologia wojskowa. EncWsp '59 nr 9 (33) s. 40—42.

Kowalski S. Zagadnienie osobowości w świetle psychologii marksistowskiej. Wr 1956. Rec. Sobolski K.: Psychologia w obliczu amnestii; Polem. Kowalski S.: W sprawie krytyki burżuazyjnej teorii osobowości. PrzPs '58 nr 2 s. 83—110.

Kreutz M., Budkiewicz J. O znajomości człowieka. Rozm. przep. L. Elektorowicz. ŻLi '59 nr 8 s. 1—2.

Kulczycki M. Niektóre problemy myślenia produktywnego. ZeNaUWr Ser. A nr 11 '58 z. 1 s. 117—158.

Kulczycki M. O ocenie samego siebie (niektóre warunki wpływające na przeżycie własnego błędu). ZeNaUWr Ser. A nr 17 z. 3 s. 17—38.

Marchlewicz L. Rozważania o osobowości. Kier '58 nr 45 s. 2, 4.

Meili R. Psychologie der Berufsberatung. 4 Aufl. Basel 1958. Rec. Strzelecka J.: Biuletyn Gł. Biblioteki Lekarskiej '58 nr 8 s. 599—602.

Mika S., Maruszewski M. Czym zajmuje się psychologia wojskowa. Wojsko Ludowe. '58 nr 6 s. 45—48.

Occupational Psychology A. 1956. Rec. Hornowski B.: PrzPs '58 nr 2 s. 130—137.

Pastuszka J. Charakter człowieka. Struktura, typologia, diagnostyka psychologiczna. Lublin KUL s. 427 ilustr. bibliogr. zł. 70,—.

Przetacznikowa M. Odzwierciedlanie cech przedmiotów i zjawisk w mowie dzieci w wieku przedszkolnym. Kr '59 Uniw. Jagielloński s. 217 rys. tab. bibliogr. zł. 34,—.

Ptaszyńska W. Z zagadnień typologii dzieci i młodzieży. Szkoła Specjalna '58 nr 3 s. 145—157, tab.

Remplein H. Psychologie der Persönlichkeit. Die lehre v. d. individuellen u. typischen Eigenart d. Menschen. 2 Aufl. München 1956. Rec. Siek S.: A. 28 '57 fasc. 3/4 s. 708—711.

Słoniewska H. Psychologiczna analiza zainteresowania. Pń '59 PTPN T. 10 z. 1 s. 110, tab., bibliogr. zł. 22,—.

Stern G., Stein M., Bloom B. Methods in Personality Assessment. Human Behavior in Complex Social Situations. Glencoe 1956. Rec. Nowak S.: Właściwa osobowość na właściwym miejscu. Przk '58 nr 35 s. 9.

Szewczuk W. Psychologia człowieka dorosłego. Wybrane zagadnienia. Wwa '59 WP s. 130, rys., tab., bibliogr. zł. 5,—.

Tifflin J. Industrial Psychology. New York 1954. Rec. D. Z.: Psychologia przemysłowa. Przk '58 nr 29 s. 9.

Tomaszewski T. Współczesne tendencje psychologii pracy. Nowa Szkoła '58 nr 5 s. 20—25.

Witwicki T. O niektórych podziałach temperamentów. STNT R. 10 '56 z. 1/4 s. 51—52.

Testy

Geblewicz M. Testy inteligencji. Enc Wsp '59 nr 1 (25) s. 45—46.

Hornowski B. Analiza psychologiczna testu percepcyjnego „Progressive matrices” J. C. Ravena. Wwa '59 PWN s. 212 rys., tab., bibliogr. zł. 24,—.

Kreutz M. O sposobach prowadzenia polemiki i o wartości metody testów. (Polem.). PrzPs '58 nr 2 s. 70—82.

Zjawiska psychiczne

Budohoska W. Zapamiętywanie i zapomnianie. *EncWsp* '59 nr 3(27) s. 55—56.

Ekiel J. Nawyki. *EncWsp* '59 nr 4 (28) s. 28—29.

Okniński W. Parapsychologia — nowa dziedzina sztuki. *Kier* '58 nr 28 s. 4.

Pacula S. Postrzeganie pozazmysłowe. (Polem.) *Kier* '58 nr 32 s. 4.

Mika S. Recepty na dobre pamiętanie. *WŻ* '58 nr 4 s. 210—213.

Pietrasiński Z. Kilka przykładów z psychologii myślenia. *WŻ* '58 nr 7 s. 408—412, rys.

Porebska M. O reagowaniu na trudności. *ZeNaUWr A* nr 17 '59 z. 3 s. 39—60.

Reutt J. O słownej ekspresji aktów woli. *STNT R.* 10 '56 z. 1/4 s. 48—50.

Włodarski Z. Reakcje odroczone u ludzi. *PrzPs* '58 nr 2 s. 57—69, rys. tab.

Psychotechnologia

Stiller R. Natarcie na własną głowę. (Psychotechnologia). *Współczesność* '58 nr 26 s. 2.

Etyka i teoria postępowania

Historia i zagadnienia ogólne

Bibliografia wybrana prac z zakresu etyki społecznej i zagadnień pokrewnych za lata 1950—1957. *RFil T.* 6 '58 z. 2 s. 127—130.

Bardecki A. Autorytet sumienia (w sprawach moralnych). *TP* '58 nr 32 s. 1,7.

Bardecki A. „Prawa natury” i sumienie. *TP* '58 nr 40 s. 3.

Granat W. Etyka sytuacyjna. *AK R.* 50 '58 t. 56 z. 1 s. 115—120.

Jankowski H. O etyce religijnej i świeckiej. *Od nowa* '58 nr 40 s. 9.

Jankowski H. Spór o system moralny. (Polem.) *Pol* '58 nr 30 s. 1,7.

Kautsky K. Etyka w świetle materialistycznego pojmowania historii. Tłum. z niem. A. Warski. *Wwa* '59 *KsiW* s. 179 zł. 12,—.

Kotarbiński T. O pojęciach pracy fizycznej i umysłowej. Na międzynarodowym Sympozjum WF. *GIN* '59 nr 8 s. 1.

Kotarbiński T. Rozmowa z... [na temat etyki religijnej i laickiej]. *PrzK* '58 nr 36 s. 1.

Kotarbiński T. Zadania i perspektywy ogólnej teorii sprawnego działania. *NaP* '58 nr 3 s. 1—5.

Kriegelewicz E. Etyka katolicka w świetle teologii moralnej. *Wwa* 1958. *Rec. Jeleń A.*: Przykład doskonalszej etyki. *Za i Przeciw* '58 nr 44 s. 3. *Rec. Kotoszyński Z.*: Grzech — czy nie grzech. *Walka Młodych* '59 nr 4 s. 5.

Kroński T. Dwie koncepcje wolności. *NKu* '58 nr 37 s. 1,7.

Krzywicki L. Takimi będą drogi wasze. *Wwa* '58. *Rec. Kamiński W.* *GIN* '58 nr 32/33 s. 6.

Naks'anowicz-Gołaszewska M. O obronnej i atakującej postawie człowieka wobec rzeczywistości. *RuFil* '58 nr 1/3 s. 25—26.

Naksianowicz-Gołaszewska M. Poznanie praktyczne a działanie. *RuFi* '58 nr 1/3 s. 29—30.

Ossowska M. Czy moralność zależy od religii? *Nowa Szkoła* '58 nr 6 s. 2—5, ilustr.

Ossowska M. Zdobycze fizyki współczesnej a postawy moralne. *Pro* '59 nr 1 s. 28—35, ilustr.

Pastuszka J. Kultura materialna a postulaty etyki. *ZeNaKUL* '58 nr 2 s. 57—65.

Prace z zakresu etyki. *Lublin* '58 *KUL* s. 148, b'biogr. zł. 25,—.

Schaff A. Moralność a polityka. — Odpowiedzialność moralna polityka. Przk '58 nr 35 s. 1,3, nr 36 s. 5.

Siemiński M. O pojęciu i treści kultury życia codziennego i społecznego współżycia. Kultura i życie '58 nr 1 s. 2—4.

Suchodolski B. Teraźniejszość i przyszłość. Przk '58 nr 31 s. 6.

Ślipko T. W sprawie etyki „niezależnej”. HD '58 nr 3 s. 379—386.

Wojtyła K. O kierowniczej lub służebnej roli rozumu w etyce. RFil T. 6 '58 z. 2 s. 13—31.

Znamierowski Cz. Zasady i kierunki etyki. Wwa 1957. Rec. Fritzhand M.: O dwóch książkach popularyzatorskich z dziedziny etyki. StFi '58 nr 3 s. 221—229. Rec. Muszyński H.: O etyce i małżeństwie od podstaw. Tygodnik zachodni '58 nr 27 s. 5. Rec. Wojtyła K.: ZeNa KUL '58 nr 1 s. 76.

Poszczególne zagadnienia

Auleytner W. Z dziejów poglądów na pracę. Znak '58 nr 5 s. 520—531.

Bocheński A. Rozmyślenia o ambicji. Aforyzmy i fragmenty. Kier '58 nr 42 s. 9.

Grzegorzczak A. Dekalog po świecku przeczytany. Więź '58 nr 4 s. 20—26.

Grzegorzczak A. Etyka niezależna — etyka sumienia. TP '58 nr 15. Rec. Rodziński A.: Na marginesie „etyki sumienia”. ZeNaKUL '58 nr 3 s. 102—105.

Grzegorzczak A. O niestosowaniu przemocy. Więź '58 nr 8 s. 84—99.

Jankowski H. Spór o system moralny. Polityka '58 nr 27 s. 4.

Jędrzejewski T. O potrzebie niemoralizatorskiej etyki. Prawo i życie '58 nr 14 s. 1,4.

Kołakowski L. Pochwała niekonsekwencji. Tw '58 nr 9 s. 88—94.

Lisowski M. P. Nałóg pijaństwa. Studium moralne. Pł '59 Pallottinum s. XVI +342, tabl. 1, bibliogr. zł. 35,—.

Muszyński H. Konflikt rozumu i uczuć. O racjonalne podstawy moralizowania. Tygodnik Zachodni '58 nr 49 s. 1,3,5.

Muszyński H. O sytuacji moralnej. Tygodnik Zachodni '58 nr 50 s. 3—4.

Olejnik S. Etos i etyka pracy zawodowej. ColTh A. 28 '57 fasc. 3/4 s. 540—561.

Pius XII. Problemy moralne psychologii stosowanej. Streszcz. przem. L. Mońko. HD '58 nr 4 s. 520—526.

Rodziński A. Sprawiedliwość i miłosierdzie w dysponowaniu dobrem materialnym. RFil T. 6 '58 z. 2 s. 105—118.

Schaff A. Spór o zagadnienia moralności. Wwa '58. Rec. Milewski J.: Adam Schaff o moralności i innych sprawach. Kier '59 nr 6 s. 1,4.

Ślipko T. Kłamstwo a słuszna obrona sekretu. RFil T. 6 '58 z. 2 s. 63—82.

Wędrychowski Z. Moralność i patriotyzm. Za i Przeciw '58 nr 30 s. 5—6.

Witwicki W. Pogadanki obyczajowe. Wwa 1957. Rec. Fritzhand M.: O dwóch książkach popularyzatorskich z dziedziny etyki. StFi '58 nr 3 s. 229—232.

Schaff A. Czy moralność może być amoralna? Pol '58 nr 23 s. 3,7.

Wojtyła K. Problem oderwania przeżycia od aktu w etyce na tle poglądów Kanta i Schelera. RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 113—140.

Estetyka i teoria sztuki

Zagadnienia ogólne

Ingarden R. Dzieła filozoficzne. Studia z estetyki. T. 1—2. Wwa 1957—1958. Rec. Morawski S.: Estetyczne królestwo Ingardena. NKU '58 nr 27 s. 8,11.

Krzemień S. Prace estetyczne Thomasa Munro. StFi '58 nr 4 s. 161—166.

Morawski S. Rozwój myśli estetycznej od Herdera do Heinego. Wwa 1957. Rec. Żygulski Z.: Kwartalnik neofilologiczny. '58 z. 3 s. 243—248.

Morawski S. Spór o nazwę czy spór o fakty? (Problem realizmu socjalistycznego). StFi '58 nr 4 s. 107—126.

Naksianowicz-Golaszewska M. O stosunku procesu twórczego do wytworu. RuFi '58 nr 1/3 s. 32—33.

Sobeski M. Myśl a marmur i inne szkice estetyczne. Wwa '59 PWN s. 316, portr. 1, bibliogr. zł. 27,—.

Stróżewski W. Próba systematyzacji określeń piękna występujących w tekstach św. Tomasza. RFil T. 6 '58 z. 1 s. 19—51.

Witz I. Czy istnieje postęp w sztuce? Kultura i życie '58 nr 3 s. 9—11, ilustr.

Zwolińska K. O badaniach Władysława Tatarkiewicza w zakresie historii sztuki i estetyki. RuFi '58 nr 1/3 s. 28—29.

Filozofia społeczeństwa i nauk społecznych

Historia i zagadnienia ogólne

Przegląd literatury z zakresu socjologii. Studia socjologiczno-polityczne. T. 1 '58 s. 229—246.

Chodak Sz. Roberta Michelsa Socjologia Niemieckiej Socjaldemokracji. Studia socjologiczno-polityczne. T. 1 '58 s. 123—162.

Jarra E. Socjologia katolicka. Rec. Zembrzuski T. RFil T. 6 '58 z. 2 s. 137—141.

Kowalik T. O Ludwiku Krzywickim. Studium społeczno-ekonomiczne. Wwa '59 PWN s. 382, portr. 4 zł. 25,—.

Krzywicki L. Dzieła. T. 3: Artykuły i rozprawy 1886—1888. Wwa '59 PWN s. 642, portr. 1, tabl. zł. 77,—.

Lazarsfeld P. F. Czy można zmienić naturę ludzką? Prof. amerykański o ba-

daniach socjologicznych w Polsce. Tlum. PrzK '58 nr 39 s. 1,11.

Oppenheimer R. Czy nauka przerasta człowieka. Esej XX wieku. Fragm. przem. Tlum. z franc. PrzK '59 nr 6 s. 5.

Szczepański J. Psychoanaliza i socjologia. KuSp '58 nr 2 s. 22—35.

Z. Cz. Socjologia rediviva. (Badania socjologiczne). ŻMy '58 nr 7/8 s. 218—227.

Poszczególne zagadnienia

Bardach A. O socjologię zawodu. Szkoła Zawodowa '58 nr 10 s. 13—14.

Bardach A. Socjologia Roberta Owena. WŻ '58 nr 6 s. 372—373, ilustr.

Barjonet A. Zagadnienie struktury i świadomości klasy robotniczej we Francji. Tlum. z franc. ZeTe '58 nr 11/12 s. 121—127, tabl.

Barnes H. E. Society in Transition. New York 1950. Rec. Turowski J.: Druga rewolucja przemysłowa i przemiany społeczne. ZeNaKUL '58 nr 4 s. 55—60.

Bauman Z. Socjalizm brytyjski. Źródła, filozofia, doktryna polityczna. Wwa '59 PWN s. 290, tab., bibliogr. zł. 28,—.

Duroselle J. B. Narodziny chrześcijańskiego socjalizmu. Tlum. z franc. Biuletyn informacyjny Pax z. 9/10 s. 67—84.

Gostkowski Z. Problem propagandy w ujęciu liberalnych socjologów amerykańskich. KuSp '58 nr 2 s. 97—130.

Infield H. Utopia and Experiment. Essays in the Sociology of Cooperation. New York 1955. Rec. Dyoniziak R.: Utopie i eksperymenty. PrzK '58 nr 25 s. 9.

Mills C. Mózg — spółka akcyjna. [Analiza stylu życia i pracy intelektualistów amerykańskich]. Fragm. książki „White Collar”. NKu '58 nr 22 s. 4—5.

Stouffer S. Studies in Social Psychology in World War II. T. 1—4. Rec. Talejko W.: Wyniki badań nad skutecznością oddziaływania na żołnierzy

w armii amerykańskiej. Oświata dorosłych '58 nr 5 s. 314—317, tab.

Turowski J. Utopia społeczna Ludwika Królikowskiego 1799—1878. Wwa '59 Pax s. 243, portr. 1, bibliogr. zł. 45,—.

Wiatr J. J. Socjologia a ideologia. StFi '58 nr 4 s. 89—106.

Wiatr J. J. Zagadnienia rasowe w socjologii amerykańskiej. Wwa '59 PWN s. 295 zł. 24,—.

Filozofia prawa i państwa

Berger A. Encyclopedic Dictionary of Roman Law. Philadelphia 1953. Rec. Wiliński A. Czasopismo Prawniczo-Historyczne. T. 10 '58 z. 1 s. 181—184.

Mała encyklopedia prawa. Wwa '59 PWN s. 8 nlb.+843, tabl. 19, mapy 4, tab., bibliogr. zł. 75,—.

Polska bibliografia prawnicza. PiP '58 z. 8/9 s. 498—507, z. 10 s. 710—718.

Waśkiewicz H. Bibliografia filozofii prawa za lata 1945—1957. Roczniki Nauk Społecznych. T. 2 '58 s. 183—212.

Borucka-Arctowa M. Przewidywanie a powinność we współczesnej problematyce socjologiczno-prawnej. PiP '58 z. 10 s. 565—578.

Grzybowski K. Historia doktryn polityczno-prawnych. Cz. 1 Kr '58 Uniw. Jagielloński s. 102 (powiel.) zł. 6,—. Cz. 2 Kr '59 Uniw. Jagielloński s. 129 (powiel.) zł. 7,—. Cz. 3: Doktryny polityczne Odrodzenia. Kr '59 Uniw. Jagielloński s. 69 (powiel.) zł. 4,—.

Grzybowski K. Teoria reprezentacji w Polsce epoki Odrodzenia. Wwa '59 PWN s. 323, bibliogr. zł. 35,—.

Jakubowski J. Uwagi o egzystencjalistycznej filozofii prawa. PiP '58 z. 7 s. 26—44.

Kalinowski J. Interpretacja prawa a logika zdań normatywnych. RFil T. 5 1955—1957 z. 2 s. 151—169.

Kantorowicz H. The Definition of Law. Cambridge '58. Rec. Rozmaryn S.: PiP '58 z. 8/9 s. 405—411.

Koranyi K. Powszechna historia państwa i prawa. T. 3 Wwa '59. Wyd. Prawnicze s. 308, bibliogr. zł. 56,—.

Korkisch F. Wkład krajów nordyckich do problematyki międzynarodowej prawa prywatnego. Tłum. z niem. H. T. Wwa '59 s. 43 (powiel.).

Kowalski J. Amerykański funkcjonalizm prawniczy. Wwa '59 Uniw. Warszawski Dział Wydawnictw s. 39.

Lande J. Studia z filozofii prawa. Oprac. K. Opalek. Wstęp J. Wróblewski. Wwa '59 PWN s. 1005, portr. 1 zł. 70,—.

Lang W. Czy istnieje „zjawisko prawne”? PrzPo '58 nr 6/7 s. 9—32.

Lange O. Ekonomia polityczna. T. 1: Zagadnienia ogólne. Wwa '59 PWN s. 302 rys. zł. 25,—.

Langrod J. St. Kilka uwag metodologicznych o porównywaniu w nauce prawa. Tłum. z franc. Wwa '59 (Pol. Izba Handlu Zagranicznego) s. 33 (powiel.).

Maneli M. Historia doktryn polityczno-prawnych. Starożytność. Cz. 2 s. 184. Średniowiecze. Cz. 3. Tomizm, herezje, ruchy plebejskie. Wwa '59 Uniw. Warszawski s. 93.

Olszewski W. Zagadnienie wiarygodności zeznań sądowych w Rzymie i dziś. Ru Fi '58 nr 1/3 s. 30—31.

Peretiatkowicz A. Doktryna Jerzego So-rela. RuPE '58 z. 2 s. 49—70.

Vattel E. de. Prawa narodów czyli Zasady prawa naturalnego zastosowane do postępowania i spraw narodów i monarchów. Z franc. przeł. i wstęp Winiarski B. Wwa '59 PWN T. 1 s. XXXV+613, tabl. 1, portr. 1, T. 2 s. 411. T. 1—2 zł. 100,—.

Wróblewski J. Opisowa i normatywna teoria wykładni prawa. PiP '58 z. 7 s. 45—60.

Wróblewski J. Zagadnienia teorii wykładni prawa ludowego. Wwa '59 Wyd. Prawnicze s. 525 bibliogr. zł. 120,—.

Zagadnienie prawa karnego i teorii prawa. Księga pamiątkowa ku czci prof. Wł. Woltera. Wwa '59 Wyd. Prawnicze s. 241 portr. 1, tab. bibliogr. zł. 43,—.

Zawadzki S. „Własnościowa” i „społeczna” teoria władzy. (Polem.) Pol '58 nr 44 s. 5.

Filozofia gospodarcza

Bibliografia ekonomiczna za okres do 31.III.1958 r. RuPE '58 z. 3 s. 423—440.

Bibliografia [zagadnień ekonomicznych]. Przegląd Bibliograficzny. „Piśmiennictwo ekonomiczne”. '58 z. 4 s. 177—232, z. 5 s. 235—292.

Czech Z. Quesney — twórca teorii ekonomicznej fizjokratów. ZeNa Wyż. Szk. Ekon. Katowice '58 nr 4 s. 203—224.

Dobb M. Teoria ekonomii a socjalizm. Tłum. z ang. P. Czartoryski, E. Vielrose. Wwa '59 PWN s. 487 zł. 26,—.

Estey J. A. Cykle koniunkturalne. Tłum. z ang. K. Studentowicz, S. Perczyński. Wwa '59 Pol. Wyd. Gospodarcze s. XX+606, tabl. 1, rys., tab. bibliogr. zł. 57,—.

Lange O. Marksizm a ekonomia burżuazyjna. ŻSzW '58 nr 4 s. 1—16.

Lange O. Teoria rozwoju gospodarczego. Skrypt z wykładów. Oprac. A. Banaśiński. Cz. 2 Wwa '58 Uniw. Warszawski s. 142, rys. (powiel.).

James É. Histoire de la pensée économique au XXe Siècle. Paris 1955. Rec. Rosiński S.: RuPE '58 z. 2 s. 288—291.

Luxemburg R. Wstęp do ekonomii politycznej. Tłum. z niem. Wwa '59 KsiW s. 343 zł. 18,—.

Łaski K., Pohorille M. Ekonomia marksistowska i ekonomia burżuazyjna. NDR '58 nr 6 s. 38—48.

Majka J. Społeczne nauki szczegółowe a etyka życia gospodarczego. ZeNaKUL '58 nr 1 s. 33—41.

Naumann R. Theorie und Praxis des Neoliberalismus. Berlin 1957. Rec. Nowicki J.: Teoria i praktyka neoliberalizmu. Ekonomista '58 nr 5 s. 1243—1246.

Stigler G. J. Teoria cen. Tłum. z ang. E. Taylor. Pn '59 Pol. Tow. Ekonomiczne s. 411 rys. tab. bibliogr. (powiel.).

Taylor E. Poznańskie Studium Ekonomiczne (1919—1949). RuPE '58 z. 1 s. 347—362, tab.

Wyrozembski Z. J. Dawid Ricardo. Studium historyczno-teoretyczne. Wwa '59 PWN s. 660 zł. 37,—.

Filozofia kultury

Sorokin P. Social and Cultural Dynamics. Vol. 1—3. New York 1937. Rec. Rogalski A.: Kier '58 nr 34 s. 6,8.

Sorokin P. The Crisis of Our Age. The Social and Cultural Outlook. New York 1941. Rec. Rogalski A.: Kier '58 nr 34 s. 6,8.

Filozofia wychowania

Bibliografia, dyskusje, zjazdy

Czerniewski W. Przegląd niektórych wydawnictw pedagogicznych i psychologicznych. KwPe '58 nr 3 s. 200—216, nr 4 s. 268—283.

Okoński W. Przyczynki do bibliografii pedagogicznej. AK R. 50 '58 t. 57 z. 1 s. 143—160.

Przegląd czasopism zagranicznych poświęconych szkolnictwu wyższemu. (Streszcz. art.) ŻSzW '58 nr 9 s. 114—126, nr 12 s. 116—130.

PZWS. O książkach ułatwiających politechnizację nauczania. (Katalog adnot.) s. 7, ilustr.

Zestawienie bibliograficzne odczytów pedagogicznych publikowanych w okresie 1951—1958. Rocznik Inst. Pedagogicznego T. 3 '58 s. 154—167.

Woloszyn S. Encyklopedie pedagogiczne. Nowa Szkoła '58 nr 7/8 s. 35—57, 42.

Hotyat F. A. Badania pedagogiczne w Belgii, Francji, Szwajcarii. Tłum. z ang. J. A. Sylwestrowicz. KwPe '58 nr 4 s. 213—228.

Okoń W. O badaniach dydaktycznych w ZSRR. KwPe '58 nr 2 s. 68—84.

Żebrowska M., Szemińska A. Informacja o pracy naukowej Katedry Psychologii Wychowawczej U. W. PsWy '58 nr 1 s. 109—110.

Antoszczuk S. Z zagadnień nowej dydaktyki. Idee pedagogiczne w książce H. Aebli: „Didactique pedagogique. Application à la didactique de la psychologie de J. Piaget”. Materiały dyskusyjne. Wwa '59 NKs s. 59 rys. tab.

Gilson E. Szkoła na rozdrożu. Tłum. z franc. A. Turowicza. Znak '58 nr 12 s. 1347—1361.

Krawczyk M. Czy mamy już polską pedagogikę socjalistyczną? Życie Szkoły '58 nr 12 s. 4—9.

Moroz K. Czy mamy już pedagogikę socjalistyczną? Życie Szkoły '58 nr 11 s. 1—2.

Szaniawski I. Czy mamy już pedagogikę socjalistyczną. Życie Szkoły '58 nr 7/8 s. 1—7.

Szczerba W. O problemie popędów i instynktów dyskusyjnie. '58 nr 3 s. 17—38.

Woloszyn S. Czy mamy już pedagogikę socjalistyczną. Życie Szkoły '58 nr 10 s. 5—8.

Podręczniki, wydania pism, opracowania zbiorowe

Aebli H. Dydaktyka psychologiczna. Zastosowanie psychologii Piageta do dydaktyki. Tłum. z franc. Cz. Kupisiewicz.

Wwa '59 PWN s. 242, rys. tab. bibliogr. zł 20,—.

Dobrowolski S. Struktury umysłów nauczycieli. Wwa '59 PZWS s. 366 bibliografia zł. 28,—.

Gerstmann St. Kształtowanie uczuć dzieci i młodzieży. Wwa '59 PZWS s. 161, ilustr. zł. 8,50.

Hessen S. Struktura i treść szkoły współczesnej. Zarys dydaktyki ogólnej. Wr '59 Ossol. s. XX+288, portr. 1, bibliografia zł. 32,—.

Hornowski B. Psychologiczne podstawy kształtowania poglądu na świat dzieci i młodzieży. Pń '59 PWN s. 173.

Osobowość nauczyciela. Rozprawy J. Wł. Dawida, Z. Mysłakowskiego, St. Szumana, M. Kreutza, St. Baleya. Oprac. i wstęp W. Okoń. Wwa '59 PZWS s. 209 portr. bibliogr. zł. 19,—.

Spasowski Wł. Zasady samokształcenia. Wstęp i przypisy W. Wojtyński. Wwa '59 KsiW s. XVII+232 zł. 15,—.

Szczerba W. Podstawy pedagogiki. Skrypt do użytku wewnętrznego. Wwa '59 Wojsk. Akademia Polityczna im. F. Dzierżyńskiego s. 226 (powiel.).

Suchodolski B. Aktualne zagadnienia oświaty i wychowania. Wwa '59 KsiW s. 739 bibliogr. zł. 45,—.

Suchodolski B. O pedagogikę na miarę naszych czasów. Wyd. 2 Wwa '59 KsiW s. 739, bibliogr. zł. 45,—.

Suchodolski B. Wychowanie dla przyszłości. Wwa '59 PWN s. 436 zł. 40,—.

Zarys pedagogiki. Praca zbiorowa pod red. B. Suchodolskiego. Wwa '59 PWN T. 1 ilustr. portr. tab. bibliogr. zł 38,—, T. 2 s. 593, ilustr., tab., bibliogr. zł. 50,—

Poszczególne zagadnienia

Altszuler I. Testy wiadomości jako metoda badania wyników pracy ucznia. GłN '58 nr 42 s. 5.

Bajszczak J. O dyscyplinie w wychowaniu. Wwa '59 PZWS s. 151, bibliogr. zł. 6,50.

Bardach A. Socjologia wychowania Johna Deweya. GłN '58 nr 37 s. 5.

Baścik St. Szkoła pracy G. Kerschensteinera. Chowanna '58 z. 5/6 s. 284—305.

Bednarski F. Uwagi św. Tomasza z Akwinu o młodziuży i jej wychowaniu. Ze NaKUL '58 nr 3 s. 31—60.

Bohucki J. Wykład w szkole wyższej. Gliwice '58 Politechnika Śląska s. 22 (powiel.).

Fessel A. Procesy aksjomatyzacji a nauczanie matematyki. Wwa '59 PWN s. 245, rys. bibliogr. zł. 24,—.

G za T. O tzw. testowych sposobach badania psychiki dziecięcej. Przegląd Lekarski '58 nr 1 s. 1—7, tab.

Grzywak-Kaczyńska M. Sprawa testów i ich użyteczności praktycznej. Chowanna '57 z. 3/4 s. 134—156.

Han-Ilgiewicz N. Potrzeby psychiczne dziecka. Refleksje charakterologiczne. Wwa '59 PZWS s. 128, bibliogr. zł. 4,—.

Harwas E. Kształcenie dorosłych a społeczny system wychowania. Pn '59 PWN s. 89, bibliogr. zł. 21,—.

Janusz M. Ogólna metodyka wykładów na wyższych uczelniach technicznych. Gliwice '58 Politechnika Śląska s. 13 (powiel.).

Kodecka-Chylińska H. Poglady pedagogiczne Władysława Spasowskiego. Chowanna '58 z. 3/4 s. 132—152 tab.

Kotarbiński T. O pięknie, brzydocie i wychowaniu estetycznym. GłN '58 nr 47 s. 4.

Kotłowski K. Pedagogika utopistów francuskich. Nowa Szkoła '58 nr 7/8 s. 31—34.

Kunowski S. Przyczyny wykołejenia współczesnej młodziuży. HD '58 nr 5 s. 698—704.

Kwapniewski Z. Prowadzenie prac magisterskich i opieka nad magistrantami Gliwice '58 Politechnika Śląska s. 15 (powiel.).

Lipowska M. Zastosowanie zasady pogładowości w pracy dydaktycznej na uniwersytecie. ŻSzW '58 nr 9 s. 38—57 tab.

Malewski A. O uwspółcześnieenie edukacji. Znak '58 nr 12 s. 1362—1368.

Maldner E. Psychotechnika w szkole i w życiu. TP '58 nr 36 s. 2.

Pieter J. Egzaminu w uczelni wyższej. Gliwice '58 Politechnika Śląska s. 33 (powiel.).

Pieter J. Johna Deweya myśli przewodnie o wychowaniu. Chowanna '58 z. 5/6 s. 248—274.

Pieter J. Psychologia a wychowanie. Chowanna '57 z. 3/4 s. 113—133.

Pietrasiański Z. Co jest a co nie jest eksperymentem w pedagogice. Szkoła Zawodowa '58 nr 11 s. 12—15.

Russell B. Wychowanie a religia. Tłum. z ang. Wieś Współczesna '58 nr 6 s. 94—101.

Schulz G. Über das Gespräch in Volkshochschulen. Bonn 1955. Rec. Walenty Nowicz M.: O metodzie dyskusji w kształceniu dorosłych. Oświata Dorosłych '58 nr 5 s. 312—313.

Siemieński M. Społeczne i psychofizjologiczne uwarunkowanie procesu uczenia się studenta w szkole wyższej. (Streszczenie) Gliwice '58 Politechnika Śląska s. 5 (powiel.).

Skorny Z. Testy jako metoda poznawania psychiki dziecka. Życie Szkoły '58 nr 7/8 s. 23—28.

Sośnicki K. Autorytet a wychowanie. Nowa Szkoła '58 nr 10 s. 29—31.

Sośnicki K. Eksperyment naturalny w badaniach pedagogicznych. Nowa Szkoła '58 nr 7/8 s. 26—30, ilustr.

Sośnicki K. Pedagogika esencjalizmu w USA. KwPe '58 nr 4 s. 85—108.

Suchodolski B. Perspektywy rozwojowe cywilizacji współczesnej a aktualne problemy wychowania. ŻSzw '58 nr 4 s. 80—91.

Suchodolski B. Problem wykształcenia ogólnego w cywilizacji współczesnej. SPAN '58 z. 5 s. 5—12.

Suchodolski B. Rola nauki w wykształceniu ogólnym nowoczesnego człowieka. NaP '58 nr 2 s. 1—13.

Suchodolski B. Wychowanie a rozwój nowoczesnej cywilizacji. StFi '58 nr 3 s. 3—11

Suchodolski B. Zagadnienia wychowania estetycznego. Kultura i Oświata w Wojsku Polskim. '58 nr 3 s. 71—86.

Szafrński A. L. Sumienie, jego struktura i wychowanie. L KUL s. 38 zł. 7,—.

Szewczuk Wł. Możliwości rozwojowe człowieka dorosłego. Oświata dorosłych '58 nr 3 s. 129—135, wykr.

Szewczuk Wł. Psychologiczne podstawy zasad nauczania. Chowanna '57 z. 3/4 s. 174—193.

Truchim St. Ewaryst Estkowski. Zarzys monografii. Wwa '59 PZWS s. 242 portr. 1 ilustr. zł. 14,—.

Zborowski J. Analiza pedagogiczna skargi szkolnej. Kr. '59 PAN s. 117 tab. bibliogr.

Zborowski J. Działalność pedagogiczna Henryka Rowida. Chowanna '58 z. 3/4 s. 186—199.

Filozofia historii i nauk historycznych

Myśliński J. Przegląd polskich czasopism historycznych za okres od września 1957 do lutego 1958 r. Wiadomości historyczne '58 nr 2 s. 141—145 tab.

Baczko B. Hegel, Marks i „chrześcijański sens dziejów”. (Polem.) Argumenty '59 nr 3 s. 1—2.

Baczko B. Kryptoproblemy i historyzm. StFi '58 nr 3 s. 76—102.

Drozdowski M. Pesymizm historiozoficzny (polemika z katolicką interpretacją historii). Od nowa '59 nr 4 s. 9.

Giedymin J. Pojęcie hipotezy oraz stawiania i sprawdzania hipotezy w analizie historycznej. ZeNa Uniw. Poznański nr 14 '58 z. 3 s. 3—19.

Kościałkowski S. Historyka. Wstęp do studiów historycznych. Londyn 1954. Rec. Korajska S.: Roczniki Biblioteczne '58 z. 1/2 s. 288—289.

Kotarbiński T. Czy można dyskontować zasługi przodków. (Millenium). Rozm. przepr. M. S. Stolica '58 nr 22 s. 9 ilustr.

Kroński T. Hegel i problem filozofii historii. StFi '58 nr 3 s. 42—75.

Kroński T. Historyzm heglowski wobec historyzmu romantycznego. SPAN '58 z. 5 s. 80—82.

Malewski A. Zagadnienie idiograficzności historii. KWH '58 nr 2 s. 464—479.

Marrou H. I. De la connaissance historique. Paris 1954. Rec. Moszczeńska W.: O sprzecznościach wewnętrznych „programowego” subiektywizmu. KWH '58 nr 2 s. 440—463.

Popper K. R. The Poverty of Historicism. London 1957. Rec. Giedymin J.: Model historycyzmu prof. K. Poppera. StFi '58 nr 3 s. 205—214.

Filozofia przyrody

Augustynek Z., Majewski Z. Problem obiektywności czasu i przestrzeni w świetle teorii względności. StFi '58 nr 3 s. 103—120.

Einstein A., Infeld L. Ewolucja fizyki. Rozwój poglądów od najdawniejszych pojęć do teorii względności i kwantów. Wwa '59 PWN s. 327 tab. 3 rys. zł. 30,—.

Gordon M. Zagadnienie powtarzalności jako cechy prawidłowości koegzystencjalnych i przyczynowych w ujęciu A. Papa i Ph. Franka. StFi '58 nr 4 s. 54—88.

Melsen A. G. Pierwsze i pierwotne poznanie przednaukowe. Fragm. książki „Filozofia przyrody”. Tłum. z ang. S. Z. Kier '59 nr 3 s. 4 ilustr.

Prace z zakresu filozofii bytu. L KUL s. 180 zł. 28,—.

Tatarkiewicz W. ...o reakcji człowieka na „drugi rozkwit fizyki”. Rozm. przepr. M. Sadzewicz. Stolica '59 nr 6 s. 18 ilustr.

Taylor F. Sh. Historia nauk przyrodniczych w zarysie. Tłum. z ang. J. Thor. Ilustr. A. R. Thomson. Wwa '59 PWN s. 273 potr. zł. 22,—.

Filozofia religii

Małunowicz L. Wskazówki bibliograficzne z dziedziny katolickiej literatury religijnej w Polsce. Znak '58 nr 11 s. 1304—1316, nr 12 s. 1423—1431.

Dawson Ch. Postęp i religia. Studium historyczne. Przeł. z ang. H. Bednarek. Przedm. A. Rogalski. Wwa '59 Pax s. 277 zł. 30,—.

Dawson Ch. Religia i kultura. Przeł. z ang. J. W. Zielińska. Wwa '59 Pax s. 245 zł. 30,—.

Dawson Ch. Religia i powstanie kultury zachodniej. Przeł. z ang. St. Ławicki. Wwa '59 Pax s. 308 zł. 30,—.

Evert W. M. Rozmowa o „sprzeczności” wiary i religii z nauką i rozumem. AK R. 50 '58 t. 57 z. 2 s. 257—272.

Humanizm i kultura. Praca zbiorowa. Wwa '59 KsiW s. 258 zł. 14,—.

Hutchison L. A. Faith, Reason and Existence. An Introduction to Contemporary Philosophy of Religion. New York 1958. Rec. B. K.: Wprowadzenie do filozofii religii. ŻMy '58 nr 5/6 s. 215—222.

Kaczmarek L. Istota i pochodzenie religii. Pń '58 Księg. św. Wojciecha. s. 320 tab. bibliogr. zł. 32,—.

Keller W. A jednak Pismo Święte ma rację. Przeł. z niem. J. Koczołowski. Wwa '59 Pax s. 403 tabl. 40 mapy 3 i w tekście ilustr., bibliogr. zł. 100,—.

Kopec E. Co to jest religia? ZeNaKUL '58 nr 2 s. 73—85.

Kuczyński J. Chrześcijaństwo i sens życia. Wwa '59 WP s. 287 zł. 12,—.

Kuderowicz Z. Hegel, religioznawstwo i pseudoproblemy. Argumenty '59 nr 6 s. 1. 8.

Majkowski J. Psychologia religii. Znak '58 nr 8/9 s. 920—938.

Nowicki A. Starożytni o religii. Kr '59 (Stow. Ateistów i Wolnomyślicieli) s. 74 bibliogr. zł. 7,—.

O'Doherty E. F. Religia a zdrowie psychiczne. Oprac. z ang J. Zychowicz. Znak '58 nr 8/9 s. 1074—1076.

Pastuszka J. Psychika kapłanów starszych i młodszych. HD '58 nr 4 s. 502—513.

Poniatowski Z. Historia i przedmiot religioznawstwa. Stenogram wykładu. Opole '58 WUML s. 23.

Różycki I. Religijne i filozoficzne pojęcia Boga. Znak '58 nr 8/9 s. 875—896.

Russell B. Dlaczego nie jestem chrześcijaninem. Wyd. 4 Tłum. A. Kurlandzka '59 KsiW s. 30 zł. 1,—.

Siemianowski A. Rozważania o miłości, ateizmie i tolerancji. Więź '58 nr 8 s. 51—57.

Sikorski A. Psychologia religii. Wybrane zagadnienia. Autoryz. stenogram wykładu. Opole '59 WUML s. 30 bibliogr.

Słuszkiewicz E. Religie Indii: Wierzenia wedyjskie. WŻ '58 nr 8 s. 465—468.

Stępień J. Biblia a życie moralne człowieka. HD '58 nr 5 s. 677—689.

Tomasz à Kempis. O naśladowaniu Chrystusa. Książ cztery. Tłum. z łac. Wwa '58 Wyd. SS. Loretanek-Benedyktyniek s. 416.

Usovicz A. Współczesna filozofia religii. Znak '58 nr 8/9 s. 911—919.

Wahrmund L. Światopogląd katolicki a nauka. Wyd. 2 Przekł. z niem. Przedm. E. Kriegerewicz Wwa '59 KsiW s. 70 zł. 5,—.

Witwicki W. Wiara oświeconych. Wwa '59 PWN s. 306 portr. 1 zł. 35,—.

Żychliński A. Rozważania filozoficzno-teologiczne. Pń '59 Księg. św. Wojciecha s. 662 zł. 120,—.

Prace autorów polskich
w obcych językach

Ajdukiewicz K. Le problème du fondement des propositions analytiques. StLo T. 8 '58 s. 259—281.

Borkowski L. On Proper Quantifiers. StLo T. 8 '58 s. 65—130 rys. tab.

Borkowski L. Reduction of Arithmetic to Logic Based on the Theory of Types Without the Axiom of Infinity and the Typical Ambiguity of Arithmetical Constants. StLo T. 8 '58 s. 283—297.

Borkowski L., Słupecki J. A Logical System Based on Rules and Its Application in Teaching Mathematical Logic. StLo T. '58 s. 71—113.

Borkowski L., Słupecki J. The Logical Works of J. Łukasiewicz. StLo T. 8 '58 s. 7—56.

Calculi of Pure Strict Implication. Chr'stchurch, New Zealand [ok. 1958]. Rec. Borkowski L.: StLo T. 8 '58 s. 331—333.

Czerwiński Z. On the Relation of Statistical Inference to Traditional Induction and Deduction. StLo T. 7 '58 s. 243—264.

Kotarbiński T. Jan Łukasiewicz's Works in the History of Logic. StLo T. 8 '58 s. 57—62.

Lejewski Cz. On Implicational Definitions. StLo T. 8 '58 s. 189—211.

Słupecki J. Towards a Generalized Mereology of Leśniewski. StLo T. 8 '58 s. 131—163, rys.

Suszko R. Syntactic Structure and Semantical Reference. StLo T. 8 '58 s. 213—247, rys.

Reichbach J. On the First-order Functional Calculus and the Truncation of Models. StLo T. 7 '58 s. 181—220.

Voisé W. L'objet et la méthode de l'histoire des sciences sociales. KWHNT 1957/58 nr spec. s. 155—164.

b) Prace w językach obcych

(zestawił Leon Gumański)

Filozofia w ogóle

Bibliografia, słowniki, zjazdy, organizacje

Actes du Congrès Montesquieu, réuni à Bordeaux du 23 au 26 mai 1955 pour commémorer le deuxième centenaire de la mort de Montesquieu. Bordeaux, Imprimeries Delmas 1956, 366 p.

Actes du quinzième congrès international de psychologie. Bruxelles — 1957. Proceedings of the fifteenth international congress of psychology. Brussels — 1957 (Acta Psychologica, 1959). Amsterdam, Noth-Holl. Publ. Co., 1959, XIX+658 p., 30 fl.

Archiv für Begriffsgeschichte. Bausteine zu e. histor. Wörterbuch d. Philosophie. Hrsg.: Erich Rothacker im Auftr. d. Kommission f. Philosophie d. Akademie d. Wissensch. u. d. Literatur zu Mainz. Bd III: Gewohnheit. Von Gerhard Funke. Bonn, Bouvier, 1958, 606 p., 64 DM.

Baldwin (James Mark), Dictionary of philosophy and psychology. Reprint (2 vols.). Gloucester (Mass.). Peter Smith, 1957, 644 p., 892 p., 15 doll.

Bericht über den 21. Kongress der Deutschen Gesellschaft für Psychologie, in Bonn vom 23. bis 27. September 1957. Im Auftrage d. Dt. Ges. f. Psychologie herausgegeben von Prof. Dr. A. Wellek. Göttingen, Verlag für Psychologie, Dr. C. J. Hogrefe, 1958, VIII+324 p., 28.50 DM.

Bibliographie de la Philosophie. Bulletin trimestriel. IV, 1 — Janvier—mars 1957. Institut International de Philosophie. Paris, J. Vrin, 1958, 136 p., 500 f. f.

Bibliographie de la Philosophie. Bulletin trimestriel. IV, 2 — Avril—juin 1957. Institut International de Philosophie. Paris, J. Vrin, 1958, 137—232 p., 500 f. f.

Bibliographie de la Philosophie. Bulletin trimestriel. IV, 3 — Juillet—septembre 1957. Institut International de Philosophie. Paris, J. Vrin, 1958, 233—368 p., 500 f. f.

Salvestrini (Virgilio), Bibliografia di Giordano Bruno. 1582—1950. (Biblioteca bibliografica italia diretta da M. Parenti, 12). 2-a ed. postuma a cura di Luigi Firpo. Firenze, Sansoni antiquariato, 1958, 407 p.

Zagadnienia ogólne

Ducassé (Pierre). Les techniques et le philosophe. Préf. par Max Serruys („Philosophie de la matière”). Paris, Presses Universitaires de France, 1958, XVI+176 p., 800 f. f.

Jaspers (Karl). Der philosophische Glaube (Fischer Bücherei, 249). Ungekürzte Ausg. Frankfurt a. M., Fischer Bücherei, 1958, 151 p., 2.20 DM.

Krüger (Gerhard). Grundfragen der Philosophie: Geschichte — Wahrheit — Wissenschaft. Frankfurt a. M., Klostermann, 1958, XII+288 p., 28.50 DM.

Sciacca (M. F.). La filosofia, oggi (Opera complete di M. F. Sciacca) (2 vol.). Milano, Marzorati, 1958, 485 p., 486 p., 6000 L.

Wstępny, podręczniki, nauczanie

Czto czitać po filosofii. Riekomendatelnij ukazatel literatury po dialektičeskom i istoričeskom mater'alizmu i istorii domarksistskoj filosofii. Moskwa, 1958, 154 p.

Cuvillier (Armand). La dissertation philosophique. T. I: Psychologie, Philosophie générale. Paris, Armand Colin, 1958, XV+248 p., 750 f. f.

Huisman (Denis). L'art de la dissertation philosophique. 2-e éd. (Baccalauréat

2-e partie, propedeutique, licence de philosophie, C.A.P.E.S.). Paris, soc. D'Edit. d'Enseignement Supérieur, 1958, 326 p., 850 f. f.

Knowledge and value. Introductory readings in philosophy. Edit. by Elmer Sprague and Paul W. Taylor (A project of the department of philosophy, Brooklyn College). New York, Harcourt, Brace, 1959, XV+717 p., 6.50 doll.

Le Senne (René). Introduction à la philosophie. Av.-prop. de Louis Lavelle (Coll. „Logos”). 4-e éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1958, XII+448 p., 1600 f. f.

Publikacje zbiorowe

The Aristotelian Society. Supplementary volume XXXII (1958). Symposium read at the joint session of the Aristotelian Society and the Mind Association at Southampton, 11th—13th July, 1958. London, Harrison & Sons, 1958, 294 p., 21 s.

Die Entfaltung der Wissenschaft. Zum Gedenken an Joachim Jungius (1587—1657). Vorträge gehalten auf der Tagung der Joachim Jungius - Gesellschaft der Wissenschaften, Hamburg, am 31. Oktober/1. November 1957 aus Anlass der 300. Wiederkehr des Todestages von Joachim Jungius (Veröffentlichung der Joachim Jungius-Gesellschaft der Wissenschaften, Hamburg). Hamburg, Verlag J. J. Augustin, 1958, 10.80 DM.

Festschrift für Hedwig Conrad-Martius (Philos. Jahrb., 1957, Jg. 66). Freiburg, Alber, 1958, 444 p., 26 DM.

Ibn Sina Adu Al (Awicenna). Kanon wraczebnoj nauki. Kniga III. T. I. Izdatelstwo Akademii Nauk Uzbiěkskoj SSR, 1958, 793 p.

Umanesimo e simbolismo. (Contributi del IV Convegno Internazionale di Studi Umanistici). Scritti di E. Castelli, H. G. Gadamer, E. Przywara, H. Gouhier, H. Sedlmayr, E. Garin, R. Klein, P. Mesnard, F. Secret, S. Caramella, Paolo Rossi, A. Chastel, K. Kerényi, D. Frey, A. Tenenti, E. Battisti, E. Gradmann, M. Batlloré, C.

Vasoli, R. *Volmat.* (Archivio di Filosofia, 1958, No 2—3). Padova, Cedam, 1958, 318 p., 4500 L.

Verita e storia. Un dibattito sul metodo della storia della filosofia. (Saggi di Abbagnano, Antoni, Calogero, Cantoni, Frondizi, Geymonat, Garin, Lombardi, Mondolfo, Paci e Spirito, presentati dal Prof. Lombardi). (Pubblicazioni della Società filosofica romana. Sez. della Società filosofica italiana). Asti, Aresthusa, 1956, 223 p.

Wydania i przekłady dzieł

Academicorum philosophorum index Herculaneis. Ed. Segofredus Mekler. Ed. 2. ex ed. anni 1902 lucis ope expressa. Berlin, Weidmann, 1958, XXXIII+134 p., 15 DM.

Aristoteles. Hauptwerke. Ausgew., übers. u. eingel. von Wilhelm Nestle (Kröners Taschenausgabe. 129). 5 Aufl. Stuttgart, Kröner, 1958, XLVIII+410 p., 11 DM.

Augustin (Saint). La Cité de Dieu. Édition intégrale en cinq volumes. Texte latin, traduction française en regard d'après la 4e éd. de Dombart et Kalb. Introduction et notes par G. Bardy. Traduction de G. Combès. Vol. I: Livres I—V: Impuissance sociale du paganisme; Vol. II: Livres VI—X: Impuissance spirituelle du paganisme (Oeuvres de S. Augustin Cinquième série. Vol. 33, 34). (Bibliothèque augustinienne). Paris, Desclée de Brouwer, 1959, 872 p., 680 p., 3.300 f. f., 3.000 f. f., 330 f. b., 270 f. b.

Averroës. On Aristotle's. De generatione et corruptione: middle commentary and epitome. Tr. from the original Arabic and the Hebrew and Latin versions, with notes and introd. by Samuel Kurland (Corpus Commentariorum Averrois in Aristotelem. Versio anglica, IV, 1—2; Corpus philosophorum medii aevi; Publication, 67). Cambridge (Mass.). Medieval Academy of America, 1958, XXV+245 p., 5 doll.

Brunschvicg (Léon). Ecrits philosophiques. T. III: Science — Religion. Textes réunis et annotés par Mme A.-R. Weil-Brunschvicg et Claude Lehec suivis

d'une bibliographie complète par Claude Lehec (Bibliothèque de philosophie contemporaine). Paris, Presses Universitaires de France, 1958, 296 p., 1200 f. f.

Burke (Edmund). A philosophical enquiry into the origin of our ideas of the sublime and beautiful. Edited with an introd. and notes by J. T. Boulton. London, Routledge & Kegan Paul; New York, Columbia Univ. Press, 1958, CXXX+197 p., 32 s., 5 doll.

Cournot. Critique philosophique. Textes choisis par Claude Khodoss. („Les Grands Textes”. Bibliothèque classique de philosophie). Paris, Presses Universitaires de France, 1958, VIII+240 p., 400 f. f.

Dilthey (Wilhelm). System der Ethik. Hrsg. von Herman Nohl. (Gesammelte Schriften, 10). Stuttgart, Teubner; Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1958, 124 p., 10.80 DM.

Dilthey (Wilhelm), Der Aufbau der geschichtlichen Welt in der Geisteswissenschaften (Gesammelte Schriften, Hrsg.: Bernhard Groethuysen, 7). 2. unveränd. Aufl. Stuttgart, Teubner; Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1958, XII+380 p., 18.50 DM.

Dilthey (Wilhelm), Die geistige Welt. Einleitung in d. Philosophie d. Lebens. Hälfte 2: Abhandlungen zur Poetik, Ethik und Pädagogik (Gesammelte Schriften, Bd 6). 3., unveränd. Aufl. Stuttgart, Teubner; Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1958, VI+324 p., 14.80 DM.

Giercen (A. J.), Sobranije soczinenij w tridcati tomach. T. XV. Izdatielstwo Akadiemii Nauk SSSR. Moskwa, 1958, 498 p.

Hartmann (Nicolai), Kleinere Schriften. Bd III: Vom Neukantianismus zur Ontologie. Berlin, W. de Gruyter, 1958, 395 p., 30 DM.

Hippokrates, Fünf auserlesene Schriften eingeleitet u. neu übertragen v. W. Cappelle (Bibl. der Alten Welt hrsg. v. K. Hoenn). Zürich, Artemis Verlag, 1955, 238 p.

Hugues de Saint-Victor, La contemplation et ses espèces. Intr., textes et notes par Roger Baron (Coll. „Monumenta christiana selecta”). Paris, Desclée & C-ie, 1958, 143 p., 990 f. f.

Isaac Israel¹, Isaac Israeli, a neoplatonic philosopher of the early tenth century, his works tr. with comments and an outline of his philosophy, by A. Altmann and S. M. Stern (Scripta Judaica, I). Fair Lawn (N. Y.), London, Oxford Univ. Press, 1958, XXIII+226 p., 30 s., 4.80 doll.

Johnson (Alexander Bryan), A treatise on language. Ed. by David Rynin. Berkeley, Univ. of California Press, 1959, VI+312 p., 1.50 doll.

Jungius (Joachim), Logica Hamburgensis. Editit Rudolf W. Meyer (Veröffentlichungen der Joachim Jungius-Gesellschaft der Wissenschaften, Hamburg). Hamburg, Verlag J. J. Augustin, 1957, XXXIX+73 p., 52 DM.

Kierkegaard (Sören), Der Begriff Angst (Begrebet angst, dt). Eine schlichte psychologisch-andeutende Überlegung in Richtung auf d. dogmat. Problem d. Erbsünde. Vorworte. Unterhaltungslektüre f. einzelne Stände je nach Zeit u. Gelegenheit. Übers. von Emanuel Hirsch (Gesammelte Werke. Abt. 11/12). Düsseldorf, Diederichs, 1958, X+280 p., 15.20 DM.

Kierkegaard (Sören), Stadien auf des Lebens Weg (Gesammelte Werke (dt.). Unter Mitarb. von Rose Hirsch übers. von Emanuel Hirsch. 15. Abt.). Düsseldorf—Köln, 1958, XIV+569 p., 26.50 DM.

Late Medieval Mysticism. Edited by Ray C. Petry (Library of Christian Classics, XIII). Philadelphia, Westminster Press, 1957, 424 p., 5 doll.

Malebranche, Traité de la nature et de la grâce, Introduction philosophique, notes et commentaire du texte de 1712, texte de l'édition originale 1680. Edité par Ginette Dreyfus (Bibliothèque des textes philosophiques. Textes et commentaires). Paris, J. Vrin, 1958, 396 p., 2700 f.f.

Malinowskij (W. F.), Izbrannyje ob-szczestwienno-politiczeskije soczinenija.

Izdanielstwo Akademii Nauk SSSR. Moskwa, 1958, 170 p.

Peirce (Charles), Collected papers of Charles Sanders Peirce. Vol. VII: Science and philosophy. Ed. by Arthur W. Burks. Cambridge, Harvard Univ. Press, 1958, XIV + 415 p., 8 doll.

Peirce (Charles Sanders), Collected papers of Charles Sanders Peirce. Vol. VIII: Reviews, Correspondence, and bibliography, Ed. by Arthur W. Burks. Cambridge, Harvard Univ. Press, 1958, XII + 352 p., 8 doll.

Plechanow (G. W.), Izbrannyje filosof-skije proizwiedeniya. W piati tomach. T. V. Socekgiz. Moskwa, 1958, 903 p.

Richard de Saint-Victor, Liber exceptionum. Texte critique avec introduction, notes et tables par Jean Chatillon (Textes philosophiques du moyen âge, V). Paris, J. Vrin, 1958, 548 p., 5100 f. f.

Sancti Barnardi, Opera. Vol. I: Sermo-nes super Cantica Canticorum 1—35, ad fidem codicum recensuerunt J. Leclercq, C. H. Talbot, H. M. Rochais. Roma, Editiones Cistercienses, 1957, LXVIII+261 p., 3000 L.

Scheler (Max), Philosophical perspectives. Transl. by Oscar A. Haac. Boston, Beacon Press, 1958, VIII + 144 p., 5 doll.

Scheler (Max), L'homme du ressentiment (Traduction abrégée de l'éd. parue a Leipzig en 1919 sous le titre: Vom Umsturz der Werte) („Les Essais” IX). Paris, Gallimard, 1958, 192 p., 500 f. f.

Schelling (F. W. J. von), Werke. Nach d. Originalausg. in neuer Anordnung hrsg. von Manfred Schröter. Münchner Jubiläumsdruck. Unveränd. fotomechan. Nachdr. I: Jugendschriften. 1793—1798. II: Schriften zur Naturphilosophie, 1799—1801. 2. Aufl. München, Beck, 1958, 723 p., X + 739 p., 44 DM., 48 DM.

Seneca, The stoic philosophy of Seneca. Essays and letters of Seneca, tr. and with introd. by Moses Hadas (Doubleday Anchor Books, A 148). Garden City (N. Y.), Doubleday, 1958, VIII + 261 p., 0.95 doll.

Simmel (Georg), Philosophie des Geldes (Gesammelte Werke, Bd 1). 6. Aufl. Unveränd. Nachdr. d. 5. Aufl. Berlin, Duncker & Humblot, 1958, XV + 585 p., 48 DM.

Steckerl (Fritz), The fragments of Praxagoras of Cos and his school. Collected, edited and translated by F. S. (Philosophia antiqua, 8). Leiden, E. J. Brill, 1958, X + 132 p., 12.50 fl.

Teilhard de Chardin (Pierre), Construire la terre. Vol. I: Des Cahiers de l'Association des Amis de Pierre Teilhard de Chardin. Paris, Edit. du Seuil, 1959, 192 p., 750 f. f.

Theophrastus, On stones. Introd., Greek text, English tr. and commentary by Earle R. Caley and John F. C. Richards (Contributions in physical science, n. 1. Graduate school monographs). Columbus, Ohio State Univ. Press, 1956, 238 p., 6 doll.

Wittgenstein (Ludwig), Philosophical investigations. Tr. by G.E.M. Anscombe (Parallel English and German texts). 2-d ed. Oxford, Blackwell, 1958, 37 s. 6 d.

Wittgenstein (Ludwig), Preliminary studies for the „Philosophical investigations“, generally known as The Blue and Brown Books. Oxford, Blackwell, New York, Harper, 1958, XIV + 185 p., 6 doll.

Historia filozofii

Calokszttat dziejów

Aster (Ernst von), Geschichte der Philosophie. 12. Aufl., durchges., erg., mit neuer Zeittaf. u. Bibliographie von Franz Josef Brecht (Kröners Taschenausgabe, 108). Stuttgart, Kröner, 1958, XXI + 504 p., 9.80 DM.

Iz istorii filozofii. Izdatielstwo Wysszej Partijnoj Szkoły i Akademii Obszczestwiennych Nauk pri CK KPSS. Moskwa, 1958, 255 p.

Filozofia starożytna

Brun (Jean), (L'épicurisme („Que sais-je“?, 810). Paris, Presses Universitaires de France, 1958, 128 p., 200 f. f.

Kühn (J. H.), Sytem- und Methodenprobleme im Corpus Hippocraticum (Coll. Hermes, Einzelschriften, H. 11). Wiesbaden, F. Steiner 1956, VIII + 106 p., 8 DM.

I Presocratici. Frammenti e testimonianze. I: La filosofia ionica. Pitagora e l'antico pitagorismo. Senofane. Eraclito. La filosofia eleatica. Intr., trad. e note di Angelo Pasquinelli (Classici della filosofia, 3), Torino, G. Einaudi, 1958, XXXV + 437 p.

Snell (B.), Leben und Meinungen der Sieben Weisen. Griechische und lateinische Quellen erläutert und übertragen von B. S. („Tusculum“). München. E. Heimeran Verlag, 1952, 184 p., 8 DM.

Tugendhat (Ernst), Ti kata tinos. Eine Untersuchung zu Struktur und Ursprung aristotelischer Grundbegriffe (Symposion, 2. Philosophische Schriftenreihe hrsg. von Max Müller. Bernhard Welte, Erik Wolf). Freiburg—München, K. Alber, 1958, XII + 156 p., 15 DM.

Ueberweg-Heinze, Grundriss der Geschichte der Philosophie. Bd I Karl Praechter, Die Philosophie des Altertums (Photomech. Nachdr. d. Letzten Ausg.). Basel—Stuttgart, Schwabe, 1957, 945 p., 48 DM.

de Vogel (C. J.), Greek philosophy. A collection of texts with notes and explanations. Vol. III: The Hellenistic—Roman period. Leiden, E. J. Brill, 1959, XVI + 670 p., 33 fl.

Filozofia średniowieczna

Le Goff (Jacques), Les intellectuels au moyen âge (Coll. „Microcosme“. Le Temps qui court, 3). Paris, Ed. du Seuil, 1957, 192 p., 350 f. f.

Hunger (Herbert), Byzantinische Geisteswelt. Von Konstantin d. Grossen bis zum Fall Konstantinopels (Geist d. Abendlandes). Baden-Baden Holle, 1958, 335 p., 14 DM.

de Lagarde (Georges), La naissance de l'esprit laïque au déclin du moyen âge. T. II: Secteur social de la scolastique. 2-e

éd. refondue. Louvain, Editions Nauwelaerts, 1958, VIII + 344 p., 270 f. b.

Ley (Hermann), Studie zur Geschichte des Materialismus im Mittelalter. Berlin, Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1957, 272 p., 30 DM-Ost.

Lottin (Odon) O.S.B., Psychologie et morale aux XIIe et XIIIe siècles. T. I: Problèmes de psychologie. 2-e édition. Gembloux, J. Duculot, 1957, 553 p., 560 f. b.

Maier (Anneliese), Zwischen Philosophie und Mechanik (Studien zur Naturphilosophie der Spätscholastik, Bd V) (Collana „Storia e Letteratura“, 69). Roma. Edizioni di Storia e Letteratura, 1958, X + 394 p., 5000 L.

Filozofia nowożytna

Copleston (Frédéric Charles), History of philosophy. Vol. IV: Descartes to Leibniz (Bellarmine ser., n. 15). London, Burns, 1958, 370 p., 30 s.

Golosow (W.), Oczerki do istorii anglijskogo materializma XVII—XVIII w. Knižnoje Izdatielstwo. Krasnojarsk, 1958, 487 p.

Gusiejnow (G.), Iz istorii obszczestwiennoj i filozofskoj mysli w Azerbajdzan'e XIX w. Azerbajdzangorizdat, Baku, 1958, 429 p.

Nelson (John Charles), Renaissance theory of love. The context of Giordano Bruno's „Eroici furori“. New York. Columbia Univ. Press; London, Oxford Univ. Press, 1958, 280 p., 5.50 doll., 45 s.

Persons (Stow). American minds. A history of ideas. New York, Holt, 1958, 467 p., 7.50 doll.; Toronto, McLeod, 8.75 doll.

Renaudet (Augustin), Humanisme et Renaissance. Dante, Pétrarque, Standonck, Erasme, Lefèvre d'Étaples, Marguerite de Navarre, Rabelais, Guichardin, Giordano Bruno (Recueil d'articles publ. dans des revues ou dans des vol. de Mélanges) (Travaux d'Humanisme et Renaissance, 30). Genève, Droz, 1958, 280 p., 40 f. s.

Filozofia Wschodu

Benoit (Hubert), Supreme doctrine. Psychological studies in Zen thought. Foreword by Aldous Huxley (Compass bks). New York, Viking Press, 1959, 248 p., 1.25 doll.

Charles (Raymond), L'âme musulmane (Bibliothèque de philosophie scientifique). Paris, Flammarion, 1958, 288 p., 775 f. f.

Confucius, Wisdom of Confucius. Tr. ed. and with an introd. and notes by Lin Yutang. London, M. Joseph, 1958, 237 p., 21 s.

Corbin (Henry), L'imagination créatrice dans le soufisme d'Ibn'Arabi („Homo Sapiens“). Paris, Flammarion, 1958, 288 p., 1350 f. f.

Eckardt (André), Laotses Gedankenwelt. Nach d. Tao-te-king. Baden-Baden Lutzeyer, 1957, 186 p., 14.70 DM.

Glasesnapp (Helmuth von), Indische Geisteswelt. Eine Ausw. von Texten in dt. Uebers. Eingel. u. hrsg. Bd I: Glaube und Weisheit der Hindus (Geist d. Morgenlandes). Baden-Baden, Holle, 1958, 334 p., 14 DM.

Glasesnapp (Helmuth von). Die Philosophie der Inder. Eine Einf. in ihre Geschichte u. ihre Lehren (Kröners Taschenausgabe, 195). 2. Aufl. Stuttgart, Kröner, 1958, XI + 505 p., 12 DM.

Jabre (Farid), La notion de certitude selon Ghazali dans ses origines psychologiques et historiques (Études musulmanes, VI). Paris, J. Vrin, 1958, 476 p., 4200 f. f.

Lao-Tseu, Tao te king, le livre du Tao et de sa vertu [Traduction nouvelle suivie d'Aperçus sur les enseignements de Lao Tseu] (Collection Sagesse, 10), Paris, Club de libraires de France, 1958, 264 p., 1400 f. f.

Levenson (Joseph R.), Confucian China and its modern fate: The problem of intellectual continuity. Berkeley, Univ. of California Press, 1958, XIX + 223 p., 5 doll.

Nader (A. N.), *Le système philosophique des Mu'tazila (premiers penseurs de l'Islam) (Recherches, T. III)*. Beyrouth, Institut de Lettres orientales, 1956, XX + 350 p.

Oldenberg (Hermann), *Buddha. Sein Leben, seine Lehre, seine Gemeinde* Hrsg. von **Helmuth von Glasenapp**. 13. Aufl. Stuttgart, Cotta, 1959, XII + 535 p., 32 DM.

Ta T'ung Shu, *The one-world philosophy of K'ang Yu-wei*. Translated from the Chinese with introduction and notes by **Laurence G. Thompson**. New York, The Macmillan Co., 1958, 300 p., 6 doll.

Varma (Vishwanath Prasad), *Studies in Hindu political thought and its metaphysical foundations*. Banaras, Motilal Banarsidas, 1955, II + 219 p.

Współczesne kierunki filozoficzne

Egzystencjalizm

Barrett (William), *Irrational man. A study in existential philosophy* (Doubleday Anchor Bks): New York, Doubleday, 1958, 278 p., 5 doll.

Rollnow (Otto Friedrich), *Die Lebensphilosophie (Verständliche Wissenschaft. Geisteswiss. Abt. Bd 70)*. Berlin, Springer, 1958, VI + 154 p., 7.80 DM.

Buber (Martin), *I and Thou*. Second ed., with a postscript by the author added. Tr. by **Roland Gregor Smith**. New York, Charles Scribner's Sons, 1958, XII + 137 p., 1.75 doll.

Heidegger (Martin), *Essais et conférences*. Traduit de l'allemand par **André Préau** et préfacé par **Jean Beaufret** („Les Essais“). Paris, Gallimard, 1958, 350 p., 950 f. f.

Herberg (Will), *Four existentialist theologians. A reader from the works of Jacques Maritain, Nicolas Berdyaev, Martin Buber, and Paul Tillich*. Selected and with an introd. and biographical notes by **W. H.** (Doubleday Anchor Books, A 141).

Garden City, New York, Doubleday, 1958, VIII + 312 p., 1.25 doll.

Materializm dialektyczny

Dialekticzeskij i istoriczeskij materializm. Moskwa Izdatielstwo Wysszej Partnoj Szkoły i Akademii Obszczestwiennych Nauk pri CK KPSS. 1958, 136 p.

Kendzjuro (Jamagida), *Filosofija swobody*, Moskwa, 1958, 210 p.

Kovalgin (V. M.), *Problema oszczusczenij i reflektornaja teorija*. Mińsk, Izd. AN BSSR, 1959, 233 p.

Kyblanow (B. G.), *Gnoseologiczeskaja priroda literatury i iskwstwa*. Lwow. Izdatielstwo Lwowskogo Uniwersitieti, 1958, 289 p.

Leontjew (L.), *Marks i sowriemienność*. Moskwa, 1958, 144 p.

Niekotoryje woprosy filozowskogo nasledija W. I. Lenina. (Sbornik statiej w pomoszcz lektoru), Moskwa, 1958, 205 p.

Ogiermann (Helmut), *Materialistische Dialektik. Ein Diskussionsbeitrag* (Sammlung Wissenschaft u. Gegenwart). München, Pustet, 1958, 275 p. 14.80 DM.

Saczkow (J.), *O matierialistycznym istotkowaniu kwantowej micchaniki*. Gospolotizdat, Moskwa, 1959, 175 p.

Riakin (A. N.), *Ob otrazhenii kak obszczem swojstwa wsiej matierii*. Kaługa, Knižnoje Izdatielstwo, 1958, 285 p.

Wetter (Gustav A.), *Der dialektische Materialismus. Seine Geschichte u. sein System in d. Sowjetunion*. 4., bearb. u. erw. Aufl. Freiburg, 1958, XII + 693 p., 36 DM.

Woprosy dialekticzeskogo i istoriczeskogo matierializma. Baku, Izdatielstwo Akademii Nauk Azerbajdzanskoj SSR. Tom. I. 1958.

Woprosy marksistsko-leninskoj filozofii. Izdatielstwo Wysszej Partijnoj Szkoły i Akademii Obszczestwiennych Nauk pri CK KPSS. Moskwa, 1959, 412 p.

Inne kierunki

Buber (Martin), Ich und du. Um ein Nachwort erweiterte Neuausgabe. Sonderausg. zu M. Bubers 80. Geburtstag am 8. Febr. 1958, Heidelberg, L. Schneider, 1958, 116 p., 10 DM.

Bychowskij (B. E), Filozofija nieonramatizma. Znanije. Moskwa, 1959, 47 p.

Dewey (John), Reconstruction in philosophy. Enl. ed. with a new introd. by the author. London, Mayflower, 1958, 224 p., 12 s.

Fink (Eugen), Sein, Wahrheit, Welt. Vor-Fragen zum Problem des Phänomen-Begriffs (Phänomenologica, I). Den Haag, Martinus Nijhoff, 1958, VIII + 156 p., 12.50 fl.

Gallagher (Thomas Raphael), Contemporary status of the notion of existence and its limitation in Thomistic metaphysics (Catholic Univ. of Am. School of Philosophy. Philosophical studies). Washington. Catholic Univ. of Am. Press, 1958, 0.50 doll.

de Muralt (André), L'idée de la phénoménologie. L'exemplarisme husserlien. Edition augmentée d'un index (Bibliothèque de philosophie contemporaine. Histoire de la philosophie générale). Paris. Presses Universitaires de France, 1958, 400 p., 1900 f. f.

Ojzerman (T. I.), Nieotomizm — filozofia suwriemiennoj reakcionnoj burżuazji. Socekgiz, Moskwa, 1959, 82 p.

Philosophy in the mid-century. A survey. Edited by Raymond Klibansky. I: Logic and philosophy of science, II: Metaphysics and analysis. III: Values, history and religion (International Institute of Philosophy). La philosophie au milieu du vingtième siècle. Chroniques par les soins de Raymond Klibansky. (Institut International de Philosophie) Firenze, La Nuova Italia Editrice, 1958, XII + 338 p., 220 p., VIII + 234 p. 5000 L., 3500 L., 4000 L.

Monografie o filozofach i pisarzach filozofujących

Düring (Ingemar), Aristotle in the ancient biographical tradition. Göteborg, Institute of Classical Studies; Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1957, 490 p., 32 Sw. Kr.

Ross (Sir David), The development of Aristotle's thought (Dawes Hicks Lectures on Philosophy, British Academy, 1957). Oxford, Oxford University Press, 1958, 15 pl. 3 s.

Fritz (Kurt von), Aristotle's contribution to the practice and theory of historiography (Calif. Univ. Publ. in philosophy, vol. 28, n. 3. Hovison lectures, 1957). Berkeley, Univ. of Calif. Press, 1958, 113—137 p., 0.50 doll.

[**Augustine (S.)**]. An Augustine synthesis. Arr. by Erich Przywara (Harper torchbook, Cathedral Lib.). New York, Harper, 1958, 507 p., 1.95 doll.

Afnan (Soheil M.), Avicenna, his life and works. London, Allen & Unwin; New York, Macmillan Co., 1958, 298 p., 6.75 doll.

Romanow (I. M.), Mirowozrenije N. G. Czernyszewskogo w 1872—1883 godach. Knižnoje Izdatielstwo. Jakutsk, 1958, 291 p.

Timoszenko (V. E.), Materializm Demokrita, Moskwa, 1959, Izd. AN SSSR, 96 p.

Weizsäcker (Carl Friedrich von), Descartes und die neuzeitliche Naturwissenschaft (Hamburger Universitätsreden, 23). Hamburg, Universität, 1958, 29 p., 1.50 DM.

Mornet (Daniel), Diderot, l'homme et l'oeuvre (Connaissance des lettres, 7). Paris, Hatier—Boivin, 1958, 208 p., 288 f. f.

Cameron (Keneth Walter), Emerson index; or, names, exempla, sententiae, symbols, words and motifs in sel. notebooks of Ralph Waldo Emerson. Hartford (Conn.), Transcendental bks, 1958, 25 doll.

Huizinga (Johan), *Europäischer Humanismus: Erasmus. Uebers. aus d. Holländ. von Werner Kaegi* (Rowohlts deutsche Enzyklopädie, 78). Hamburg, Rowohlt, 1958, 195 p., 1.90 DM.

Marcel (Raymond), *Marcile Ficini (1433—1499) (Les Classiques de l'humanisme. Etudes VI)*. Paris, Société d'Édition „Les Belles Lettres” 1958, 788 p., 3800 f. f.

Joanisjan (A. R.), *Szarl Furie. Izdatielstwo Akademii Nauk SSSR*. Moskwa, 1958, 152 p.

Findlay (J. N.), *Hegel: A re-examination* (The Muirhead library of philosophy). London, G. Allen & Unwin; New York, The Macmillan Co., 1958, 372 p., 6 doll.

Sicherl (M.), *Die Handschriften, Ausgaben und Uebersetzungen von Iamblichos „De mysteriis”*. Eine kritisch-historische Studie (Texte und Untersuchungen, 72). Berlin, Akademie-Verlag, 1957, XVI + 227 p., 33.50 DM.

Paumen (Jean), *Raison et existence chez Karl Jaspers*. Bruxelles, Ed. du Parthénon, 1958, 344 p., 215 f. b.

Karapetian (A. A.), *Kriticzeskij analiz filosofii Kanta*. Armiangosizdat. Erewan, 1958, 556 p.

Żdanow (J.), *Lenin i jestestwoznanię*. Gospolitizdat. Moskwa, 1958, 110 p.

Kolman (E.), *Lenin i nowiejszaja fizika*. Rospolitazdat. Moskwa, 1959, 153 p.

White (Alan R.), *G. E. Moore, a critical exposition*. Oxford, Basil Blackwell, 1958, 226 p., 25 s.

Klages (Ludwig), *Die psychologischen Errungenschaften Nietzsches*. 3. Aufl. Bonn, Bouvier, 1958, VI + 228 p., 18 DM.

Andler (Charles), *Nietzsche. Sa vie et sa pensée, I: Les précurseurs de Nietzsche, la jeunesse de Nietzsche, II: Le*

pessimisme esthétique de Nietzsche, la maturité de Nietzsche, III: Nietzsche et le transformisme intellectualiste. La dernière philosophie de Nietzsche („Bibliothèque des idées”). Paris, Gallimard, 1958, 560 p., 644 p., 1750 f. f., 1950 f. f., 1750 f. f.

Bakradze (K.), *Sistiema i metod filosofii Giegiela. Izdatielstwo Tbiliskogo Uniwersiteta*. Tbilisi, 1958, 464 p.

Boehner (Philotheus) O.F.M., *Collected articles on Ockham*. Edited by Eligius M. Buytaert, O.F.M. (Franciscan Institute Publications. Philosophy Series, 12). St. Bonaventure (N. Y.) The Franciscan Institute; Louvain, E. Nauwelaerts; Paderborn, F. Schöningh, 1958, X + 482 p., 660 f. b.

Baudry (Leon), *Lexique philosophique de Guillaume d'Ockham. Etude des notions fondamentales*. Paris, Lethiel-leux, 1958, 300 p. 2000 f. f.

Masset (Pierre), *La dialectique de la conscience chez Jacques Paliard*. Introduction à la pensée de Jacques Paliard. Ill. d'une planche fotogr. h.-t. (Publications de la Faculté des Lettres et des Sciences humaines de Montpellier). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 360 p., 1500 f. f.

Philosophes Roumains contemporains. Editions de l'Académie de la République Populaire Roumaine. 1958, 307 p.

Cordier (Pierre Marie), *Jean Pic de La Mirandole ou la plus pure figure de l'humanisme chrétien* (En appendice: De hominis dignitate, De la dignité de l'homme, texte et trad. en regard). Paris, De-bresse, 1958, 192 p., 495 f. f.

Wolff (Hans M.), *Plato. Der Kampf ums Sein* (University of California Publications in Philosophy, 30). Berkeley, University of California Press; Bern, A. France; London, Cambridge University Press, 1957, 312 p., 4.50 doll. 22 f. s.

Hildebrand (Kurt), *Platon, Logos und Mythos*. 2., durchgesehene und durch ein Nachwort ergänzte Auflage. Berlin, W. de Gruyter, 1959, VIII + 396 p., 332 DM.

Ong (Walter J.) S. J., *Ramus, method, and the decay of dialogue. From the art of discourse to the art of reason.* Cambridge (Mass.), Harvard Univ. Press, 1958, 408 p., 10 doll.

Buch des Dankes an Georg Simmel. Briefe, Erinnerungen, Bibliographie. Zu seinem 100. Geburtstag am 1. März 1958 hrsg. von Kurt Gassen und Michael Landmann. Berlin, Duncker & Humblot, 1958, 371 p., 33 DM.

Teresa Renata de Spiritu Sancto, Edith Stein. Schwester Teresa Benedicta a Cruce, Philosophin u. Karmelitin. Ein Lebensbild, gewonnen aus Erinnerungen u. Briefen. Authentische Ausg. d. Kölner Karmel (Herder-Bücherei, 3). 41. Aufl. Freiburg, Herder, 1958, 239 p., 2.20 DM.

Leroy (Pierre) S. J., *Pierre Teilhard de Chardin tel que je l'ai connu.* Paris, Plon, 1958, 80 p., 495 f. f.

Viallet (François-Albert), *Zwischen Alpha und Omega. Das Weltbild Teilhards de Chardin.* Nürnberg, Glock u. Lutz, 1958, 247 p., 12.80 DM.

Kane (William J.), *Philosophy of relation in the metaphysics of St. Thomas* (Catholic Univ. of Am. School of philosophy. Philosophical studies, 179, abstr. n. 30). Washington, Catholic Univ. of Am. Press, 1958, 0.75 doll.

Twomey (John Edward), *General notion of the transcendentals in the metaphysics of St. Thomas Aquinas* (Catholic Univ. of Am. School of Philosophy. Philosophical studies, 185, abstr. n. 36). Washington, Catholic Univ. of Am. Press, 1958, 0.50 doll.

Cresson (André), *Voltaire, sa vie, son oeuvre, avec un exposé de sa philosophie* (Extraits de Voltaire, 2-e édition) (Philosophes) Paris, Presses Universitaires de France, 1958, 140 p., 300 f. f.

Leclerc (Ivor), *Whitehead's metaphysics. An introductory exposition.* London, Allen and Unwin; New York, The Macmillan Co., 1958, XIII + 233 p., 21 s., 3.75 doll.

Malcolm (Norman), *Ludwig Wittgenstein A memoir.* With a biographical sketch by Georg Henrik von Wright. London, New York, Oxford Univ. Press, 1958, 100 p., 12 s., 6 d.

Pole (David), *Later philosophy of Wittgenstein.* A short introduction, with an epilogue on John Wisdom. Fair Lawn (N. Y.), Essential bks: London, Athlone Press, 1958, 132 p., 2.40 doll., 15 s.

Anscombe (G.E.M.), *An introduction to Wittgenstein's Tractatus* (Philosophy), Londo, Hutchinson University Library, 1959, 180 p., 10 s 6 d.

Metafizyka

Cramer (Wolfgang), *Das Absolute und das Kontingente. Untersuchungen zum Substanzbegriff* (Philosophische Abhandlungen, 7). Frankfurt/M., V. Klostermann, 1958, 90 p., 8.50 DM.

Foulquié (Paul), *Nouveau précis de philosophie à l'usage des candidats au baccalauréat.* Tome III; Métaphysique. Paris, Les Éditions de l'École, 1957, 493 p., 1200 f. f.

Lavelle (Louis), *Les puissances du moi* (Bibliothèque de philosophie scientifique). Paris, Flammarion, 1958, 283 p., 975 f. f.

Meyer (Hans), *Systematische Philosophie.* Ed II: Grundprobleme der Metaphysik. Paderborn, Schöningh, 1958, IX + 502 p., 28 DM.

Sciacca (Michele-F.), *Acte et être.* Traduit de l'italien par Francis Authier (Philosophes italiens). Paris, F. Aubier, 1958, 228 p., 885 f. f.

Teoria poznania

Pasch (Alan), *Experience and the analytic: a reconsideration of empiricism.* Chicago, Univ. of Chicago Press, 1958, XVII + 274 p., 6.50 doll.

Reichenbach (Hans), *Philosophy of space and time.* Tr. by Maria Reichenbach and John Freund. With introd. remarks by Rudolf Carnap. New York, Dover Publ.,

London, Constable, Toronto, Mc Clelland, 1958, 295 p., 2 doll., 16 s., 2.20 doll.

Historia i filozofia nauki

Cohen (Morris Raphael), and **Drabkin** (I. E.), Source book in Greek science (Source bks in the hist. of the sciences). 2-d ptg. Cambridge (Mass.), Harvard Univ. Press, 1958, XXI + 581 p., 7.50 doll.

Crombie (A. C.), Histoire des sciences de saint Augustin à Galilée (400—1650). Edit. française revue et considérablement augm. par l'auteur. Trad. de l'anglais par Jacques d'Hermies. T. I—II. Paris, Presses Univ. de France, 1959, VIII + 328 p., 262 p., 2400 f. f.

Hanson (Norwood Russell), Patterns of discovery. An inquiry into the conceptual foundations of science. New York, Cambridge University Press, 1958, IX + 241 p., 5.50 doll.

Histoire de la science des origines au XX-e siècle, publiée sous la direction de M. Dumas (Encyclopédie de la Pléiade). Paris, Gallimard, 1958, XLVIII + 1904 p., 4200 f. f.

Lefebvre (Eloi), Structure et objet de l'analyse mathématique. Paris, Gauthier-Villars, 1958, X + 284 p., 3500 f. f.

Planck (Max), Scheinprobleme der Wissenschaft. Vortrag. 5., mit d. 1. übereinstimmende Aufl. Leipzig, J. A. Barth, 1958, 1.50 DM-Ost.

Planck (Max), Sinn und Grenzen der exakten Wissenschaft. Vortrag. 6., mit d. 2. übereinstimmende Aufl. Leipzig, J. A. Barth, 1958, 31 p., 1.50 DM.

La science moderne (de 1450 a 1800) (Histoire générale des sciences publiée sous la direction de René Taton, II), Paris, Presses Universitaires de France, 1958, VIII + 800 p., 3800 f. f.

Whitehead (Alfred North), Symbolism: its meaning and effect (Barbour—Page Lectures, University of Virginia, 1927). New York, Macmillan, 1958, VIII + 88 p., 2.50 doll.

Logika i metodologia

Zagadnienia ogólne, historia

Albrecht (E.), Die Beziehungen von Erkenntnistheorie, Logik und Sprache. Halle (Saale). Niemeyer, 1956, 152 p., 9.10 DM.

Logika és logikai gyakorlatok. A tanító- és óvónóképzé intézetek számára Kézirat, Budapest, 1959, Tankönyvkiado, 167 p.

Woprosy logiki. Izdatielstwo Leningradskogo Uniwersiteta. Leningrad, 1959, 118 p.

Wstępny, podręczniki, nauczanie

Freudenthal (H.), Logique mathématique appliquée (Collection de logique mathématique, Série A, XIV). Paris, Gauthier-Villars, 1958, 57 p., 10 fig., 1200 f. f.

Gorskij (D. P.), Logika. Uczebnoje posobie dla pedagogicznych institutow. Uczepiedgiz, Moskwa, 1958, 290 p.

Jevons (W. Stanley), The principles of science. A treatise on logic and scientific method. With a new introduction by Ernst Nagel. Second edition. Reprint. New York, Dover Publications, 1958, LIII+786 p., 2.98 doll.

Klaus (Georg), Einführung in die formale Logik. Berlin, VEB Dt. Verl. d. Wissenschaften, 1958, XII + 391 p., 22.80 DM-Ost.

Lorenzen (Paul), Formale Logik (Sammlung Göschen, 1176/1176a). Berlin, Walter De Gruyter, 1958, 165 p., 4.80 DM.

Perelman (C.), Cours de logique. 1: Introduction historique: Antiquité. II: Introduction historique: Moyen âge et temps modernes. III: Logique formelle et théorie de l'argumentation. Liège, Ed. De-soer, 1956, 88 p., 84 p., 84 p., 225 f. b.

Poszczególne zagadnienia

Bernays (Paul), Axiometric set theory, With a hist. introd. by Abraham A.

Fraenkel (Studies in logic and the foundations of mathematics). Amsterdam, North-Holland Publ. Co., 1958, 225 p., 22.50 fl.

Carnap (Rudolf), *Induktive Logik und Wahrscheinlichkeit*. Bearbeitet von Wolfgang Stegmüller. Wien, Springer-Verlag, 1959, VIII + 261 p., 7.60 doll.

Carnap (Rudolf), *Meaning and necessity. A study in semantics and modal logic* (Phoenix bks). 2-d enl. ed. Chicago, Univ. of Chicago Press, 1958, 258 p., 1.65 doll.

Charlesworth (Maxwell John), *Philosophy and linguistic analysis* (Duchesne Studies. Philosophical Series, 9). Pittsburgh, Duquesne Univ. Press; Louvain, E. Nauwelaerts, 1959, XIII + 234 p., 5.50 doll.

Curry (Haskell Brooks) and **Feys** (Robert M.), *Combinatory logic. Vol. I*, with two sections by William Craig (Studies in logic and the foundations of mathematics). Amsterdam, North-Holland Publ. Co., 1958, 417 p., 42 fl., 11.25 doll.

Gardner (Martin), *Logic machines and diagrams*. New York, Mc Graw-Hill, 1958, 175 p., 5 doll.

Klug (Ulrich), *Juristische Logik*. 2. verb. Aufl. Berlin, Springer, 1958, VIII + 164 p., 26 DM.

Korzybski (Alfred), *Science and sanity. An introduction to non-Aristotelian system and general semantics* (Int. non-Aristotelian lib.-. 4-th ed. with a new pref. by Russell Meyers. Lakeville, Int. non-Aristotelian Lib. Publ. Co., 1958, 806 p., ill., 10 doll.

Le raisonnement en mathématiques et en sciences expérimentales (Communications et discussion d'un Colloque International de Logique Mathématique) (Colloques internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique, Colloque No LXX). Paris, Editions du C.N.R.S., 1958, 1400 f. f.

Martin (Richard Milton), *Truth and denotation. A study in semantical theory*, Chicago, Univ. of Chicago Press, London, Routledge, 1958, 304 p., 7.50 doll., 42 s.

Nagel (Ernst) and **Newman** (James R.), *Gödel's proof*. New York, University Press, 1959, 118 p., 1.75 doll.

Pap (Arthur), *Semantics and necessary truth. An inquiry into the foundations of analytic philosophy*. New Haven, Yale Univ. Press, 1958, XII + 456 p., 6.75 doll.

Riezinkow (L. O.), *Poniatije i slovo. Izdatielstwo Leningradskogo Universiteta. Leningrad, 1958, 123 p.*

Robinson (Abraham), *Complete theories* (Studies in logic and the foundations of mathematic). New York, Humanities Press, 1958, 129 p., 3.75 doll.

Ullmann (Stephen), *The principles of semantics* (Glasgow Univ. Publications, LXXXIV). 2 d ed. New York, Philosophical Library, Oxford, Blackwell, 1957, 346 p., 10 doll., 35 s.

Psychologia

Zagadnienia ogólne, wstępy, podręczniki, historia

Buytendijk (F.J.J.), *Das Menschliche. Wage zu seinem Verständnis*. Stuttgart, Koehler, 1958, 240 p., 14.80 DM.

Current psychological issues. Essays in honor of Robert S. Woodworth. Ed. by Georgene Janet Seward and John Perry Seward. New York, H. Holt, 1958, 360 p., 6 doll.

Dorsch (Friedrich), *Psychologisches Wörterbuch. Unter Mitarb. von Werner Traxtel. Mit e. Verzeichn. d. Teste u. Testautoren u. e. Einfl. in d. mathemat. Behandlung psycholog. Probleme von Wilhelm Witte*. 6 völlig rev. Aufl. (1—3 Aufl. u. d. T.: Giese Fr., *Psychologisches Wörterbuch*). Hamburg, R. Meiner; Bern, Huber, 1959, VIII + 488 p., 38 DM.

Dulany (Don Edwin) and others, *Contributions to modern psychology. Sel. readings in general psychology*. Fair Lawn (N. J.), Oxford Univ. Press, 398 p., 3.25 doll.

Dulany (Don Edwin) and others, *Contributions to modern psychology. Sel. rea-*

dings in general psychology. New York, Oxford Univ. Press, 1958, 398 p., 3.25 doll.

Erismann (Theodor), Allgemeine Psychologie. I: Grundprobleme (Sammlung Göschen, 831). 2, neubearb. Aufl. Berlin, de Gruyter, 1958, 146 p., 2.40 DM.

Pradines (Maurice), Traité de psychologie générale. I: Le psychisme élémentaire („Logos“). 4-e éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1958, XXXII + 748 p., 1960 f. f.

Reiss (Samuel), Language and psychology. New York, Philosophical Library, 1958, 299 p., 3.75 doll.

Reuchlin (Maurice), Histoire de la psychologie („Que sais-je?“). 2-d éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 128 p., 200 f. f.

Schrödinger (Erwin), Mind and matter (The Tarnier Lectures, delivered at Trinity College, Cambridge, in October 1956). Cambridge, At the University Press, New York. Cambridge University Press, 1958, VII + 104 p., 2.75 doll.

Wörterbuch der Psychologie und ihrer Grenzgebiete. Hrsg. von Kurt von Sury. Unter Mitarb. zahlr. Fachgelehrter. 2, neubearb. u. stark erw. Aufl. Basel, Stuttgart, Schwabe, 1958, 468 p., 15 f. s., 15 DM.

Systemy, kierunki, metody

Ansbacher (H. L.) and **Ansbacher** (R. R.), The individual psychology of Alfred Adler. A systematic presentation in sels. from his writings. London, George Allen & Unwin, 1958, XXIV + 504 p., 30 s.

Krutieckij (W. A.), **Łukin** (N. S.), Psychologija podrostka. Uczpiedgiz. Moskwa, 1959, 240 p.

Mierkin (W. S.), Oczerk psychologii licznosti. Knižnoje izdatielstwo. Piern, 1959, 173 p.

Psychologičeskaja Nauka w SSSR. T. I, Moskwa, Izd. ANP RSFSR, 1959, 600 p.

Reenpää (Yrjö), Aufbau der allgemeinen Sinnesphysiologie. Grundlegung einer Wissenschaft vom Beobachten. Frankfurt/M., V. Klostermann, 1958, 90 p., 9.50 DM.

Zjawiska, stany, dyspozycje psychiczne

Bollnow (Otto Friedrich), Die Ehrfurcht. Zweite Auflage. Frankfurt/M., V. Klostermann, 1958, 183 p., 11.50 DM.

Chauchard (Paul), Le langage et la pensée („Que sais-je?“). 2e éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1958, 128 p., 180 f. f.

Das Gewissen. Mit Beiträgen von J. Rudin, H. Schär, R.I.Z. Werblowsky, H. Hinden (Studien aus dem C. G. Jung-Institut, Zürich, VII). Zürich—Stuttgart, Rascher, 1958, 207 p., 18 DM.

Götlind (Erik), Three theories of emotion. Some views on philosophical method. (Library of Theoria, 3). London, CWK Gleerup; Copenhagen, Ejnar Munksgaard, 1958, 151 p., 16 Sw. Kr.

Introduction à l'étude scientifique de rire phénomène humain, par divers auteurs (Bibliothèque de philosophie scientifique). Paris, Flammarion, 1959, 224 p., 750 f. f.

Lawson (Chester), Language, thought, and the human mind. East Lansing Michigan State University Press, 1958, VI + 117 p., 4.50 doll.

MacIntyre (A. C.), The unconscious: A conceptual study (Studies in philosophical psychology). London, Routledge & Kegan Pul; New York, Humanities Press, 1958, IX + 100 p., 11 s. 6 d., 2.50 doll.

Peters (R. S.), The concept of motivation (Studies in philosophical psychology). London, Routledge & Kegan Paul, New York, Humanities Press, 1958, 166 p., 14 s., 2.50 doll.

Qu'est-ce que vouloir? par Louis Beirnaert, Mgr Cerfaux, Lucien-Marie de Saint-Joseph o. c. d., Gabriel Marcel, Jean Ladrière, Paul Chauchard, Henri Ey, Julien Rouart, Serge Leclaire, C. Morel, Yves Lagrée, Clément Launay (Coll. „Psychologie”). Paris, Edit. du Cerf, 1958, 148 p., 630 f. f.

Psychologia jednostek i typów,
psychologia społeczna

Arendt (Hannak), The human condition (Charles R. Walgreen Foundation Lectures). Chicago, Univ. of Chicago Press, 1958, VI + 333 p., 4.75 doll.

Buytendijk (F.J.J.), Mensch und Tier. Ein Beitr. zur vergleichenden Psychologie (Rowohlts deutsche Enzyklopädie, 74). Hamburg, Rowohlt, 1958, 136 p., 1.90 DM.

Festinger (Léon) et Katz (Daniel), Les méthodes de recherche dans les sciences du comportement. Traduit d'après la 1-e éd. américaine par Honoré Lesage. T. I. (Bibliothèque scientifique internationale). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 384 p., 1900 f. f.

Jung (C. G.), L'homme à la découverte de son âme. 5e éd. revue et corrigée. Préf. et adaptation par le Dr Roland Cahen. Paris. Société Franç. du Livre, 1958, 422 p., 1950 f. f.

Perspektiven der Persönlichkeitstheorie. Symposium des 14 internat. Kongresses für Psychologie Montreal. Deutsche Uebers: Eberhard Kunkel und Hans Muecher. Hrsg. von Helmut von Bracken und Henry P. David. Bern, Stuttgart, Huber, 1959, 316 p., 32.50 f. s.

Siegmund (Georg), Tier und Mensch. Beitrag zur Wissensbestimmung des Menschen, Frankfurt M., J. Knecht, 1958, 312 p., 12.80 DM.

Wheelis (Allen), The quest for identity. New York, W. W. Norton, 1958, 250 p., 3.95 doll.

Teoria wartości

Maslow (Abraham H.), New knowledge in human values. Foreword by Pitrim A.

Sorokin. New York, Harper, 1959, XIV + 268 p., 4.50 doll.

Pepper (Stephen C.), The sources of value. Berkeley & Los Angeles, Univ. of California Press, 1958, XIV + 732 p., 8.50 doll.

Etyka i teoria postępowania

Bollnow (Otto Friedrich), Wesen und Wandel der Tugenden (Ullstein Bücher, 209.) Frankfurt/M., Ullstein Taschenbücher-Verlag, 1958, 204 p., 1.90 DM.

Brock (Erich), Befreiung und Erfüllung. Grundlinien d. Ethik. (Erasmus-Bibliothek). Zürich. Stuttgart, Artemis-Verlag, 1958, 393 p., 19 DM.

Edel (May) and Edel (Abraham), Anthropology and ethics (American lectures in philosophy). Springfield, C. C., Thomas, 1959, 264 p., 5.50 doll.

Ferguson (J.), Moral values in the Ancient World. London, Methuen, 1958, 256 p., 22 s. 6 d.

Fiedorienko (J. G.), Komunist'czeskaja nrawstwiennost'. Izdatielstwo Kijewskogo Uniwersitetieta, Kijew, 1958, 286 p.

Guillemain (Bernard), Philosophie morale. Classes de philosophie et de mathématiques, préparation aux grandes écoles. Avant-propos de Roger Daval (Cours de philosophie et textes choisis). Paris, Presses Universitaires de France, 1958, VIII + 568 p., 980 f. f.

Higgins (Thomas J.), Man as man. The science and art of ethics. Rev. ed. Milwaukee, Bruce Publ., 1958, 585 p., 4.50 doll.

Johnson (Olivier A.), Ethics. A source book. Edited, with introductions, and study questions, by O. A. Johnson. New York, Dryden Press, 1958, IX + 546 p., 5.75 doll.

Philosophy and ethics. Readings by authorities, with special introd. by C.E.M. Joad. Rev. ed. Nottingham, Cultural Publications (I.U.S.), 1958, 330 p., 20 s.

Planck (Max), Vom Wesen der Willensfreiheit. 9 unveränd. Aufl. Leipzig, J. A. Barth, 1958, 30 p., 1.50 DM-Ost.

Sparshott (F. E.), An enquiry into goodness and related concepts. With some remarks on the nature and scope of such enquiries. Chicago, Univ. of Chicago Press, 1958, XIV + 304 p., 5.50 doll.

Tresmontant (Claude), La doctrine morale des prophètes d'Israël. Paris, Ed. du Seuil, 1958, 199 p., 600 f. f.

Woprosy nrawstwiennogo wospitanija. (Sbornik statiej). Krasnojarsk, 1958. 281 p.

Estetyka i teora sztuki

Adorno (Theodor W.), Philosophie der neuen Musik (Neuasg.). Frankfurt/Main, Europäische Verl.-Anst. 1958, 204 p., 16 DM.

Beardsley (Monroe C.), Aesthetics. Problems in the philosophy of criticism. New York, Harcourt, Brace, Toronto, Longmans, 1958, XI + 614 p., 9.50 doll., 11 doll.

Burow (A. J.), Das ästhetische Wesen der Kunst. Aus d. Rus. übers. von Ullrich Kuhirt. Berlin, Dietz, 1958, 330 p., 5 DM-Ost.

Cary (Joyce), Art and reality. Ways of the creative process (Cambridge. Univ. Trinity College. Clark lectures). London, Cambridge Univ. Press, 1958, 182 p., 18 s. 6 d., New York, Harper, Toronto, Macmillan, 3.75 doll., 3 doll.

Castelli (Enrico), Le² démoniaque dans l'art. Sa signification philosophique. Traduit de l'italien par Enrichetta Valenziani (Problèmes et controverses). Paris, J. Vrin, 1959, 128 p., 3000 f. f.

Cohen-Séat (Gilbert), Essais sur les principes d'une philosophie du cinéma. Notions fondamentales et vocabulaire de filmologie. Nouv. éd. Préf. par Henri Laugier. Observ. Liminaire sur la filmologie par Raymond Bayer (Bibliothèque de philosophie contemporaine). Paris, Presses Universitaires de France, 1958, 240 p., 1000 f. f.

Czerkaszin (D.), Estieticzeskije wzglady G. W. Plechanowa. Knižnoje izdatielstwo. Charkow, 1959, 178 p.

Hauser (Arnold), Philosophie der Kunstgeschichte. München, Beck, 1958, XII + 463 p., 22.50 DM.

Hauser (Arnold), Philosophy of art history. New York, Knopf, 1959, 410 p., 7.50 doll.

Hipple (Walter J.) Jr., The beautiful, the sublime, and the picturesque, in eighteenthcentury British aesthetic theory. Carbondale, Southern Illinois University Press, 1957, 390 p., 7 doll.

Huisman (Denis), L'esthétique („Que sa's-je?"). 3-e éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 128 p., 200 f. f.

Hungerland (Isabel C.), Poetic discourse (Univ. of California Publications in philosophy, 33). Berkeley & Los Angeles, Univ. of California Press, 1958, IV + 177 p., 3 doll.

Lawreckij (J.), Estetika Belinskogo, Moskwa, 1959.

Moles (Abraham), Théorie de l'information et perception esthétique. Paris, Flammarion, 1958, 224 p., 1500 f. f.

Problemy estietiki. Izdatielstwo Akademii Nauk SSSR, Moskwa, 1958, 170 p.

Reflections on art. A source book of writings by artists, critics and philosophers. Ed. by Susanne K. Langer. Baltimore, The Johns Hopkins Press, 1958, XVIII + 364 p., 6.50 doll.

Will (Frederic), Intelligible beauty in aesthetic thought. From Winckelmann to Victor Cousin. Tübingen, Niemeyer, 1958, 211 p., 15.80 DM.

Wölfflin (Heinrich), The sense of form in art. A comparative psychological study. Tr. from the German by Alice Muehsam and Norma A. Shatan. New York, Chelsea Publ. Co., 1958, 230 p., 6.50 doll.

Filozofia społeczeństw
i nauk społecznych

Zagadnienia ogólne, historia

Bouthoul (Gaston), *Histoire de la sociologie („Que sais-je?“)*. 3-e éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1958, 128 p., 180 f. f.

Festingier (Léon), **Katz** (Daniel) et collaborateurs, *Les méthodes de recherche dans les sciences sociales. T. II.* (Bibliothèque scientifique internationale). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 374 p., 1900 f. f.

Friedlander (Walter Andreas) [ed.]. *Concepts and methods of social work* (Prentice-Hall sociology ser.). Englewood Cliffs (N. Y.), Prentice-Hall, London, Bailey, 1958, 308 p., 4.50 doll. 40 s.

Gurvitch (R.), *Trois chapitres d'histoire de la sociologie: Auguste Comte, Karl Marx et Herbert Spencer* (Coll. „Cours photolithographiés“). Paris, Centre de documentation universitaire, 1958, 450 f. f.

Kaufman (Felix), *Methodology of the social science*. London, Thames, 1958, 272 p., 35 s.

Roucek (Joseph S.), *Contemporary sociology*. New York, Philosophical Library, 1958, XII + 1209 p., 12 doll.

Simmel (Georg), *Soziologie. Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftung* (Gesammelte Werke, Bd 2). 4 Aufl. Unveränd. Nachdr. d. 3 Aufl. Berlin, Duncker & Humblot, 1958, 378 p., 48 DM.

Touschard (Jean), *Histoire des idées politiques. T. I: Dès origines au XVIII-e siècle* (Collection „Thémis“). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 1200 f. f.

Traité de sociologie, sous la direction de Georges Gurvitch. T. I: Introduction. Sociologie générale. Morphologie sociale. Sociologie économique. Sociologie industrielle. Préf. par G. Gurvitch (Bibliothèque de sociologie contemporaine), Paris, Presses Universitaires de France, 1958, VIII + 516 p., 1960 f. f.

Filozofia prawa i państwa, filozofia
gospodarcza

Angell (Robert Cooley), *Free society and moral crisis*. Foreword by Reinhold Niebuhr. Ann Arbor, Univ. of Michigan Press, Nottingham, W. S. Hall, 1958, 252 p., 6 doll., 48 s.

Badalan (S. A.), *K problemie wzajemnoszenij goroda i dierewni w pieriechnonij pieriod ot kapitalizma k socjalizmu i pri socjalizmie*. Izdatielstwo Jerewanskogo Uniwersiteta. Jerewan, 1959, 348 p.

Cox (Olivier C.), *The foundations of capitalism*. Foreword by Harry Elmer Barnes. New York, Philosophical Library, 1959, 500 p., 7.50 doll.

Crosser (Paul K.), *Economic fictions*. New York, Philosophical Library, 1957, 322 p.

Derathé (Robert), *La justice et la violence. textes choisis et présentés par R. D.* (Textes et documents philosophiques). Paris, Hachette, 1958, 96 p., 120 f. f.

Friedrich (Carl Joachim), *The philosophy of law in historical perspective*. Chicago, The University of Chicago Press, 1958, XI + 253 p., 4.75 doll.

Greaves (H.R.G.), *The foundations of political theory*. London, Allen & Unwin, 1958, 208 p., 3.80 doll.

Scholler (Heinrich J.), *Die Freiheit des Gewissens* (Schriften zum öffentl. Recht, 2) Berlin, Duncker & Humblot, 1958, 239 p., 18.60 DM.

Del Vecchio (Giorgio), *Lezioni di filosofia del diritto*. 10-a ed. riveduta. Milano, A. Giuffrè, 1958, XI + 402 p., 2000 L.

Del Vecchio (Giorgio), *Studi sul diritto*. Vol. I—II (Pubblicazioni della Facoltà di giurisprudenza dell'Università di Roma, 5—6). Milano, Giuffrè, 1958, VII + 346, 276 p., 2000 L., 1600 L.

Filozofia kultury

Bailey (Robert B.), *Sociology faces pessimism. A study of European sociologi-*

cal thought amidst a fading optimism. Amsterdam, Nijhoff, 1958, 173 p., 11.50 fl.

de Boer (Wolfgang), Das Problem des Menschen und die Kultur. Neue Wege des Anthropologie (Schriften zur Kulturanthropologie, I). Bonn, Athenäum-Verl., 1958, 155 p., 18 DM.

Conrad-Martius (Hedwig), Utopien der Meschenzüchtung. Der Sozialdarwinismus und seine Folgen. München, Kösel-Verlag, 1955, 313 p., 13.80 DM.

Dessauer (Friedrich), Streit um die Technik. [Früher u. d. T.: Dessauer: Philosophie der Technik]. 2 Aufl. Frankfurt/M., Knecht, 1958, 477 p., 17.80 DM.

Dickinson (C. L.), Greek view of life. Pref. by E. M. Forster (Ann Arbor Paperbacks). Ann Arbor, Univ. of Michigan Press, 1958, 261 p., 1.75 doll.

Emge (Carl August), Das Problem des Fortschritts. Was müssten Gedanken über Fortschritt, Weltkritik u. Weltverbesserung voraussetzen, damit sie richtig sein könnten? Wiesbaden, Steiner, 1958, 61 p., 5.60 DM.

Jaeger (Werner), Paideia. Die Formung d. griechischen Menschen. Bd I. 4. Aufl. Berlin, de Gruyter, 1959, 513 p., 19.80 DM.

Jaspers (Karl), Die Atombombe und die Zukunft des Menschen. Politisches Bewusstsein in unserer Zeit. München, Piper, 1958, 506 p., 25 DM.

Jordan (Pascual). Wie sieht die Welt von Morgen aus? (List-Bücher, 99). München, List, 1958, 171 p., 1.90 DM.

Language, thought and culture. Ed. by Paul Henle. Ann Arbor, University of Michigan Press, 1958, VIII + 273 p.

Language, thought and culture. Ed. by Bert W. Brown, Irving M. Copi, Don E. Dulaney, William K. Frankena, Paul Henle, Charles L. Stevenson. Ed. by Paul Henle. Ann Arbor, Univ. of Michigan Press, 1958, VI + 273 p., 4.95 doll.: Nottingham, W. S. Hall, 40 s.

Lombardi (Franco), Naissance du monde moderne (Bibliothèque de philosophie scientifique). Paris, Flammarion, 1959, 236 p., 950 f. f.

Ortega y Gasset (José), Man and crisis. Tr. from the Spanish by Mildred Adams. New York, W. W. Norton & Co., 1958, 217 p., 4.50 doll.

Rice (Eugene Franklin), Renaissance idea of wisdom (Harvard Univ. Harvard hist. monographs, 37). Cambridge (Mass.), Harvard Univ. Press, 1958, 220 p., 4.75 doll.

Toynbee (A. J.), Kultur am Scheidewege (Civilization on trial dt.). Uebers.: Ernst Doblhofer (Ullstein Bücher, 200). Frankfurt/M., Ullstein Taschenausgabe-Verl., 1958, 184 p., 1.90 DM.

Weber (Max), Le savant et le politique. Trad. de Julien Freund. Intr. de Raymond Aron („Recherches en Sciences humaines“). Paris, Plon, 1959, 232 p., 990 f. f.

Filozofia wychowania

Berstein (M. S.), Kritika „Noveisich“ burżuaznych pedagogicznych teorii. Moskwa, „Znanie“, 1959, 32 p.

Curt's (Stanley James). Introduction to the philosophy of education. With a foreword by William Walsh. London, Univ. Tutorial Press, 1958, 228 p., 12 s. 6 d.

Curtis (Stanley James) and **Boulwood** (M.E.A.), Short history of educational ideas. With a foreword by Charles Morris. 2-d ed. London, Univ. Tutorial Press, 1957, 563 p., 21 s.

Marrou (Henri-Iréné), Histoire de l'éducation dans l'antiquité. 4-e éd. revue et augmentée. Paris, Editions du Seuil, 1958, 596 p.

Philosophie im mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht. Hrsg. von Theodor Ballauff. Heidelberg, Quelle & Meyer, 1958, 217 p., 16.50 DM.

Püllen (Karl), Die Problematik des Philosophieunterrichts an höheren Schulen. Ein Beitr. zum Verhältnis von Philoso-

phie u. Bildung. Düsseldorf, Schwann, 315 p., 19.80 DM.

Sayers (Ephraim Vern) and **Madden** (Ward), Education and the democratic faith. An introduction to philosophy of education. New York, Appleton-Century-Crofts, 1959, XII + 472 p., 4.25 doll.

Scheffler (Israel), Philosophy and education. Modern readings by Henry D. Aiken (and others). Englewood Cliffs, Allyn, 1958, 311 p., 5.75 doll.

Filozofia historii i nauk historycznych

Antoni (Carlo), From history to sociology: the transition in German historical thinking. With a foreword by Benedetto Croce. Tr. from the Italian *Dalle stori-cismo alla sociologia* by Hayden V. White. Detroit, Wayne State Univ. Press, 1959, XXVIII + 249 p., 4.50 doll.

Heidegger (Martin), What is philosophy? Translated with an introduction by William Kluback and Jean T. Wilde (German and English on opposite pages). New York, Twayne Publishers, 1958, 97 p., 3 doll.

Meyerhoff (Hans), The philosophy of history in our time. An anthology selected, and with an introd. and commentary (Doubleday Anchor Books, A 164). Garden City (N. Y.), Doubleday, 1959, VIII + 350 p., 1.25 doll.

Vyverberg (Henry S.), Historical pessimism in the French enlightenment (Harvard Univ. Harvard hist. monographs, 36). Cambridge (Mass.), Harvard Univ. Press; London, Oxford Univ. Press, 1958, 253 p., 5.50 doll. 45 s.

Filozofia przyrody i nauk przyrodniczych

Bachelard (Gaston), La poétique de l'espace (Bibliothèque de philosophie contemporaine). 2-e éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 216 p., 900 f. f.

Bachelard (Suzanne), La conscience de rationalité. Etude phénoménologique sur la physique mathématique (Bibliothèque

de Philosophie contemporaine. Logique et philosophie des sciences). Paris, Presses Universitaires de France, 1958, 218 p., 800 f. f.

Bohr (Niels), Atomic physics and human knowledge. New York, John Wiley; London, Chapman & Hall, 1958, VIII + 101 p., 3.95 doll.

Eddington (Arthur Stanley), Philosophy of physical science (Ann Arbor paper-back; Cambridge Univ. Trinity College. Turner Lectures, 1938). Ann Arbor, Univ. of Michigan Press, 1958, 230 p., 1.75 doll.

Heisenberg (Werner), Physics and philosophy. The revolution in modern science (World perspectives, planned and edited by Ruth Nanda Anshen, Vol. Nineteen). New York, Harper, 1958, XV + 206 p., 4 doll.

Heisenberg (Werner), The physicist's conception of nature. Tr. from the German by Arnold J. Pomerans. New York, Harcourt, Brace, London, Hutchinsonson, 1958, 192 p., 3.75 doll., 16 s.

Planck (Max), Der Kausalbegriff in der Physik. 8., unveränd. Aufl. Leipzig, J. A. Barth, 1958, 22 p., 1.35 DM-Ost.

Planck (Max), Die Physik im Kampf um die Weltanschauung. Vortrag. 9, unveränd. Aufl. Leipzig, J. A. Barth, 1958, 29 p., 1.50 DM-Ost.

Saulsrier (Claude), L'individualité biologique. Essai scientifique et philosophique. Paris, Expansion scientifique française, 1958, 208 p., 1800 f. f.

Filozofia religii

D'Arcy (Martin Cyril), Nature of belief. (New ed.). London, Herder; Dublin, Clonmore, 1958, 236 p., 4 doll.

Bordet (Louis), Religion et mysticisme (Coll. initiation philosophique). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 140 p., 360 f. f.

Brunner (Heinrich Emil), Philosophy of religion from the standpoint of Protestant theology. Tr. by A.J.D. Farrer and Bertram Lee Woolf. 2d ed. London, J. Clarke, 1958, 194 p., 15 s.

Coulson (C. A.), Science and the idea of God (11th Eddington Lecture). Cambridge University Press, 1958, V + 51 p., 4 s. 6 d.

Feibleman (James S.), The pious scientist: nature, God and man in religion. New York, Bookman Associates, 1958, 110 p., 3 doll.

François (Gilbert), Le polythéisme et l'emploi au singulier des mots teós, daimon dans la littérature grecque d'Homère à Platon (Bibliothèque de la Faculté de philosophie et lettres de l'Univ. de Liège, CXLVII). Paris, Soc. d'éd. Les Belles Lettres, 1957, 374 p., 1000 f. f.

Harris (Errol E.), Revelation through reason. Religion in the light of science and philosophy (The Terry Lectures). New Haven, Yale Univ. Press, 1958, XII + 158 p., 4.50 doll.

Kaufmann (Walter), Critique of religion and philosophy. New York, Harper & Bros., 1958, XVII + 325 p., 5 doll.

Labriola (Arturo), Negazione. Appunti sul problema dell'ateismo. Religione e superstizioni popolari. Neutralismo teologico della scienza. Le deviazioni della nuova scienza. Dell'animismo al Cristianesimo. Le altre religioni e l'animismo. Il sacerdozio, lo Stato e le religioni. Le conseguenze sociale dell'ateismo. La religione meccanizzata. Saggio (Testimonianze del tempo, 40). Firenze, Parenti, 1958, 189 p., 1000 L.

Miles (T. R.), Religion and the scientific outlook. London, George Allen & Unwin, 1959, 224 p., 21 s.

Patterson (Robert Leet), Introduction to the philosophy of religion. New York, H. Holt, 342 p., 4.50 doll.

Readings in the Philosophy of Religion. Edited by John A. Mourant. New York, Crowell Co., 1956, XI + 500 p., 2.95 doll.

Reding (Marcel), Der politische Atheismus. 2. unveränd. Aufl. Graz-Wien-Köln, Verl., Styria, 1958, 361 p., 22 DM.

Russell (Bertrand), Science et religion. Traduit de l'anglais par Philippe Man-

toux (Les Essais, 87). 5-e éd. Paris, Galimard, 1957, 253 p., 600 f. f.

Sheen (Fulton John), God and intelligence in modern philosophy. A critical study in the light of the philosophy of St. Thomas. With an introd. by G. K. Chesterton (Image bks). New York, Doubleday, 1958, 351 p., 1.25 doll.

Smart (Ninian), Reason and faiths. An investigation of religious discourse, Christian and non-Christian (Int. lib. of psychology, philosophy and scientific method). London, Routledge, 1958, 211 p., 25 s.

Toynbee (Arnold), Christianity among the religions of the world. London, O. U. Press, 1958, XII + 116 p., 8 s. 6 d.

Vetter (George B.), Magic and religion: their psychological nature, origin and function. New York, Philosophical Library, 1958, 555 p., 6 doll.

Mistyka, teozofia, okultyzm

Albrecht (Carl), Das mystische Erkennen. Gnoseologie und philosophische Relevanz der mystischen Relation. Bremen, Schünemann, 1958, 384 p., 19.80 DM.

Wiadomości wydawnicze

Publikacje jednostkowe

Fragmety Filozoficzne. Seria druga. Księga pamiątkowa ku uczczeniu czterdziestolecia pracy nauczycielskiej w Uniwersytecie Warszawskim profesora Tadeusza Kotarbińskiego. (Warszawa 1959. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Str. 331, cena 50,— zł.). Po wydanej w 1934 roku pierwszej serii „Fragmentów” wydrukowana obecnie druga seria stanowi nowy hołd uczniom wybitnego pedagoga i filozofa. Na całość woluminu złożyły się następujące prace: Andrzej Grzegorzczyk: O pewnych formalnych konsekwencjach reizmu, Henryk Hiż: O rzeczach, Leszek Kołakowski: Determinizm i odpowiedzialność, Janina Kotarbińska: Tak zwana definicja dejktyczna, Maria Ossow-

śka: Norma prawna i norma moralna u Petrażyckiego, Stanisław Ossowski: Od „Kodeksu natury” do „Sprzysiężenia równych”, Ija Lazari-Pawłowska: Tworzenie pojęć nauk humanistycznych według koncepcji Leona Petrażyckiego, Tadeusz Pawłowski: Klasyfikacja sztuczna a klasyfikacja naturalna w biologii, Jerzy Pelc: Szkic analizy znaczeniowej terminu „ideologia dzieła literackiego”, Edward Poznański: Operacjonalizm po trzydziestu latach, Marian Przełęcki: Postulat empiryczności terminów przyrodniczych, Tadeusz Pszczołowski: Prakseologiczne pojęcie pracy, Henryk Stonert: Analiza logiczna teorii atomistycznej w klasycznej chemii, Klemens Szaniawski: O indukcji eliminacyjnej, Mieczysław Walis: Koncepcje biologiczne w humanistyce. Na początku książki zamieszczono portret i autograf prof. Tadeusza Kotarbińskiego.

Tadeusz Czeżowski: Główne zasady nauk filozoficznych, wyd. trzecie poprawione i rozszerzone (Wrocław 1959, Ossolineum. Str. 240, cena 30 zł.). Autor objaśnia w przedmowie: „Wprowadzenie w świat pojęć i zagadnień filozoficznych bywa pojmowane w licznych „wstępach do filozofii” bądź jako przegląd głównych kierunków filozoficznych (zazwyczaj na tle historycznym), bądź jako tzw. propedeutyka filozofii, tj. wykład elementów psychologii i logiki w powiązaniu z zagadnieniami innych nauk filozoficznych, gdzie powiązanie takie nasuwa się w toku wykładu. Książka, którą przedstawiam, jest rozszerzoną propedeutyką filozofii. Wyrosła z wykładów uniwersyteckich, których celem było zaznajomienie studentów humanistyki oraz nauk matematycznych i przyrodniczych z filozoficznymi podstawami badania naukowego przez opis poznawczych procesów psychicznych oraz przez takie przedstawienie zagadnień logicznych, które by objaśniało wspólną wszystkim naukom ich logiczną strukturę. W części ostatniej zostały poruszone zagadnienia teorii postępowania, ważne zarówno w pracy naukowej, jak w życiu praktycznym”. Wydanie obecne jest w porównaniu z poprzednim dość znacznie zmienione, zwłaszcza w części logicznej.

Główne zagadnienia i kierunki filozofii. Wykłady na Uniwersytecie Warszawskim 1957—1958 (PWN, skrypt).

Część pierwsza. Adam Schaff. Teoria poznania. W-wa 1958, str. 149. Treść. Wstęp: Filozofia a nauki szczegółowe. Teoria poznania. Rozdz. I. Obiektywny charakter poznania, Rozdz. II. O źródłach poznania. 1. Geneza poznania. 2. Droga do poznania prawdziwego. Rozdz. III. Poznawalność świata. Rozdz. IV. Marksistowsko-leninowska teoria odbicia. Rozdz. V. Teoria prawdy. 1. Obiektywność prawdy. 2. Kryterium prawdy. 3. Prawda absolutna i względna. Rozdz. VI. Społeczne uwarunkowanie procesu poznania. Indeks nazwisk.

Część druga. Władysław Krajewski. Ontologia. W-wa 1959, str. 151. Rozdz. I. Materializm a spirytualizm. Rozdz. II. Materia a ruch. 1. Pojęcie materii w fizyce i filozofii. 2. Materia a ruch. A. Czy ruch jest atrybutem materii? B. Czy możliwy jest ruch (siła, energia) bez materii? Rozdz. III. Przestrzeń i czas. 1. Czy istnieją byty nieprzestrzenne i pozaczasowe? 2. Przestrzeń i materia. 3. Problem obiektywności czasu i przestrzeni. 4. Problem nieskończoności czasu i przestrzeni. A. Czy świat jest wieczny? B. Czy przestrzeń jest nieskończona? Rozdz. IV. Problematyka prawdziwości. 1. Determinizm a teleologia. 2. Związek przyczynowy. 3. Konieczność a przypadek. 4. Wolność a konieczność. Rozdz. V. Problematyka rozwoju. 1. Przenikanie idei rozwoju do nauki. 2. Dialektyka jako teoria rozwoju. 3. Szczyble rozwoju. Kryteria postępu. Rozdz. VI. Materia a świadomość. 1. Zagadnienie duszy i jej nieśmiertelności. 2. Problem psychofizyczny. 3. Przyrodonawstwo o materialnym podłożu świadomości. Indeks nazwisk.

Zygmunt Ziemiński: Logika praktyczna (Poznań 1959, PWN. Str. 252, cena 18 zł.). Jest to podręcznik uniwersytecki, powstały z dwukrotnie przedtem wydane go skryptu wykładów dla studentów prawa Uniwersytetu Poznańskiego; autor przeznaczą go również dla „osób pracujących w zawodach prawniczych, które w drodze samouctwa pragną uzupełnić swój zasób wiadomości praktycznych z zakresu logiki”. Książka dzieli się na trzy części, pierwsza, najobszerniejsza ma tytuł „Słowne sformułowanie myśli” (nazwy, zdania i inne typy wypowiedzi), druga „Uzasadnianie twierdzeń” (o rozumowaniach), część trzecia „Praca myślowa

prawnika" dzieli się na rozdziały „Logiczne podstawy uzasadniania wyroków sądowych”, „Logiczne podstawy wykładni prawa”, „Umiejętność przekonywania”, „Technika pracy umysłowej”. Staranny indeks rzeczowy ułatwia orientację w treści.

Moralność i wychowanie (Warszawa 1959, Książka i Wiedza. Str. 371, cena 15 zł.). W słowie wstępnym „Od Redakcji” czytamy m. in.: „Nasze czasy bardziej od jakichkolwiek innych budzą, a zarazem domagają się intensywnych przemyśleń i poszukiwań w dziedzinie moralności i wychowania. Prezentowany zbiór artykułów, których większość wyszła spod póra osób, wstępujących dopiero na arenę naukową, jest wyrazem potrzeby, a także przyczynkiem do dyskusji nad sprawami moralności i wychowania. Nie wyczerpuje on całości problematyki, ani nawet nie porusza wszystkich jej najistotniejszych punktów. Ma on też całkowicie dyskusyjny charakter i nie pretenduje do dawania zamkniętych ostatecznych rozwiązań”. Na treść składają się następujące artykuły: Marek Fritzhand — Marksizm a moralność; Jerzy J. Wiatr — Moralność i polityka; Henryk Janowski — Determinizm a moralność; Stanisław Soldenhoff — Pesymizm a racjonalizm; Bogdan Suchodolski — Problem wychowania osobowości w społeczeństwie socjalistycznym; Helena Chylińska — Zagadnienia moralne w pismach Władysława Spasowskiego; Aleksander Lewin — Koncepcja człowieka i cel wychowania w ujęciu Antoniego Makarenki; Jadwiga Blond i Alicja Sokołowska — O przyczynach demoralizacji młodzieży.

Zygmunt Poniatowski: Wstęp do religioznawstwa („Wiedza Powszechna” — seria „Sygnały”, Warszawa 1959. Str. 197, cena 11 zł.). Napisane popularnie dziełko zawiera: Wstęp (potrzeba i trudności badań religioznawczych); r. I. Zarys dziejów religioznawstwa (czasy starożytne, czasy średniowieczne, czasy nowożytne, czasy współczesne — religioznawstwo naukowe, religioznawstwo w Polsce); r. II. Przedmiot religioznawstwa (religioznawstwo a teologia, religioznawstwo a filozofia, przedmiot religioznawstwa, metody religioznawstwa); r. III. Dziedziny religioznawstwa (religioznawstwo ogólne, fi-

lozofia religii, historia porównawcza religii, socjologia religii, psychologia religii, geografia religioznawcza, nauki pomocnicze religioznawstwa); Zamiast zakończenia. Przypisy, bibliografia, indeks nazwisk.

Humanizm i kultura świecka, praca zbiorowa. (Warszawa 1959, Książka i Wiedza. Str. 259, 14 zł.). W słowie wstępnym Redakcja objaśnia: „Oddajemy w ręce czytelnika drugi tom poświęcony problemom naukowego ateizmu (poprzednio „Ateizm a religia”, zob. Ruch Filoz. XIX s. 93 b). Składają się nań wykłady wygłoszone na kursie dla aktywu propagandowego w maju 1958 r., poświęcone głównie zagadnieniom humanizmu, tego nurtu w kulturze, który rozpatruje człowieka jako wartość najwyższą, a którego szczytowym osiągnięciem jest marksistowska koncepcja wyzwolenia człowieka. Ze stanowiska racjonalizmu i humanizmu przeprowadzona jest również krytyka katolickiej doktryny społecznej i katolickiej etyki”. Na treść składają się artykuły: Eugeniusz Kriegelewicz — Etyka katolicka w świetle teologii moralnej; Andrzej Nowicki — Ideały renesansowego humanizmu; Halina Maślińska — O niektórych problemach humanizmu angielskiego Oświecenia; Andrzej Nowicki — Humanizm a romantyczna teoria religii; Tadeusz M. Jaroszewski — Neotomistyczna koncepcja wyzwolenia człowieka; Marek Fritzhand — Humanizm w filozofii i etyce Marksa; Arkadiusz Sikorski — Humanistyczna i racjonalistyczna treść marksistowsko-leninowskiej krytyki religii.

Stanisław Ignacy Witkiewicz: Nowe formy w malarstwie i inne pisma estetyczne. (Warszawa 1959. PWN. Str. 365, I tablica kolor., 13 ilustracji). Wyboru dokonał i słowem wstępnym opatrzył Jan Leszczyński. Obwolute i okładkę projektował Henryk Białoskórski. Bliższe szczegóły o książce znaleźć można w recenzjach: Przegląd Kulturalny nr 39(369) z 24.IX.59. — Stefan Morawski „Poehlady estetyczne St. Witkiewicza”; Nowa Kultura nr 41 (498) z 11.X.59. — Wiesław Juszcak „Witkacego pisma estetyczne”.

Chaim Perelman: O sprawiedliwości. Z języka francuskiego przełożyła Wiera Bienkowska. Słowo wstępne Marii Ossow-

skiej. (Warszawa 1959. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Str. 143, cena 15 zł.). Profesor Perelman urodzony w Warszawie, od trzynastego roku życia przebywał w Belgii, gdzie uzyskał doktorat prawa, a potem filozofii. Od 1944 roku jest profesorem zwyczajnym w Uniwersytecie w Brukseli. W książce swej próbuje wskazać definicję „sprawiedliwości” rozpatrując sześć odmian rozumienia tego wyrazu i szukając wspólnego elementu różnych rozumień. Ten wspólny element zwie „sprawiedliwością formalną”. W wyniku swych rozważań autor dochodzi do konkluzji, że nie ma sprawiedliwości doskonałej i koniecznej. Perelman kończy słowami: „Każdy system sprawiedliwości powinien pamiętać o swojej niedoskonałości i wyciągnąć z niej wniosek, że niedoskonała sprawiedliwość bez miłosierdzia nie jest sprawiedliwością”. Do pracy o sprawiedliwości wydawcy dołączyli suplement w postaci przekładu artykułu Perelmana z r. 1957 pt. „Analiza pojęcia sprawiedliwości”. (Pierwotne wydanie francuskie książki było omówione w Ruchu Filoz. t. XVI, s. 123).

A. Deborin: Wstęp do filozofii materializmu dialektycznego. Tłum. z rosyjskiego Jakub Wachtel. (Warszawa 1959, Książka i Wiedza. Str. XLVIII, 349, cena 25 zł.). Abram Moisiejewicz Deborin, urodzony w r. 1881, nauki średnie odbywał w Kownie, studia filozoficzne zaś w Szwajcarii. Wcześniej związany z ruchem robotniczym, w latach dwudziestych zajmował czołowe stanowisko w filozofii radzieckiej jako przywódca „dialektyków” przeciw „mechanistom”, jednakże w r. 1931 jego stanowisko filozoficzne zostało potępione przez Komitet Centralny Partii jako „idealizujący mieniszewizm” i odtąd Deborin, odsunięty od wpływów, żyje w zaciśnięciu. „Wstęp” ukazał się w r. 1915, ale niektóre rozdziały były publikowane już przedtem; książka była do r. 1931 wydawana jeszcze pięciokrotnie. Wydanie polskie rozpoczyna wprowadzenie Zdzisława Cackowskiego, po którym następuje przedmowa autora, napisana umyślnie do polskiego wydania (z datą 26 sierpnia 1958 r.). Książka zawiera następujące rozdziały: 1. Bacon z Werulamu, 2. Tomasz Hobbes, 3. John Locke, 4. Fenomenalizm Berkeley, 5. Dawid Hume (psychologizm), 6. Metoda transcendentálna, 7. Metoda dialektyczna i materializm dialektyczny,

8. Jeszcze o dialektyce, 9. Neohumanizm, 10. Machizm a marksyzm, 11. Materializm dialektyczny a empiriokrytycyzm, 12. Pragmatyzm a materializm.

Ota Weinberger: Die Sollsatzproblematik in der modernen Logik. Rozprawy Ceskosloveské Akademie Věd. Ročník 68, Řada Společenských Věd. Sešit 9. 1958. Str. 144. Autorka pisze m. in. we wstępie: Nasze krytyczne studia odnoszą się głównie do podstawowego pytania, czy logika zdań powinnościowych jest możliwa i czy przy pomocy środków logiki zdań da się przedstawić. Inne pytania będą poruszone tylko okolicznościowo. We wszystkich krytycznych rozważaniach postaramy się uzyskać jak najwięcej dla konstruktywnej budowy logiki powinnościowej. Krytykę referowanych poglądów autorka ujmuje w trzech częściach: Bezpośrednie zastosowanie logiki zdań do przedstawienia logiki powinnościowej (Ernst Mally, Karl Menger). Zastosowanie pośrednie formalizmu zdań do logiki powinnościowej (Albert Hofstadter, J. C. C. Mc Kinsey, Walter Dubislav, Jorgen Jorgensen, Felix Kaufmann). Ograniczenie i zaprzeczenie logicznego charakteru zdań powinnościowych (Hans Reichenbach, Alf Ross, Karel Engliš). Dalej następują uwagi do nauki Wright'a, który usiłuje przedstawić logikę powinnościową analogicznie do logiki modalnej przy pomocy osobnego funktora. Autorka pisze: „Będziemy się trzymać powyższej systematyki, nie przypisując jej jednak głębszego znaczenia, ponieważ zdajemy sobie sprawę, że krytykowane systemy dokładniej jej nie odpowiadają z jednej strony z powodu niekonsekwencji autorów, z drugiej strony ponieważ przeważnie traktują one o innych zagadnieniach, które w naszym schemacie nie są ujęte. Krótkie uwagi o kilku innych rozprawach, które dotyczą naszego tematu, przytaczamy w końcowym rozważaniu. Tam również rozważa się pytanie, czy jest możliwe zastosowanie rachunku klas do przedstawienia logiki powinnościowej”. Przy końcu dołączono spis literatury oraz streszczenie w języku czeskim oraz rosyjskim. W tym samym zeszycie autorka umieściła jeszcze rozprawę: *Können Sollsätze als wahr bezeichnet werden?* str. 145—160, streszczenie czeskie i rosyjskie.

W. N. Mołodziej: Oczerki po woprosam obosnowania matematiki. (Moskwa 1958.

Uczpiedgiz. Str. 230). Książka składa się z dwóch części. Pierwsza z nich poświęcona jest zagadnieniom stosunku matematyki do materialnej rzeczywistości, ogólnym problemom budowy teorii matematycznych oraz charakterystyce rozwoju metod uzasadniania matematyki w XVIII wieku i pierwszej połowie XIX wieku. Druga część książki traktuje o niektórych szczególnych kwestiach matematyki i logiki.

S. T. Mieluchin: Problema koniecznego i nieskończonego. (Moskwa 1958. Gospolitizdat, Str. 264). Książka poświęcona jest przedstawieniu współczesnych poglądów naukowych na strukturę i prawidłowości rozwoju materii w mikro- i makrokosmosie.

V. I. Swidierskij: Prostranstwo i wremia. Filozofskij ocerk (Moskwa 1958. Gospolitizdat, Str. 200). Praca rozpatruje ważniejsze zagadnienia marksistowsko-leninowskiej nauki filozoficznej o przestrzeni i czasie. Autor wyjaśnia systematycznie główne tezy dialektycznego materializmu dotyczące przestrzeni i czasu jako podstawowych form istnienia poruszającej się materii. Charakteryzuje główne linie rozwoju ludzkich pojęć o czasie i przestrzeni na podstawie faz rozwojowych praktyki wytwórczo-historycznej, nauk przyrodniczych i filozofii. Ponadto analizuje związek czasu i przestrzeni z materią i ruchem oraz stara się uogólnić te nowe momenty, które wnosi do tego zagadnienia współczesne przyrodoznawstwo a przede wszystkim fizyka.

Myslenie i jazyk. Sbornik statiej pod red. D. P. Gorskiego. (Moskwa 1957. Str. 407). Zbiór zawiera siedem artykułów: A. G. Slirkin: Pochodzenie języka i jego rola w kształtowaniu myślenia; D. P. Gorski: Rola języka w poznaniu; W. E. Panfilow: Przyczynek do zagadnienia stosunku języka i myślenia; A. S. Achmanow: Formy logiczne i sposoby ich wyrażania w języku; W. M. Bogusławski: Słowo i pojęcie; P. W. Konin: Natura sądów i formy ich wyrażania w języku; E. M. Gałkinow: Fiedoruk: O formie i treści języka.

Problemy estietiki. (Moskwa 1959. Akademia Nauk, Institut Filozofii, Str. 171). Zbiór stanowić ma odpowiedź na niektóre

ważniejsze zagadnienia estetyki dyskutowane aktualnie w kręgach artystyczno-literackich. Na całość złożyły się cztery artykuły: T. Pawłow: Niektóre metodologiczne zagadnienia estetyki; J. Suworow: O określeniu przedmiotu estetyki jako nauki; W. Razumny: O naturze artystycznego uogólnienia; T. Masiejew: Istota i rola konfliktu w sztuce.

P. Miezenecw: Esteticzeskoje wosprijatie. (Kiszyniew 1959. Gosizdat, Str. 166). Przedstawienie możliwości szerokiego wykorzystania estetycznego postrzegania — oto główny cel pracy. Prowadząc analizę z materialistyczno-dialektycznego stanowiska, autor za punkt wyjścia obrał zagadnienie estetycznego stosunku człowieka do działalności, które — jego zdaniem — jest zasadniczym problemem estetyki.

Izbrannyje proizwidenija pragesiwnych polskich myslitielej. (Moskwa 1956—1958. Gospolitizdat. Tom I — Str. 784, tom II — Str. 884, tom III — Str. 1156). Tom pierwszy obejmuje teksty poczynając od XVIII wieku do lat 30-tych wieku XIX. Niemal połowę zajmują prace Hugona Kołłątaj i Stanisława Staszica. Znajdują się tu także prace Jana i Jędrzeja Śniadeckich oraz wybór tekstów Stanisława Kostki Potockiego. Tom drugi obejmuje prace wydane w kręgu Panta Koiny, Związku Wolnych Polaków, Towarzystwa Patriotycznego i filomatów. Zawiera prace Maurycego Mochnackiego, Jana Ludwika Żukowskiego oraz publicystów powstania listopadowego. Wiele miejsca poświęcono Adamowi Mickiewiczowi, Joachimowi Lelewelowi i Szymonowi Konarskiemu. Tom zawiera też fragmenty prac Tadeusza Krempowickiego i Henryka Kamieńskiego. W tomie trzecim znalazły miejsce prace przedstawicieli demokracji rewolucyjnej Polski lat 40-tych: Piotra Ściegiennego, Edwarda Dembowskiego i in. oraz ruchów rewolucyjnych roku 1846 i prace powstałe na emigracji po roku 1848 członków Polskiego Towarzystwa Demokratycznego, grupy „Londyn” i „Ludu Polskiego”. Osobny rozdział tworzą materiały związane z powstaniem 1863 roku jak również pisma emigracji popowstaniowej. Wybór i redakcja tekstów, artykuły wstępne oraz objaśnienia I. S. Millera i I. S. Narskiego.

J. Sączkow: O materialistycznym istotkowaniu kwantowej mechaniki. Pod red. I. W. Kuźniecowa (Moskwa 1959. Gosudarstwennoje izdatielstwo političeskoj literatury. Str. 173). Książka poświęcona jest interpretacji mechaniki kwantowej z pozycji materializmu dialektycznego oraz krytyce idealistycznych omyłek i wy-paczeń w traktowaniu teorii kwantów. Po-szczególnie części książki: 1. Ogólne pod-stawy interpretacji teorii fizycznych, 2. Eksperymentalne podstawy mechaniki kwantowej, 3. O systemie i stanie mecha-niki kwantowej, 4. Przyczynek do dyna-micznej teorii jednostkowego procesu kwantowego.

Ch. M. Fatalijew: Dialektičeskiĭ matie-rializm i woprosy jestestwoznaniĭa. (Mo-swa 1958. Sowietskaja nauka. Str. 134). Książka jest próbą systematycznego wy-kładu filozoficznych zagadnień przyrodo-znawstwa w ramach kursu materializmu dialektycznego na wyższych uczelniach. Składa się z czterech części poświęconych 1. Zagadnieniu relacji pozytywizmu do współczesnego przyrodoznawstwa, 2. ko-relacjom historycznym powstania mate-rializmu dialektycznego i rozwoju przyrodo-znawstwa, 3. problemom materii i ru-chu w świetle współczesnego przyrodo-znawstwa oraz 4. zagadnieniom przestrze-ni i czasu.

Problemy rozwitija w prirodi i ob-szczestwie. Sbornik statiej. (Moskwa—Le-ningrad 1958. Izdatielstwo Akademii Nauk SSSR. Str. 296). Książka zawiera nastę-pujące artykuły: S. T. Mieluchin: O właściwościach rozwoju przyrody nie-organicznej; M. W. Mostiepanienko: O rozwoju niższych form materii; W. I. Sztofier: Przyczynek do za-gadnienia klasyfikacji form ruchu materii w przyrodzie nieorganicznej; A. G. Cha-raczew: O niektórych prawidłowo-ściach rozwoju świadomości społecznej; B. A. Czagin: Przyczynek do zagadnie-nia historii filozofii jako historii pozna-nia; A. P. Okładnikow: Powstanie człowieka i społeczeństwa; B. A. Cz a-gin; A. G. Characzew: O źródłach rozwoju sił wytwórczych społeczeństwa.

S. Ł. Rubinsztejn: O myslenii i nu-tiach jego issledowanija. (Moskwa 1958. Izdatielstwo A. N. SSSR. Str. 146). Cen-tralnym problemem książki jest zagadnie-

nie zasady determinizmu. Autor przedsta-wia swe stanowisko w tej sprawie i podbu-dowuje je teoretycznie. Na tej podstawie rozwija własną psychologiczną teorię my-ślenia. Dla jej poparcia i ilustracji przyta-cza obszerny materiał z badań ekspery-mentalnych.

Ł. O. Reznikow: Pon'atije i słowo. (Le-ningrad 1958. Izdatielstwo Leningradsko-go Uniwersiteta. Str. 123). Autor szcze-gółowo rozważa niektóre gnoseologiczne zagadnienia związku słowa i pojęcia. Je-go zasadniczym celem jest próba zastoso-wania teorii odbicia do wyjaśnienia, czym jest słowo. Poddaje także krytyce niektó-re teorie języka filozofów rosyjskich i ob-cych, a zwłaszcza idealizm semantyczny. Analizuje również złożony problem sto-sunku treści pojęcia i znaczenia słów. W ostatnim, siódmym rozdziale autor cha-rakteryzuje słowo jako oznaczenie uogól-nionego odzwierciedlenia przedmiotowej rzeczywistości.

Wolfgang Stegmüller: Das Wahrheits-problem und die Idee der Semantik. Eine Einführung in die Theorien von A. Tarski und R. Carnap. (Wien 1957. Springer-Ver-lag. S. X + 328). Autor, profesor Uniwer-sytetu w Innsbrucku, znany dzięki swym książkom „Hauptströmungen der Gegen-wartphilosophie” (Wien 1952) oraz „Me-taphysik, Wissenschaft, Skepsis” (Wien 1954) daje czytelnikowi obszerny wstęp do dziedziny zagadnień współczesnej se-mantyki czystej, czyli nieempirycznej, rozbudowanej głównie wysiłkiem twór-czym A. Tarskiego i R. Carnapa. Autor stara się przedstawić nie tylko techniczne szczegóły, lecz związki z tradycyjną pro-blematyką filozoficzną. Naprzód omówio-ne zostają zasady budowania systemów se-mantycznych, potem rozważa się kwestię, jak można wprowadzić do języków sformalizowanych ściśle i treściowo adekwat-ne pojęcie prawdy. Następnie Stegmüller zajmuje się L-semantyką, przy czym roz-dzielona zostaje wyraźnie dziedzina tego, co pozalogiczne. W rezultacie uzyskuje się nowy pogląd na istotę związków logicznych. Z kolei omówiona zostaje nowa me-toda analizy znaczenia rozwinięta przez Carnapa. Osobne rozdziały poświęcone są logicznej syntaksie oraz relacjom zacho-dzącym pomiędzy formalnymi rachunkami logicznymi a ich interpretacjami semanty-cznymi. Obszerny rozdział końcowy trak-

tuje o pojęciach semantycznych z teorii-poznawczego punktu widzenia. Tu autor omawia zastosowania semantyki w logice, metamatematyce, teorii poznania oraz rozważa szereg zarzutów wysuniętych przeciw semantyce. Książka zawiera bibliografię i indeks rzeczowo-nazwiskowy.

Logische Untersuchungen Edmunda Husserla (tom pierwszy) ukazały się w przekładzie francuskim: *Recherches Logiques*, Tome I. *Prolégomènes à la logique pure*. Trad. par Hubert Elie. Paris P. U. F. (Coll. Epiméthée) 1959. Pp. XX-285. Cena 1200 fr. fr.

Hans Boeck, Zur marxistischen Ethik und sozialistischen Moral (Akademie-Verlag, Berlin 1959, S. 168, DM 4,80). Treść: Gegenstand und Aufgaben der Ethik als Wissenschaft (Moral, Sitten und Bräuche, Sittlichkeit. Über den Zusammenhang der Sitten und Moralgebote. Über den Unterschied und Zusammenhang von Moral und Recht. Der Gegenstand der Ethik.). Zur Methode der Ethik (Der dialektische und historische Materialismus als theoretisch-methodische Grundlage der Ethik. Über die Auswertung der praktischen Erfahrung in der Ethik. Das Prinzip der proletarischen Parteilichkeit in der Ethik. Zur marxistischen Analyse der Moral eines Menschen). Der Inhalt des sozialistischen Moralbewusstseins, Pflicht, Ehre, Gewissen und Glück in der sozialistischen Ethik (Die wissenschaftliche Begründung der sozialistischen Sittlichkeit. Die moralische Pflicht. Das Gewissen der sozialistischen Persönlichkeit. Über den Begriff der Ehre in der sozialistischen Ethik. Vom Glück und vom Sinn des Lebens). Zur Aufdeckung des Klassencharakters der religiös begründeten Moralsysteme (Über die Klassenfunktion der Moral. Die Rolle der christlichen Morallehren. Die Überlieferung in der Entwicklung der Moral und der Morallehren). Die Grundprinzipien der sozialistischen Moral (Das Prinzip des Kollektivismus. Der sozialistische Humanismus als Grundprinzip der sozialistischen Moral. Der sozialistische Internationalismus und Patriotismus. Die sozialistische Einstellung zur Arbeit). Bedingungen und Gesetzmäßigkeiten der Formierung der sozialistischen Moral.

Handbuch der Psychologie w 12 tomach, pod redakcją proff. Ph. Lersch (Mona-

chium), H. Thomae (Erlangen), F. Sander (Bonn) i niedawno zmarłego K. Wilde (Getynga), z udziałem około 120 specjalistów z Niemiec i innych krajów, jest wydawany przez Verlag für Psychologie — Dr C. J. Hogrefe w Getyndze. W programie jest druk dwóch tomów każdego roku. W r. 1959 ukazał się tom 3. *Entwicklungspsychologie*, opracowany przez prof. H. Thomae z udziałem 11 autorów. S. XVI — 622, cena w opr. płóc. 48 DM.

Philosophy in the Mid-Century. A Survey. Edited by Raymond Klībasky. IV: History of Philosophy, Contemporary Thought in Eastern Europe and Asia. Firenze, La Nuova Italia Editrice, 1959, Pp. 330. Ukazał się tom czwarty i ostatni zbiorowego dzieła „Philosophy in the Mid-Century” wydanego z okazji Kongresu Filozoficznego w Wenecji (1957) pod auspicjami International Council of Philosophy and Humanistic Studies, UNESCO i International Federation of Philosophical Studies. Treść: I. M. Bocheński — *Histoire de la Logique formelle*; D. A. Rees — *Ancient Philosophy*; Institut d'Études Médiévales — *La Philosophie médiévale*; G. A. Anavati — *La Philosophie en Islam au Moyen Age*; R. Klībasky — *Nicholas of Cues*; E. Garin — *The Fifteenth Century in Italy*; L. Firpo — *La Philosophie des XVIIe et XVIIIe siècles en Italie et en Espagne*; P. Mesnard — *La Philosophie des XVIIe et XVIIIe siècles. Etudes parues en France*; T. E. Jessop — *British Philosophy in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*; P. Schrecker — *Leibniz*; P. Burgelin — *Le dix-huitième siècle en France et en Italie*; T. E. Jessop — *British Philosophy in the Eighteenth Century*; D. Heinrich — *Kant*; P. Asveld — *L'Idéalisme allemand. Fichte-Schelling-Hegel*; J. Collins — *Philosophy in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries*; Ph. Devaux — *La Philosophie en Grande Bretagne et aux Etats Unis aux XIXe et XXe siècles De Coleridge à Whitehead*; T. G. Henderson — *Santayana. A Departed Guest*; T. G. Henderson — *Whitehead. Philosophy as Approximation*; S. Hook — *John Dewey*; J. Ferrater Mora — *Ortega y Gasset*; L. Zea — *Contemporary Latin American Philosophy*; T. Kotarbiński — *La Philosophie*

dans la Pologne contemporaine: M. Iovtchouk, La Philosophie en U. R. S. S. dans les années d'après-guerre; Fung Yu-Lan — Contemporary Chinese Philosophy. The Development of Marxism-Leninism in China; Y. P. Mei — Chinese Philosophy; S. Ohne — Philosophy in Japan; H. Kabir — Indian Philosophy. A Bird's-Eye View; Sri J. Chama Raja Wadiyar — The Indian Philosophical Tradition and how it lives today; C.T.K. Chari — Philosophy in India; M.-A. Lahbani — La Pensée philosophique dans le monde islamique contemporain; Index. (Zob. notatkę o poprzednich trzech tomach w Ruchu Filoz. XVIII, s. 263b).

P. F. Strawson: *Individuals — An Essay in Descriptive Metaphysics*. (London 1959. Methuen & Co. Pp. 255, price 25 s.). Strawson, znany głównie jako autor ciekawego podręcznika „Introduction to Logical Theory” (1952), wyjaśnia w przedmowie, iż obecna jego książka oparta jest na wykładach wygłoszonych w latach 1954-5 w Uniwersytecie Oksfordzkim, stanowiących później materiał seminaryjny w Duke University, N. Carolina. Pewne zaś rozdziały stanowią nową wersję prac autora publikowanych w latach 1953-8. Książka stara się odkryć i wyjaśnić niektóre najogólniejsze cechy strukturalne naszego myślenia potocznego o świecie. Tego rodzaju rozważania autor nazywa 'metafizyką opisową'. W części pierwszej poświęconej rzeczom jednostkowym autor próbuje okazać, jak kategorie osób i ciał materialnych odgrywają kardynalną rolę w myśleniu o rzeczach lub zdarzeniach w przestrzeni i czasie. W części drugiej nacisk przesuwa się na ogólne, logiczne i gramatyczne formy mowy; tu autor wyjaśnia, dlaczego rzeczy jednostkowe, czyli rzeczy w czasie i przestrzeni, są podstawowymi przedmiotami odniesienia, indywidualami w szerokim, logicznym sensie wyrazu. Obie części razem dają uzasadnienie pojęciowej struktury, którą wszyscy operujemy nieświadomie. Książkę zamyka indeks rzeczowo-nazwiskowy.

G.E.M. Anscombe: *Intention* (Oxford drugie wydanie 1958. Basil Blackwell. Pp. XII + 93). Ukazanie się drugiego wydania w rok po pierwszym świadczy dobitnie o poczytności tej niewielkiej rozmiarami książki. Znaczna jej część powstała z wy-

kładów wygłoszonych na przestrzeni roku 1957 w Oxfordzie. Obecne wydanie zawiera niewielkie zmiany w stosunku do pierwszego. Autorka wywodzi, że działania intencjonalne, stanowiące podklasę zdarzeń w historii ludzkiej jednostki, nie są poznawane przez obserwację i nie dają się wyróżnić jako przedmiot przyczynowości umysłowej (mental causality), ponieważ istnieją działania mimowolne, w których stwierdza się przyczynowość umysłową. Autorka podejmuje próbę precyzacji sensu szeregu terminów takich jak 'motyw', 'intencja', 'przyczyna umysłowa', 'praktyczne myślenie', 'praktyczne poznanie' i 'dowolne działanie'.

Stephen E. Toulmin, Ronald W. Hepburn, Alasdair Macintyre: *Metaphysical Beliefs — Three Essays*. (London 1957. SCM Press. Pp. 216, price 25 s.). Na książkę tę — stanowiącą kolejny tom wydawnictwa The Library of Philosophy and Theology — złożyły się trzy rzeczy: *Contemporary Scientific Mythology* pióra S. E. Toulmina, profesora filozofii w University of Leeds, *Poetry and Religious Belief* — R. W. Hepburna z University of Aberdeen oraz *The Logical Status of Religious Belief* — A. Macintyre z University of Manchester. Autorzy tych prac mają dwie rzeczy wspólne: 1° przekonanie, że tradycyjna metafizyka jest martwa, lecz wraz z nią pogrzebane mogą być ważne kwestie, które należałoby wziąć pod uwagę, 2° zobowiązanie wobec przewrotu w filozofii współczesnej, który związał się z nazwiskiem Wittgensteina. Aczkolwiek nie pod każdym względem autorzy się zgadzają i w rozważaniach swych dochodzą do odmiennych wniosków, to jednak mają nadzieję, że przyczynią się do wznowienia dyskusji wokół kwestii obejmowanych tradycyjnie nazwą 'teologia naturalna'.

Norman Malcolm: *Dreaming*. (London — New York 1959. Routledge & Kegan Paul, Humanities Press. Pp. VIII + 128, price 12 s. 6 d.). Książka stanowi kolejny tomik wydawnictwa *Studies in Philosophical Psychology*. Norman Malcolm, profesor filozofii w Cornell University, autor znanej książki „Ludwig Wittgenstein: A Memoir” (por. R. F. XIX 1—2 str. 114 a), zajmuje się obecnie potocznym poglądem, że marzenia senne są umysłowymi czynnościami lub zjawiskami występu-

jącymi w czasie snu organizmu. Stara się on wykazać, że zdanie 'ja śpię' jest bezsensownym zestawieniem słów, a przeto nie może wyrażać sądu. Rozpatrując różne cechy pojęcia snu autor rozciąga swą argumentację na twierdzenie, że bezsensowne jest w ogóle pojęcie sądenia w czasie snu. Następnie wskazuje, że to samo dotyczy wszelkich innych umysłowych czynności i zjawisk. Jedynym wyjątkiem są właśnie marzenia sennie. Książka zawiera wykaz bibliografii oraz indeks rzeczowo-nazwiskowy.

The Nature of Metaphysics. Edited by D. F. Pears (London 1957. Macmillan. Pp. VI + 164, price 12 s 6 d.). Obecny wiek nie jest pierwszym, w którym systemy metafizyczne ostro były krytykowane. Lecz ilekroć to miało miejsce gwałtowność zarówno krytyków jak i obrońców zdolna była przekonać ludzi, iż zagadnienie nigdy poprzednio nie było wysuwane, a jedyną alternatywą jest kompletne odrzucenie metafizyki lub jej bezwzględne przyjęcie. W tej książce dwunastu filozofów próbuje rozwiać to złudzenie oraz określić istotę metafizyki. Osiem szkiców, z których książka się składa, nadano pierwotnie w formie pogadank w trzecim programie BBC w 1955 roku. W szkicach tych autorzy nie usiłują zdać sprawy z poszczególnych systemów metafizycznych, lecz raczej opisać ich wspólne cechy i odpowiedzieć na pytanie, czy zdania metafizyczne są bezsensowne. Niektóre szkice próbują zbadać drogi, na których rozwinęły się systemy metafizyczne oparte na refleksji nad takimi przedmiotami jak: nauka, historia lub etyka. Książkę kończy dyskusja, w której współczesne poglądy na temat metafizyki rozpatruje się na tle najnowszych dzieł filozofii. Współtwórcami szkiców są: Gerd Buchdahl, P. L. Gardiner, H. P. Grice, S. N. Hampshire, Iris Murdoch, D. F. Pears, A. M. Quinton, Gilbert Ryle, P. F. Strawson, G. J. Warnock, Mary Warnock i B.A.O. Williams.

Nelson Goodman: Fact, Fiction & Forecast. (London 1954. University of London. The Athlone Press. Pp. 126, price 15 s.). Nelson Goodman, profesor filozofii w University of Pennsylvania, opublikował w 1946 r. artykuł dotyczący zagadnień możliwości pt. „The Problem of Counterfactual Conditionals”, który wywołał wiele dyskusji w kręgach filozoficznych. Gdy

w roku 1953 Goodman został zaproszony do wygłoszenia cyklu specjalnych wykładów filozoficznych w Uniwersytecie Londyńskim „skupił się w sobie” — jak powiada — „do jeszcze jednego wysiłku, by wyjaśnić głuche bębnienie we filozoficznej mansardzie bez przyjmowania, że tam są duchy”. Rozdział pierwszy książki stanowi właśnie przedruk wspomnianego powyżej artykułu natomiast pięć następnych rozdziałów powstało z owych londyńskich wykładów, w których autor szkicuje nowe ujęcie niektórych podstawowych problemów współczesnej filozofii nauki i teorii poznania. W tej niewielkiej rozmiarami książce można znaleźć oryginalne poglądy nie tylko na okresy warunkowe nie dające się sprawdzić empirycznie (counterfactual conditionals), lecz także na cechy dyspozycyjne, przedmioty możliwe, ważność indukcji, teorie konfirmacji, istotę praw naukowych i hipotez projektujących. Autor stara się okazać, że potoczne pojmowanie aktualnego świata jako jednego ze światów możliwych, powinno być odwrócone: wszystkie możliwe światy tkwią w aktualnym. Książka pisana jest przystępnie, nie wymaga od czytelnika opanowania logiki ani metodologii, toteż może być czytana nawet przez laików.

G. Spencer Brown: Probability and Scientific Inference. (London, New York, Toronto 1957, Longmans, Green and Co. Pp. X + 154, price 15 s.). Książka ta była przez wielu oczekiwana z niecierpliwością, gdyż autor w trzy lata przed jej wydaniem ogłosił, iż jest coś błędnego w naszych naukowych rachunkach statystycznych. W książce podaje on szczegółową analizę tego właśnie, na czym ów błąd polega i wskazuje zarazem środki zaradcze. Równocześnie książka omawia szereg innych, szerszych zagadnień poznania naukowego. Postawa naukowa potraktowana tu została jako potężny system metafizyczny, który jednak w żadnym razie nie powinien być uważany za jedyny wartościowy. Rachunek prawdopodobieństwa, wynaleziony pierwotnie jako środek praktycznej pomocy przy zakładach i grach, przedstawiony jest w swych związkach z nauką współczesną. Dokładnie opisano, jak doszło do tych związków, co wraz z analizą pierwszych zasad użycia rachunku uzupełnia lukę, często spotykaną w podręcznikach tego przedmiotu. Aczkolwiek książka ma charakter teoretyczny, napisana jest

ze ściśle praktycznego punktu widzenia. Rozdziały traktujące o pracy urzędów do gier (takich jak rulety) oraz o matematycznych konsekwencjach odrzucenia ciągów nieprzypadkowych, zawierają krytyczne uwagi, których naukowiec-praktyk nie może zignorować. Problem szczęścia został potraktowany poważnie, autor para się z kwestią dobrze znanego zjawiska sprzyjania szczęścia i twierdzi, że zjawisko to pojawia się w sposób niedopuszczalny przez klasyczną teorię. Jak sam autor pisze w przedmowie, książka jego miała przede wszystkim na celu analizę, syntezę zaś odłożył Brown do innej okazji. Książka posiada indeks rzeczowo-nazwiskowy.

R. M. Martin: Toward a Systematic Pragmatics. (Amsterdam 1959. North-Holland Publishing Company. Pp. XVI + 107). O ile syntaktyczne i semantyczne badania językowych systemów doszły już do wysokiego szczebla rozwoju i specjalizacji, o tyle logiczne badania typu pragmatycznego były dotąd zaniedbane. Nowa książka Martina stanowi próbę zapalenia tej luki. Jak autor sam stwierdza we wstępie, sformułowania jego są próbne i badawcze, gdyż niewiele ścisłych prac zostało dotąd napisanych w dziedzinie pragmatyki. Tym niemniej treść książki jest interesująca jako jeden z pierwszych kroków zmierzających do wyjaśnienia logicznej struktury tej ważnej części ogólnej teorii języka. Autor przedstawia kilka systematycznych teorii pragmatyki języka. Każda z tych teorii jest systematyczna w tym sensie, że jest wyrażona w sformalizowanym meta-języku, którego cała struktura jest jasno określona. Martin podejmuje próbę precyzyjnego scharakteryzowania niektórych pojęć pokrewnych „subiektywnej intensji terminów”. Punkt widzenia, przyjęty przez niego, jest jednak ekstensjonalny. W pierwszym rozdziale podkreśla się podwójny związek pragmatyki z logiczną analizą z jednej strony, a empirycznymi badaniami nad językiem — z drugiej. W rozdziale następnym zreferowane zostały systemy języka przedmiotowego, syntaksy i semantyki oparte na prostej teorii typów. Właściwe rozważania pragmatyczne są przedmiotem dopiero dwóch następnych rozdziałów. Przedstawiono tu kilka propozycji pragmatyki (translational, based on inscriptions, non-translational itd.). Rozdział piąty, ostatni, poświęcony jest pojęciu prawdy analitycznej

i absolutnej intensji. Książkę kończy do-
datek: On Goodman's Theory of Projectible Predicates.

Ernest Gellner: Words and Things — A Critical Account of Linguistic Philosophy and A Study in Ideology. (London 1959. Victor Gollancz. Pp. 270, price 25 s.). Książka stanowi krytyczny rozbiór „filozofii lingwistycznej” zwanej też „filozofią oksfordzką”. Filozofia ta będąca interesującym i jedynym w swym rodzaju zjawiskiem, dominowała w angielskiej filozofii akademickiej od czasu wojny, ale już przed wojną uchodziła za wpływowy ruch awangardowy. Prąd ten wypłynął głównie z ostatniego dzieła Ludwika Wittgensteina oraz działalności G. E. Moore'a. Reprezentantami tego kierunku są J. Wisdom, G. Ryle, Austin i inni. Książka Gellnera — który sam studiował w Oxfordzie — bada poglądy, argumentację oraz społeczne tło powstania i sukcesu tej filozofii. Przedstawia jej idee jako spójną całość — co nie zostało zrobione przez jej zwolenników — i uwypukla jej wady. Gellner przeprowadza swą analizę nie tylko z filozoficznego, ale też z socjologicznego i antropologicznego punktu widzenia. W konkluzji autor dochodzi do stwierdzenia, że zasadnicza intuicja i postawa filozofii lingwistycznej jest całkowicie błędna. Bertrand Russell w przedmowie do tej książki pisze: „Książka 'Words and Things' pana Gellnera zasługuje na wdzięczność wszystkich, którzy nie mogą przyjąć filozofii lingwistycznej modnej teraz w Oxfordzie. Co do mnie, to pozostaje w całkowitej zgodzie z doktryną pana Gellnera, przedstawioną w tej książce”.

A. C. Eving: Second Thought in Moral Philosophy. (London 1959. Routledge and Kegan Paul. Pp. 198, Price 21 s.). Profesor Eving pisywał na temat różnych zagadnień filozofii, lecz jego najlepsze prace — z wyjątkiem „Idealizmu” — poświęcone były problematyce etycznej. Obecnie stara się wykazać, że sądy etyczne są bardziej złożone niż przypuszczali naturaliści i dogmatycy. Znaczna część książki stanowi obronę poglądów autora wyrażonych w „Definition of Good”, które jednak uległy pewnej modyfikacji. W rozdziale o wolnej woli Eving krytykuje deterministyczny punkt widzenia, lecz równocześnie zwraca uwagę na trudności piętrzące się przed indeterminizmem. Książka

stanowić może swego rodzaju wprowadzenie do współczesnej myśli etycznej Angli, daje bowiem obszernie informacje o tym, co sądzą obecnie etycy brytyjscy.

R. Osborn: Humanism and Moral Theory. A Psychological and Social Inquiry. (London 1959. Allen and Unwin. Pp. 116. Price 18 s.). Humanizm, filozofia odrzucająca wszelkie nadnaturalne sankcje, musi wskazać swą własną, silną podstawę etyczną. Toteż jednym z jej bezpośrednich zadań jest wykrycie bądź jakiegoś absolutnego standartu moralności, bądź czegoś co tworzy dobry jej zastępnik. U większości humanistów wyczuwa się jednak, że ich wewnętrzne motywy są negatywne: raczej chodzi im o zniszczenie nadnaturalizmu niż o pozytywne skonstruowanie etyki racjonalnej. Unikając tego ujęcia, autor koncentruje się na odkryciach psychologii empirycznej, zwłaszcza tych, które dotyczą budzenia się świadomości moralnej. Rozważania jego obejmują też złożoność społecznych zobowiązań. Autor mniema przeto, że udało mu się podeprzeć swą teorię rusztowaniem doświadczenia.

For Roman Ingarden — Nine Essays in Phenomenology (Martinus Nijhoff — Publisher The Hague, 1959. Pp. VIII — 179, Guilders 15,25). Zapowiedź wydawnicza głosi: „Although his most important works are still available only in Polish, the philosopher Roman Ingarden has acquired an international reputation as a leader in the phenomenological line of thought. This volume, written on the occasion of his 65-th birthday, testifies to the esteem in which he is held. It contains original essays by philosophers working in France, the United States and the Netherlands, some of whom had earlier lived in Poland, Germany and Spain. Their contributions constitute a cross-section of contemporary phenomenological research”. Na treść tomu składają się: Editorial — The Second Phenomenology; J. M. Fataud — Roman Ingarden, Critique de Bergson; C. van Peursen — Some Remarks on the Ego in the Phenomenology of Husserl; M. Natanson — The Empirical and Transcendental Ego; E. Minkowski — Rencontre et Dialogue; J. Héring — Quelques Thèmes d'une Phenomenologie de Reve; J. Wild — Man and His Life-World; F. Kaufmann — Die Verwirklichung des Wesens in der

Sprache und Dichtung; Gustave Flaubert; J. Ferrater Mora — Le Langage de la Poésie; A. T. Tymieniecka — L'Analyse de l'Idée et la Participation.

Knowledge and Value. Introductory Readings in Philosophy. Ed. by Elmer Sprague and Paul W. Taylor (a Project of the Department of Philosophy, Brooklyn College, Howard A. Hintz, Chairman and Coordinating Adviser). New York, Harcourt, Brace and Comp., 1959. Pp. 717. Price 6,50 dol. Zbiór wypisów, pomysłanych jako wstęp do filozofii, zawiera 51 fragmentów, reprezentujących 37 filozofów od Platona do C. I. Lewisa, które zostały zgrupowane według ośmiu centralnych problemów: Poznanie świata, Poznanie naukowe, Znaczenie i sprawdzanie, Poznanie Boga, Wolność woli, Poznanie moralne, Zasady polityczne, Filozofia historii. Wydawcy dołączyli wstępy, objaśnienia i wskazówki bibliograficzne do dalszych studiów.

The Philosophy of History in Our Time: An Anthology selected and edited with an introduction and commentary by Hans Meyerhoff. Doubleday Anchor Books. Doubleday and Comp., Inc. New York. 1959. Pp. 350 in 160. Price 1,25 dol. Wydawca, emigrant niemiecki profesor filozofii w Uniwersytecie kalifornijskim, informuje we wstępie, iż jego celem było dać przegląd współczesnych poglądów zarówno ze strony historyków jak filozofów. Po wstępie zatytułowanym History and Philosophy, następują cztery części: I. The Heritage of Historicism (1. Geoffrey Barraclough — The Historian in a Changing World; 2. Wilhelm Dilthey — The Dream; 3. Benedetto Croce — History and Chronicle; José Ortega y Gasset — History as a System; 5. R. G. Collingwood — The Historical Imagination). II. Clio — Science or Muse? (1. Henri Pirenne — What Are Historians Trying to Do?; 2. — a. Arnold J. Toynbee — The Unit of Historical Study; b. Arnold J. Toynbee — History, Science and Fiction; 3. Carl J. Becker — What Are Historical Facts?; 4. Charles A. Beard — Written History as an Act of Faith; 5. Raymond Aron — Relativism in History; 6. John Dewey — Historical Judgements; 7. Arthur O. Lovejoy — Present Standpoints and Past History; 8. Morton White — Can

History be Objective?; 9. Ernest Nagel — The Logic of Historical Analysis; 10. W. H. Walsh — Can History Be Objective?). III. History and Morality (1. Herbert Butterfield — Moral Judgements in History; 2. Sir Isaiah Berlin — Historical Inevitability; 3. Jacob Burckhardt — On Fortune and Misfortune in History). IV. The Meaning of History (1. Allan Bullock — The Historian's Purpose, History and Metahistory; 2. Karl Popper — Has History any Meaning; 3. Reinhold Niebuhr — The Diversity and Unity of History; 4. Karl Jaspers — The Unity of History). Bibliographical Postscript.

Aśoka — The Edicts of Aśoka, ed. and transl. by N. A. Nikam and Richard McKeon, Chicago 1959, University of Chicago Press. Pp. XXVII + 69. Price 1,75 dol. Znakomity ten dokument starohinduskiej moralności i prawa ukazał się jako tom II serii Philosophy and World Community, an International Textes Collection, published by the International Institute of Philosophy with the Assistance of Unesco.

Walter J. Ong S. J., Ramus, Method and the Decay of Dialogue. Cambridge (Mass) 1958. The Harvard University Press. Pp. XIX-408. Price 10 dol. Wybitna ta monografia analizuje szczegółowo podręczniki logiki i dialektyki Piotra Ramusa oraz jego rolę w ówczesnej dydaktyce uniwersyteckiej oraz późniejszym rozwoju prądów logicznych.

I. M. Bocheński, A Precipis of Mathematical Logic, D. Reidel Publ. Comp. Dordrecht Holland 1959, Pp. 112. Price 3,75 dol. Jest to przekład podręcznika wydane go po niemiecku w r. 1949 pt. Formale Logik, pomyślanego jako kurs 30 wykładów, wprowadzających do logiki współczesnej. Treść: I. General Principles; II. The Logic of Sentences; III. The Logic of Predicates and Classes. IV. The Logic of Relations; V. Varia (Canonic or Normal Form, Modal Logic, Polyvalent Logic, Combinatory Logic, Formalized Metalogic, The Syntactical Categories). Table of Logical Signs. Bibliography.

Felix Kaufmann, Methodology of the Social Sciences, nowe wydanie tego podstawowego dzieła, którego autor zmarł w r. 1949, (zob. Ruch Fil. XVII, s. 308b),

ukazało się w r. 1959 nakładem Humanities Press, 303 Fourth Avenue, New York, 10, N. Y.

Turning Points in Physics — a series of lectures given at Oxford University in Trinity Term 1958 (North-Holland Publishing Comp., Amsterdam-C, 1959, Pp. VIII-192. Price 12 s.). Zbiór odczytów, wprowadzający niespecjalistów w zagadnienia współczesnej fizyki. Treść: Introduction, by A. C. Crombie; The End of Mechanistic Philosophy and the Rise of Field Physics, by R. J. Blin-Stoyle; The Quantum Nature of Matter and Radiation, by D. Ten Haer; Probability Enters Physics, by K. Mendelssohn; From The Relative to the Absolute, by G. Temple; The Decline and Fall of Causality, by F. Waismann; Towards New Concepts: Elementary Particles, by D. H. Wilkinson.

Publikacje zbiorowe

Roman Ingarden: O dziele literackim — Badania z pogranicza ontologii, teorii języka i filozofii literatury, (PWN 1960 s. 489, cena w opr. 75 zł.), książka ta wyszła jako trzeci kolejny tom wydania zbiorowego pt. „Roman Ingarden — Dzieła Filozoficzne” (zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 262a). Jest to przekład polski dokonany przez Marię Turowicz, dzieła, które ukazało się w języku niemieckim pt. Das literarische Kunstwerk w r. 1930. W Przedmowie do polskiego wydania autor pisze m. i. „...tekst obecny nie jest wierną rekonstrukcją ogłoszonego niegdyś tekstu niemieckiego... tekst polski czasem lepiej, czasem gorzej oddaje to, co miałem na myśli pisząc przed trzydziestu laty tę książkę. ...po upływie tego czasu widzą niektóre sprawy w trochę innym świetle niż przed laty. Prócz jednak jednego paragrafu (§ 26), który wydał mi się teraz nie do utrzymania i który napisałem właściwie na nowo, nie widziałem potrzeby wprowadzania zasadniczych zmian”. Tekst został uzupełniony szeregiem not, omawiających poglądy innych autorów na tematy poruszane w książce. Przedmowa kończy się słowami: „Dokonało się... to, na czym tak bardzo mi zależało, gdy... pisałem moją książkę: przestano w badaniach nad literaturą odchodzić od tematu, by się zajmować najróżniejszymi innymi, choćby nawet bardzo doniosłymi sprawa-

mi, a zaczęto skierowywać uwagę i dociekania na ten przedmiot, który przede wszystkim musi być zbadany... na samo dzieło sztuki, a w szczególności na dzieło literackie. ...Dzięki temu nie czuję się tak osamotniony, jak się czułem w chwili, gdy przystępowałem do badań nad dziełem literackim. ...Na pewno sztuka ...nie jest jedyną wartościową dziedziną w obrębie kultury ludzkiej, nie jest też wcale ostatecznym celem produkcji kulturalnej. Jest jednak czymś specyficznym, czego odrębności nie wolno przeczyć ani negować. Jest czymś, co życie ludzkie i ludzką kulturę w swoisty sposób wzbogaca, a bogactwem swoim i swoją wartością wcale nie przeszkadza realizowaniu innych, w swej odrębności także swoistych wartości. Zrozumienie tej wielopostaciowości wartości, jakie człowiek może zrealizować i z jakimi może w konsekwencji obcować, oddaje dopiero sprawiedliwość światu wytworów kultury, bez którego człowiek nie spełniłby swej szczególnej misji w świecie realnym. O to właśnie walczą różne moje próby teoretyczne, zarówno w obrębie estetyki, jak i w innych dziedzinach”.

Zbiorowe wydanie spuścizny piśmienniczej Władysława Witwickiego (zob. Ruch Filoz. XIX, s. 115a) pomnożyło się o dalsze pozycje wydane w r. 1959: 14) Platona Charmides i Lysis (s. 171, 23 zł.), 15) Platona Teajtet (s. 208, 23 zł.), 16) Wiara oświeconych (s. 306, 25 zł.), 17) Platona Menon (s. 95, 16 zł.), 18) Anatomia plastyczna (s. 359, 60 zł.).

Dzieła Leona Petrażyckiego. Przed ostatnią wojną dwie instytucje usiłowały wydać ważniejsze prace Leona Petrażyckiego. Komitet Jubileuszowy ku czci L. Petrażyckiego wydał jego Wstęp do nauki prawa i moralności oraz Teorię prawa i państwa. Natomiast Towarzystwo imienia L. Petrażyckiego wydało dziesięć innych jego prac. Obecnie zaczęto znów publikować dzieła L. Petrażyckiego staraniem komitetu pod przewodnictwem T. Kotarbińskiego. Państwowe Wydawnictwo Naukowe wydało ponownie tego autora:

1. Wstęp do nauki prawa i moralności. Podstawy psychologii emocjonalnej. Opracował J. Lande, wstępem opatrzył T. Kotarbiński. Warszawa 1959 str. 493. Spis treści: Wstęp. Przedmowa. Część I. Podstawy metodologiczne teorii prawa i moralności. Rozdz. 1. Stan obecny podstawow-

wych pojęć i zagadnień nauki o prawie i konieczność opracowania metodologii naukowej dla rozwoju tej nauki. Rozdz. 2. O badaniu konkretnych zjawisk prawnych. Rozdz. 3. O tworzeniu pojęć i teorii ogólnych. Część II. Podstawy psychologiczne teorii moralności i prawa. Rozdz. 1. Panująca doktryna psychologiczna i jej pojęcia i tezy podstawowe. Rozdz. 2. Podstawy psychologii emocjonalnej. Rozdz. 3. Emocje w psychologii współczesnej. Postłowie. Skorowidz rzeczowy.

2. Teoria prawa i państwa w związku z teorią moralności. Tom I. Opracował J. Lande. Warszawa 1959 str. 452. Spis treści: Rozdz. 1. O istocie prawa i moralności. Rozdz. 2. Charakterystyczne właściwości i tendencje prawa i moralności. Rozdz. 3. Przegląd i krytyka ważniejszych współczesnych teorii prawa.

Jana Husa wydanie kompletne dzieł, w opracowaniu Czechosłowackiej Akademii Nauk ukazuje się nakładem firmy M. Nijhoff w Hadze. Całość ma się składać z 25 tomów. Ukazał się tom VII pt. Sermones de tempore qui collecta dicuntur (cena 10,25 dolarów).

Patrologiae cursus completus J. P. Migne'a (Patrologia Latina, Paryż 1844—1855, 217 tomów i 4 tomy indeksów, Patrologia graeca, 1857—1866, 166 tomów), zbiorowe wydawnictwo źródłowe do filozofii chrześcijańskiej końca starożytności i wczesnego średniowiecza, ma być unowocześnione staraniem opactwa benedyktyńskiego w Steenbrugge w Belgii. Patrologiae Latinae Supplementum (wydawca Garnier w Paryżu) w czterech tomach, z których pierwszy ukazał się w r. 1958, a ostatni jest projektowany na rok 1960, będzie zawierał teksty uzupełniające do tomów 1—96 Migne'a, (po koniec VIII wieku), noty krytyczne oraz indeksy. Nadto zostało zainicjowane wydawnictwo Corpus Christianorum (wydawca firma Brepols w Turnhout — Belgia), które ma objąć wszystkie pomniki chrześcijańskiej literatury łacińskiej do końca VIII wieku i które w ten sposób pokryje materiał tomów 1—96 edycji Migne'a. Wydawnictwo ma liczyć 180 tomów, z których ukazało się 15 dotychczas. Patrologia łacińska późniejsza (tomy 97—217 u Migne'a) będzie uzupełniona wydawnictwem Continuatio Mediaevalis, złączonym z Corpus Christianorum, które przyniesie teksty po-

minięte u Migne'a lub wydane niepoprawnie. Projektuje się nadto fotomechaniczną reprodukcję tomów wyczerpanych Patrologii łacińskiej. Nowy wstęp zawierający będzie uzupełnienia i sprostowania odpowiadające dzisiejszemu stanowi badań oraz informacje bibliograficzne. Patrologia grecka ma być w podobny sposób uzupełniona przez fotomechaniczny przedruk 50 tomów wyczerpanych, z nowymi wstęпами według zasad przyjętych dla patrologii łacińskiej.

Husserliana — Edmund Husserl. *Gesammelte Werke* (zob. Ruch Filoz. XVIII s. 104), w serii tej ukazał się kolejny tom VIII: *Erste Philosophie* (1923/24). 2. Teil: *Theorie der phänomenologischen Reduktion*. Herausgeg. von Rudolf Boehm, 1959, S. XLIII-594. Cena 26,75 guld. hol. W przygotowaniu tom następny, IX. *Phänomenologische Psychologie*.

Krytyczne wydanie wszystkich dzieł Kanta w wydaniu Akademii Berlińskiej (*Akademie-Ausgabe*, zob. Ruch Fil. XIX s. 115a) zostało uzupełnione tomem 23, wydanym w r. 1957, nadto wydrukowano ponownie tomy 3, 4, 5, 9, 20, które były wyczerpane. W przygotowaniu jest tom indeksów do całego wydawnictwa.

Friedrich Schlegel, Kritische Ausgabe seiner Werke. W drugim dziale (*Zweite Abteilung*) tego wydania, mającym obejmować spuściznę rękopiśmienną, ukazał się jako pierwsza pozycja Bd. XI: *Wissenschaft der Europäischen Literatur*. Vorlesungen, Aufsätze und Fragmente aus der Zeit von 1795—1804. Mit Einl. und Kommentar hrsgb. v. Ernst Behler. München-Paderborn-Wien, F. Schöningh 1958. S. LIII-390.

Kompletne wydanie pism J. G. Fichtego pod patronatem Bawarskiej Akademii Nauk (zob. Ruch Fil. XVIII s. 105b) będzie wychodzić w firmie Fr. Frommanns Verlag w Stuttgarcie, redaktorami są Reinhard Lauth i Hans Jacob. Wydawnictwo będzie się składać z czterech serii: I. *Die Werke Fichtes* (dzieła drukowane za życia), II. *Die nachgelassenen Schriften Fichtes bis 1810*, III. *Die nachgelassenen Schriften Fichtes von 1810 bis zu seinem Tode*, IV. *Der Fichtesche Briefwechsel*. Trzy pierwsze serie obejmą łącznie około 24 tomów po mniej więcej 500 stron,

seria czwarta składać się będzie z trzech do czterech tomów. Rocznie ma się ukazywać po dwa tomy, począwszy od wiosny 1960 r. cena w przedpłacie za tom broszurowany około 45 DM.

Spuścizna naukowa Brentana (zob. Ruch Filoz. XVIII s. 124a), ukazał się czwarty z kolei tom: *Franz Brentano, Grundzüge der Ästhetik — aus dem Nachlass herausgegeben von Franciska Mayer-Hillebrand, A. Francke Verlag Bern 1959, s. XXXIV-259*, cena 18 fr. szw. Treść: *Ausgewählte Fragen aus Psychologie und Ästhetik; Das Genie; Vom Begriff des Schönen; Brief an Chr. v. Ehrenfels über Ästhetik; Vom Wertverhältnis der Vorstellungen; Das Schlechte als Gegenstand dichterischer Darstellung; Zur Klassifikation der Künste; Über die Musik*.

Max Scheler, Gesammelte Werke herausgegeben von Maria Scheler (zob. Ruch Filoz. XVI s. 305a), nakładem firmy A. Francke Verlag Bern-München, mając obłąć 13 tomów, z których dotychczas ukazały się następujące: 2. *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, 4. wyd. 1954, s. 676, 23 fr. szw.; 3. *Vom Umsturz der Werte, Abhandlungen und Aufsätze*, 4 wyd. 1955, s. 452, 22 fr. szw.; 5. *Vom Ewigen im Menschen*, 4 wyd. 1954, s. 488, 21 fr. szw.; ostatni wydany tom 10 zawiera *Schriften aus dem Nachlass I. Zur Ethik und Erkenntnislehre*, (Inhalt: *Tod und Fortleben; Über Scham und Schamgefühl; Zur Phänomenologie und Metaphysik der Freiheit; Absolut-sphäre und Realsetzung der Gottesidee; Vorbilder und Führer; Ordo amoris; Phänomenologie und Erkenntnistheorie; Lehre von den drei Tatsachen*), 2. wyd. 1957 s. 583, 33 fr. szw. Przygotowywane są tomy: 1. *Frühe Schriften*; 4. *Politisch-pädagogische Schriften*; 6. *Schriften zur Soziologie und Weltanschauung*; 7. *Wesen und Formen der Sympathie*; 8. *Die Wissensformen und die Gesellschaft* (w druku); 9. *Späte Schriften*; 11—13. *Schriften aus dem Nachlass II, III, IV*.

Wydawnictwa seryjne

Biblioteka Klasyków Filozofii. W dalszym ciągu (zob. Ruch Fil. t. XIX, s. 116a) ukazały się następujące tomy: *Plotyn: Enneady*, przekład i wstęp Adama Krokiewicza (2 tomy. Str. LXXVI

+ 441, 711. Cena 100,— zł.). Staszic: Ród ludzki. Opracował Z. Dankowski, przedmowa Bohdana Suchodolskiego (3 tomy. Str. LXI + 294, 343, 543. Cena 100,— zł.). Helvétius: O umyśle, przełożyła Janina Cierniak, wstęp napisał Jan Legowicz (2 tomy. Str. XLII + 402, 283. Cena 68,— zł.). Mill: Utylitaryzm, przeł. M. Ossowska, O wolności przeł. A. Kurlandzka. Słowo wstępne Tadeusz Kotarbiński. (Str. X + 291. Cena 30,— zł.). Winstanley: Program ustroju wolności, z dodaniem innych pism pomniejszych. Przełożył Stanisław Helsztyński, przejrzał Witold Chwałewik. (Str. XVIII + 276. Cena 30,— zł.).

Wiedza Powszechna w serii **Sygnali** wydała: Cz. Cz a p ó w — Czy Johnny stanie się gangsterem? Uwagi o metodach walki z przestępczością młodzieży. 1959 str. 189, oraz zapowiada dalsze tomy: Z. Poniatowski — Wstęp do religioznawstwa. Z. Pietrasiński — Psychologia sprawnego myślenia. L. Wołoszynowa — Psychologia pomaga wychowaniu. T. Pszczołkowski — Wstęp do prakseologii. Z. Pietrasiński — Psychologia sprawnego działania. A. Kawczak — Logika na codzień. A. Raźniewski — Jak poznawać poglądy ludzi? Cz. Cz a p ó w — Drogi samopoznania. A. Matejko — Socjologia zakładu pracy. H. i W. Świda — Młodociani przestępcy.

Toż wydawnictwo w serii **Myśli i Ludzie** zapowiada: K. Leśniak — Lukrecjusz. A. Kasia — św. Augustyn. T. Mrówczyński — J. Maritain. Z. Poniatowski — Neotomizm. H. Buczyńska — Filozofia Koła Wiedeńskiego. J. Szacki — Fr. Bacon. M. Frankowska — R. Bacon. „Seria poświęcona jest omówieniu działalności i poglądów filozofów współczesnych i dawniejszych oraz szkół i kierunków filozoficznych, ze szczególnym uwzględnieniem filozofii najnowszej. Każdy tomik zawiera krótki szkic monograficzny, uzupełniony wyborem tekstów ilustrujących w sposób najbardziej reprezentatywny poglądy i twórczość danego filozofa lub szkoły”.

Instytut Europy Wschodniej (Institute of East-European Studies) Uniwersytetu Fryburskiego (zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 120a), wydał ostatnio dwa pierwsze zeszyty nowej serii pt. „Sovietica”. Ich treścią jest bibliografia filozofii radzieckiej

za lata 1947—1958 a mianowicie spis tytułów wszystkich artykułów ogłoszonych w Woprosach Filozofii oraz Filozofskich Naukach i spis książek filozoficznych, wzmiankowanych w tych czasopismach. Obejmują około 2500 tytułów, są nadto zaopatrzone w dokładne indeksy nazwiskowe. Zeszyt pierwszy (s. 80) kosztuje 3,25 dol., zeszyt drugi (s. 112) 4,20 dol. Wydawcą jest firma D. Reidel w Dordrecht (Holandia).

Etudes d'Epistémologie génétique, publ. sous la direction de Jean Piaget, Professeur a la Sorbonne et la Faculté des Sciences de Geneve. Paris, Presses Universitaires de France (Bibliothèque Scientifique Internationale). Prof. Piaget jest założycielem i kierownikiem ośrodka badawczego Centre International d'Epistémologie génétique (1955), do którego Rady naukowej należą m. i. proff. Bachelard (Paryż), Beth (Amsterdam), Gonthier (Zurich), Hempel (Princeton), Kotarbiński (Warszawa), Naess (Oslo), Perelman (Bruksela), Ryle (Oxford). Wydawnictwo tego ośrodka, pod wymienionym w nagłówku tytułem, obejmuje w chwili obecnej następujące pozycje: I. Epistémologie génétique et recherche psychologique (W. E. Beth, W. Mays, J. Piaget), II. Logique et équilibre (L. Apostel, B. Mandelbrot, J. Piaget), III. Logique, langage et théorie de l'information (L. Apostel, B. Mandelbrot, A. Morf; informuje o nowoczesnych metodach badań statystycznych w językoznawstwie, 1957 — str. VI + 207, cena 860 fr. fr.), IV. Les liaisons analytiques et synthétiques dans les comportements du sujet (L. Apostel, W. Mays, A. Morf, J. Piaget), V. La lecture de l'expérience (A. Jonkhéere, B. Mandelbrot, J. Piaget, 1958 — stron 152, cena 650 f. f.), VI. Logique et perception (J. S. Bruner, F. Bresson, A. Morf, J. Piaget, 1958 — stron 204, cena 900 f. f.).

Phaenomenologica — Collection publiée sous le patronage des Centres d'Archives Husserl (zob. Ruch Filoz. XVIII s. 264a), w wydawnictwie tym ukazały się kolejne tomy: 2. Husserl et la Pensée Moderne (Actes du deuxième Colloque International de Phénoménologie Krefeld 1—3 novembre 1956); tom zawiera: H. L. Van Breda — Le sauvetage de l'heritage husserlien et la fondation des Archives-Husserl; F.J.J. Buytendijk

— Die Bedeutung der Phänomenologie Husserls für die Psychologie der Gegenwart; A. De Waelhens — L'idée phénoménologique d'intentionnalité; E. Fink — Welt und Geschichte; J. Hypolite — L'idée fichtéenne de la doctrine de la science et le projet husserlien; R. Ingarden — Über den transzendentalen Idealismus bei E. Husserl; L. Landgrebe — Die Bedeutung der Phänomenologie Husserls für die Selbstbesinnung der Gegenwart; K. H. Volkmann-Schluck — Husserls Lehre von der Idealität der Bedeutung als metaphysisches Problem. (1959, s. X—250, cena 16 fl. hol.). 3. J. Claude Piguet — De l'Esthétique à la Métaphysique, (Zagadnienia estetyczne, rozpatrywane na tle fenomenologii, z uwzględnieniem anglosaskich teorii języka, 1959, s. VI—294, 24 fl. hol.). 4. Edmund Husserl 1859—1959. Recueil commémoratif publié à l'occasion du centenaire de la naissance du philosophe. Na treść składają się rozprawy: W. E. Hocking — From the early days of the „Logische Untersuchungen”; W. Schapp — Erinnerungen an Husserl; J. Héring — Edmund Husserl. Souvenirs et réflexions; H. Plessner — Bei Husserl in Goettingen; F. Kaufmann —; K. Löwith — Eine Erinnerung an E. Husserl; H. Spiegelberg — Perspektivenwandel: Konstitution eines Husserlbildes; L. Binswanger — Dank an Edmund Husserl; E. Levinas — La ruine de la représentation; A. Schutz — Husserl's importance for the social sciences; E. Fink — Die Spätphilosophie Husserls in der Freiburger Zeit; H. L. Van Breda — Geist und Bedeutung des Husserl-Archivs; M. Yamamoto — Why I am interested in phenomenology; H. Reiner — Sinn und Recht der phänomenologischen Methode; S. Strasser — Intuition und Dialektik in der Philosophie Edmund Husserls; M. Farber — On the meaning of radical reflection; Q. Lauer — The subjectivity of objectivity; H. Conrad-Martius — Die transzendentale und die ontologische Phänomenologie; S. Vanni-Rovighi — Edmund Husserl e la perennità della filosofia; M. Merleau-Ponty — Le philosophe et son ombre; A. de Waelhens — Réflexions

sur une problématique husserlienne de l'inconscient, Husserl et Hegel; L. Landgrebe — Von der Unmittelbarkeit der Erfahrung; P. Ricoeur — Le sentiment; A. Gurwitsch — Sur la conscience conceptuelle; D. Cairns — A letter from Husserl. Appendice: Bibliographie der bis zum 30 Juni 1959 veröffentlichten Schriften Edmund Husserls, zusammengestellt von H. L. Van Breda (1959, s. XI—306, portret, cena 20 fl. hol.).

L'évolution de l'humanité, Bibliothèque de synthèse historique fondée par Henri Berr. Wydawnictwo seryjne zainicjowane przez założyciela i kierownika Centre International de Synthèse w Paryżu, ma dać encyklopedyczny obraz ewolucji kultury i postępu wiedzy w monografiach pisanych przez najwybitniejszych przedstawicieli nauki francuskiej. Zbiór obejmuje dotychczas blisko 100 pozycji, wydanych nakładem firmy Éditions Albin Michel (22, rue Huyghens, Paris 14-e), m.in. Vendryès J., Le langage, introduction linguistique à l'histoire (s. XXXII—464); Robin L., La pensée grecque et les origines de l'esprit scientifique (s. XXIV—508); Bréger L., Le monde Byzantin — I. Vie et Mort de Byzance (s. XXIV—604), II. Les Institutions de l'Empire Byzantin (s. XX 632;), III. La Civilisation byzantine; Bréhier E., La Philosophie de Moyen Age (s. XX—472).

Humanisme scientifique, pod tym hasłem firma Éditions Albin Michel (22, rue Huyghens, Paris 14-e) wydaje trzy serie dzieł naukowych pióra wybitnych autorów, które są przeznaczone dla szerokich kół niespecjalistów, interesujących się postępiami nauki. W serii *Sciences d'Aujourd'hui* wyszły m. in. Arambourg C. i. i., Paléontologie et transformisme (s. 264); pięć pozycji, które napisał L. de Broglie, Continu et discontinu en physique moderne (s. 272), Matière et lumière (s. 344), Ondes et corpuscules, mécanique ondulatoire (s. 168), Physique et microphysique (s. 272), Nouvelles perspectives en microphysique (s. 360); Cohen M., Pour une sociologie du langage (s. 400); Collin R., L'Organisation nerveuse (s. 532); Nicolle J., La symétrie et ses applications (s. 192); Trillat J. J., Découverte de la matière (s. 320); Vendryès P., Vie et probabilité (s. 384); tenze, De la probabilité en histoire (s. 368); Whittaker E., Le commencement

et la fin du monde (s. 192). W serii *Les savants et le monde* ukazały się m. in. Broglie L. de, *Savants et découvertes* (s. 400); Frank Ph., *Einstein et son temps* (s. 440); Teilhard de Chardin P., *Le groupe zoologique humain* (s. 192); Planck M., *Autobiographie scientifique et derniers écrits*.

Akademie-Verlag Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie ogłasza następujące nowe wydawnictwa: *Der Traum vom Menschenglück — Leben und Literarische Wirksamkeit von Carl Wilhelm und Henriette Frölich* (1959, s. 333, ilustr. DM 14,50); książka opisuje życie i prace filozofa utopisty socjalistycznego z końca XVIII w. i jego żony powieściopisarki; *Philosophische Schriften von Georg Forster, mit Einf. und Erl. herausg. v. Dr. Gerhard Steiner* (1958, s. LXX—257, DM 14,50); zbiór pism postępowego pisarza filozoficznego z czasów Rewolucji francuskiej — zarazem przystąpiono do wydania kompletnego, mającego objąć 20 tomów pt. *Georg Forsters Werke; Paul Thiry d'Holbach — Ausgewählte Texte* (1959, s. VII—320, DM 19,50) eingel. u. komment. v. Dr. Manfred Naumann; *Emil Utitz, Bemerkungen zur altgriechischen Kunsttheorie* (1959, s. IV—45, 12 tabl. DM 6), zawiera uzupełnienia do *Geschichte der Aesthetik* wydanej w r. 1932 przez autora zmarłego w r. 1957 (zob. *Ruch Filoz.* XVIII s. 128b). W ramach serii *Philosophische Studientexte* (zob. *Ruch Filoz.* XIX s. 116a) ukazały się ostatnio: *Condillac, Die Logik — Die Sprache des Rechnens* herausg. v. Prof. Dr. Georg Klaus (s. 274, DM 15,80) oraz *John Toland, Brief an Seréna (Über den Aberglauben — über Materie und Bewegung)*, herausg. v. Erwin Pracht (s. 190, DM 12,40).

Erfahrung und Denken — Schriften zur Förderung der Beziehungen zwischen Philosophie und Einzelwissenschaften, pod powyższym tytułem ukazuje się od r. 1959 seria wydawnictw, nakładem firmy Duncker und Humboldt, Verlagsbuchhandlung Berlin—Lichterfelde, Geranienstrasse 2 — Berlin (West), poszczególne tomy obejmują 100 do 200 stron i mają za zadanie przedstawić formalne i materialne związki między naukami szczegółowymi i filozofią, każdy tom zaopatrzonej jest w obszerną bibliografię. Na cele wydawnictwa stoi międzynarodowa redakcja, do

której należą m. in. P. Bernays (Zurych), W. Britzelmayr (Monachium), K. Dürr (Zurych), V. Kraft (Wiedeń), A. Mercier (Berno), K. Popper (Londyn), A. Wenzel (Monachium), L. v. Wiese (Kolonja). Ukazały się dotychczas tomy: 1. L. v. Wiese, *Philosophie und Soziologie* (1959, s. 121, DM 9,80); 2. A. A. Fraenkel, *Mengenlehre und Logik* (1959, s. 110, DM 18,60); 3. H. Kühn, *Persönlichkeit und Gemeinschaft* (1959, s. 200, DM 18); 4. F. Wagner, *Moderne Geschichtsschreibung* (1960, s. 127, DM 12). W przygotowaniu: A. Amonn, *Philosophie und Nationalökonomie*; D. Brinkmann, *Philosophie und Technik*; V. Gorgé, *Philosophie und Physik*; C. A. Emge, *Philosophie der Rechtswissenschaft*.

Newman Philosophy of Science Series, wydawnictwo obejmujące monografie z zakresu filozofii nauki, zostało zainicjowane przez firmę Sheed and Ward w Londynie. Ukazał się tom pierwszy: *Russell Coleburt, An Introduction to Western Philosophy*. Zapowiedziano nadto jako dalsze pozycje: *John Russell, Science and Metaphysics*; *Philip Fothergill, Life and Its Origin*; *Laurence Bright, Whitehead's Philosophy of Physics*.

The Philosophy of Karl Jaspers. Edited by Paul Arthur Schilpp (*The Library of Living Philosophers*). New York, Tudor Publishing House, 1957. Stron 918, cena dol. 10,75. Nowy tom serii: *The Library of Living Philosophers* (zob. *Ruch Fil.* XVII, s. 100b i 279a), składa się, jak poprzednie, z szeregu rozpraw analitycznych i krytycznych pióra różnych autorów, które poprzedza autobiografia naukowa charakteryzowanego myśliciela, a zamyka jego replika. W świat pojęć Jaspersa wprowadza rozprawa wstępna, której autorem jest Kurt Hoffman, „*The Basic Concepts of Jaspers Philosophy*”, następne omawiają jego psychologię, antropologię, teorię nauki, filozofię religii, szczególnie ważne dla filozofii Jaspersa pojęcia transcendencji i komunikacji, wreszcie stosunek do innych filozofów, w szczególności Nietzschego. Całość uzupełnia słownik terminów filozoficznych oraz bibliografia.

Wydawnictwa ciągłe i czasopisma

Kultura i Społeczeństwo czasopismo kwartalne wydawane przez PAN, jest od

stycznia 1960 r. organem Komitetu Kultury Współczesnej przy Wydziale Nauk Społecznych PAN, pod redakcją Stefana Żółkiewskiego. Pismo ma zamieszczać wyniki badań procesu przemian świadomości społecznej. Zapowiedź redakcyjna stwierdza m. in.: „Interesuje nas w tym zakresie problematyka metodologiczna, analiza i krytyka sposobów postępowania badawczego przy poznawaniu kultury. Interesuje nas informacja o nowych filozofiach kultury, a także polemika z nimi. Interesuje nas analiza pojęć niezbędnych przy wszelkich konstrukcjach, wyjaśniających rzeczywistość kulturalną i przy formułowaniu dyrektyw polityki kulturalnej”. Redakcja mieści się w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, pok. 634.

Philosophische Rundschau, eine Vierteljahresschrift für philosophische Kritik, wychodzi od r. 1952, redaktorami są profesorowie Hans-Georg Gadamer i Helmut Kuhn, firmą nakładową J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen. Adres redakcji: Heidelberg, Bergstrasse 148. Cena zeszytu objętości ok. 80 stron w abonamencie 7,50 DM. Treścią czasopisma jest przegląd bieżącej literatury filozoficznej, na co składają się trzy działy: obszerniejsze sprawozdanie krytyczne, krótsze „Notizen” i całkiem krótkie „Hinweise”.

Synthese — an International Quarterly for the Logical and the Psychological Study of the Foundations of Science, jest kontynuacją międzynarodowego czasopisma o tym samym tytule (zob. Ruch Filoz. XVI s. 55b), wznowionego po przerwie w nowej postaci. Ma ono być organem Institute for the Unity of Science (zob. Ruch Filoz. XVII s. 113b), International Society for Significs (zob. Ruch Filoz. XVII s. 111b), Institut Français de Sociologie oraz sekcji francuskiej i holenderskiej International Association for Logic and the Philosophy of Science. Do Komitetu redakcyjnego należą m. in. P. H. Esser (Haarlem), Philipp Frank (Harvard Univ.), W. M. Kruseman (Deventer), Arne Naess (Oslo), Jean Piaget (Genewa), D. Vuysje (Amsterdam), J. H. Woodger (Londyn). Pierwszy zeszyt wydawnictwa oznaczony jako nr 1 tomu XI, ukazał się 1 marca 1959 r. Firmą nakładową jest D. Reidel, Publishing Company, Dordrecht (Holland), 59—61 Spuiweg, p. o. box 17.

Inquiry, kwartalnik filozoficzny, mający służyć wymianie myśli między pracownikami naukowymi różnych dziedzin nauk humanistycznych, w szczególności filozofii, psychologii, antropologii, socjologii, ekonomii społecznej, nauk prawnych i politycznych, wychodzi od wiosny 1958. Redaktorem jest prof. Arne Naess z Uniwersytetu Oslo, adres wydawnictwa: Prof. Campbell Crockett, Department of Philosophy, University of Cincinnati 21, Ohio. Prenumerata roczna dol. 2,50. Na treść pierwszego zeszytu składa się słowo wstępne redaktora oraz artykuły J. Galtung — Notes on the Differences between Physical and Social Sciences; H. Ofstad — The Functions of Moral Philosophy; J. Meløe — Dialogue on the Hypothetical Character of Logical Analysis.

Philosophical Books, nowy kwartalnik, wychodzący od stycznia 1960 r. ma za zadanie podawanie informacji o najnowszych wydawnictwach książkowych z dziedziny filozofii (przede wszystkim takich, które można nabyć w Anglii), w krótkich, obejmujących sto do stu pięćdziesięciu słów sprawozdaniach. Na razie zeszyty mają zawierać po dwadzieścia stron takich sprawozdań, w przyszłości objętość się powiększy. Redaktorem jest Prof. P. H. Nowell-Smith, adres wydawnictwa: Leicester University Press, Leicester, England.

Tulane Studies in Philosophy wychodzą jako roczniki od r. 1952, wydawane przez Tulane University w Nowym Orleanie, firmą nakładową jest Martinus Nijhoff w Hadze. Tom VIII za rok 1959 (s. 121, cena 7,60 fl. hol.) pt. Centennial Year Number (z uwagi na stulecie Darwina oraz stulecie urodzin czterech wybitnych filozofów Alexandera, Bergsona, Deweya i Husserla) zawiera treść następującą: J. K. Feibleman — Darwin and Scientific Method; P. G. Morrison — On Evolution; A. J. Reck — Bergson's Theory of Duration; H. N. Lee — Bergson's Two Ways of Knowing; E. G. Ballard — On the Nature of Romanticism; R. L. Barber — Toward a Working Definition of Metaphysics; C. H. Hamburg — Kant's First Steps Toward an Ethical Formalism; R. C. Whittemore — Metaphysical Foundations of Sartre's Ontology.

Comparative Studies in Society and History, an International Quarterly, nowe

czasopismo poświęcone badaniom porównawczym kultur i przemian społecznych, rozpoczęło wychodzić staraniem komitetu utworzonego przez czołowe uniwersytety amerykańskie, nakładem firmy Mouton and Co, Publishers, w Hadze. Komitet redakcyjny, złożony z historyków, socjologów, antropologów i przedstawicieli pokrewnych nauk, mieści się w Chicago: Comparative Studies in Society and History, Faculty Exchange, University of Chicago, Chicago 37, Illinois. Czasopismo ukazuje się w październiku, styczniu, marcu i czerwcu, objętość zeszytu wynosi sześć arkuszy. Abonament roczny 6 dol.

Bibliografie, leksykony

Informator nauki polskiej 1959—1960 (PWN Warszawa, s. 598, cena 40 zł), obejmuje Polską Akademię Nauk i jej organy, szkoły wyższe, przemysłowe instytuty naukowo-badawcze, archiwa i muzea oraz towarzystwa naukowe, wymieniając zajętych w nich samodzielnych pracowników naukowych. Uwzględnione są także organizacje naukowe międzynarodowe, do których Polska należy. Orientację ułatwiają dwa indeksy, indeks instytucji oraz indeks nazwisk, przy których są podane również adresy.

Encyklopedia Filozoficzna w czterech tomach została zapowiedziana przez Redakcję Wielkiej Encyklopedii Radzieckiej, przy współudziale Instytutu Filozofii Akademii Nauk ZSRR.

Mediae Latinitatis Lexicon Minus, ukazuje się pod redakcją M. J. F. Niermeyera nakładem firmy Brill w Lejdzie, w r. 1958 wyszedł zeszyt 6 (haribannus-laborare, pp. 481—576).

Mittellateinisches Wörterbuch bis zum ausgehenden 13. Jahrhundert. Bawarska Akademia Nauk, wspólnie z Akademią w Berlinie, Getyndze, Heidelbergu, Moguncji i w Wiedniu oraz z Schweizerische Geisteswissenschaftliche Gesellschaft, przystąpiła do wydania słownika łaciny średniowiecznej. Słownik będzie obejmował terminologię zaczerpniętą nie tylko z literatury naukowej, lecz także z dzieł fachowych, należących do dziedzin praktycznych, wraz z przykładami i odniesieniami. Całość jest obliczana na około 225 arkuszy, które złożą się na cztery tomy; zeszyty pięćcarkuszowe mają się ukazy-

wać co 8 miesięcy, począwszy od połowy 1959 r. Cena zeszytu w przedpłacie 3 DM. Nakładcą jest firma wydawnicza C. H. Beck w Monachium.

Trinius (Joh. Anton) — Freydenker-Lexicon oder Einleitung in die Geschichte der neueren Freygeister ihrer Schriften und deren Widerlegungen, Leipzig 1759—1775 — przedruk fototypiczny 1960 z wstępem profesora Uniwersytetu w Turynie Franco Venturi, w nakładzie ograniczonym 50 egzemplarzy jest do nabycia w firmie Bottega d'Erasmus, Via Gaudenzo Ferrari 9 — Torino (Italia), cena 20 dol. Leksykon jest najobszerniejszą i najbardziej dokładną bibliografią ruchu deistycznego i wolnomyślicielskiego w pierwszej fazie Oświecenia, w Anglii, Francji, Niemczech i Włoszech, od Tolanda do Wielkiej Encyklopedii.

Baldwin James Mark (ed.), Dictionary of Philosophy and Psychology, znakomity amerykański słownik filozoficzny z roku 1901/2 ukazał się w nowym stereotypowym wydaniu nakładem firmy Peter Smith, Gloucester (Mass.), 1957. Słownik składa się z dwóch tomów, 644 i 892 stron, tom trzeci, którego nie ma w obecnym wydaniu, zawierał bibliografię. Cena każdego tomu 15 dol.

Walter J. Ong S. J., Ramus and Talon Inventory. Cambridge (Mass.). The Harvard University Press, 1958. S. 558. Cena 10 dol. Inwentarz ten obejmuje publikowane dzieła Ramusa (1515—1572) oraz jego współpracownika Omera Talona (1510—1562), a także bibliografię kontrowersji ramistycznych oraz bibliografię Rudolfa Agricoli (Roelof Huysmann 1443—1485), który był prekursorem Ramusa. Inwentarz obrazuje ogrom produkcji obu wymienionych w tytule humanistów, liczba wydań drukowanych w wieku XVI, na początku wieku XVII ich dzieł sięga osmiuset pozycji.

José Ferrater Mora, Diccionario di Filosofia (czwarte wyd.). Buenos Aires, Editorial sudamericana 1958. S. 1481. Nowe wydanie znakomitego słownika, którego autorem jest wybitny filozof argentyński, jest w stosunku do poprzedniego z roku 1951 rozszerzone o blisko trzecia część i o 762 haseł, liczne zaś poprzednie hasła zostały na nowo opracowane. Obszerne ar-

tykuły traktują o filozofach Wschodu, szczególna uwaga została poświęcona informacjom bibliograficznym, w które są zaopatrzone poszczególne artykuły, bibliografia sięga do roku 1957. Uzupełnieniem tekstu są starannie zestawione tablice orientacyjne.

Wykłady, odczyty, referaty

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Warszawie — 16.II.59 r. Gawęcki B.: Zasada przyczynowości i prawa przyczynowe. — 23.II.59 r. Tatarzkiewicz Wł.: Pojęcie sztuki i klasyfikacja sztuk w starożytnych. — 27.IV.59 r. Ossowska M.: Główne modele systemów etycznych. — 15.VI.59 r. Kotarbiński T.: Wrażenia z podróży do Stanów Zjednoczonych i Anglii. — 25.IX.59 r. Tarski A. (Kalifornia): Co to są pojęcia logiczne? — 6.X.59 r. Poznański E. (Jerozolima): Spór o analityczność. — 27.X.59 r. Topitsch E.: (Wiedeń): Die Platonisch-Aristotelische Seelenlehre in Weltanschauungskritischer Beleuchtung. — 30.X.59 r. Topitsch E.: World Interpretation and Selfinterpretation. Some Basic Patterns. — 28.XI.50 r. Gawęcki B.: Władysław Mieczysław Kozłowski. — 16.XII.59 r. Perelman Ch. (Bruksela): Démonstration et documentation. — 17.XII.59 r. Perelman Ch.: La spécificité de la preuve en droit. — 11.I.60 r. Dąbbska I.: Sprawozdanie ze Zjazdu Bergsonowskiego w Paryżu.

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Krakowie — 29.VIII.59 r. Fevrier P. (Paryż): La structure logique des théories quantiques. — 24.X.59 r. Czeżowski T.: O tradycyjnych rozróżnieniach wśród definicji. — 12.XI.59 r. Jolivet R. (Lyon): Réflexions sur le déclin du „bergsonisme” après 1939. — 21.XI.59 r. Stróżewski W.: Z badań nad kierunkami estetyki w XIII w. — 4.XII.59 r. Kubiński T.: O tzw. wiedzy niezależnej od doświadczenia. — 21.XII.59 r. Perelman Ch. (Bruksela): La règle de justice.

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie — 9.I.59 r. Kamiński S.: Ostateczne przesłanki w różnych typach nauk. — 21.I.59 r. Łubnicki N.: Zagadnienia epistemologiczne w dziedzinie etyki. — 13.III.59 r. Stępień A.: Próba oceny feno-

menologicznej koncepcji teorii poznania. — 20.III.59 r. Włodarczyk K.: Piagetowska teoria rozwoju inteligencji. — 24.IV.59 r. Kwiatkowski T.: O retoryce Perelmana jako teorii argumentacji. — 13.V.59 r. Znamierowski Cz.: O ocenie moralnej. — 6.XI.59 r. Stępień A.: Ingardenowska teoria dzieła sztuki. — 13.XI.59 r. Paszewski A.: Filogenia i ontogenia darwinizmu. — 24.XI.59 r. Paszewski A.: Psychologiczna teoria ewolucji. — 27.XI.59 r. Kamiński S.: O różnych pojęciach nauki. — 11.XII.59 r. Łubnicki N.: Podstawowe momenty koncepcji filozoficznej Bergsona. — Odczyty popularnonaukowe: 16.IV.59 r. Cackowski Z.: O współczesnej filozofii radzieckiej. — 30.IV.59 r. Ziemiński M.: Próba ujęcia współczesnego ideału wychowawczego. — 7.V.59 r. Łubnicki N.: Ewolucjonizm w dziejach myśli ludzkiej. — 18.XI.59 r. Cackowski Z.: Czy świat jest taki, jakim go poznajemy. — 25.XI.59 r. Łubnicki N.: Podstawowe zagadnienie etyki. — 2.XII.59 r. Margul T.: Życie założycieli religii w oświetleniu religioznawstwa porównawczego.

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Łodzi — 14.IV.59 r. Gregorowicz J.: Z zagadnień definicji pojęcia prawa.

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Poznaniu — 21.I.59 r. Giedymin J.: Współczesne kierunki metodologii nauk: antyindukcjonizm K. Poppera. — 30.I.59 r. Wiegner A.: O pewnych rozbieżnościach filozoficznych. — 29.V.59 r. Czeżowski T.: Jak budować logikę dóbr? — 7.XI.59 r. Ziemiński Z.: O zdaniowym charakterze norm. — 14.XI.59 r. Dąbbska I.: O pojęciu modelu i jego roli w naukach. — 14.XII.59 r. Perelman Ch. (Bruksela): Spécificité de la preuve en droit. — 15.XII.59 r. Suszko R.: O logice stoików. — Referaty w Sekcji Logiki: Czajnsner J.: Z zagadnień semantyki języków skończonego rzędu. — Batóg T.: O semantycznej metodzie (Tarskiego) dowodu twierdzenia Gödla. — Romahnowa S.: Wstępny rozdział „Introduction to Mathematical Logic” Churcha.

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Toruniu — 7.X.59 r. Lis-Olszewski W.: Zapowiedź scholastycznej metody u Boecjusza.

21.X.59 r. Moese H.: Rodzaje dzieł naukowych. — 10.XI.59 r. Sztumski J.: Niektóre logiczne zagadnienia teorii komunikacji.

Oddział Pol. Tow. Filoz. we Wrocławiu — 4.IX.59 r. Tarski A. (USA), Czym są pojęcia logiczne? — 21.IX.59 r. Heyting A. (Holandia): Podstawowa idea intuicjonizmu. — 27.XI.59 r. Słupecki J.: Uwagi na marginesie artykułu Łukasiewicza „O determinizmie”. — 27.XI.59 r. Czerwiński Z.: Indukcja enumeracyjna a teoria gier. — 28.XI.59 r. Kubiński T.: Pewne pojęcia konsekwencji i ich zastosowanie. — 28.XI.59 r. Łuszczewska - Romahnowa S.: Klasyfikacja jako pewna funkcja odległości. Klasyfikacja sztuczna a klasyfikacja naturalna.

Wydział Filozoficzny Tow. Nauk. KUL — 19.II.59 r. Strzeszewski Cz.: O typologię praw ekonomicznych. — 20.II.59 r. Legatowicz A.: Fizyka współczesna a filozofia. — 14.III.59 r. Świeżawski S.: Wrażenia z Kongresów Naukowych w 1958 r. — 18.IV.59 r. Pogonowski L.: Buddha i filozofia buddyzmu. — 25.IV.59 r. Kamiński S.: Determinizm i indeterminizm w aspekcie fizycznym i ontologicznym. — 18.VI.59 r. Krąpiec M. A.: Reguły uznawania zdań metafizyki. — 14.XI.59 r. Świeżawski S.: Stan badań nad filozofią średniowieczną w Polsce. — 10.XII.59 r. Kamiński S.: Kanta ujęcie przedmiotu logiki formalnej.

Koło Filozoficzne Studentów KUL — 8.V.59 r. Wciórka L.: Sylwetka naukowa Marcina Grabmanna. — 11.XI.59 r. Stępień A.: Wartości kulturowe powieści kryminalnej. — 10.XII.59 r. Modzelewski Z.: Problem Boga w filozofii Newmana. — 14.XII.59 r. Nowik H.: Fizyczna zasada przyczynowości w wypadku mutacji genu.

Zebranie naukowe dla uczczenia pamięci Władysława Mieczysława Kozłowskiego odbyło się w Warszawie staraniem Oddziału Warszawskiego PTF 23 listopada 1959 r. Program obejmował zagajenie Prof. Tadeusza Kotarbińskiego oraz odczyt Prof. Bolesława Gaweckiego pt. „Władysław Mieczysław Kozłowski (1858-1935). Życie i działalność”. Streszczenie

odczytu zostało wydrukowane w niniejszym zeszycie Ruchu Filozoficznego.

Prof. Tadeusz Kotarbiński wygłosił w roku 1959 za granicą następujące odczyty: 11.III.59 w Rzymie, w Bibliotece polskiej, *La logique en Pologne, son originalité et les influences étrangères* (powtórzony 14.IX.59 w Lublanie, w Słoweńskiej Akademii Nauk i 16.IX.59 w Zagrzebiu, w Jugosłowiańskiej Akademii Nauk i wydany drukiem jako Nr. 7 w serii odczytów wspomnianej Biblioteki, w Rzymie w 1959, z błędnie podaną datą wygłoszenia odczytu). — 9.IV.59 w State University Penn. w Stanach Zjednoczonych, *The Basic Postulates of Concretism* (powtórzony 19.IX.59 w Belgradzie w Akademii Nauk). 9.IV.59 w tymże State University, *The Principles of Independent Ethics* (powtórzony 20.IV.59 w Uniwersytecie Kalifornijskim w Berkeley). — 17. IV. 59 również w Uniwersytecie Kalifornijskim, w Berkeley, *The Concept of Action* (powtórzony 12.V.59 w Uniwersytecie w Cambridge w Anglii). — 15.V.59 w Londynie, w Polish Cultural Institute, *An Outline of the History of Logic in Poland*. — 18.IX.59 w Belgradzie, w Akademii Nauk, *Grundfragen der Praxeologie oder der Lehre vom wirksamen Handeln*. — 25.IX.59 w Sofii, w Bułgarskiej Akademii Nauk, *Osnownye problemy praxeologii*. — 26.XI.59 w Pradze, w Czechosłowackiej Akademii Nauk, *Základní úkoly praxeologie*. — 28.XI.59 w Bratysławie, w Słowackiej Akademii Nauk, *Daženia praxeologův*.

Prof. Janina Kotarbińska wygłosiła dn. 19.IX.59 w Belgradzie w Towarzystwie Filozoficznym odczyt pt.: *Ausgewählte Probleme der Definitionslehre* (powtórzony 24.IX.59 w Sofii, w Instytucie Filozoficznym Bułgarskiej Akademii Nauk).

Prof. Maria Ossowska wygłosiła w dniach 27 lutego i 2 marca 1959 r. w Université Libre de Bruxelles odczyty: *Quelques remarques sur la notion de la nature humaine* oraz *Divers courants de la pensée morale*.

Prof. Adam Schaff wygłosił we wrześniu 1959 r. serię wykładów w Uniwersytecie w Moskwie.

Z okazji 90 rocznicy urodzin Włodzimierza Lenina zostały zorganizowane sesje naukowe i akademie w wielu instytucjach i organizacjach naukowych. Na sesji naukowej urządzonej przez Uniwersytet w Toruniu 23 lutego 1960 r. wygłosili m. in. odczyty: Dr Zygmunt Poniatowski — Lenin jako filozof, oraz Prof. Tadeusz Szczerkiewicz — Wpływ Lenina na socjologię zachodnią.

Pięćdziesięciolecie wydania książki Lenina „Materializm a empiriokrytycyzm” zostało upamiętnione wielu obchodami w Związku Radzieckim i innych krajach. M. in. w Uniwersytecie Moskiewskim zostały wygłoszone w ciągu maja 1959 r. następujące odczyty: M. B. Mitin — „Materializm a empiriokrytycyzm” W. I. Lenina, klasyczna praca filozoficzna; C. S. Kosztójanc — Leninowska teoria odzwierciedlenia i współczesna fizjologia; C. M. Fatalijew — Praca W. I. Lenina „Materializm a empiriokrytycyzm” i współczesne przyrodoznawstwo; M. T. Jowczuk — Praca W. I. Lenina „Materializm a empiriokrytycyzm” i zadania naukowego rozpracowania problemów historii filozofii; G. M. Gak — Problemy materializmu historycznego w pracy W. I. Lenina „Materializm a empiriokrytycyzm”; T. I. Ojzerman — Książka W. I. Lenina „Materializm a empiriokrytycyzm” i zadania walki przeciw współczesnej filozofii burżuazyjnej; W. I. Malcew — Praca W. I. Lenina „Materializm a empiriokrytycyzm” a problemy logiki dialektycznej.

Organizacje

Polskie Towarzystwo Filozoficzne. W dniu 13 lutego 1960 r. odbyło się w warszawskim Pałacu Kultury i Nauki doroczne walne zgromadzenie, na którym obecnych było 23 delegatów reprezentujących wszystkie oddziały Towarzystwa. Jednym z punktów porządku dziennego było sprawozdanie Zarządu z działalności w roku 1959. W sprawozdaniu tym zawarte są m. in. następujące informacje:

Skład Zarządu i Komisji Rewizyjnej nie uległ zmianom (por. Ruch Filoz. t. XIX s. 122b). W okresie sprawozdawczym odbyły się cztery posiedzenia Zarządu, jedno posiedzenie Komisji Rewizyjnej połączone z rewizją działalności fi-

nansowej Towarzystwa, sześćdziesiąt trzy posiedzenia naukowe oraz sześć odczytów popularno-naukowych. Ponadto na podstawie uchwały Walnego Zgromadzenia z dnia 11 lutego 1959 roku pracował, jako organ Zarządu, Komitet wydawniczy spuścizny rękopiśmiennej Kazimierza Twardowskiego. Komitet przejrzał i skwalifikował materiał rękopiśmienny, dokonał spisu rękopisów i maszynopisów oraz dał zmikrofilmować część materiałów. W ramach akcji edytorskiej wydano zeszyt 4 oraz spis rzeczy i indeksy tomu XVIII „Ruchu Filozoficznego”. Oddano do druku zeszyt 1—2 tomu XIX. Na początku roku sprawozdawczego Towarzystwo liczyło 333 członków na końcu zaś tego okresu — 354 członków. Z Olsztyna i Szczecina wpłynęły wnioski o założenie Oddziałów Towarzystwa w tych miastach. Księgozbiór Towarzystwa powiększył się o 525 woluminów. Oddano do oprawy 178 woluminów. Fundusz Towarzystwa na początku roku 1959 w środkach obrotowych wynosił zł. 55.415,58. Dochody w ciągu roku osiągnęły kwotę 117.419,— zł., wydatki natomiast — kwotę zł. 144.031,89 (wobec planowanych 176.575,— zł.). Stan funduszu obrotowego na dzień 31 grudnia 1959 roku co w roku ubiegłym (zob. Ruch Filozoficzny) wynosił zł. 28.802,69.

Sprawozdanie Zarządu delegacji przyjęli jednogłośnie. W dalszym ciągu obrad rozważano projekt zmiany statutu umożliwiający tworzenie Kół terenowych Towarzystwa, po czym prezes T. Kotarbiński przedstawił plan działalności w roku 1960. Towarzystwo dążyć będzie do wzmocnienia akcji odczytowej, organizować będzie zebrania poświęcone pamięci byłych wybitniejszych członków Towarzystwa oraz wydawać nadal „Ruch Filozoficzny”. M. in. planuje się urządzenie wieczoru poświęconego St. Leśniewskiemu. W wyniku dyskusji nad planem działalności postanowiono dostosować w miarę możliwości tematykę odczytów do zainteresowań audytorium i nawiązać łączność z władzami szkolnymi w celu rozszerzenia grona prelegentów i zainteresowania zagadnieniami filozoficznymi szerszych kręgów społeczeństwa. Podkreślono też potrzebę stałej wymiany prelegentów między Oddziałami Towarzystwa.

Oddział w Warszawie — Oddział liczy 110 członków. W roku 1959 Zarząd Oddziału miał następujący skład:

Przewodniczący — prof. dr Bolesław Gawecki, zastępca przewodniczącego — doc. dr Leszek Kołakowski, sekretarz — z. prof. dr Jerzy Pelc, skarbnik — dr W. Krajewski, członkowie — prof. dr Kazimierz Ajdukiewicz, mgr Irena Krońska, mgr Kazimierz Leśniak; Komisja Rewizyjna — dr Jerzy Kreczmar, dr Wanda Łempicka, dr Janina Budkiewicz. W ciągu roku 1959 odbyło się osiem posiedzeń Zarządu i dwanaście posiedzeń naukowych, w tym trzy zorganizowano wspólnie z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN, jeden — wspólnie z Zakładem Logiki PAN. Zarząd przygotował ponadto kilka odczytów na rok 1960, w tym dwa w związku z Rokiem Darwinowskim. Przeprowadzono kontrolę zaległości składek, w wyniku czego wpływy z tego tytułu były o osiemset złotych większe niż w roku 1958. Zaległości wyniosły na koniec roku 1959 zł. 1668,— saldo kasowe — zł. 1102,21. Oddział utrzymywał się z własnych wpływów nie korzystając z dotacji.

Oddział w Krakowie — Oddział liczy 66 członków. W roku 1959 zorganizowano 11 posiedzeń naukowych. Odbyły się trzy posiedzenia Zarządu i Walne Zgromadzenie. Obecny skład Zarządu przedstawia się jak następuje: przewodniczący — prof. dr Roman Ingarden, zastępca przewodniczącego — prof. dr Izydora Dąbska, sekretarze — mgr Maria Turowicz, dr Danuta Gierulanka, skarbnik — mgr Andrzej Póltawski, bibliotekarz — dr Władysław Stróżewski, zastępca członka Zarządu — ks. mgr Jan Popiel; Komisja Rewizyjna — prof. dr Kazimierz Pasenkiewicz, doc. dr Jan Leszczyński, dr Witold Galeński. Globalna suma dochodów w roku 1959 wyniosła zł. 4600,—, wydatków zaś — zł. 7797,65. Saldo kasowe na 1.I.1960 r. opiewało na sumę zł. 5430,30.

Oddział w Lublinie — Oddział zrzesza 28 członków. W roku 1959 urządzono jedenaście posiedzeń naukowych oraz sześć popularno-naukowych. Obecny skład Zarządu: przewodniczący — prof. dr Narcyz Lubnicki, zastępca przewodniczącego — prof. dr Józef Reutt, sekretarz — mgr Zdzisław Cackowski, skarbniczka — prof. dr Natalia Reuttowa; Komisja Rewizyjna — prof. dr Mieczysław Ziemnowicz, prof. dr Armin Teske, mgr Zofia Plewicka. W ciągu roku 1959

dochody wynosiły ogółem zł. 9593,33, wydatki — zł. 8377,90 a saldo kasowe na dzień 1.I.1960 r. — zł. 1215,43.

Oddział w Poznaniu — Oddział liczy 43 osoby. W roku 1959 Zarząd Oddziału miał skład następujący: Przewodniczący — prof. dr Czesław Znamierowski, zastępca przewodniczącego — doc. dr Seweryna Romahnowa, sekretarz — mgr Tadeusz Batóg, zast. sekretarza — mgr Jerzy Kmita, skarbnik — mgr Roman Kozłowski, członkowie — prof. dr Adam Wiegner, prof. dr Tadeusz Szczurkiewicz, mgr Zbigniew Żechowski; Komisja Rewizyjna — doc. dr Jan Wikariak, doc. dr Stanisław Gniadek, doc. E. Harwas. W ramach Oddziału ukonstytuowała się Sekcja Logiki, której przewodniczącym został prof. dr Adam Wiegner. W ciągu roku 1959 odbyło się jedno posiedzenie Zarządu oraz siedem posiedzeń naukowych. Ponadto Sekcja Logiki zorganizowała trzy posiedzenia naukowe.

Oddział w Toruniu — Oddział liczy 47 członków. W roku 1959 urządzono jedenaście posiedzeń naukowych, dwa posiedzenia Zarządu oraz Walne Zgromadzenie. Na rok 1960 wybrano Zarząd i Komisję Rewizyjną w tym samym składzie, co w roku ubiegłym (zob. Ruch Filozoficzny t. XIX, z. 1—2 s. 123b). Dochody Oddziału wynosiły w 1959 r. ogółem 4378,40 zł., wydatki natomiast — zł. 3477,—. Saldo kasowe na dzień 1.I.1960 r. opiewało na kwotę zł. 901,40.

Oddział we Wrocławiu — liczy 36 członków. Zorganizowano w roku 1959 dziewięć posiedzeń naukowych, w tym cztery odbyły się w ramach sympozium naukowego urządzonego we Wrocławiu wspólnie z Oddziałem Poznańskim. Obecny skład Zarządu przedstawia się następująco: przewodnicząca — prof. dr Maria Kokoszyńska-Lutman, zastępca przewodniczącego — prof. dr Jerzy Słupecki, sekretarz — dr Tadeusz Kubiński, skarbnik — mgr W. Pogorzelski, członkowie — z. prof. dr S. Dür, prof. dr H. Słoniewska; Komisja Rewizyjna — prof. dr F. Longchamps, doc. dr R. Lutman, prof. dr H. Steinhaus. W ciągu roku 1959 dochody Oddziału wynosiły zł. 4592,52, wydatki zł. 3597,40. Saldo kasowe na dzień 1.I.1960 r. opiewało na kwotę zł. 995,12.

Oddział w Łodzi — Oddział liczy 24 członków. W roku 1959 zorganizowano 2 odczyty. Aktualny skład Zarządu: przewodniczący — prof. dr Jan Gregorowicz, zastępca przewodniczącego — dr Stefan Amsterdamski, sekretarz — mgr Henryk Lenkiewicz, skarbnik — dr Ija Pawłowska; Komisja Rewizyjna — doc. dr Jan Lutyński, mgr Jan Kądzielski, mgr Aleksander Orłowski. W roku 1959 dochody Oddziału zamknęły się kwotą zł. 192,—, wydatki zaś — kwotą zł. 346,30. Saldo kasowe na dzień 1.I.1960 r. wynosiło zł. 655,90.

Polskie Towarzystwo Socjologiczne (zob. Ruch Filoz. XIX s. 124a) odbyło doroczne walne zebranie 18 marca 1960 r. Zebranie otworzył prezes Zarządu głównego prof. Stanisław Ossowski, sprawozdanie z działalności złożył doc. Stefan Nowakowski. Towarzystwo utrzymuje kontakty naukowe z ośrodkami socjologicznymi Francji, Anglii, Stanów Zjednoczonych AP i innych krajów. Postanowiono zorganizować w r. 1961 ogólnopolski zjazd socjologów.

Międzynarodowa Akademia Historii Nauki odbyła plenarne zebranie w czasie IX Kongresu Historii Nauki, który obradował 1—7 września 1959 r. w Hiszpanii (zob. s.). Wybrano nowe prezydium na lata 1959—1962, prezesem został historyk chemii prof. H. Guerlac (USA), wiceprezesami A. Birkenmajer (Polska), F. S. Bodenheimer (Israel) i J. M. Millás Vallicrosa (Hiszpania). Zarazem obradowała Sekcja Historii Nauki, wchodząca w skład Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki (UIHPS, zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 269a), obierając swoje władze. Prezesem został ponownie V. Ronchi (Włochy), sekretarzem R. Taton (Francja).

Société Française de Philosophie na swym walnym zebraniu 19 grudnia 1959 r. dokonała uzupełniających wyborów do Zarządu, którego skład jest obecnie następujący: Prezes honorowy André Lalande, prezes urzędujący Gaston Berger, wiceprezesi Gaston Bachelard i Jean Wahl, sekretarz generalny i skarbnik Susanne Delorme, wicesekretarze Paul Chalus i Gilbert Spire. Siedziba Towarzystwa mieści się w Paryżu 12, rue Colbert (Paris 2-e). Towarzystwo wydaje regularne sprawozdania z posiedzeń Bulletin de la Société

Française de Philosophie (Librairie Armand Colin), którego roczna prenumerata wynosi 8,50 NF.

Centre International de Synthèse — Foundation for International Scientific Coordination w Paryżu (12, rue Colbert, Paris 2-e), którego założycielem był w r. 1924 Henri Berr i które jako instytucja wyższej użyteczności korzysta z poparcia władz państwowych, ma na celu utrzymywanie związków między różnymi dyscyplinami, a w szczególności ułatwia spotkania między uczonymi przybywającymi do Paryża z zagranicy i prowincji oraz tymi, którzy przebywają w Paryżu. Rada Naczelna (Conseil d'Administration) składa się z kilkudziesięciu przedstawicieli nauki francuskiej i uczonych zagranicznych (z Polski Prof. Sierpiński), do Dyrekcji (Comité de Direction) należą m. in. profesorowie G. Bachelard, G. Berger, A. Koyré, A. Lalande, sekretarzem Dyrekcji jest Susanne Delorme. W łonie instytucji działa pięć sekcji (Section des sciences de la nature, S. de sciences historiques, philologique et archéologiques, S. des sciences sociales, économiques et juridiques, S. d'histoire des sciences, S. de synthèse générale et de philosophie). Organizują one posiedzenia i sesje naukowe (Conférences, Journées et Semaines), których prace są publikowane w kwartalniku Revue de Synthèse (w zeszytce 13/14 tomu IXXX z r. 1959 zostały wydrukowane odczyty prof. I. Dąbskiej z Krakowa Le concept de modèle et son rôle dans les sciences oraz prof. F. Longchamps z Wrocławia Remarques sur l'emploi des notions dans les sciences juridiques); w wydawnictwie seryjnym Semaines de Synthèse w latach 1929—1957 wyszło 23 tomów monograficznych m. in. L'individualité, 1933; La notion de Progrès devant la science actuelle, 1938; L'invention, 1939; Valeur philosophique de la psychologie, 1951; L'invention humaine, Technique, Morale, Science, 1954; L'Infini et le Réel, 1955; L'Unité de l'Être 1956; Notion de structure et structure de la connaissance, 1957; zbiór Évolution de l'Humanité (zob. s. 294b) obejmuje ponad 70 tomów monografii. W bezpośrednim kontakcie z Centre, mieszcząc się w jego domu, pozostają inne instytucje jak Union Internationale d'histoire et de philosophie des Sciences (zob. Ruch Filoz. XVIII s. 269a) oraz Société française de philosophie.

Centre universitaire international des sciences sociales zostało utworzone przy Uniwersytecie w Belgradzie pod kierownictwem prof. D. B. Todorovica. Inauguracyjna sesja naukowa w czasie od 3 do 23 września 1959 r. miała za temat: Aktualne zagadnienia postępu społecznego z punktu widzenia nauki ekonomii, prawa, socjologii i filozofii.

Centre d'etude de la Justice Sociale Internationale zostało założone w r. 1959 przy Uniwersytecie w Louvain pod przewodnictwem prof. L. de Raeymaeker. Prace organizacji mają być publikowane w kwartalniku *Justice dans le Monde*, *World Justice*, pod redakcją prof. P. Lauvers. Centrum będzie organizować sympozja i kolokwia ze współudziałem zapraszanych gości, będzie też dysponowało funduszem stypendialnym dla pracowników naukowych i studentów. Adres Centrum: 100, Avenue des Alliés, Louvain.

Società Filosofica Rosminiana została założona w r. 1958, z siedzibą w Stresie w północnych Włoszech, miejscu zamieszkania i śmierci filozofa. Anton'io Rosmini (1795—1855), działacz katolicki i narodowy, zasłużony około narodowego zjednoczenia Włoch, w filozofii pozostawał pod wpływem Kanta. Celem towarzystwa jest popieranie badania myśli filozofa na tle nowych prądów filozoficznych i organizowanie spotkań rosminiańskich (pierwsze takie spotkanie odbyło się w Stresie w r. 1955). Prezesem organizacji jest R. Jolivet, jego zastępcą M. F. Sciaccia.

Humanist and Ethical Union — Procedings drugiego kongresu tej instytucji, który odbył się 26.VII.—31.VII.1957 r. w Londynie, ukazały się drukiem w r. 1958 (Oude Gracht, Utrecht, Netherlands, I. H. E. U. Inc., stron 95).

Institute for the Unity of Science (Zob. *Ruch Filoz.* XVII s. 113b) ma obecnie siedzibę w Bostonie (Mass.), jego prezesem jest Philipp Frank (Harvard Univ. Cambridge Mass.), wiceprezesami Charles W. Morris (Univ. of Florida, Gainesville) i Ernest Nagel (Columbia Univ. New York).

Zjazdy

Zjazdy Grupy logiki matematycznej Zakładu Logiki PAN

I. 6.XII.—8.XII.1957 r. w Warszawie: H. Greniewski i O. Wojtasiewicz — Wyrażenia okazjonalne a logiki wielowartościowe; T. Kubiński — Logika pytań; J. Reichbach — Pewna metoda rozstrzygania wyrażen kwantyfikatorskich; T. Czeżowski — Kategorie semantyczne funkcji logicznych; M. Kokoszyńska - Lutmanowa — W sprawie metody aksjomatycznej; L. Borkowski — Zerjedynkowe sprawdzanie wyrażen z kwantyfikatorskimi; H. Rasiowa — O pewnych konstruktywnych rozszerzeniach sformalizowanej logiki intuicjonistycznej; J. Słupecki — O relacji równego prawdopodobieństwa.

II. 28.II.—1.III.1958 r. w Warszawie: J. Słupecki — Próba uogólnienia rachunku systemów A. Tarskiego; R. Suszko — Uwagi w sprawie formalizacji logik zdaniowych; L. Borkowski — Implikacyjne systemy Lewis'a — Komunikat z literatury; K. Pasenkiewicz — Aksjomaty i definicje w systemach semantyki Leona Chwistka; A. Grzegorzczak — Klasyfikacja rachunek zdań bez paradoksów implikacyjnych; St. Jaśkowski — Rola pewnika wyboru przy interpretowaniu arytmetyki liczb całkowitych w logice; L. Borkowski — Uproszczenie aksjomatyki liczb naturalnych Łukasiewicza.

III. 25.IV.—26.IV.1959 r. we Wrocławiu: Z. Gibowski — Zastosowanie mereologii do definiowania pojęć elementarnej geometrii; L. Borkowski — O kategorii semantycznej kwantifikatorów; R. Suszko — O rachunku nazw; L. Bałuka — Metoda sprawdzania tez rachunku zdań i rachunku funkcyjnego; St. Jaśkowski — Pewne problemy teorii typów logicznych; L. Borkowski — Sprowadzenie arytmetyki do typikalnej logiki bez aksjomatu nieskończoności.

IV. 28.XI.—29.XI.1958 r. w Warszawie: Z. Kraszewski — Zagadnienie intensjonalności; K. Ajdukiewicz —

Wyrażenia intensjonalne; J. Słupecki i W. Pogorzelski — Podstawowe własności systemów, opartych na nieklasycznych logikach (referat roboczy); A. Korciak — Robert Kilwardby jako prekursor Ramusa i Leibniza; Z. Kraszewski — Kilka uwag o definicji stosunków przechodnich; J. Łoś — O pojęciu definicji.

V. 2.II.—28.II.1959 r. w Warszawie: J. Słupecki i W. Pogorzelski — Systemy dedukcyjne, oparte na logice intuicjonistycznej; A. Grzegorzczak — Aksjomatyczna teoria przedłużeń w czasie; W. Sadowski — Pewien dowód zupełności dwuwartościowego rachunku zdań.

VI. 5.VI.—6.VI.1959 r. we Wrocławiu: M. Lutman-Kokoszyńska — O znaczeniu stałych w systemach aksjomatycznych; W. Pogorzelski i J. Słupecki — Pewien wariant dowodu pełności węższego rachunku funkcyjnego; S. Kamiński — Nowe ujęcie tradycyjnej teorii wnioskowania bezpośredniego; S. Hławiczka — Pojęcie identyczności w systemie logiki; L. Szamkołowicz — Uwagi o grafach; L. Borkowski — Systemy logiki współczesnej a problem zdań analitycznych; St. Jaśkowski — Znaczenie logiki matematycznej dla reformy nauczania matematyki.

VII. 12.XII.1959 r. w Warszawie: W. Pogorzelski — Adekwatność teorii konsekwencji; R. Suszko — O kategorii semantycznej kwantyfikatorów; J. Słupecki — Intuicyjna interpretacja niektórych wielowartościowych rachunków zdań.

Sesja naukowa w 100-lecie urodzin Jana Władysława Dawida (1859—1914). Dla uczczenia rocznicy odbyła się w Warszawie w dniach 7 i 8 stycznia br. konferencja naukowa zorganizowana przez Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego, wzięli w niej udział pedagodzy i psychologowie polscy oraz goście zagraniczni. Po zagajeniu obrad przez rektora U. W. prof. dr St. Turskiego zebrani wysłuchali 6 referatów: prof. dr L. Kurdybacha przedstawił prądy oświatowe czasów J. Wł. Dawida; analizę jego poglądów dydaktycznych podał prof.

dr W. Okoń; sylwetkę Dawida jako wybitnego działacza społeczno-politycznego nakreślił z. prof. dr St. Jedlewski; poglądy Dawida na zagadnienie religii omówił doc. dr T. Pasierbiński; charakterystykę psychologii europejskiej w końcu XIX w. i na tym tle dorobek Dawida przedstawiła z. prof. dr J. Budkiewicz; poglądy Dawida na wychowanie przez pracę nakreślił doc. dr W. Szczerba. (Wszystkie referaty zostaną opublikowane w Kwartalniku Pedagogicznym, nr 3, 1960). Po referatach wywiązała się dyskusja, w której obok ustosunkowania się do zagadnień poruszonych w referatach wniesiono nowe momenty do poznania sylwetki Dawida jako człowieka i naukowca. Siostrzenica Dawida p. Wanda Melcer podzieliła się z zebranymi osobistymi wspomnieniami z pobytu w domu Dawidów. Pozostali dyskutanci (prof. dr T. Tomaszewski, prof. dr M. Żebrowska, doc. dr S. Wołoszyn, doc. dr K. Wojciechowski i in.), zajęli się oceną poglądów Dawida, podkreślając zwłaszcza te z nich, które są i dzisiaj aktualne. Na zakończenie ustalono różne formy uczczenia pamięci Dawida i popularyzowania jego dorobku: zbiorowe wydanie pism, ustanowienie nagrody naukowej jego imienia, przygotowanie monografii Dawida itp.

Koło Filozoficzne Studentów KUL zorganizowało w dniach 16—20 lutego 1959 r. II Tydzień Filozoficzny (zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 268a) z następującymi wykładami: 16.II. Dr A. Stępień: Poznanie filozoficzne a poznanie w innych naukach. 17.II. Prof. dr A. Krąpiec: Poznanie Boga w naukach szczegółowych i w filozofii. Dr M. Gogacz: Mistyka a poznanie Boga. 18.II. Mgr B. Bejze: Zagadnienie genezy duszy ludzkiej z materii. Prof. dr K. Wojtyła: Natura ludzka podstawą etycznej formacji człowieka. 20.II. Prof. dr S. Świeżawski. Problem antropologii filozoficznej. Prof. dr A. Krąpiec: Czy człowiek stworzył Boga i duszę — wykład podsumowujący. Po wykładach odbywały się seminaria dyskusyjne. Wykładów słuchało około 400—500 osób, w seminariach brało udział około 200—300 osób. Na zaproszenie Z. S. P. w Tygodniu brało udział 98 studentów niemal ze wszystkich ośrodków akademickich. Teksty wykładów i sprawozdania z dyskusji zostały opublikowane w miesięczniku Znak nr 59 (maj 1959).

International Congress for Logic, Methodology and Philosophy of Science w ramach Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki (UIHPS) odbędzie się 24.VIII.—2.IX.1960 w Stanford University. Kongres będzie obradował w 9 sekcjach: 1. Logika matematyczna (Symposium on decision problems, Symposium on the notion of recursiveness), 2. Podstawy matematyki (Symposium on foundations of set theory, Symposium on metamathematics of algebra and geometry), 3. Filozofia logiki i matematyki (Symposium on contemporary trends in the philosophy of mathematics), 4. Ogólne zagadnienia metodologii i filozofii nauk (Symposium on theoretical and empirical aspects of science, Symposium on models in the empirical sciences), 5. Podstawy teorii prawdopodobieństwa i indukcji (Symposium on current views of subjective probability), 6. Metodologia i filozofia fizyki (Symposium on the role of mathematics in the formulation of physical theories), 7. Metodologia i filozofia biologii oraz psychologii (Symposium on alternative approaches to the theory of choice), 8. Metodologia i filozofia nauk społecznych (Symposium on macro and micro economics), 9. Metodologia i filozofia językoznawstwa (Symposium on models in linguistics), 10. Metodologia i filozofia historii (Symposium on the nature of historical explanation), 11. Historia logiki, metodologii i filozofii nauk. Przewodniczącym Komitetu organizacyjnego jest Ernest Nagel, jego zastępcą Alfred Tarski, do Komitetu należą m. in. P. W. Bridgman, Rudolf Carnap, Alonzo Church, C. J. Ducasse, Philipp Frank, Jerzy Neyman, W. V. Quine. Adres Komitetu: Prof. Petrick Suppes, Serra House, Stanford University, Stanford California, USA.

Czwarty Międzynarodowy Kongres Estetyki, organizowany przez Komitet wykonawczy, którego przewodniczącym jest prof. Étienne Souriau, odbędzie się w Atenach 1—6 września 1960 r. Temat ogólny obrad brzmi: Współczesny stan zagadnień estetycznych. Program obrad zostanie podzielony na dwie części, jedna obejmie komunikaty, zgłaszane swobodnie przez uczestników, druga będzie podzielona na następujące podsekcje: a) Rozróżnienie klasycznego i nowoczesnego pojęcia sztuki, b) Sztuka sakralna, c) Wartości funkcjonalne i artystyczne, d) Sztuka

i technika współczesna, e) Sztuka i psychologia głębi, f) Non finito i doskonałość — normy, standardy itd., g) Metody badań, nowe perspektywy, teoria informacji, semantyka itd. Językami urzędowymi obrad są grecki, francuski, angielski, włoski i niemiecki. Komunikaty nie mogą przekraczać objętości czterech stron maszynopisu, winny być składane łącznie z krótkim streszczeniem francuskim lub angielskim. Termin nadsyłania komunikatów upłynął 1 marca 1960. Składka kongresowa wynosi 10 dolarów. Przewodniczącym Komitetu miejscowego jest prof. P. A. Michelis w Atenach (National Technical University, 42 Patission Street).

Międzynarodowe Spotkanie Filozofów, zorganizowane przez Międzynarodowy Instytut Filozoficzny, odbyło się 28. VIII. — 4. IX. 1959 r. w Mysore w Indiach. Obrady dotyczyły trzech tematów: 1) Nauka i filozofia, 2) Wolność indywidualna a społeczeństwo, 3) Wartości i tradycja. Spotkania takie są organizowane corocznie, każdym razem w innym kraju, w r. 1958 nie odbyło się ono jednak ze względu na równoczesny Kongres filozoficzny w Wenecji; poprzednie Spotkanie miało miejsce w r. 1957 w Warszawie (zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 116a i 118a). Polacy byli w Mysore nieobecni, z uwagi na trudności podróży.

IX-e Congrès International d'Histoire des Sciences odbył się 1—7 września 1959 roku w Barcelonie, Madrycie i Eskurialu. Na zebraniach plenarnych przedstawiono 5 referatów, a 173 komunikatów wypełniło program posiedzeń sekcyjnych: historii nauk ścisłych, historii nauk biologicznych i medycznych, historii chemii i farmacji, historii techniki, historii nauk o ziemi oraz ogólnych zagadnień nauki. Polacy zgłosili 17 komunikatów, lecz delegacja polska składała się tylko z 5 osób, które przedstawiły swoje prace osobiście: E. Olszewski — *Zasadzenie nerodyzacji historii nauki i techniki*; P. Rybicki — *O stanowisku socjologicznym w ogólnej historii nauki*; B. Skarżyński — *Polska filozofia medycyny na przełomie XIX i XX wieku*; B. Suchodolski — *Historia nauki a problem jedności i wielorakości myślenia naukowego*; W. Voisé — *Rozumowanie i doświadczenie w naukach społecznych końca Odrodzenia*. Bardziej szczegółowe informacje o Kongresie zostały podane w Kwartalni-

ku Historii Nauki i Techniki nr 1 z r. 1960. (Poprzedni VIII Kongres odbył się 3—9 września 1956 r. we Florencji i w Mediolanie, zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 271a, brała w nim udział 15 osobowa delegacja polska).

IV Międzynarodowy Kongres Socjologiczny obradował 8—15 września 1959 r. w Mediolanie i Stresie. Głównymi tematami obrad Kongresu były analiza stanu badań i nauczania socjologii w różnych krajach, osiągnięcia w poszczególnych dziedzinach zainteresowań socjologów, jak środki komunikacji masowej, świadczenia socjalne, rozwój ekonomiczny krajów zacofanych, rodzina itp., ocena nowych metod badawczych, analiza roli socjologii w systemie planowania społecznego. W Kongresie wzięła udział liczna delegacja polska, z profesorami Chałasińskim, Szczepańskim, Ossowskim, Rybickim i Nowakowskim na czele. Prof. Chałasiński miał referat o powojennej socjologii polskiej, a prof. Ossowski o planowaniu społecznym w świetle socjologii. O referacie prof. Ossowskiego pisze w liście prywatnym jeden z zagranicznych uczestników kongresu: „Prof. Ossowski odniósł wielki sukces i nie ma przesady w powiedzeniu, iż jego referat był największym ewenementem kongresowym. Podbił wszystkich wiedzą, erudycją, zdolnościami analitycznymi, rzetelnością intelektualną i jakimś ciepłem ludzkim w podejściu do spraw blisko obchodzących szarego człowieka. Przez salę, w której wygłoszono niejedno polityczne i naładowane namietnościami przemówienie, przeszła fala ożywejszej energii intelektualnej i siły moralnej. Wszyscy byli głęboko poruszeni i umysłowo pobudzeni”.

Academie Internationale de Philosophie des Sciences zorganizowała międzynarodowe sympozjum w Rzymie 1—8 kwietnia 1959 r. Wygłoszono m. in. następujące referaty: F. Gonseth (Zurych), — Méthodologie d'une philosophie ouverte; F. Carcano (Rzym) — La méthodologie contemporaine et le problème de la transformation de la science; H. Freudenthal (Utrecht) — Analyse mathématique de certaines structures linguistiques; J. Ladrière (Louvain) — La limite des formalismes et sa signification philosophique; D. Dubarle (Paryż) — L'ouverture des mathématiques à l'expérience; G. Bouligand (Paryż) — Genèse et développement

des théories mathématiques; M. Frechet (Paryż) — Introduction des éléments abstraits en mathématique; C. Raven (Utrecht) — The formalisation of finality.

Premier Colloque international de l'histoire de la philosophie musulmane zorganizowane staraniem komisji historii muzułmańskiej przy Société internationale pour l'étude de la philosophie médiévale (zob. Ruch Fil. XIX, s. 124b) odbyło się w Thomas-Institut Uniwersytetu w Kolonii 6—9 września 1959 r. na temat ogólny: Problèmes de l'histoire des traductions. Program obejmował następujące referaty: R. Walzer (Oxford) — The History of the Greek-Arabic Text Tradition: Results and Problems; H. Dulude (Montreal) — La tradition latine des traités de l'âme d'Aristote et d'Avicenne; I. Madkour (Kair) — L'édition du Chifa d'Avicenne au Caire; G. M. Anawati (Kair) — Problèmes des éditions de textes philosophiques arabes; D. M. Dunlop (Cambridge) — The Work of Translation at Toledo; D. A. Callus (Oxford) — Introduction of Arabic Philosophy to Oxford; L. Gardet (Tuluza) — Un point d'impact de l'avicennisme latin, l'anonyme „Liber de causis primis et secundis”; Z. Kuksewicz (Warszawa) — Manuscrits averroistes en Pologne; C. Verbeke (Louvain) — L'unité de l'homme: saint Thomas contre Averroès; E. Garin (Florencja) — Avicenna e i Platonici fiorentini del secolo XV; A. Bausani (Neapol) — Classical Muslim Philosophy in the Work of a Muslim Modernist: Muhammed Iqbal.

10 Mediävistentagung odbyła się w Thomas-Institut Uniwersytetu w Kolonii 9—12 września 1959 r. na temat ogólny: Fides und Auctoritas im 13. Jahrhundert. W programie przewidziano kilkanaście referatów omawiających tematy szczegółowe.

Fourth Annual Conference organizowana przez British Society for the Philosophy of Science odbyła się w Cambridge 25—27 września 1959 r. W programie zawierały się sympozja: Scientific Research and the Philosophy of Science (H. Dingle, H. C. Longuet-Higgins); Classification, Concept-formation and Language (M. Masterman, A. Koslow); Knowing and Being (M. Polanyi, R. B. Braithwaite); Biology

and Physics (J. H. Woodger, E. H. Hutten).

American Philosophical Association Eastern Division odbyła w Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku 28—30 grudnia 1959 r. zjazd doroczny. Program obejmował blisko 30 referatów ujętych w serie i sympozja, dotyczyły one zagadnień metafizyki, historii filozofii, etyki, estetyki, filozofii Deweya, angielskiej filozofii lingwistycznej, współczesnego marksizmu. Podczas uroczystego bankietu zgodnie ze zwyczajem przewodniczący Towarzystwa prof. Sydney Hook wygłosił odczyt „Pragmatism and the Tragic Sense of Life”. W ścisłym związku ze zjazdem odbyły się, jak zazwyczaj, doroczne zebrania Society for Creative Ethics, Association for Symbolic Logic, Charles S. Peirce Society, Society for Ancient Greek Philosophy, Association for Realistic Philosophy, American Society for Political and Legal Philosophy.

American Philosophical Association, Western Division odbyła doroczne zebranie 30.IV—2.V.1959 w Uniwersytecie Wisconsin. Sympozja wypełniające program obrad miały za temat różne aspekty myśli Deweya i Husserla.

The American Society for Aesthetics (zob. Ruch Filoz. XIX, s. 125a) odbyła swoje XVII doroczne zgromadzenie w University of Cincinnati 29—31 października 1959. Obrady obejmowały następujące tematy: Visual and Musical Art; Presentations and Knowledge; Criticism and Creation; Contemporary Aesthetics; Metaphor; Criticism and Taste; The Role of Iconology in Critical Understanding and Judgement. Wygłoszono dwadzieścia kilka referatów m. in. The Relation between Music and Non-objective Painting (J. Gaertner); Formalism in Painting and Music (A. Berndtson); What is Presented in a Work of Music? (C. C. Pratt); Santayana's Double Aesthetics — Theory of Perception vs. Theory of Value (B. Suits); Aesthetic Knowledge (P. Carmichael); The Fine Art of Criticism (M. C. Nahm); Essential Features of Art (R. Wollheim); Contemporary Aesthetics in Poland (M. Rieser); Max Dessoir's View of the Function of Art (S. Emery); The Logic of Criticism (M. Scriven); Objective Theo-

ries of Literary Criticism and Affective and Intentional Fallacies (M. Steinman Jr.).

Metaphysical Society of America odbyło swój 10 zjazd doroczny w Brooklyn College (New York) 20 i 21 marca 1959 r. Program obrad obejmował sympozja: W. Barrett, R. M. Millard — Homer and Greek Reality: An Essay in the Phenomenology of Literature; H. Aiken, W. A. Earle — The Metaphysics of Nostalgia; D. C. Williams, E. Parker — Mind as a Matter of Fact; R. May, F. Parker — Towards an Ontological Basis of Psychoanalysis.

VI Congreso Interamericano de Psicología odbył się w Rio de Janeiro 16—21 sierpnia 1959 r. Temat ogólny brzmiał: Evaluación de la personalidad y relaciones humanas.

Wiadomości osobiste

Doc. dr n. Roman Suszko z Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego na mocy uchwały Centr. Komisji Kwalifikacyjnej dla prac. nauki z dnia 25 czerwca 1959.

Paul Bernays, profesor Uniwersytetu w Zurychu i jeden z najwybitniejszych logików współczesnych, obchodził w r. 1958 siedemdziesiątę urodzin. Czasopismo *Dialectica*, którego solenizant jest stałym współpracownikiem, poświęciło mu z tej okazji zeszyt jubileuszowy (vol. 12 nr 3—4, zob. Ruch Fil. XIX s. 66a), wypełniony artykułami uczniów, kolegów i przyjaciół.

Institut International d'études humanistes w Paryżu zorganizował w maju 1959 r. uroczystą akademię dla uczczenia siedemdziesiątej rocznicy urodzin Gabriela Marcel. Przemawiali proff. E. Souriau, J. Daniélou, R. Aron i H. Gouhier.

Louis De Raemaeker, profesor Uniwersytetu w Louvain i Prezydent tamtejszego Institut Supérieur de Philosophie, obchodził 19 grudnia 1959 r. dwudziestopięćdziesiątą rocznicę pracy profesorskiej. Z tej okazji odbyła się uroczysta akademія, w czasie której ofiarowano jubilatowi jego por-

tret, przeznaczony do zbioru portretów, które zdobiją salę posiedzeń Instytutu.

Etienne Gilson otrzymał w darze z okazji 75 rocznicy urodzin (zob. Ruch Fil. XIX, s. 128b — należy skorygować podaną tam cyfrę siedemdziesięciolecia) od swych amerykańskich uczniów mediewistów księgę pamiątkową *An Etienne Gilson Tribute. Presented by his North American Students with a Response by Etienne Gilson*. Ed. by Charles J. O'Neil (Milwaukee, The Marquette University Press 1959, s. 347, cena 7 dol.). Księga składa się z 20 rozpraw.

Konkursy i nagrody

Henri Gouhier, profesor Sorbony, otrzymał od Akademii Francuskiej 11 czerwca 1959 r. Grand Prix d'Académie.

Robert Blanché, profesor Uniwersytetu w Tuluzie, otrzymał nagrodę Louis Liard za dzieło *Introduction à logique contemporaine* (zob. Ruch Fil. XIX, s. 110b).

Akademia Nauk w Getyndze rozpięła konkurs na temat *Der Begriff der Geschichtlichkeit, seine geistesgeschichtliche Herkunft und seine philosophischen Quellen*. Termin nadsyłania prac konkursowych upływa 1 stycznia 1961. Nagroda konkursowa wynosi 8000 DM.

Varia

Studium o Konstantym Michalskim (1879—1947) wraz z bibliografią jego publikacji, którego autorem jest F. Corvino, ukazało się w *Rivista critica di storia della Filosofia* r. XIV z. 2 (kwiecień—czerwiec 1959), s. 212—220.

Synthèse, czasopismo międzynarodowe wychodzące w Holandii (zob. Ruch Fil. XVI, s. 55b, XVII, s. 102a), zamieszcza w tomie Xa (1958) zbiór rozpraw, poświęconych pracom Gerrita Mannoury, zmarłego w r. 1956 (zob. Ruch Fil. XVIII, s. 128b) współtwórcy holenderskiego ruchu sygnficznego.

Setną rocznicę urodzin Em'la Durkheima (1859—1917) uczciło wydawnictwo Re-

vue Philosophique de la France et de l'Etranger zeszytem jubileuszowym (r. 83 nr 4, zob. Ruch Fil. XIX, s. 75a), a setna rocznica urodzin Edmunda Husserla (1859—1938) została podobnie uczczona zeszytem jubileuszowym *Zeitschrift für philosophische Forschung* nr 2 tomu XIII (zob. s. 238b).

Historia filozofii polskiej w ZSRR. Artykuł Igora S. Narskiego, profesora Moskiewskiego Uniwersytetu, pod tym tytułem, zamieszczony w tygodniku „Argumenty” (r. III, nr 47 z 22 listopada 1959) informuje o zainteresowaniach filozofii radzieckiej w stosunku do filozofii polskiej i o przejawach tego zainteresowania. Autor wspomina o wydaniu w rosyjskim przekładzie (1953) książki A. Schaffa „Z zagadnień marksistowskiej teorii prawdy” oraz o publikowanych w radzieckiej prasie filozoficznej artykułach A. Schaffa, W. Krajewskiego i Cz. Nowińskiego. Na początku bieżącego dziesięciolecia odbywał się w Uniwersytecie Moskiewskim przez siedem semestrów kurs wykładów z zakresu historii polskiej filozofii. W związku z nim podjęto wydanie trzytomowej antologii pt. „Pisma wybrane postępowych myślicieli polskich XVIII i XIX w.” (1956—1959). Przygotowuje się wybór pism polskich myślicieli epoki Odrodzenia, który ma się ukazać w r. 1960. Przy współudziale polskim przygotowano rozdziały o historii polskiej filozofii do radzieckiej trzytomowej Historii Polski oraz do sześciotomowej Historii Filozofii, której tomy trzeci i czwarty mają się pojawić w najbliższym czasie. Przygotowuje się wydanie wyboru pism polskich marksistów. Poświęcając osobny ustęp szkole lwowsko-warszawskiej i osiągnięciom polskim w dziedzinie logiki, autor artykułu powołuje się na wykłady prof. Schaffa w Uniwersytecie Moskiewskim we wrześniu 1959 r. na temat filozoficznych podstaw semantyki, w których prelegent mówił m. in. o swoistych cechach polskiej filozofii XX wieku. Jeszcze na rok 1959 został zapowiedziany przekład książki Jana Łukasiewicza o logice Arystotelesa, przygotowuje się też wybór pism Tadeusza Kotarbińskiego z zakresu historii logiki oraz etyki i prakseologii. Wkrótce też ma się ukazać przekład książki Adama Schaffa „Obiektywny charakter praw historii”.

Glossaire du latin philosophique médiéval. Centre National Français de la Recherche Scientifique w Paryżu prowadzi pracę, mającą na celu dokładne zinventaryzowanie średniowiecznego języka filozoficznego z uwzględnieniem różnych sposobów użycia każdego terminu oraz ewolucji znaczeń. Na czele pracowni stoi profesor Sorbony Maurice de Gandillac, pracami kieruje Pierre Michaud-Quantin, docteur des lettres; dotychczasowy rezultat poszukiwań przedstawia się w postaci ponad 120.000 kartek słownikowych. Kierownicy prac zapraszają badaczy filozofii średniowiecznej do korzystania z zebranego materiału, a zarazem proszą wszystkich, którzy przy okazji swych badań zebrałi podobne materiały dla poszczególnych pisarzy średniowiecznych, aby zechcieli wejść w kontakt z pracownią dla udzielenia sobie wzajemnie pomocy. Adres dla korespondencji: Pierre Michaud-Quantin, Glossaire du latin philosophique médiéval, Faculté des Lettres et Sciences Humaines, 17, rue de la Sorbonne, Paris 5.

Giovanni Reale: Josef Zürcher e un tentativo di rivoluzione nel campo degli studi aristotelici (w zbiorze *Aristotele nella critica e negli studi contemporanei. Supplemento speciale al vol. XLVIII di Rivista di Filosofia Neoscolastica*, Milano 1957, s. X-202) podaje szczegółowa i całkowicie negatywną krytykę wywodów zawartych w książce Joseph Zürcher, *Aristoteles Werk und Geist i podważających autentyczność znacznej części spuścizny pisarskiej Arystotelesa* (zob. *Ruch Filoz.* XVIII s. 102a); omówienie sporu w artykule Augustin Mansion, *Travaux d'ensemble sur Aristote, son oeuvre et sa philosophie* (*Revue Philosophique de Louvain*, t. 57 nr 53, luty 1959, s. 65 i nast.).

„The philosophers are fighting”. Pod takim tytułem ukazał się w *The Guardian* (18.XI.1959) artykuł pióra Michael Frayn, omawiający — nie bez drwiny, ale chyba za to bez dokładnej znajomości rzeczy — tło sporu, który ostatnimi czasy rozgorzał pomiędzy filozofami Oxfordu i Cambridge. Kością niezgody stała się książka „*Word and Things*” Ernesta Gellnera (wykładającego filozofię w London School of Economics). Gellner „w jazzowym stylu” — jako powiada Frayn — ostro skrytykował filozofów oksfordzkich

za to, że zajmują się językiem zamiast myśleniem. Bertrand Russell, reprezentujący Cambridge, napisał pochwalną przedmowę do książki Gellnera. Natomiast redaktor „*Mind*” prof. Gilbert Ryle z Oxfordu odmówił zamieszczenia recenzji w tym czasopiśmie. Russell wziął w obronę Gellnera. Jednakże Ryle stanął twardo na stanowisku, iż książka jest obraźliwa, bo zawiera oskarżenia o nieszczerłość skierowane pod adresem pewnych filozofów. Rzecz szczególna, że John Wisdom, profesor filozofii w Cambridge, stanął po stronie oksfordczyków. Nie jest wykluczone, że cały ten spór stał się — mimo woli uczestników — dobrą reklamą dla książki Gellnera.

Filozofia amerykańska. Wybór rozpraw i szkiców historycznych, wybrał i przełożył Jerzy Krzywicki. Jeden z czytelników *Ruchu Filozoficznego* w liście do Redakcji zwraca uwagę na błąd w sprawozdaniu z powyższej książki (zob. *Ruch Filoz.* XIX, s. 46), mianowicie pominięto tam artykuł „*William James*”, którego autorem jest Sterling P. Lamprecht (s. 57). Artykułu tego nie ma też w Spisie rzeczy na początku książki.

Nekrologia

Ludwik Chmaj, profesor zwyczajny w Instytucie Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, zmarł 23 października 1959 r. w Warszawie. Urodził się w Głogowie pod Rzeszowem, 15 lutego 1888 r., studia uniwersyteckie ukończył na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, tam też habilitował się z filozofii w r. 1930. Przez szereg lat był nauczycielem szkół średnich w Krakowie, w r. 1938 otrzymał katedrę pedagogiki na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, gdzie przebył lata wojenne nie ustając w pracy naukowej, zarazem zaś biorąc czynny udział w tajnej działalności politycznej. Pełen pogodnego optymizmu i życzliwości do ludzi, jednał sobie wszystkich, z którymi pozostawał w bliższej styczności. Swoimi zainteresowaniami naukowymi obejmował różne dziedziny historii kultury intelektualnej; prace jego koncentrują się zwłaszcza dokoła trzech tematów: filozofia Descartesa i racjonalizm XVII w., ruchy różnowiercze w Pol-

sce XVII w. oraz historia pedagogiki i szkolnictwa. Niezmiernie pracowity, pozostawił wielką ilość rozpraw i artykułów, studiów i materiałów, a także przekładów dzieł filozoficznych. Z większych pozycji zasługują na wymienienie: Andrzej Wiszowaty jako działacz i myśliciel religijny (1921), Marcin Ruar, studium z dziejów racjonalizmu religijnego w Polsce (1921), Samuel Przypkowski na tle prądów religijnych XVII wieku (1927), Rozwój filozoficzny Kartezjusza (1930), Okazjonalizm (1937), Kierunki i prądy pedagogiki współczesnej (1937), Bracia Polscy, ludzie, idee, wpływy (1957).

Bronisław Olszewski, wieloletni członek Towarzystwa Filozoficznego w Krakowie i pilny uczestnik jego zebrań, urodzony 2 września 1874 r. we Lwowie, zmarł w Krakowie 23 grudnia 1959. Po studiach uniwersyteckich we Lwowie odbył studia malarskie w Krakowie i Monachium, pracował jako artysta malarz i profesor szkół średnich. Publikował artykuły z dziedziny malarstwa, tworzące całość pt. „O artyzmie w malarstwie”, ogłosił nadto „Rozmyślania o natchnieniu” (Kwart. Filoz. 1949), pozostawił gotową do druku większą pracę „O widzeniu”.

Fryderyka Jarzebińska, wieloletnia nauczycielka propedeutyki filozofii w liceach ogólnokształcących, urodzona 23 stycznia 1895 r. w Przemyślu, zmarła 5 stycznia 1960 r. w Poznaniu. Studia uniwersyteckie w zakresie filologii polskiej i filozofii odbyła w Poznaniu i we Lwowie, po czym była przez pewien czas asystentką katedry pedagogiki w Uniwersytecie lwowskim. Silnie związana z lwowskim środowiskiem filozoficznym, przez wiele lat była członkiem Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. W kołach nauczycielskich była ceniona dla swych wybitnych zdolności wychowawczych i kryształowego charakteru.

Sergiusz Leonidowicz Rubinsztein, jeden z najwybitniejszych psychologów radzieckich, urodzony w r. 1889, zmarł w r. 1960. Po studiach w Rosji i zagranicą — głównie w Niemczech, został w r. 1919 docentem, a potem profesorem w Uniwersytecie Odeskim, od r. 1942 był profesorem Uniwersytetu Moskiewskiego, w r. 1954 zaś został wicedyrektorem Instytutu Filozofii Akademii Nauk ZSRR i kierownikiem Za-

kładu psychologii w tymże Instytucie. Był członkiem Akademii Nauk ZSRR. Interesował się głównie teoretycznymi zagadnieniami psychologii, dążąc do ujęcia całości problematyki psychologicznej z marksistowskiego punktu widzenia. Zagadnieniu temu poświęcone było dzieło Podstawy psychologii ogólnej (1935, rozszerzone w późniejszych wydaniach). Poza tym wydał m. in. *Byt i świadomość* (1957), *O myśleniu i sposobach jego badania* (1958), *Zasady i drogi rozwoju psychologii* (1959) — wszystkie wymienione dzieła w języku rosyjskim. Niektóre jego prace zostały przetłumaczone na język polski.

Michał Wasiliewicz Sieriebriakow, ur. w r. 1879, kierownik katedry historii filozofii w Uniwersytecie Leningradzkim, b. dziekan Wydziału Nauk Społecznych i rektor tego uniwersytetu, zmarł 13 czerwca 1959 r.

Chalil Mahomedowicz Fatalijew, kierownik katedry materializmu dialektycznego w Uniwersytecie Moskiewskim, urodzony w Dagestanie w r. 1915, zmarł 23 października 1959 r. Jako fizyk z wykształcenia pracował w dziedzinie filozoficznych problemów przyrodoznawstwa.

Orest Władimirowicz Trachtenberg, profesor historii filozofii w Moskiewskim Uniwersytecie, jeden z najstarszych pracowników naukowych, zmarł w styczniu 1960 r. Pracował głównie w dziedzinie historii filozofii średniowiecznej.

Raymond Bayer, urodzony w r. 1898, profesor honorowy Sorbony, zmarł w Paryżu 15 lipca 1959 r. Zajmował się głównie estetyką, ponadto położył zasługi jako organizator życia filozoficznego we Francji i na terenie międzynarodowym, póki ciężka choroba nie sprawiła, że musiał się wycofać z czynnego życia na kilka lat przed śmiercią. Był jednym z założycieli i honorowym prezydentem Institut International de Philosophie. Stał na czele czasopisma *Revue d'Esthétique* oraz pomnikowego wydawnictwa *Corpus général des philosophes français*, organizował też międzynarodowe wydawnictwa bibliograficzne. Ogłosił drukiem m. in. *L'esthétique de la grâce* (2 tomy, 1933), *Léonard de Vinci* (1934), *Essais sur la méthode en esthétique* (1953), *Traité d'esthétique* (1956).

Edgard de Bruyne, profesor Uniwersytetu w Gandawie a także polityki i mąż stanu belgijski, urodzony 18 kwietnia 1898 r. zmarł 6 maja 1959 r. Zajmował się głównie zagadnieniami etyki i estetyki oraz ich historii, publikował prace po flamandzku po francusku, m. in. *Esquisse d'une Philosophie de l'Art* (1929), *Ethica* (3 tomy, 1932/36), *Etudes d'Esthétique médiévale* (3 tomy, 1946).

Wilhelm Albrecht Nestle, filolog i historyk filozofii oraz kultury greckiej, urodzony 16.IV.1865, profesor Uniwersytetu w Tybindze, zmarł 18.IV.1959 r. Ogłosił drukiem wiele dzieł, m. in. *Die Sokratischer* (1922), *Die Nachsokratischer* (2 tomy, 1923), *Geschichte der griechischen Literatur* (2 tomy, 1923/24), *Die Humanitätsidee und die Gegenwart* (1931), *Griechische Religiosität* (3 tomy, 1930/34), *Vom Mythos zum Logos, die Selbstentfaltung des griechischen Geistes* (1940), *Griechische Geistesgeschichte* (1944). Opracował nadto nowe (szóste) wydanie *Zellera Die Philosophie der Griechen*.

Friedrich Wałsman, urodził się w Wiedniu z ojca emigranta rosyjskiego, w roku 1896. W latach 1929—1936 był asystentem Schlicka w Wiedniu, w r. 1937 został zaproszony do wykładów w Uniwersytecie Cambridge, stamtąd przeszedł w r. 1939 do Uniwersytetu w Oxfordzie, wykładał filozofię matematyki. Był jednym z wybitnych przedstawicieli oxfordzkiej szkoły analitycznej. W r. 1955 został członkiem Akademii Brytyjskiej. Zmarł w Oxfordzie 4 listopada 1959. Pisał niewiele, działał głównie przez artykuły w wydawnictwach naukowych i przez wykłady. Ogłosił m. in. *Über den Begriff der Identität* (Erkenntnis 1936), *Was ist logische Analyse* (Erkenntnis 1938), *Verifiability* (Proc. Arist. Soc. Suppl. vol. XIX, 1945), *Are there Alternative Logics?* (Proc. Arist. Soc. 1945/46), *Analytic-Synthetic* (Analysis 1949—53), *Language-Strata* (Logic and Language II, 1953).

Arthur Pap, urodzony w Zurychu 1921 r. tam skończył szkołę średnią, potem studiował filozofię w Columbia University w Nowym Jorku; wcześniej rozpocząwszy świetną karierę naukową wykładał kolejno w Chicago i we Wiedniu, ostatnio był profesorem w Yale University, zmarł 7 września 1959 r. w New Haven, Conn.

Uprawiał filozofię analityczną, obok wielu artykułów w czasopismach filozoficznych wydał drukiem: *The A Priori in Physical Theory* (1946), *Elements of Analytic Philosophy* (1949), *Analytische Erkenntnistheorie, Kritische Übersicht über die neue Entwicklung in USA und England* (1955), *Semantics and Necessary Truth* (1958); wśród niewydanych opracowań pozostała książka o filozofii nauki.

Alfred Schutz, urodzony w r. 1899, uczeń L. v. Miesesa i H. Kelsena w Uniwersytecie Wiedeńskim, teoretyk nauk społecznych, w których stosował metodę fenomenologiczną, w r. 1939 emigrował do Stanów Zjednoczonych, gdzie został profesorem filozofii i socjologii w nowojorskiej New School for Social Research, zmarł 20 maja 1959 r. Był jednym z założycieli International Society of Phenomenology i czasopisma *Philosophy and Phenomenological Research*. Publikował wiele prac w czasopismach specjalnych, osobno wydał *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt* (1932). Zostało zapowiedziane wydanie późniejszych prac przygotowanych.

John Broadus Watson, twórca kierunku behawiorystycznego w psychologii, urodzony 9 stycznia 1878 r. w Greenville (połudn. Karolina), zmarł 25 września 1958 r. Był kolejno profesorem Uniwersytetu w Chicago i John Hopkins University w Baltimore, zajmując się psychologią eksperymentalną i porównawczą psychologią zwierząt. Spośród licznych jego dzieł i artykułów na szczególną uwagę zasługują: *Animal Education. The Psychical Development of the White Rat* (1903), *Behavior; an Introduction to comparative Psychology* (1914), *Psychology from the Standpoint of a Behaviorist* (1919, 3 wyd. 1929), *Behaviorism* (1924/25, 2 wyd. 1930), *Psychological care of the Infant and Child* (1928, przekł. ros. i niem.), *The Ways of Behaviorism* (1928). Redagował: *Psychological Review* (1908—1915), *Behavior Monographs* (1911—1917), *Journal of Animal Behavior* (1911—1917), *Journal of Experimental Psychology* (1915—1926).

Max Schoen, psycholog i estetyk, zajmujący się w szczególności estetyką muzyki, urodzony w r. 1887 w Austro-Węgrzech, wcześniej emigrował z rodzicami do Ameryki Północnej, gdzie odbył studia

uniwersyteckie. Przez wiele lat stał na czele wydziału pedagogicznego Carnegie Institute od Technology. Zmarł w r. 1959. Wydał m. in. *The Effects of Music* (1927), *Art and Beauty* (1932). *The Psychology of Music* (1940), *The Enjoyment of the Arts* (1944).

Wydawnictwa nadesłane

Ks. Bejze B., *Zasada analogii w poznaniu Boga*. Kraków, „Znak”, 1959.

Cicero Marcus Tullius, *O naturze bogów, o wróżbiarstwie*. Warszawa, B. K. F. P. W. N., 1960.

Helvétius C. A., *O umyśle*. T. I—II. Warszawa, B. K. F. P. W. N., 1959.

Ingarden R., *O dziele literackim*. Warszawa, P. W. N., 1960.

Litwiński L., *De la probité du Jugement*. Syntheses, 1960.

Olszewski Br., *Marian Olszewski (wytyczne działalności)*, Kraków, 1959.

Słonievska H., *Psychologiczna analiza zainteresowania*. Poznań, Pozn. Tow. Przyj. Nauk, 1959.

Staszic St., *Ród ludzki*. T. I—III. Warszawa, B. K. F. P. W. N., 1959.

Stoffer H., *Aufgabe und Gestaltung des Philosophie-Unterrichts*. Frankfurt, M. Diesterweg.

Winstanley G., *Program ustroju wolności*. Warszawa, B. K. F. P. W. N., 1959.

Wiszowaty A., *O religii zgodnej z rozumem*. Warszawa, B. K. F. P. W. N., 1960.

Zawadzki B., *Wykłady z psychopatologii — skrypt*. Warszawa, Uniw. Warszawski, 1959.

Annales Univ. M. Curie-Skłodowska. Vol. XI F. Lublin, U. M. C.-S., 1959—60.

British Book News. 234—237. London, British Council, 1960.

Filosofia-Rivista trimestale. Anno X fasc. 3, 4, Suppl., Anno XI fasc. 1, 2, Torino, Filosofia, 1960.

The Journal of Philosophy. Vol. LVI No 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, Vol. LVII No 1, 2, 3, 4, 5, 6, New York, The Journal of Philos., 1960.

The Journal of Aesthetics of Art Criticism. Vol. XVIII No 2, 3, Baltimore, Am. Soc. f. Aesth., 1960.

Letopis Slovenske Akademije Znanosti. K. IX. Ljubljana, Akad. Znan., 1959.

Logique et Analyse. Vol. II No 8, Vol. III No 9, 10, Louvain, Nauwelaerts, 1960.

Med:aevalia Philosophica Polonorum II—IV, Warszawa, PAN, 1958—9.

Philosophy and Phenomenological Research. Vol. XX No 1, 2, 3, 4, Buffalo, Int. Phen. Soc., 1960.

Philosophische Rundschau. Heft 1, 2, Tübingen, Mohr, 1958.

Przegląd Socjologiczny. T. XIII, zeszyt 1, 2, Łódź, Ossolineum, 1959.

Psychologia Wychowawcza. III-1, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1960.

Revue de Synthèse. Vol. LXXX No 13, 14, Paris, C. Int. de Synth., 1959.

Ricerche Filosofiche. Anno XXVII. Reggio, Le voce di Calabria, 1959.

Rivista di Filosofia neo-scolastica. Anno LI fasc. 4, Anno LII fasc. 1, Milano, Vita e pensiero, 1960.

Science & Society. Vol. XXIII No 3, 4, Vol. XXIV No 1, 2, New York, Science & Society, 1960.

Znak — Miesięcznik. Zesz. 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, Kraków, Znak, 1960.

TREŚĆ

	strona
Stanisław Soldenhoff, Świecki ruch etyczny w Polsce	137
Józef Reutt, Doroczny Naukowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w Lublinie	140
Andrzej Grzegorzczak, Międzynarodowe Sympozjum Metod Infinitystycznych	144
Bolesław J. Gawecki, Władysław Mieczysław Kozłowski (1858—1935)	146
Jan Leszczyński, Stanisław Ignacy Witkiewicz (1885—1939)	150
Recenzje i sprawozdania	153
Bertrand Russel: <i>My Philosophical Development</i> (H. Elzenberg), s. 153. Joachimi Jungii: <i>Logica Hamburgensis</i> (W. Voisé), s. 156. Günther Pflug: <i>Henri Bergson</i> (M. Pieczyński), s. 158. Kurt Stavenhagen: <i>Person and Persönlichkeit</i> (M. Pieczyński), s. 159. Jerzy Lande: <i>Nauka o normie prawnej</i> (W. Kubik), s. 164. <i>Aufgabe und Gestaltung des Philosophie- unterrichts</i> (H. Moese), s. 165. Stefan Baley: <i>Wprowadzenie do psycho- logii społecznej</i> (H. Moese), s. 168. Paul Lorenzen: <i>Formale Logik</i> (L. Gu- mański), s. 170. Georg Klaus: <i>Einführung in die formale Logik</i> (L. G.) s. 173. Arthur Pap: <i>Semantics and Necessary Truth</i> (L. G.), s. 174. Stuart Hampshire: <i>Thought and Action</i> (L. G.), s. 177. W. Mays: <i>The Philosophy of Whitehead</i> (L. G.), s. 177.	
Autoreferaty z odczytów i wykładów	180
Bolesław J. Gawecki: <i>Zasada przyczynowości i prawa przyczynowe</i> , s. 180. Władysław Tatarkiewicz: <i>Pojęcie sztuki i klasyfikacja sztuk w starożytności</i> , s. 180. Tadeusz Czeżowski: <i>O tradycyjnych rozróżnie- niach wśród definicji</i> , s. 181. Tadeusz Kotarbiński: <i>Prawdy względne</i> , s. 183. Tadeusz Kupiński: <i>Pewne pojęcia konsekwencji i ich zastosowa- nie</i> , s. 183. Antoni Korcik: <i>Fregego symbol asercji i jego rola</i> , s. 183. Ja- nusz Sztumski: <i>Metodologiczne problemy propagandy</i> , s. 184. Tadeusz Czeżowski: <i>Jak budować logikę dóbr</i> , s. 186. Henryk Moese: <i>Nurt dydak- tyczny w logice Oświecenia</i> , s. 189. Stanisław Kamiński: <i>Ostateczne prze- słanki w różnych typach nauk</i> , s. 190. Narcyz Łubnicki: <i>Zagadnienia epi- stemologiczne w dziedzinie etyki</i> , s. 191. Antoni Stępień: <i>Próba oceny fenomenologicznej koncepcji teorii poznania</i> , s. 193. Tadeusz Kwiatkow- ski: <i>O retoryce Perelmana jako teorii argumentacji</i> , s. 195. Antoni Stę- pień: <i>Ingardenowska teoria dzieła sztuki</i> , s. 196. Stanisław Kamiński: <i>O różnych pojęciach nauki</i> , s. 196. Narcyz Łubnicki: <i>Zasadnicze momenty koncepcji filozoficznej Bergsona</i> , s. 198.	
Przegląd czasopism	204
Roczniki Filozoficzne, s. 204a. <i>Studia Filozoficzne</i> , s. 204b. <i>Analysis</i> , s. 205b. <i>Archiv für mathematische Logik und Grundlagenforschung</i> , s. 206a. <i>The British Journal for the Philosophy of Science</i> , s. 206b. <i>Cer- cetari Filozofice</i> , s. 207a. <i>Deutsche Zeitschrift für Philosophie</i> , s. 207b. <i>Dialectica</i> , s. 209b. <i>Ethics</i> , s. 209b. <i>Les Etudes Philosophiques</i> , s. 210. <i>Filosofia</i> , s. 211a. <i>Filosoficky Casopis</i> , s. 212a. <i>Filozofska Mis l</i> , s. 212b. <i>Isis</i> , s. 214a. <i>The Journal of Aesthetics and Art Criticism</i> , s. 214a. <i>Jour- nal of the History of Ideas</i> , s. 215b. <i>The Journal of Philosophy</i> , s. 216a. <i>The Journal of Symbolic Logic</i> , s. 218a. <i>Kant-Studien</i> , s. 219b. <i>Logique</i>	

et Analyse, s. 220a. Magyar Filozófiai Szemle, s. 220b. Mind, s. 220b. La Pensée, s. 222a. The Philosophical Review, s. 223b. Philosophy, s. 224a. Philosophy and Phenomenological Research, s. 225a. Philosophy of Science, s. 226b. The Review of Metaphysics, s. 227b. Revue d'Esthétique, s. 228a. Revue Internationale de Philosophie, s. 228. Revue de Métaphysique et de Morale, s. 228b. Revue Philosophique, s. 229. Rivista di Filosofia Neo-Scolastica, s. 231a. Science et Society, s. 231b. Theoria, s. 232b. Woprosy Filozofii, s. 232b. Zeitschrift für philosophische Forschung, s. 238b.

Zapiski bibliograficzne	239
a) Prace polskie i przekłady na język polski: Filozofia w ogóle, s. 240a; Wydania i przekłady dzieł, s. 242a; Historia filozofii, s. 243a; Współczesne kierunki filozofii, s. 244b; Monografie o filozofach i pisarzach filozoficznych, s. 245b; Metafizyka, s. 247a; Teoria poznania, s. 247a; Filozofia nauki, s. 247b; Logika i metodologia, s. 248a; Psychologia, s. 250a; Etyka i teoria postępowania, s. 252a; Estetyka i teoria sztuki, s. 253b; Filozofia społeczeństwa i nauk społecznych, s. 254a; Filozofia prawa i państwa, s. 255a; Filozofia gospodarcza, s. 256a; Filozofia kultury, s. 256b; Filozofia wychowania, s. 256b; Filozofia historii i nauk historycznych, s. 259a; Filozofia przyrody, s. 259b; Filozofia religii, s. 260a; Prace autorów polskich w obcych językach, s. 261a; b) Prace w językach obcych: Filozofia w ogóle, s. 261b; Wydania i przekłady dzieł, s. 263a; Historia filozofii, s. 265a; Współczesne kierunki filozoficzne, s. 267a; Monografie o filozofach i pisarzach filozofujących, s. 268b; Metafizyka s. 270b; Teoria poznania, s. 270b; Historia i filozofia nauki, s. 271a; Logika i metodologia, s. 271b; Psychologia, s. 272b; Teoria wartości, s. 274a; Etyka i teoria postępowania, s. 274b; Estetyka i teoria sztuki, s. 275a; Filozofia społeczeństw i nauk społecznych, s. 276a; Filozofia wychowania, s. 277b; Filozofia historii i nauk historycznych, s. 278a; Filozofia przyrody i nauk przyrodniczych, s. 278a; Filozofia religii, s. 278b; Mistyka, teozofia, okultyzm, s. 279b.	
Wiadomości wydawnicze	279
Publikacje jednostkowe, s. 279b; Publikacje zbiorowe, s. 290b; Wydawnictwa seryjne, s. 292b; Wydawnictwa ciągłe i czasopisma, s. 295b; Bibliografie, leksykony, s. 297a.	
Wykłady, odczyty, referaty	298
Organizacje	300
Zjazdy	303
Wiadomości osobiste	307
Konkursy i nagrody	308
Varia	308
Nekrologia	309
Wydawnictwa nadesłane	312

Wydawca: Polskie Towarzystwo Filozoficzne. — Nakład 500+30 egz. Ark. wyd. 16,5, arkuszy druku 11. Papier ilustr. V kl. 70 g. 70x100 cm. Oddano do skład. 12.III.1960.

Druk ukończono we wrześniu 1960 r. — Cena zł 40,—

Drukarnia WZPT Włocławek, ul. Waryńskiego 4. Zam. Nr 540 K-10.